

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**KOCAELİ/GÖLCÜK NÜZHETİYE (DÖŞEME) KÖYÜ
MONOGRAFİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Enise GÖKÇE

KOCAELİ – 2018

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**KOCAELİ/GÖLCÜK NÜZHETİYE (DÖŞEME) KÖYÜ
MONOGRAFİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Enise GÖKÇE

Danışman: Prof. Dr. Işıl ALTUN

KOCAELİ – 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

KOCAELİ/GÖLCÜK NÜZHETİYE (DÖŞEME) KÖYÜ
MONOGRAFİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Enise GÖKÇE

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 2018/17 27.06.2018
tarahinde onaylanmıştır.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Işıl Altun

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Şenel Gerçek

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Köktan

KOCAELİ 2018

ÖN SÖZ

Bir toplumun gelenek, görenek, örf ve adet durumundaki her türlü yaşayış, fikir ve sanat olgularının geneline kültür denilmektedir. Her toplumun kendine has farklı bir kültür yapısı vardır. İlk insanlıktan bu yana yaşanan doğa olayları, çeşitli inançlar/inanmalar, yaşadıkları yerin fiziki ve beşeri özellikleri, savaşlar, kutlamalar; sevinçler, hüznler gibi aslında evrensel olarak yaşanan birtakım duygu ve düşüncelerin her toplum tarafından farklı bir şekilde lanse edilmesi akabinde somut ritüelleri doğurmuştur. Farklı ritüellerse her toplumu birbirinden ayıran özellikleri ortaya çıkarmaktadır, bu durum toplumların karakteristik yapısını oluşturarak milli kültürlerini meydana getirmektedir.

Kültürün temel malzemesi özelde insan genelde ise toplumdur. Milli kültürü oluşturan en önemli faktör halktır. Kültürsüz bir toplum düşünülemez. En ilkel toplumlardan en çağdaş toplumlara kadar hepsinin kültürü gelenek-göreneklerinde, örf ve âdetlerinde, inanmalarında, dil ve edebiyatlarında yaşamaktadır. Bu yaşayış, öyle ya da böyle, bazen doğrudan bazen dolaylı bazen de evrilmiş bir formda nesilden nesile aktarılarak korunmuştur. Fakat günümüze ulaşamayan ve yok olma tehlikesinde olan kültürler de mevcuttur.

Kocaeli bölgesi tarih boyunca aldığı göçlerle çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Çalışma alanımız Nüzhetiye Köyü, Kocaeli'nin ilçesi olan Gölcük'e bağlı köydür. Alan araştırmasında köyün nüfus ve göç hareketleri, yapısındaki sosyo-ekonomik gelişimler, değişimler ve en önemlisi 1877-1878 yıllarında yaşanan Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Batum'dan Nüzhetiye Köyü'ne göç ederek kendilerine yeni bir yaşam alanı inşa etmeleri ele alınmıştır. Göç sonrasında yaşananlar alan araştırmasında üzerinde durulan konulardandır. Gürcülerin beraberlerinde getirdikleri kültürün günümüzde ne kadarının yaşadığını gözlemlemek çalışmamızın amacını teşkil etmektedir.

Çalışmamız Nüzhetiye Köyü'ne ait maddi – manevi alandaki halk kültürü ürünlerini kendi bütünlüğü içinde derlemeye dayalı bir alan araştırmasıdır. Kültürel araştırmalarda bir takım konuların kesin sınırlarını çizmek zordur.

Çalışmanın 1. bölümünde “Fiziki ve Tarihi Çevre” ele alınmıştır. Köyün tarihi ile ilgili çok geniş çaplı sadece köyü ilgilendiren yazılı bir kaynak yoktur. Genellikle Gölcük ve Gölcük’e bağlı diğer köylerle birlikte ele alınan eserlerde yüzeysel bilgiler dışında herhangi bir bilgi yoktur. Bu nedenle köyün tarihi ile ilgili sözlü kaynak bilgilerine başvurulmuştur. Köyün Milli Mücadele içindeki yeri ve önemi köy halkının anlattığı tarihi hikâyelere dayandırılmıştır.

Çalışmanın 2. bölümünde “Beşeri Durum ve Ekonomik Yapı” ele alınmıştır. Bu bölümde köye gelinen ilk andan 2017 yılına kadar olan nüfus bilgileri ele alınmış ve geçim kaynakları belirlenmiştir.

Çalışmanın 3. bölümünde “Sosyal Yapı” ele alınmıştır. Bu bölümde köydeki aile yapısı, hanelerin iç ve dış düzeni, eğitim-öğretim, dini inanışlar/inanmalar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın 4. bölümünde “Töre Düzeni” ele alınmıştır. Öldürme- kan gütme, imeciler anlatılmıştır.

Çalışmanın 5. bölümünde “İnanış Yapısı” ele alınmıştır. Cin, peri, şeytan, cazi; güneş, ay; bitkiler, hayvanlar, misafir, ana-baba-ata, adak-dilek, büyü-muska, dua-beddua, nazar, bereket, kader-kısmet, uğur-uğursuzluk, rüya-fal, beden, gün-ay-vakit gibi çeşitli inanmalara ve yapılan ritüellere değinilmiştir.

Çalışmanın 6. bölümünde “Törenler” ele alınmıştır. Bu bölümde Geçiş Törenleri sırasıyla Doğum-Evlenme-Ölüm olarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ardından Askere Uğurlama-Karşılama, Hacı Gönderme-Karşılama ve Kutlama Törenleri anlatılmıştır.

Çalışmanın 7. bölümünde “Mimari” ele alınmıştır ve köydeki eski ve yeni yapılaşmalar üzerinde bilgi verilmiştir.

Çalışmanın 8. bölümünde “El Sanatları” ele alınmıştır. Köyde eskiden yapılmakta olan bazı unutulmuş geleneksel el sanatları ile günümüzde yapılmaya devam eden geleneksel el sanatları anlatılmıştır.

Çalışmanın 9. bölümünde “Halk Hekimliği” ele alınmıştır. Köyde, köy halkının hastalıklara karşı tedavi amaçlı uyguladığı birtakım uygulamalar anlatılmıştır.

Çalışmanın 10. bölümünde “Halk Mutfağı” ele alınmıştır. Köyün geleneksel halk mutfağına ait yemekleri anlatılmıştır.

Çalışmanın 11. bölümünde “Giyim-Kuşam” ele alınmıştır. Köyün kadınları üzerinde markalaşmış olan millî kıyafeti üzerinde durulmuş ve köy halkının kıyafet geleneği anlatılmıştır.

Çalışmanın 12. bölümünde “Müzik-Dans-Eğlence” ele alınmıştır.

Çalışmanın 13. bölümünde “Sözlü Edebiyat” alt başlıklarıyla ele alınmıştır.

Çalışmam boyunca benden bilgi ve desteğini esirgemeyen başta Tez Danışmanım Sn. Prof. Dr. Işıl ALTUN’a, eğitimimin her sürecinde beni yüreklendiren aileme ve bu bilgileri üreten, geliştiren, bugüne gelmesini sağlayan ve bana derleme fırsatını veren Nüzhetiye/Döşeme Köy halkına teşekkürlerimi sunarım.

Enise GÖKÇE

Kocaeli, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
KISALTMALAR	xiv
FOTOĞRAF DİZİNİ	xv
TABLO DİZİNİ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİZİKÎ VE TARİHÎ ÇEVRE	4
1.1. Fizikî Çevre	4
1.2. Tarihî Çevre.....	7
1.2.1. Genel Gürcü Tarihi ve Batum Göçü.....	7
1.2.2. 93 Harbi ile Başlayan Göç ve Nüzhetiye Köyü'ne Gelen Gürcüler.....	14
1.2.3. Göçün Nedenleri.....	15
1.3. Nüzhetiye Köyü Tarihçesi.....	17
1.3.2 Nüzhetiye Köyü'ne Gelen İlk Kafile.....	21
1.3.3 Köye Verilen Adlar ve Adların Çıkış Hikâyeleri	24
1.3.4 1588'de Nüzhetiye Köyü'nü Ziyaret Eden Seyyah.....	26
1.3.5 Sakarbıçkı'nın Tarihi Gelişimi	26
1.3.6 Eski Camii (Nüzhetiye Hacı Ali Paşa Camii – Yeşil Camii)	29
1.3.7 Milli Mücadele Dönemi'nde Nüzhetiye Köyü'nde Tarihi Hikâyeler	35
1.3.7.1. Savaş Zamanı Kara Fatma'nın Bölüğünde Olan Bir Nüzhetiyeli	39

İKİNCİ BÖLÜM

2. BEŞERÎ DURUM VE EKONOMİK YAPI	46
2.1. Beşerî Durum	46
2.2. Ekonomik Yapı.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL YAPI	51
3.1. Aile Yapısı.....	51
3.2. Eğitim ve Öğretim	55
3.3. Din ve Dinî Gruplar.....	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÖRE DÜZENİ	63
4.1. Öldürme – Kan Gütme	63
4.2. Mec (Mech) - Meci - İmeciler	64

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. İNANIŞ YAPISI	70
5.1. Cin – Peri – Şeytan – Cazi.....	70
5.2. Güneş ve Ay	72
5.3. Bitkiler.....	73
5.4. Hayvanlar	73
5.5. Misafir	74
5.6. Ana – Baba – Ata	75
5.7. Adak – Dilek	76
5.8. Büyü – Muska	77
5.9. Dua – Beddua	78
5.10. Nazar	79
5.11. Bereket.....	83
5.12. Kader – Kısmet.....	84
5.13. Uğur – Uğursuzluk	84
5.14. Rüya – Fal	85
5.15. Beden.....	86
5.16. Gün – Ay – Vakit	86

ALTINCI BÖLÜM

6. TÖRENLER	88
6.1. Geçiş Törenleri	88
6.1.1. Doğum	88
6.1.1.1. Doğum Öncesi	88
6.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme – Gebe Kalma.....	88
6.1.1.1.2. Gebelikten Korunma	89
6.1.1.1.3. Aşırma.....	89
6.1.1.1.4. Gebe Kadının Kaçınma ve Uygulamaları.....	90
6.1.1.1.5. Çocuğun Cinsiyeti	90
6.1.1.1.6. Cinsiyet Belirleme	91
6.1.1.2 Doğum Sırası	91
6.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı.....	91
6.1.1.2.2. Çocuğun Göbeği ve Eşi.....	92
6.1.1.3. Doğum Sonrası	93
6.1.1.3.1. Lohusalık – Lohusa ziyareti – Lohusanın kaçınmaları.....	93
6.1.1.3.2. Annenin Sütü	94
6.1.1.3.3. Ağır basan - Kırk basması - Et basığı - Cenaze Basığı - Cazi.....	94
6.1.1.3.4. Kırklama	96
6.1.1.3.5. İlk Gezme – Kırk Çıkarma/Uçurma	97
6.1.1.3.6. Ad Koyma	98
6.1.1.3.7. İlk Diş – İlk Saç – İlk Tırnak.....	98
6.1.1.3.8. Ninni	99
6.1.1.3.9. Sünnet Düğünü	101
6.1.2. Evlenme	102
6.1.2.1 Evlenme Biçimleri.....	102
6.1.2.2. Evlilik Çağı ve Yaşı	105
6.1.2.3. Evlilik Aşamaları.....	106
6.1.2.3.1. Eş Seçimi.....	106
6.1.2.3.2. Görücülük – Dünürçülük – Kız İsteme	107
6.1.2.3.3. Söz Kesimi	108
6.1.2.3.4. Başlık Parası	109

6.1.2.3.5. Nişan – Nişanlılık	109
6.1.2.3.6. Nişan Bohçası	110
6.1.2.3.7 Davet	111
6.1.2.4. Düğün	111
6.1.2.4.1. Çeyiz – Çeyiz Serme	111
6.1.2.4.2. Kına Gecesi	112
6.1.2.4.3. Gelin Alma – Yol Bağ – Gelin İndirme	117
6.1.2.4.4. Nikâh	119
6.1.2.4.5. Gerdek	119
6.1.2.5 Düğün Sonrası	119
6.1.2.5.1. Ayak Dönüşü	119
6.1.2.5.2. Evlenmeyenler	120
6.1.2.5.3 Aile ve Akrabalık Terimleri – Hitaplar	121
6.1.3. Ölüm	121
6.1.3.1. Ölüm Öncesi	121
6.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler	121
6.1.3.2. Ölüm Sırası	126
6.1.3.2.1. Ölüm Anındaki Âdetler	126
6.1.3.2.2. Ölümün Duyurulması	127
6.1.3.2.3. Ölünün Bekletilmesi	127
6.1.3.2.4. Ölümün Akabindeki Adetler	127
6.1.3.3. Ölüm Sonrası	129
6.1.3.3.1. Cenaze Evi	129
6.1.3.3.2. Ölünün Eşyaları	130
6.1.3.3.3. Ruhla İlgili İnanmalar	131
6.1.3.3.4. Ağıt Söyleme	131
6.1.3.3.5. Mezarlık Ziyareti	131
6.1.3.3.6. Mezarlık	132
6.1.3.3.7. Ölümle İlgili Sözler	134
6.1.4. Askere Uğurlama – Karşılama	135
6.1.5. Hacı Gönderme – Karşılama Töreni	136
6.2. Kutlama Törenleri	136
6.2.1. Dinî Bayramlar	136

6.2.2. Millî Bayramlar	143
6.2.3. Sayılı Günler.....	143
6.2.3.1. Kandiller	143
6.3. Bereket Törenleri	144
6.3.1. Yağmur Duası.....	144
6.3.2. Hıdırellez	145
6.3.3. Kır Gezintileri.....	145

YEDİNCİ BÖLÜM

7. MİMARÎ	147
------------------------	------------

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. EL SANATLARI.....	153
-----------------------------	------------

DOKUZUNCU BÖLÜM

9. HALK HEKİMLİĞİ.....	159
9.1. Arı Sokması	159
9.2. Ateş Düşürme	159
9.3. Ağrılar	159
9.4. Kanın Durdurulması	159
9.5. Kulak Ağrısı	159
9.6. Böbrek Taşı	160
9.7. Bademcik Hastalığı	160
9.8. Grip.....	160
9.9. İshal	160
9.10. Kabızlık	160
9.11. Karın Şişkinliği.....	160
9.12. Öksürük	160
9.13. Çıban ve Yara.....	160
9.14. Saçın Dökülmesi ve Saç Bakımı	160
9.15. Romatizma.....	161
9.16. Zayıflamak.....	161

9.17. Mide Ağrısı.....	161
9.18. Yanık	161
9.19. Nefes Darlığına.....	161
9.20. Diz Ağrısı	161
9.21. Guatr Hastalığı	161
9.22. İltihap.....	161
9.23. Mide Yanması	161
9.24. Temre ve İsilik.....	161
9.25. Arpacık	161
9.26. Et Benlerinden Kurtulma Yöntemi.....	161

ONUNCU BÖLÜM

10. HALK MUTFAĞI.....	162
10.1. Tarhana Çorbası:	162
10.2. Zıpiya/Süt Çorbası.....	163
10.3. Çirbuli.....	163
10.5. Sarma.....	163
10.6. Etlı Patates	163
10.7. Beşparmak	163
10.8. Karalahana Ezmesi	164
10.9. Isırgan Yemeği	164
10.10. Harşo	164
10.11. Fasulye Tavasđ	164
10.12. Burđı Yemeği	164
10.13. Kaldırak Turşusu	164
10.14. Hinkıla	164
10.15. Mantar Yemekleri.....	165
10.16. Mısır Ekmeği	165
10.17. Ziron/Siron/Silori	165
10.18. Ev Makarnası.....	165
10.19. Çımuri.....	165
10.20. Haçapuri	165

10.21. Papa	166
10.22. Kada.....	166
10.23. Harşo	166
10.24. Pırasalı Mısır Ekmeği	166
10.25. Baklava/Oturtma	166
10.26. Herisa.....	166
10.27. Sac Tatlısı	166
10.28. Himiyadi/Pita.....	166
10.29. Helva	167
10.30. Zerde.....	167
10.2. Kışlık Yiyecekler.....	167

ON BİRİNCİ BÖLÜM

11. GİYİM-KUŞAM.....	168
11.1. Kadın Kıyafetleri	168
11.2. Erkek Kıyafetleri	170

ON İKİNCİ BÖLÜM

12. MÜZİK-DANS-EĞLENCE	172
12.1. Müzik.....	172
12.2. Dans.....	173
12.3. Eğlence	177
12.3.1. Çocukluk Dönemi Eğlenceleri	177
12.3.2. Gençlik Dönemi Eğlenceleri	178
12.3.3. Yetişkinlik Dönemi Eğlenceleri	179

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

13. SÖZLÜ EDEBİYAT	180
13.1. Konuşmalık Türler	180
13.1.1. Lâkaplar – Adlar.....	180
13.1.2. Atasözleri ve Deyimler.....	181
13.1.3. Bilmeceler	186

13.1.4. Alkış (Hayır Dua)-Kargış (Beddua)-Yeminler.....	186
13.1.5. Okşamalıklar	188
13.1.6. Nasihatler.....	189
13.2. Anlatmalık Türler	192
13.3. Söylemelik Türler.....	198
13.3.3 Hiciv	233
13.3.4. Manzum Halk Hikâyeleri	236
13.3.5. Destan	256
13.3.6. Türkü	281
13.3.7. Köyde Söylenen Diğer Şiirler	284
13.3.8. Dua Niyetine Söylenen Şiirler.....	295
SONUÇ	296
KAYNAKÇA	299
EKLER.....	307
ÖZGEÇMİŞ.....	336

ÖZET

Bu çalışmada Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nde yaşamakta olan Gürcülerin; töre, inanç, âdet, örf gibi kültürel dokularına değinilmiş, Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nün monografi çalışmasında derlenen veriler tasnif edilerek incelenmiştir.

Köyün gelenek-görenekleri araştırılıp kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmada 1877-78 yılları arasında yaşanan Osmanlı-Rus savaşı esnasında, Batum'dan Kocaeli iline, oradan da Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'ne yerleşmek zorunda kalan Gürcülerin kültürleri araştırılmıştır.

Çalışmada köy halkının Milli Mücadele yıllarında yaşadığı tarihi olaylardan da söz edilmiştir. Alan araştırması sırasında Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nün nüfusunun gerçekçi olmadığı, köyde ikamet etmeyen birçok köylü olduğu saptanmıştır.

Araştırma; Nüzhetiye Köyü'nde yaşayan ve çoğunluğunu Gürcü kimselerin oluşturduğu kültürün günlük yaşamdaki izlerini, uygulanan pratikleri, diğer kültürlerle olan bağımlı ve kültürün devamlılığı üzerine bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli, Gölcük, Nüzhetiye/Döşeme Köyü, Gürcü Kültürü, Köy Monografisi

ABSTRACT

In this study, Georgian who lived in Nüzhetiye / Döşeme Village of Kocaeli's Gölcük district, traditions, beliefs, traditions, customs, etc. have been mentioned. The data collected in the monograph study of Nüzhetiye / Döşeme Village of Gölcük district of Kocaeli was classified and examined.

In this context, traditions and customs of the village were investigated and recorded. In this research, during the Ottoman-Russian war between 1877-78, the cultures of Georgian refugees who had to settle in the Nüzhetiye / Döşeme Village of Batum to Kocaeli and Gölcük districts were investigated.

In the study, it was mentioned about the historical events that village people lived during the National Struggle years. During the field survey, it was determined that Nüzhetiye / Döşeme Village had many villagers whose residence was not realistic and their residence was not in the village.

This research has ensured us to have an idea about the traces of Georgian culture in everyday life, the practices, the connection with other cultures and the continuity of Georgian culture.

Key words: Kocaeli, Gölcük, Nüzhetiye / Döşeme Village, Georgian Culture, Village Monograph

KISALTMALAR

B.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.	: Doğum
F.	: Fotoğraf
K	: Kaynak
KBB	: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi
K.K.	: Kaynak Kişi
Mat.	: Matbaası
M.S.	: Milattan Sonra
M.Ö.	: Milattan Önce
Müh.	: Mühendis
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
O.Y.	: Okuma – Yazma
Ö.	: Ölüm
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
s.	: Sayfa Numarası
sy.	: Sayı
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
T.K.	: Tüm Kaynaklar
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Ünv.	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
yy.	: Yüzyıl

FOTOĞRAF DİZİNİ

F1. Gölcük Belediyesi'nden alınan Gölcük'e bağlı çevre köyleri gösteren harita/5

F2. 1912 yılında Dzansul' dan (Cansuli) İzmit'e gelindiğini gösteren belge/16

F3. Gölcük'e adını veren gölün görüntüsü/20

F4. Gölcük isminin geçtiği Osmanlıca belge/21

F5. Sakarbiçki Mahallesi'nde Ermenilerden kalan evler/28

F6. Tuğla yapan (Bahçecikli) Ermeni çocuklar/28

F7. Nüzhetiye Köyü Eski Cami imam ve hitabet berat/29

F8. Eski Camiinin resmi açılış beratı/31

F9. Eski cami önünde bulunan köy halkı/32

F10. Merhum Abdulkadir Tezcan'a ait Eski Camii'nde asılı duran nasihat/33

F11. Eski Camii'de bulunan güneş saati/33

F12. Eski Cami'nin restore edilmiş günümüz hali/34

F13. Eski Camii'nin iç görünümü ve çınar ağacı, ilk bakkal/34

F14. Nüzhetiye Köyü'nden kuşbakışı bir görüntü/48

F15. Evlerin odalarında bulunan duş ve ocak/52

F16. Evin çardak kısmı boydan boya sedirle kaplı/53

F17. Evlerin dışarıdan görünümü/53

F18. Evin giriş kısmı ve hemen yanında Nalya/Semender/53

F19. Evin alt tarafındaki giriş kısmı ve evin iç merdiveni/53

F20. Köyün eski ilkokulu/56

F21. Eski köy okunu teftişe gelen amirler/57

F22. Eski köy okulunun önünde öğretmen ve köyden kimseler/57

F23. Necmettin Uğur/58

- F24.** Köydeki öğrencilerle birlikte piknik hatırası/59
- F25.** Köy okulunda görev alan iki öğretmen/60
- F26.** İlkokul Diploması örneği/60
- F27.** 1977-78, Kurs Bitirme Belgesi/61
- F28.** Asiye Sultan Ulusoy/92
- F29.** Fatıma Ana Eli Otu/92
- F30.** Köyde Nişan Töreni/110
- F31.** Pala kilim ve eski bir çeyiz sandığı/112
- F32.** Köyde Kına eğlencesi ve Kına yakılma anı/115
- F33.** “Arttırma” oyununu oynayan köyün erkekleri/115
- F34.** Düğün Alayı/117
- F35.** Düğün Alayı/118
- F36.** Mezar taşı/132
- F37.** Mezarlıkta bulunan musalla taşı/133
- F38.** Mezarlıkta bulunan hayrat ve hayrat üzerindeki şiir/134
- F39.** Asker Uğurlaması/135
- F40.** Mehmet Kadri Dilber, yağmur duası/145
- F41.** Şenlik alanı Soplitavi/146
- F42.** Ekmek Fırını/148
- F43.** Nüzhetiye’de geleneksel köy evleri/149
- F44.** Nalya (Semender)/149
- F45.** Köyde yeni yapılan yapılardan bir örnek/150
- F46.** Kapıya ve girişe asılan at nalı/150
- F47.** Geleneksel evlerin içyapısı/ 151
- F48.** Geleneksel evlerin içyapısı/ 151
- F49.** Evlerin giriş kısmındaki ve arka kısımdaki bahçe/152

- F.50** Terk edilmiş eski bir köy evi/152
- F51.** Zenbil yapmak için kullanılan mısır koçanları ve Zenbil çeşitleri/153
- F52.** Çubuk hazırlama tezgâhı/154
- F53.** Meyve Sepeti/154
- F54.** Köyde yapılan yer sofraları/155
- F55.** Eski köy evlerine marangozlar tarafından yapılan mutfaklar/155
- F56.** Saçeçeli ve Şimşir/156
- F57.** Dokuma tezgâhında yapılan eski bir battaniye/156
- F58.** Döşeme Köyü Bez Bebekleri/157
- F59.** İğne oyası/158
- F60.** Siyah nakışlı etek/168
- F61.** Nüzhetiyeli genç kızların taktığı yazmalar; yaşlı kadınların taktığı yazmalar/169
- F62.** Fatma Yavaş/169
- F63.** Nüzhetiye Köyü'nde erkeklerin günlük yaşamdaki kıyafetleri/170
- F64.** Nüzhetiye Köyü'nde kadın ve erkeklerin günlük yaşamdaki kıyafetleri/170
- F65.** Korzobon/ Osman Hancı/172
- F66.** Köyde Düz/Basma Horon oynayan köyün gençleri/174
- F67.** Fikret Tezcan'ın nasihati/189

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Nüzhetiye Köyüne gelen Gürcü muhacirlerinin ilk nüfus bilgileri/46

Tablo 2. TUİK, Nüzhetiye Köyü'nün nüfus bilgileri/47

GİRİŞ

Konu

Bu çalışmanın konusu Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nün halkbilimine göre monografisini oluşturmaktır. Kent, kasaba ve köy gibi grupların tüm değişkenleriyle derinlemesine bir şekilde incelenmesine *Monografi* denilmektedir.

Köy halkına ait kültür unsurlarının derlenmesine 2015 yılının 21 Aralık tarihinde başlanmış, 2017 yılının 31 Aralık tarihine kadar devam etmiştir.¹ Alan araştırmasında yapılan ses ve görüntü kayıtları, görüşme tarihleri mevcuttur. Derleme çalışmasında 128 sözlü kaynak kullanılmıştır. Bu kişilerin 82'si erkek; 46'sı kadındır. Alanda monografi başlıklarına ait iki yüzü aşkın soru sorulmuştur.² Bu sorular ekler bölümünde mevcuttur.

Alanda elde edilen bilgiler bir başka alanla karşılaştırılmamıştır. Alana ait tüm gelenek ve görenekler bulunduğu sosyal ve zihinsel ortam içerisinde değerlendirilmiştir. Sözlü kaynakların verdiği bilgiler ait oldukları toplumun bir yansıması olduğu düşüncesi ile veriler olduğu gibi aktarılmıştır. Hangi kaynak kişiye ait olduğu ise (K5), (K10) şeklinde numaralandırılarak verilmiştir. Gürcü kültürüne ait bir derleme çalışması olduğu için özellikle Sözlü Edebiyat bölümünde eserlerde sıkça Gürcüce kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimeler dipnot ile gösterilerek Türkçe karşılıkları verilmiştir. Bu nedenle çalışmaya sözlük eklemeye gerek görülmemiştir. Aynı zamanda derlenen sözlü edebiyat eserleri Gürcüce ya da Türkçe olarak nasıl söylendiyse ona göre Latin harfler ile transkripti yapılmadan kaynaktan alındığı gibi yazılmıştır.

Monografi, halkbilimine ait kültürel malzemenin açığa çıkmasında en önemli çalışmaların başında gelmektedir. Toplumların her birinin farklı farklı kültüre sahip olması ve monografik çalışmaların da toplumlardaki farklılıkları, kendine has/karakteristik özellikleri ortaya çıkarması adına önem taşımaktadır.

¹ Çalışma sırasında monografi tasnifi bakımından, Işıl Altun, *Suadiye/Çepni Halk Kültürü*, İstanbul, 2008 kitabından yararlanılmıştır.

² Derleme sırasında: Metin Ekici, *Halk Bilgisi (Folklor)*, Geleneksel Yayıncılık, Ankara: 2007, s. 149-238; Erman Artun, *Türk Halk Bilimi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul:2005, s. 409-447 ve alana uyarlanan sorular kullanılmıştır.

Amaç

Bu çalışmadaki temel amacımız Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nün unutulmaya yüz tutmuş kültürünü yaşatmak ve devamlılığını sağlamaktır. Bu araştırma Batum'dan, Nüzhetiye'ye göç edenlerin kültürlerinin ne kadarının korunabildiği ya da zamanla ne gibi değişikliklere maruz kaldığını göstermek için yapılmıştır.

Geçmiş ve günümüz kültür ürünlerindeki farklılıklardan yola çıkarak Nüzhetiye/Döşeme Köyü'ne ait olan kültürleri halkbilimi kuralları çerçevesinde monografik çalışmasını yaparak bunu derlemek ve değerlendirmektir.

Bu tez, alan derleme çalışmasına dayanmaktadır ve Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nün unutulmaya yüz tutmuş kültürünü yaşatmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Çalışmada Nüzhetiye/Döşeme Köyü'ne yerleşen Gürcülerin tarihi ve kültürü hakkında bilgi verilmiş ardından on üç ana bölüme ayrılmıştır. 1. bölümünde “Fiziki ve Tarihi Çevre”; 2. bölümü “Beşeri Durum ve Ekonomik Yapı”; 3. bölümü “Sosyal Yapı”; 4. bölümü “Töre Düzeni”; 5. bölümü “İnanç Yapısı”; 6. bölümü “Törenler”; 7. bölümü “Mimari”; 8. bölümü “El Sanatları”; 9. bölümü “Hekimlik”; 10. bölümü “Beslenme”; 11. bölümü “Giyim-Kuşam”; 12. bölümü “Müzik-Dans-Eğlence”; 13. bölümü “Sözlü Edebiyat” başlıkları ve alt başlıklarıyla ele alınmıştır.

Araştırmamızın alanı Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Nüzhetiye/Döşeme Köyü'ndeki Gürcüleri ve işçi olarak gelip köye yerleşen Mohti Lazları³ kapsamaktadır. Çoğunluk Gürcüdür. Köy için Gürcü köyü denilmektedir. Köye Gürcü kültürü halkimdir.

Metot/Yöntem

Alan araştırması yapılan köy, yazılı kaynak bakımından bakir sayılabilir. Bu, araştırmayı anlamlı kılan bir durumdur. Farklı yazılı kaynaklarla birlikte çoğunlukla sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca Osmanlı arşivindeki köy ile ilgili belgeler diğer bilgi kaynağını oluşturmaktadır.

³ Lazca bilen lazlara “Mohti” denilmektedir.

Alan çalışması esnasında derlenen gelenek-görenek, örf, âdet, inanç ve uygulamalar halkbilimi içinde ele alınmıştır. Araştırmada fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazı kullanılmış gözlem ve görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Alan araştırmasına başlamadan önce konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Alandaki kaynak kişilere uygun sorular hazırlanmış ve bu sorular kişilere sorulmuştur.

Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Çalışmanın zorluklarından biri araştırmacının Gürcüce'ye hâkim olamamasıdır fakat araştırmacının aynı köyden olması bu durumu dezavantajdan avantaja çevirmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Tezin inceleme alanı Nüzhetiye Köyü'nü ve akabinde Gölcük ilçesini ve Kocaeli ilini kapsamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİZİKİ VE TARİHİ ÇEVRE

1.1. Fizikî Çevre

Asya ile Avrupa kıtaları arasında önemli kara ve demiryolu güzergâhlarının kesiştiği bir yerde kurulan Kocaeli, bugün Marmara Bölgesi'nin ve Türkiye'nin en önemli endüstri ve sanayi yerleşimlerinden biridir. Kocaeli ili, Marmara Bölgesi, Doğu Marmara alt bölgesinde yer almaktadır. Doğusunda Sakarya, batısında İstanbul, güneyinde Bursa illeri ve kuzeyinde Karadeniz ile çevrilidir. Kocaeli iline bağlı Başiskele, Darıca, Dilovası, Çayırova, İzmit (Merkez), Derince, Gebze, Gölcük, Karamürsel, Kandıra ve Körfez olmak üzere toplam on iki ilçe bulunmaktadır.

Kocaeli'nin ilçesi olan Gölcük ise İzmit Körfezi'nin güney sahilinde yer alır. Körfezin doğu tarafına doğru genişliği 2 km'ye varan bir boğum üzerinde kurulmuştur. İlçe Samanlı Dağlarının kuzey yamaçlarına kadar uzanmaktadır. Gölcük'ün yüz ölçümü 199 km² dir. 21 köy, 30 mahalle ve bir tane belediyesi bulunan kentin idari tarihi 1936 senesine dayanmaktadır. Gölcük'ün köyleri; Ayvazpınar, Ferhadiye, Hamidiye, Hasaneyn, Hisareyn, İcadiye, İhsaniye, İrşadiye, Lütfiye, Mamuriye, Mesuriye, Nimetiye, *Nüzhetiye*, Örcün, Saraylı, Selimiye, Siretiye, Sofular, Şevketiye, Şirinköy ve Ümmiye'dir. Bazı köylerse zamanla Gölcük'e bağlı mahalle konumuna gelmiştir.

Monografik çalışması yapılan köy ise Gölcük'e bağlı, önce Döşeme sonra Nüzhetiye adıyla anılan 93 Harbi'nden sonra Batum'dan gelen göçmenlerin kurduğu bir Gürcü köyüdür.

Nüzhetiye Köyü, Kocaeli iline 20 km uzaklıktadır. Gölcük Merkez'in 11,4 km güneyinde olup deniz seviyesinden 405 metre yüksekliktedir. Yüz ölçümü 8,92 km² olan Nüzhetiye, kuzeyde Hasaneyn Köyü, doğuda dağlık ve ormanlık alanlar ile Yeni Ferhadiye Köyü, batıda Ümmiye, Siretiye ve Mamuriye köyleri ve güneyde Samanlı Dağları ile çevrilidir. Nüzhetiye Köyü, birbirinden yaklaşık 1,5 km uzaklıkta bulunan köy merkezi ve Sakarbiçki Mahallesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Deniz

seviyesinden 435 metre yükseklikte bulunan Sakarbiçki Mahallesi, köy merkezinin doğusunda yer almaktadır. Köy merkezinin kuzeyinde yüksekliği 370 metreyi bulan Samanlı Dağları bulunmaktadır. Bu dağlarda doğan Kopuk Deresi, köy merkezinin kuzeyinden doğusuna doğru uzanarak Karaağaç Mevkii'ne ulaşmaktadır. Samanlı Dağları'nın kuzeyinde 390 metre yüksekliğinde Pilav Tepe'si ve batısında Ayı Sırtı Mevkii yer alır. Köy sınırları içinde güneye doğru gidildikçe yükseklik artmaktadır. Samanlı Dağları'ndan doğan Maden Deresi köyün güneyine ulaşmaktadır (Galitekin, 2005: 262).

F1. Gölçük Belediyesi'nden alınan Gölçük'e bağlı çevre köyleri gösteren harita
(Tarihte Gölçük, 2014: 32)

Köy İzmit Körfezi'nin güneyinde Samanlı Dağları'nda 600 metre rakımda kurulu bir orman köyüdür. Ormanlar genellikle kayın ve kestane ağaçlarıyla kaplı olup çeşitlilik arz eden bitki örtüsünün yanında değişik türlerden hayvanlara da ev sahipliği yapmaktadır. Dağlarda yöreye mahsus bitkileri ve hayvanları bulmak mümkündür. Köyde her evin önünde bahçe mevcuttur ve bahçelerde her türlü meyve ağacına rastlanır. Kayın ağaçlarının yanı sıra, burada en fazla görülen ağaç kestanedir (Galitekin, 2005: 264).

Köyde engebeli yamaçlar, yüksek dağ sınırları bulunmaktadır. Köy bu tepelerin eteklerinde yer almaktadır. Yörede il çapında nam salmış, adını tatlı su balığı alabalıktan alan Alabalık Şelalesi, köyün doğal yapı taşlarının en kıymetlisidir. Turizm açısından doğaseverlerin ve turistlerin oldukça ilgisini çeken bu doğal yapı köye ekonomik olarak da canlılık katmaktadır.

Köyün içme suyu eskiden Zigana (Zegan, Soplitavi) dağlarındaki Oluklu olarak adlandırılan doğal kaynak suyundan sağlanırken günümüzde su ihtiyacını Kocaeli Su ve Kanalizasyon İdaresi; İzmit Su ve Kanalizasyon İdaresi tarafından karşılanmaktadır.

Nüzhetiye köyü Gölcük'ün en güzel köylerinden biridir. Verimli toprakları, su kaynakları, bitki örtüsünün çeşitliliği yörenin zamanında geçim kaynağının önemli bir bölümünü karşılamıştır. Fakat Kocaeli'nde gelişen sanayi ile birlikte tarımda gerileme yaşanmıştır. Özellikle Gölcük'e kurulan Tersane'den sonra köyden birçok kişi Gölcük'e taşınmıştır.

Günümüzde bahçe yapmak için elverişli olan arazilerinde üzüm bağları, ceviz, kestane, dut, kiraz, fındık, elma yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ayrıca çeşitli tür ve sayıda meyve ağaçları bulunmaktadır.

Tarım alanlarında yetiştirilen ürünler ise ayçiçeği, buğday, mısır, fasulyedir.

Elma, armut, şeftali, kivi, erik, muşmula, üzüm gibi meyvelerin yanında kıvırcık, marul, lahana, biber, domates, salatalık, maydanoz, ıspanak, patlıcan, pırasa, soğan, patates gibi sebzeler de yörede yetişmektedir. Doğada kendiliğinden yetişen doğal kaldirek (burgvi), yabani çilek, yenilebilen mantar türlerine (ekmek mantarı, süt mantarı, çilli veya bilezikli olarak anılan mantar -bunlar yenilebilenler arasındadır-) rastlanılmaktadır (K95).

Yöre insanın verdiği bilgilere göre eskiden köyde tütün ekimi de yapılmaktaydı (K10, 11, 12, 26, 27). Hatta köylü geçim kaynağını uzun süre tütün ekiminden karşılamıştır. Ancak gelişen ve farklılaşan ekonomik faaliyetler, tütün ekimi ve işçiliğinin zorluğu günümüzde tütün üretimini bitirmiştir.

Köyde tarımla uğraşanların sanayi iş koluna kayması en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Diğer önemli bir geçim kaynağıysa hayvancılıktır. Eskisi kadar olmasa da hala dışarıya süt pazarlayan ve büyükbaş hayvan bakan haneler mevcuttur (K64). Fakat bu haneler oldukça azdır. Yüksek ve merkezden uzakta bulunan köyün havası, suyu, toprağı sanayinin olumsuz etkilerinden fazla etkilenmemiştir. Köyde birinci derece tarım alanları da bulunmaktadır ancak günümüzde özel yazlık bahçeler dışında kimse üretim amaçlı tarım yapmamaktadır.

Köyde Karadeniz ile Akdeniz iklimleri arasında geçiş iklimi özelliği taşıyan bir iklim tipi egemendir. Yazları sıcak, kışları da soğuk geçer. En soğuk aylar aralık, ocak, şubat; en sıcak aylar ise temmuz, ağustostur. En yükseğı 39-42 derece olan sıcaklık en soğuk aylarda -17 dereceye kadar düşmektedir. Genellikle kış ayları yağışlıdır. Yazın rüzgâr güneyden, kışın ise güneydoğudan eser. Yağan yağmur miktarı 680 metreküptür.

Köy jeolojik olarak deprem bölgesi içerisinde bulunmaktadır.

Nüzhetiye Köyü, şehir merkezine uzak olduğu için şehir merkezine günün belirli saatlerine otobüs seferleri konulmuştur. Çevre illere ve köylere ulaşım her mevsim sağlanabilmektedir.

1.2. Tarihi Çevre

1.2.1. Genel Gürcü Tarihi ve Batum Göçü

Dünyanın en eski milletlerinden olan Gürcüler, Kafkasya'nın yerli ve nüfus bakımından en kalabalık köklü siyasal geleneğe sahip bir halktır. Tarih boyunca geleneklerine bağlı kalmışlar, kendi kültür ve başarılarının üstünlüklerine duydukları güvenden kaynaklanan gururları ile hep ön plana çıkarmışlardır. Asya'nın en iyi askerleri olarak yiğitlik ve savaşçı özellikleri ile de ün salmışlardır.

Gürcülerin fiziksel olarak genellikle uzun boylu, ince yapılı insanlar oldukları, yüz çizgilerinin düzgün, burunlarının geniş ve kartal gagası biçimli, göz ve saçlarının koyu renkli olduğu belirtilir (Kasap, 2010: 19).

Gürcistan topraklarında ilk insanın izlerine 400 bin yıl önce rastlanır. M.Ö. iki bin döneminde Gürcü kabilelerinin komşuları; güneyde Hitit ve Mitaneler, daha sonra Urartu ve Asurlular olmuştur. Kaynaklar, bugünkü Gürcülerin ataları olarak tarihi Gürcistan topraklarının güney batısında iki bin yıllık dönemin sonlarında kurulan Diaoh ya da Tao denilen kentleşmiş büyük bir topluluğun varlığından bahsederler. İkinci büyük topluluk ise M.Ö. 9. - 8. asırda Karadeniz'in güney ve doğu kısımlarında bulunan Kolhlardır. Eski bir uygarlığa ve zengin bir tarihe sahip olan Gürcülerin kurdukları İberya Devleti, Kafkasya'daki devletler arasında büyüklük ve etkinlik bakımından en ileri en eski ve önemli devlettir. İlk dönemlerde Gürcüler, Kafkasya'nın çok güneylerine kadar genişlemiş ve yayılmış iseler de daha sonraları Ari kavimleri, Orta Asya'dan, İran'dan gelen kuvvetlerin önünden çekilerek Kafkasya'nın Güney eteklerine yerleşmişlerdir (Kasap, 2010: 19).

Gürcistan (en eski dönemlerde) Kolhida, Lazika, İberya ve kısmen Albanya olmak üzere birkaç bölüme ayrılır. Kolhida kısmı İngur ve Rioni nehirleri arasında denizle sınır olan bölgeden oluşur. Lazika kısmı kolhida bölgesinin güney kısmında yer alır. İberya bölgesi, Tiflis ve doğu kısımlarından oluşmaktadır ve Tiflis ile Hazar Denizi arasında kalan Albanya bölgesinin batı kısmının da Gürcistan topraklarını oluşturan bölgeler arasında gösterilmektedir. M.Ö. 4. asırda, Gürcülerin atası sayılan Kartlos'un soyundan gelen Parnavaz, dağınık yaşayan Gürcü kabilelerini birleştirerek başkenti Metsheti şehri olan "Kartli" Devleti'ni kurdu. Kral Parnavaz, Gürcistan'da düzgün bir yönetim oluşturarak ülkeyi sekiz vilayete (eristavlık) ayırdı ve her birine birer vali(eristav) atamıştır. Ayrıca Gürcüceyi devletin resmi dili ilan etti ve ilk Gürcü harflerini oluşturmuştur. İlk krallık sülalesi olan Parnavaz soyundan gelen krallar, M.Ö. 302 ve M.S. 186 yılına kadar sürecek devleti kurumuştur. Bu hanedanlık zamanında Gürcistan, güçlü bir devlet olmuştur (Kasap, 2010: 19,20).

M.S. 5. yüzyılda Gürcistan'ın başkenti, Mesheti şehrinden Tiflis'e taşındı. M.S. 300'lü yıllar ile 600'lü yıllar arasında Gürcistan; Roma ve Sasani devletlerinin egemenliğine girdi. Bu dönemlerde batı Gürcistan, (Kolhida, İmereti ve Egrisi) Roma İmparatorluğu'nun etkisine, daha sonra Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla İstanbul merkezli Bizans İmparatorluğu'nun etkisine girdi. Doğu Gürcistan (Kartli ve İberya)ise İran merkezli Sasani Devleti'nin hegemonyasında kaldı (Kasap, 2010: 20).

İslam orduları Hz. Osman döneminde Güney Kafkasya'ya girdiler ve bu dönemde bir barış anlaşması ile Tiflis'i ele geçirdiler. Kartli bölgesinde kurulan Tiflis Arap Emirliği zamanla halifelikten ayrılıp bağımsız bir Müslüman Gürcistan emirliğine dönüştü. M.S. 9. asırda Bagrat hanedanından 1.Aşot, Bizans ve Arapların bölgedeki zayıflığından yararlanarak Kartli Kralı oldu. Bu hanedandan 3. Bagrat, Doğu ve Batı Gürcistan'daki prenslikleri bir devlet çatısı altında birleştirdi ve Kutaisi'yi bu devletin başkenti yaptı. Abhaz ve Kartli Kralı ünvanı aldı (Şahin, 1999: 42).

11. yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren Gürcistan'ın batı komşusu Bizans'ın yerini Selçuklular aldı. Bu yüzyılın ikinci yarısında Kafkaslarda ve Gürcistan'da oluşturulan geçici Selçuklu hâkimiyetine Gürcü kaynaklarında "Didi Turkoba" adı verilmektedir. Gürcüler ve Selçuklular arasında sanatsal ve mimari alanda birçok bağ bulunmaktadır. Ayrıca Bagrat hanedanlığı ile Selçuklu hanedanı arasında da evlilik yollarıyla akrabalık kurulmuştur (Şahin, 1999: 43).

Gürcistan tarihinde en önemli kişiliğe sahip devlet adamlarından olan Davit Ağmaşenebeli, ülke bütünlüğünü sağlayarak 1122 senesinde Tiflis'i Müslümanlardan geri aldı ve başkenti Kutaisi'den Tiflis'e taşıdı. Ülkesinin kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi için çalışan Kral Davit, ayrıca bilimsel çalışmalara ve sanata çok önem verdi. Gürcistan tarihinin en parlak devri ise 3. Georgi'nin kızı Tamara'nın (1184-1213) hüküm sürdüğü dönem olmuştur. Bu devirde devletin sınırları Azerbaycan'dan Kuzey Kafkasya'ya, Erzurum'dan Gence 'ye kadar uzanmış ve Gürcistan bir Kafkas İmparatorluğu haline gelmiştir. İslam kaynaklarında kraliçe Tamara yöneticiliği bakımından ünlü kadın hükümdar Belkıs'a benzetilir (Kasap, 2010: 21).

Gürcü krallığının bu parlak devri Moğolların bölgeye gelişine kadar yaklaşık yüz yıllık bir süre boyunca devam etti. 13. yüzyılın ilk yarısından itibaren Moğollar, Gürcistan'a girmeye başladı. Doğu Gürcistan, İran'daki Hülagu soyundan gelen İlhanlıların egemenliğine girdi ise de İmereti bölgesi, Bagratlı prenslerin yönetiminde kalarak yarı bağımsız bir konumda kaldı. Moğollar tam anlamıyla Gürcistan'a yerleşmediler ve bu dönemde bazı Gürcü kralları ve prensleri bölgelerinin idarelerini muhafaza ettiler (Kasap, 2010: 21).

14. yüzyılda krallık yapan 5. Georgi ülke bütünlüğünü tekrar sağladı; fakat bu asrın son döneminde Gürcistan. Timur'un hâkimiyetine girdi. Ülke özellikle 15. yüzyılda, içinde bulunduğu feodal savaşlar yüzünden merkezi bir yönetim altında birleşemedi. Tarih boyunca derebeyliğin etkisi ile Gürcü Krallıkları kısa süreli olmuştur. 16. yüzyıla gelindiğinde, Kartli (merkezi Tiflis), Kaheti (merkezi Zagemi), İmereti (merkezi Kutaisi) ve Samtshe Saatabago (Samtshe, Cavaheti, Şavşet, Klarcet ve Tao) Krallıklarına bölündü. Gürcistan tarihi 15. Asrın ortalarından itibaren 19. Asrın ortalarına kadar süren 400 yıla yakın bir dönemde Osmanlı ve İran tarihleri ile iç içe geçmektedir. Bu dönemden itibaren Gürcistan toprakları üzerinde Osmanlı – İran mücadelesi yaşanmıştır (Kasap, 2010: 21).

Gürcüler, Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon'u fethetmesiyle Osmanlılar ile sınır komşusu oldular. Yavuz Sultan Selim'in Trabzon valiliği döneminde Osmanlı – Gürcü ilişkileri olumlu yönde gelişmeye başladı ve Çaldıran seferinde Gürcistan beylerinden Mirza Çabuk, Osmanlı ordusuna lojistik destek vererek Osmanlılara dostluğunu bildirdi (Şahin, 1999: 46).

Sultan 2. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde güney ve güneybatı bölgeleri Osmanlı egemenliğine geçti. 1578 yılında Tiflis, Osmanlılar tarafından alındı ve eyalet merkezi yapıldı. Gürcistan, bu dönemde Osmanlılar tarafından Tiflis, Kakheti, Ereş ve Sohum eyaleti olmak üzere dört eyalete ayrıldı. Osmanlı ile İran arasında yaşanan savaşlarda Gürcü kral ve prensleri, bazen Osmanlı bazen de İran tarafında yer aldılar. Özellikle Ahıska ve Acara bölgesinin Müslüman Gürcü paşa ve beyleri, Guria, İmereti ve Megrelya Hristiyan beyleri Osmanlı tarafında yer aldı. Hazar kıyısındaki Müslüman hanlıklar ile çoğunluğu Hristiyan olan Kartli ve Kakheti bölgeleri ise İran hâkimiyetinde kaldı (Şahin, 1999: 47).

Doğu Gürcistan halkının bir kısmı 1615 ve 1616 yıllarında İran hükümdarı Şah Abbas tarafından İran'a sürüldü. 1627 yılında yapılan İran-Osmanlı barış antlaşmasıyla Doğu Gürcistan, İran hâkimiyetine bırakıldı. 1632 ile 1744 yılları arasında Kartli (Doğu Gürcistan), İran taraftarı Müslüman Gürcü hükümdarlar tarafından yönetildi. 1724 İstanbul Antlaşması'yla Kartli ve Kaheti bölgeleri tekrar Osmanlı idaresine katıldı. Bu dönemde Osmanlı Devleti, Gürcistan'ı sancaklara ayırdı ve başlarına da yerel Gürcü beylerini getirdi (Kasap, 2010: 22).

1746 yapılan anlaşma ile İranlılar, Doğu Gürcistan'ı Osmanlılardan geri alarak, Kartli Kralı olarak Teymuraz'ı ve Kahetiye'de onun oğlu İrakli'yi vali olarak atadılar. 1762 yılında Nadir Şah'ın ölümü üzerine çıkan otorite boşluğundan yararlanan Kral İrakli (Herakliyüs), Kartli ve Kaheti krallıklarını bir idare altında birleştirdi. 1762-1783 yılları arasında Gürcistan'da yaşanan Osmanlı, İran ve Rusya nüfuz mücadelesi sonunda krallık Rusya'ya yöneldi ve 1783'te Kral İrakli, Rus Çariçesi 2.Katerina ile siyasi bağımsızlıklarının tanınması şartı ile bir antlaşma imzalayarak Rus himayesine girdi. Bu gelişme üzerine 1795'te İran Şahı Ağa Mehmet Han, Tiflis şehrini alarak halkının bir kısmını İran'a sürdü. 1801'de Gürcü Krallığı Rusya'ya bağlandı. Rusya Gürcistan'ın devlet yapısını hiçe sayarak ülkeyi Rusya'nın bir eyaleti haline getirdi. Gürcü prens ve asilleri, Gürcistan Krallığı'nı tekrar kurmaya çalıştılar; ama bu çabaları sonuçsuz kaldı. Rus idaresine karşı şiddetli tepki gösteren Gürcüler, Ruslara karşı Osmanlılardan yardım istediler. Osmanlı İmparatorluğu'na Gürcüler tarafından bu hususta yapılan müracaatlar, sadece Osmanlı tarafını tutan liderler tarafından değil, halktan yüzlerce kişinin taleplerini kapsayan Gürcüce yazılmış vesikalarla yapıldı (Kasap, 2010: 23).

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Rus yönetimine karşı ayaklanmalar başarısızlıkla sonuçlandı. Rusya hükümeti ülkeyi tamamen kontrolü altına almak için Gürcü krallık ve prensliklerini lağvetti ve hanedan üyelerini de Rusya'nın çeşitli bölgelerine sürerek bir kısmını da idam ettirdi. Bu ayaklanmaların başında 1812 Kaheti, 1820 İmereti, 1828 Guria, 1832 tüm Gürcistan isyanları gelmektedir. Ruslar, Gürcü dilini ortadan kaldırmaya çalıştılar ayrıca Gürcü okullarını ve kiliseleri kapattılar. 1810 yılında İmereti Kralı Solomon, Ruslara karşı vermiş olduğu mücadele sonrasında Osmanlı Devleti'ne sığındı. Bagrat hanedanının son kralı olan Solomon, 19 Şubat 1815'te Trabzon'da öldü. Osmanlı Devleti ile Ruslar arasında yaşanan 1828-29 savaşı Osmanlı aleyhinde sonuçlandı ve Eylül 1829 yılında yapılan Edirne Antlaşması ile Gürcistan ve Kafkasya bölgelerinin Batum'a kadar olan kısmı Ruslara bırakıldı (Kasap, 2010: 23).

1877/1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında, savaşı kaybeden Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 3 Mart 1878 yılında Ayastefenos Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Kars, Ardahan, Batum şehirleri (Elviye-i Selase) savaş tazminatı olarak Ruslara bırakıldı. Sekiz Şubat 1879 tarihinde yapılan İstanbul Antlaşması'nın 7.

maddesinde Rusya'ya bırakılan yerlerdeki halklara istedikleri takdirde, mallarını satıp gitme hakkı tanındı, gitmeyenlerin Rus tebaası olacakları bildirildi. 14 Mayıs 1882 Rusya ile yapılan bir antlaşma ile 1881'de biten göç etme işi beş yıl daha uzatıldı (Kasap, 2010: 23).

Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1914-1915 senelerinde Osmanlı Devleti, bölgede Gürcü lejyonları oluşturdu. Bu süreçte Müslüman ve Hristiyan Gürcüler, Rusya'nın işgaline karşı Osmanlı ile birlikte hareket ettiler (Şahin, 1999: 47).

1915-1916 senelerinde Gürcü, Azeri ve Kuzey Kafkasyalı delegelerden oluşan Kafkasya Komitesi, başta Berlin ve Viyana olmak üzere Avrupa'da temaslarda bulunup Kafkasya'nın kurtuluşu için Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ve Şimali Kafkasya'dan oluşan bir konfederatif devlet çalışmasını başlattı. 9 Nisan 1918'de Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'dan oluşan Maveray-ı Kafkasya Federatif Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti. Fakat bu federasyon uzun süreli olamadı ve 26 Mayıs 1918'de Gürcistan, federasyondan ayrılarak bağımsızlığını ilan etti (Şahin, 1999: 48).

Batum ve çevresi, 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Antlaşması ile tekrar Osmanlı egemenliğine girdi. 12 Haziran 1918'de yapılan halk oylaması ile bölge halkının büyük çoğunluğu Osmanlılara bağlanmayı kabul etti. Nisan 1918'de Batum müstakil bir sancak merkezi haline getirildi; fakat 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros mütarekesi ile Osmanlılar Batum'dan çekilmek zorunda kaldı ve şehir İngilizler tarafından işgal edildi. Osmanlı Devleti 1919 başında Batum'u tamamen tahliye kararı aldı ve Ocak 1919 sonuna doğru askerler Batum'u terk etti. Ateşkes antlaşması gereği 1914 sınırlarına geri çekinildi. Batum ve civarı, 1918-1920 yılları arasında İngiliz işgali altında kaldı. İngilizler iki yıl kadar kaldıkları Kafkasya bölgesinden Temmuz 1920 yılında çekilerek Batum'u Gürcistan'a bıraktı. Bu durumu kabul etmeyen TBMM hükümeti bir askeri birlik göndererek şehri ele geçirdi ve tekrar sancak haline getirdi. Batum şehri, birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde beş milletvekili ile temsil edildi. 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Türkiye-Rusya Şurular Federatif Sosyalist Cumhuriyeti ile imzalanan Moskova Antlaşması ile şehir tekrar Gürcistan'a bırakıldı (Şahin, 1999: 48).

Gürcistan'daki Osmanlı egemenliği; Rusların 1801'de Tiflis'i,1804'te Kutais'i, 1810'da bütün İmereti, 1828'de Ahıska ve 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda ise Batum ve Acara'yı ele geçirmelerine kadar devam etti. Tiflis ve Doğu Gürcistan'da Osmanlı nüfuzu kısa süreli ve sınırlı kalmışken İmereti ve Batı Gürcistan'da üç yüz yıldan fazla sürdü.

Gürcistan 25 Şubat 1921 tarihinde Sovyet yönetimi tarafından ilhak edildi. Sovyet yönetimine karşı 1922'de Svaneti, 1923'te Mtilueti, 1924'te ise bütün Gürcistan bağımsızlık için ayaklandı. Sovyetler döneminde komünizme karşı ilk mücadeleyi Gürcüler başlattı. 1924 ayaklanmasının devamı olan ve 6-10 Mart 1956'da başlatılan isyan hareketi, Ruslar tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı. 1990 yılı başından itibaren Gürcistan'da güçlü bir bağımsızlık hareketi başladı. SSCB'nin dağılması üzerine, Gürcistan Yüksek Sovyet'ince 1921 Gürcistan- SSCB Anlaşması ile 1922 Birlik Antlaşmasının geçersizliğini ilan eden kararlar alındı ve 9 Mart 1990'da egemenlik ilan edildi. 31 Mart 1991'de Gürcistan'da referanduma gidilerek, 9 Nisan 1991 tarihinde Gürcistan bağımsızlık bildirgesi kabul edilmiştir. Türkiye 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından Gürcistan'ın bağımsızlığını tanıyarak, egemenliğini, siyasi birliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemiş ve ülke ile yakın ortaklıklar tesis edilmiştir. 1992'de Türkiye-Gürcistan arasında imzalanan "dostluk, işbirliği ve iyi komşuluk ilişkileri" antlaşmasıyla,1921 yılındaki Kars Antlaşması ile tanınmış olan Türkiye'nin doğu sınırı, Gürcistan tarafından yeniden teyit edilmiştir.

Bugünkü Gürcistan, Kafkas Dağları'nın güney kısmında yer alıp, Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Rusya Federasyonu ve Rusya Federasyonuna bağlı Karaçay-Çerkez, Kabartay- Balkar, Kuzey Osetya, İnguşetya, Çeçenistan ve Dağıstan özerk cumhuriyetleri ile sınır komşusudur. Gürcistan sınırlarında Türkiye sınırında Acara Özerk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu sınırında Abhazya Özerk Cumhuriyeti ve yine Rusya'ya ait Kuzey Osetya sınırında yer alan Güney Osetya Özerk Bölgesi yer almaktadır. Ayrıca Gürcistan'ın Karadeniz'e sahili bulunmaktadır. Günümüzde Gürcistan dışında Türkiye, İran, Azerbaycan, Fransa, ABD, Rusya Federasyonu, Avusturya ve İsveç gibi ülkelerde çok sayıda Gürcü bulunmaktadır. Gürcistan dışındaki Gürcülerin çoğu Türkiye'de yaşamaktadır. Türkiye Gürcülerinin göç ettiği toprakların bir kısmı, 1921'de yapılan antlaşma ile son biçimini almasıyla

yine Türkiye sınırları içinde kalmıştır. Ruslar(%6), Azeriler(%6), Ermeniler(%8), nüfusun %5'ini ise diğer milletler oluşturur.

Kafkas dilleri arasında en çok konuşulan ve alfabesi olma özelliğine sahip olan Gürcüce, ayrıca dünyada alfabeyle sahip on dört dil arasında yer almaktadır. Gürcüce; Svani, Mingerilia ve Lazca ile birlikte Kafkas dil öbeğine bağlı Kartveli dalını meydana getirir. Gürcistan'ın jeopolitik konumundan dolayı değişik ülke ve halkların etkileri tarih boyunca hissedilmiş ve bu etkileşimin bir sonucu olarak Gürcüceye birçok dilden kelime girmiştir. Gürcü edebiyatının en önemli eseri Şhota Rustaveli'nin yazmış olduğu "Kaptan Postlu Şövalye" adlı eseridir (Kasap,2010: 24).

1.2.2. 93 Harbi ile Başlayan Göç ve Nüzhetiye Köyü'ne Gelen Gürcüler

1877/1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında, savaşı kaybeden Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 3 Mart 1878 yılında Ayastefenos Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Elviye-i Selase adı verilen Kars, Ardahan, Batum (Çürüksu, Yukarı Acara, Aşağı Acara, Artvin, Şavşat, Ardanuç, Murgul ve Maradit dâhil olmak üzere) şehirleri savaş tazminatı olarak Ruslara bırakıldı (Kasap, 2010: 3).

Osmanlı orduları Balkanlar ve Kafkas cephelerinde yenilmiş olmasına rağmen savaşı alamadığı tek yer Batum şehridir. Burada Rus ordularına karşı Batum ve havalisinden oluşturulan yerli milis kuvvetleri amansız bir mücadele vermiş ve Rusları Batum şehrine sokmamışlardır. Yerel milis kuvvetlerinin komutanları *Çürüksulu Ali Paşa* ve kardeşi *Osman Paşa*'dır. Ayastefenos ve Berlin Antlaşmaları ile bölgelerinin Rusya'ya bırakılmasını kabul etmek istemeyen halk kendi aralarında para toplayarak savaş tazminatı ödemeyi teklif etmiştir. Ancak yapılan tüm girişimler sonuçsuz kalmıştır (Tarihte Gölcük, 2014: 59).

8 Şubat 1879 tarihinde yapılan İstanbul Antlaşması'nın 7. maddesinde Rusya'ya bırakılan yerlerdeki halklara istedikleri takdirde, mallarını satıp gitme hakkı tanındı, gitmeyenlerin Rusya uyruğuna mensup olacakları bildirilmiştir. 14 Mayıs 1882'de Rusya ile yapılan bir antlaşma ile 1881'de biten göç etme işi beş yıl daha uzatıldı.

Osmanlı-Rus Harbi sonunda büyük oranda Müslüman Gürcü göçü yaşanmış, periyodik olarak Rus egemenliğine yakın sınır bölgelerinden, Osmanlı Devleti sınırlarındaki merkezi bölgelere, İstanbul ve Marmara Bölgesine göç edilmiştir.

Göç 1921 tarihine kadar devam etmiştir (Putkaradze, 2002: 16).

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere köy ile ilgili bilinen en somut gerçek 1876-1877 yıllarında Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Kafkasya'nın Batum ve Acara bölgelerinden göç edenler tarafından kurulduğudur. Bu göç aynı zamanda tarih yazınlarına da 93 Harbi olarak kaydolmuştur. Köyü kuran muhacirler Murgul'un Baga, Başköy, Kordet, Durça, Ozmal, Gurbin ve Dzansul köylerinden göç etmişlerdir.

1.2.3. Göçün Nedenleri

Gürcülerin göç etmesindeki en büyük etken, Rus zulmüne uğrama endişesidir (K4, 20, 22). Batum henüz Osmanlı'nın himayesi altındayken Müslümanlığı seçen Gürcüler Hristiyanlardan kültür ve yaşam biçimi açısından farklılaştılar. Hatta bu farklılık o zamanlardan günümüze kadar gelen Gürcüce bir kelimeyi de beraberinde getirmişti: Çveneburi.

Müslüman olan Gürcüler, kendilerini bizden, bizim gibi anlamına gelen 'Çveneburi' sözcüğüyle ifade etmişler, bu sözcük zamanla Kartveli (Gürcü) ve Kartuli (Gürcüce) sözcüklerinin yerine geçmiştir (Kasap: 2010, s.19). Dinde görülen bu farklılıklar savaş zamanında Rusya tarafından saygıyla karşılanmamıştır. En büyük kaynaklarımdan biri olan İlyas Kuş bu konu hakkında, "*Buraya dedelerimiz dinden çıkmama adına göç etmişler, Ruslar onlara Hristiyanlığa geçmezlerse eziyet edeceklerini söylemiş*" demiştir.

Anlatılanlara göre göçün bir başka nedeni ise savaş yüzünden kıtlık yaşanması ve arazilere el konulmasıdır (K114). Bu konuyu ele alan, içerisinde Murgullu göçmenlerin göç nedenini anlatan *Türk Tarihi ve Gürcü Tarihi Kaynaklarına Göre Rus Yönetiminin Uyguladığı Politika sonucu Gürcü Muhacirlikleri* adlı makalede: *Bölgede yaşayan çiftçilerin mülkiyetinde olan arazilerine el koyma durumları da vardı. Örneğin; 19 Mayıs 1907 yılında Artvin sancağının Dzansul (Zansul) Köyü'nün çiftçileri Kafkas valisine şikâyet dilekçesini yazdılar. Dilekçede maden şirketleri tarafından arazilerine el konulduğu, bu maden ocaklarının kapatılmasını ve arazilerinin sahiplerine geri verilmesini istemekteydiler. Bu tür zor durumlar yöre*

insanlarını anavatan topraklarından göç etmek zorunda bırakmıştır (Chokharadze, 2015: 95).

Yerel halkın Osmanlı'ya göçünün büyük sebeplerinden biri de arazilerin mülkiyet durumu ve ağır sosyal yaşam problemleri olarak belirtilmiştir (Chokharadze, Keskin: 2015, s.105).

F2. 1912 yılında Dzansul' dan (Cansuli) İzmit'e geldiğini gösteren belge (K144).

Rus İmparatorluğu'nun bu bölgelerde oluşturduğu yönetim birimlerinin barbarca uygulamaları ve dini baskıları yerel halkı göç etmeye zorlamıştır. 27 Ocak 1879'da imzalanan anlaşma ile göç etmek isteyenlere resmi bir süre tanınmıştır. Böylece muhacirlik olayı başlamıştır. Göç edenlerin sayısı kesin olarak bilinmediği gibi göç sırasında ölenlerin sayısı da bilinmemektedir.

Muhacirlik dönemi boyunca yaşanan trajedilerle ilgili edinilen bilgilere ve yerel halkın Ruslarla ilgili belirttiklerine dayanılarak Ruslar; halkın anılarında hep kötü ve vahşi insanlar olarak kalmışlardır (K22, 114).

1.3. Nüzhetiye Köyü Tarihçesi

Osmanlı-Rus savaşı sonrasında göç etmek zorunda kalan Gürcü muhacirler ilk olarak Marmara Bölgesinde bulunan İzmit'e oradan Saraylı'ya oradan da Nüzhetiye/Döşeme Köyü'ne yerleşmişlerdir.

Köyün tarihi hakkında merhum Hidayet Kuş'un⁴ defterindeki notlarda şunlar anlatılır:

“1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi dolayısıyla, dedelerimiz 1293 (hicri takvime göre) yılında, Livane (Osmanlı döneminde Livane olarak geçen Artvin kent merkezinin adı) vilayeti Murgul köylerinden karma olarak İzmit'e göç etmişler. O zamanın padişahı onları Hopa İskelesi'nden vapurla İzmit Damlar (Saraylı) Köyü'ne iskân ettirmiş. Orada bir müddet oturmuşlar, fakat havası sıtmalılı olduğundan şimdiki ismi Nüzhetiye, eski ismi Döşeme olan köyü dağ içinde kurmuşlar, yeni bir köy meydana getirmişler. Dedelerimiz münevver ve cesur, aynı zamanda çok çalışkan insanlardı. Köyün henüz yolları ve altyapıları tamamlanmadan camii, okul bir de on odalı medrese yapmışlar. İki müderris derse girerdi. Civar köylerde burada tahsil görürdü. Yollarımızı atlarla taş, kum taşıyarak Arnavut kaldırımı yapmışlar. Köyün ilk adı olan Döşeme de buradan gelmektedir. Yolları döşemek için hep birlikte işe koyulan köylüler ilk isim olarak yolları kapladıkları döşeme taşlarından esinlenerek köye Döşeme ismini vermiştir.”

Verilen bilgiler dışında şiir formunda kaleme alınan bir eser yaşanılanları tüm gerçekçiliğiyle gözler önüne seriyor. Köyün tarihini yansıtan bu eser, Destan-1 Nüzhetiye'dir.

Destan-1 Nüzhetiye

Gölcük'ün otuz köyünden bir köyün var üç ismi
Murgul: Döşeme okunur, Nüzhetiye'dir resmi
Kırk hane harp mültecisi sonra gelmiş bir kısmı
Vasf edeyim bu ahali gelmiş hangi yöreden

⁴ Doğum yeri Nüzhetiye Köyü, Doğum yılı 1910, Ölüm yılı 2010 olan merhumun defterindeki notlardan alıntı yapılmıştır, bu notlar K70'den 2016 yılında alınmıştır.

Muhitimiz Kafkasya Batum vilayetimiz
Livane kariyesinde Murgul ikametimiz
Üç kıtaya hüküm ederdi Osmanlı Devleti'miz
İmparatorluk arması okunurdu tuğradan

Birinci cihan harbinde ihmal ettik tedbiri
İttifak olan devletler ayrı çekti her biri
Tiflis, Batum işgal oldu; aldık kara haberi
Yetmiş yedi Rus Harbi'nde geri kaldık sıradan

1293'te kapandı mekânımız
Kalırsak din tebdil olur, bozulur erkânımız
İşgalden evvel göç ettik var iken imkânımız
Terk ettik anavatanı yola çıktık karadan

Toplandık sahil boyunda mülteci kfilesi
Derya vapurunda yaptık muhacir defilesi
Hopa'dan aldık demiri olduk Nuh sefinesi
İstanbul'a vasıl olduk günler geçti aradan

Samsun'a gelene kadar geri bakıp ağladık
Teselli edenimiz yok kalbimizi dağladık
Karadeniz sahilinde her limana uğradık
Bu ezaya layık mıydık ancak bilir yaradan

İstanbul'dan iskânımız İzmit damlar yazıldı
Dokundu sahil iklimi sıhhatimiz bozuldu
Havadar yeri aradık muhitler hep gezildi
Arz ettik samanlı dağı yola çıktık oradan

Hilali ahmer dağıttı bir çadır üç velense
Sıtma, humma hastalığı arız oldu herkese
Yirmi hane kapandı oldu büyük hadise
Kırk hane düştük yollara hıvs eyledi Yaradan

Çıktık Samanlı Dağı'na beğendik bu mahali
Musulet sırtına benzer çok sevindi ahali
Şükreyledik Yaradan'a savdık bince ahvali
Çektiğimizi unuttuk ayrılmadık buradan

Denize nazır mahalle dedik kuralım köyü
Toprağında bereket var latif havası suyu
Taksimata denk gelecek ölçüldü eni boyu
İmece ile yaptık evlerimizi sıradan

İtina ile çizildi köyün imar planı
Bahçeli evler olacak heyet eder ilanı
Medrese camii yeridir köyün orta alanı
Nazım plan tatbik olur zaman geçmez aradan

Yekpare taş kaplamıştır köyün giriş kısmını
Buna Döşeme demişler oradan aldı ismini
Köy yüz otuz yaşındayken gençler çekmiş resmini
İki bin sekiz takvimi icat oldu buradan

Bu meşakkatli günleri ecdadımız yaşadı
Uğradı üç musibete kurtulmayı başardık
Yüz yaşında babaannem anlatmaya başladık
Muhacirlik ahvalini yâd ederdi durmadan

Yanlış kelam etmemeye çok itina gösterdim
Az da olsa bu çorbada tuzum olsun istedim
Daha detaylı yazardı sağ olsaydı üstadım
Her âşık Yunus olamaz bahş etmeli Yaradan

Cemiyeti oluşturur insanlar insan ile
Geçmiş tercüman olur yanlış noksan ile
Belki izah edemedik münasip lisan ile
Der “Çitoğlu” hata varsa affedilsin sıradan

K22 (2008, Döşeme)

“Köy Rus harbi dolayısıyla Artvin’den göç eden Gürcüler tarafından kurulmuştur. 61 hane Eski Değirmendere civarına yerleşmiş. O zamanlar Gölcük’ün adını aldığı göl henüz ıslah edilmemiş. Dedelerimiz buraya geldiklerinde perişan bir durumdaymış. Açlık, yokluk, hastalık... Gölün olduğu yerde sineklerden hastalık kapmışlar. Pek çok hane yolculuk esnasında ve buraya geldiklerinde sıtmadan ölmüş. Daha sonra padişaha mektup yazıp durumlarını anlatmışlar. İlk olarak 4 arkadaş: Muhammed, Recep, Hasan, Halil buraya gelmiş. O zamanlar bölge

tamamen ormanlıkmiş. Ancak bölgenin havasının temiz olması, su kaynaklarının bolluğu, arazinin genişliği 4 arkadaşı cezp etmiş. Burasını kendi memleketlerinin havasına, suyuna, dağına, tepesine benzetmişler. Burada yeniden hayata tutunmuşlar (K22)” demiştir.

Gölcük’ün adını aldığı göl hakkında Saraylı, Örcün ve Gölcük’te sözlü kaynaklarla yaptığımız görüşmelerde eskiden Gölcük’te bir göl olduğu hatta okula gidebilmek için kayıklarla karşıya geçmek zorunda kaldıkları bilgisi verilmiştir (K123, 124, 125, 126, 127).

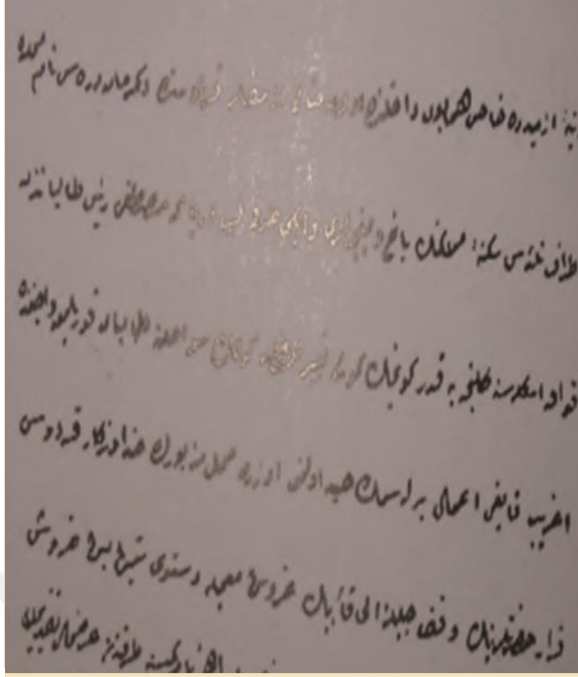
“Eskiden şimdi Gölcük Belediyesi’nin olduğu yer göl ile kaplıymış. Herkes sıtma hastalığından şikâyet ettiği için gölü kurutmuşlar (K126).”

“Biz çocukken babam anlatırdı eskiden Gölcük’te göl varmış o kadar çok sinek olurmuş ki ağızlarına tülbent takarlarmış çok kişi hastalanmış, ölmüş sıtmadan karşıya geçmek için ya sandala binerlermiş ya atla etrafından dolanırlarmış ya da tabana kuvvet. Sonra hastalıkla baş etmek için kurutmuşlar (K123, 125).”

F3. Gölcük’e adını veren gölün görüntüsü /Arşiv-Gölcük Belediyesi, (Gölcük’te Tarih, 2014: 43)

Gölcük adı ile ilgili en yaygın anlatı ise Yavuz Zırlı’nın onarımı tamamlanıp havuzdan indirildiğinde havuzun bulunduğu yerin 3 tarafı kara çevrili bir göl durumunda olması, bu gölden esinlenilerek ilçeye “Gölcük” adının verildiği yönündedir (Tarihte Gölcük, 2014: 43).

F4. Gölcük isminin geçtiği Osmanlıca belge (Galitekin 2005:14)

Osmanlı arşivlerinde, kentin bulunduğu bölgeye Cumhuriyet öncesinde, Gölcük adının verildiğine dair bir belge bulunamamıştır. Fakat 1841 yılına ait bir belgede, üzerine dalyan kurulmak istenen bir gölden “Gölcük Gölü” olarak bahsedilmektedir (Tarihte Gölcük, 2014: 42).

Belgenin günümüz Türkçesi:

“Medîne-i İzmid’de... değirmenderesi nâm mahalde etrâf-ı selâlesi sekene-i memleketin bağ ve bağçeleri ve iki

tarafı leb-i derya ki Mustafa Reis dalyanından Kavak İskelesine gelinceye kadar Gölcük Gölü tabir olunan gölün sevhiline dalyan kurulmak ve açığında ıgrib kayığı i’ mâl birle semek sayd olunmak üzere...” (14 L. 1257 (29.11.1841, BOA, Cevdet. Maliye, No: 2258)

1.3.2 Nüzhetiye Köyü’ne Gelen İlk Kafile

Batum’dan buraya kadar gelen muhacirlerin sayıları tam olarak bilinmemektedir. Anlatılanlara göre göç sırasında açlıktan, hastalıktan, çetin yolculuk sürecinden etkilenip göç yolculuğunu tamamlayamayan çok sayıda göçmen mevcuttur (K120,166). Fakat bunlarla ilgili kesin bir yargıya ulaşılamamaktadır. Yolda ölenlerin yanı sıra yerleştirildikleri ilk yerde sıtma hastalığından ölenler de olmuştur. Köyün tarihiyle ilgili olan destana da yansıyan bu elim durum hakkında sözlü kaynaklar yaklaşık yirmi hanenin bu hastalıktan dolayı öldüğünü söylemektedir. Bu durumu dönemin padişahına dilekçe ile arz ettiklerini ve böylece ilk yerleşim bölgeleri olan Damlar (Saraylı) Köyü’nden ayrılarak Nüzhetiye’ye yerleştiklerini dile getirmişlerdir (K15,16, 17, 22). Bu dilekçeyi Osmanlı Arşivi’nde bulamamakla birlikte bu konuyla ilgili yazılı herhangi bir bilgiye henüz ulaşılamamıştır.

1877/1878 Osmanlı-Rus Harbinden sonra ilk kabile olarak Nüzhetiye Köyü'ne yerleşen muhacirlerin isimlerini gösteren liste şöyledir;

Devleti Âliye Tebasından ve Batum Gürcü Muhacirlerinden

- 1- Lazoğlu Alemdar Ağa bin Hasan
- 2- Ekşioğlu Hasan Ağa bin Ali
- 3- Keseroğlu Ahmet Efendi bin Osman
- 4- Kuri Alioğlu Osman Efendi bin Şahin Mehmet
- 5- Kuri Alioğlu Mehmet bin Sadık
- 6- Raşitoğlu Ahmet Ağa bin Hasan
- 7- Tahir bin Mehmet
- 8- Maloğlu Memiş Ağa bin Ali
- 9- Sani Alemdaroğlu Ethem Ağa bin Abdullah
- 10- Alişanoğlu muhtar Kemal Ahmet Ağa bin Mehmet
- 11- Raşitoğlu Osman Çavuş bin Hasan
- 12- Raşitoğlu Kadem Ağa bin Hasan
- 13- Alişanoğlu Hasan Efendi bin Alişan
- 14- Kalyoncuoğlu Dede Mehmet Ağa bin Enver
- 15- Kalyoncuoğlu İmam Ahmet Efendi Bin Mehmet
- 16- Tataroğlu Bayraktar Şaban bin Hasan
- 17- Tataroğlu İbrahim bin Hasan
- 18- Tataroğlu Zehra binti Hasan
- 19- Kalyoncuoğlu Emine Hatun binti Mehmet Ağa
- 20- Sultan Hatun binti Abdullah
- 21- Dervişoğlu Sefer bin Mehmet
- 22- Çitoğlu Murat bin Osman

- 23- Çitoğlu Mehmet Ali bin Osman
- 24- Şirin Alioğlu Şerif bin Mustafa
- 25- Şirin Alioğlu Kahraman bin Şerif
- 26- Sertoğlu Hacı Tahir bin Mehmet
- 27- Melikoğlu Dursun Efendi bin Osman
- 28- Kadioğlu Osman Efendi bin Medet
- 29- Molla Ahmetoğlu Ali bin Recep
- 30- Gül Ahmetoğlu Hacı Mehmet bin Ahmet
- 31- Dursunoğlu Ali bin Ömer
- 32- Hasan Efendioğlu Ağacan bin Halit
- 33- Kapudan İbrahim bin İbiş
- 34- Seyfoğlu İbrahim bin Ali Rıza Efendi
- 35- Genç Alioğlu Recep bin Ali
- 36- Lazoğlu İbrahim Ağa bin Mehmet
- 37- Dilberoğlu Ahmet Ağa bin Osman
- 38- Mekikoğlu Hacı Halil bin Süleyman
- 39- Ali Bayraktaroğlu Ali bin Ali
- 40- Şahinoğlu Osman Çavuş bin Ali
- 41- Hacı Mehmetoğlu Ömer bin Hacı Mehmet
- 42- Beyoğlu Hasan Efendi bin Ahmet
- 43- Kadioğlu Mehmet Ağa bin Recep
- 44- İbişoğlu Kapudan İbrahim bin Mehmet
- 45- Abdurrahmanoğlu Ali bin Şahin
- 46- Ustaoglu İsmail bin Osman
- 47- Ustaoglu Mehmet bin Şerif

- 48- Ustaoglu Ahmet bin Mehmet
- 49- Mehmet Ali kızı Hatuna ve Hanuma
- 50- Seyfoğlu Ali Rıza Efendi bin Hasan
- 51- Çitoğlu Recep Bayraktar bin Hasan
- 52- Çitoğlu Kadem Ağa bin Recep
- 53- Recep Bayraktaroğlu Hasan
- 54- Beyoğlu Mehmet Efendi bin Ahmet
- 55- İhtiyaroglu Mehmet bin Abdullah
- 56- Reşitoğlu kızı Güneş Hanım binti Hasan
- 57- Kutuzoğlu Hamza bin Mahmut
- 58- Mustafaoğlu Hüseyin bin Ali
- 59- İhtiyaroglu Mehmet bin Ahmet
- 60- Yetim Bilal bin Recep
- 61- Alioğlu Hızır Ali bin Ali
- 62- Alioğlu Arif bin Ali
- 63- Çitoğlu İsmail bin Sait

Destan-ı Nüzhetiye adlı şiirde ve köydeki kaynak kişilerin aktardığı bilgiler doğrultusunda (K1, 2, 11, 20, 22, 114) Saraylı'ya gelen Batum göçmenleri 63 haneydi. Ancak Gölcük ve Saraylı'da sıtmadan ve zorlu göç şartlarından kaynaklı çeşitli hastalıklardan dolayı vefat etmişlerdir. Geriye 40 hane kalan göçmenler, Nüzhetiye Köyü'nde ikamet etmişlerdir. Bu sülaleler zamanla artmış ve soylarını devam ettirmişlerdir.

1.3.3 Köye Verilen Adlar ve Adların Çıkış Hikâyeleri

Tarih boyunca insanlar canlı ve cansız her şeye bir ad koymuştur. Bu adlar zamanla anlamlarıyla bağdaşarak simgeleşir ya da bağdaşma sağlandıktan sonra ad konulur. Genellikle insanoğlu yerleşim yerlerine bütünsel olarak bağdaşma sağlandıktan sonra ad koymuştur. Önce yaşadığı bölgede anılar biriktirir. Tarihi süreç içerisinde başından geçen savaşlar, göçler, kıtlık, bereket... gibi iyi veya kötü olaylar neticesinde adlandırmalar yapar.

Nüzhetiye Köyü'ne ad koyma da farklı bir şekilde gelişmemiştir. Yaşanılan hadiselerden yola çıkarak köy adlandırılmıştır. Kaynaklardan edindiğim bilgiler doğrultusunda köye verilen adlar üç grupta incelenebilir:

İlk Adlandırma (Osmanlı Devleti zamanında),

Çevre Köylerce Verilen Ad,

Cumhuriyet Sonrasında Verilen Ad.

İlk Adlandırma sürecinde gelişen olay şu şekilde aktarılır: Köy meydanına yol yapılması için irili ufaklı döşeme taşlar bırakılmış. Yollarımızı atlarla taş, kum taşıyarak Arnavut kaldırımı yapmışlar. Köyün ilk adı olan Döşeme de buradan gelmektedir. Yolları döşemek için hep birlikte işe koyulan köylüler ilk isim olarak yolları kapladıkları döşeme taşlarından esinlenerek köye Döşeme ismini vermiştir (Tüm Kaynaklar).

Çevre köylerce verilen adlandırmanın temelinde köyün nüfusunun gün geçtikçe artması, köyün gittikçe kalkınması ve yetiştirdiği kişiler zamanla adının civar köylerce '*Büyük Döşeme*' olarak anılmasına sebep olmuştur (K6).

Cumhuriyetten sonra ise bugünkü ismini almıştır. Bunun hakkında farklı söylentiler söz konusudur:

“Savaş zamanında köydeki cami yıkılmış. Camiyi yeniden yapmaları için dışarıdan ustalar getirilmiş. Ancak cami yapımı tamamlandıktan sonra ustaların ücretleri verilememiş. Savaş sırasında köy komutanı olan Nusret Komutan ustaların parasını kendi cebinden ödemiştir. Köylülerde Nusret

Bey'e olan vefa borçlarını ödemek için köyün ismini hala günümüzde kullanılan ismi Nüzhetiye olarak koymuştur (K22, 117, 118, 119).”

Adlandırmayla ilgili bir diğer aktarım şudur:

“Devlet kademesinde rütbeli kişiler köye bakmaya geldiklerinde kurulduğu yeri çok beğenmişler ve halkın ne kadar eğlenceli, sıcakkanlı, misafirperver ve samimi insanlar olduklarını görünce buraya Nüzhetiye adını koymuşlar (K1, 2, 11, 93).

“Nüzhet”: Eğlenme, gönül açacak yere gidip gezme, tazelik, sevinç, ferah anlamlarına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. Nüzhetiye buna bağlı olarak eğlenilecek, sevinçli, ferah, sefalı, keyifli yer, köy anlamına gelmektedir (Galitekin, 2005:262).

Resmi adı Nüzhetiye olsa bile Döşeme adı da Büyük Döşeme adı da halen köy haklı tarafından kullanılmaktadır.

1.3.4 1588’de Nüzhetiye Köyü’nü Ziyaret Eden Seyyah

1588 yılında İzmit’e gelen Reinhold Lubenau, 1628 yılında yayımladığı el yazması seyahat notlarında konakladığı yerleri ve tarihlerini sınırlandırmıştır. Lubenau’nun konakladığı yerlerin arasında Nüzhetiye Köyü de vardır. 21 Temmuz’da Nüzhetiye’ye gelen Lubenau, köyün adını defterine *Nasockli* olarak kaydetmiştir (Lubenau, 2012: 523).

1.3.5 Sakarbiçki’nin Tarihi Gelişimi

Nüzhetiye Köyü, birbirinden yaklaşık 1,5 km uzaklıkta bulunan köy merkezi ve Sakarbiçki Mahallesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Deniz seviyesinden 435 metre yükseklikte bulunan Sakarbiçki Mahallesi, köy merkezinin doğusunda yer almaktadır.

Nüzhetiye Köyü’ne Osmanlı arşiv belgelerinde ve seyahatnamelerde rastlaması bölgenin Osmanlı Dönemi’nde de iskâna açık olduğunu göstermektedir (Tarihte Gölcük, 2014: 44). Söylenenlere göre Nüzhetiye Köyü’ne ilk gelen kişiler

alanın dağlık ve bakir bir yer olduğu için köyü yerleşim merkezi olarak kullanıma elverişli hale getirdikleri bilgisini kendilerinden sonraki nesle aktarmışlardır (K2, 3). Ancak aynı durum Nüzhetiye'nin mahallesi olan Sakarbiçki için söylenemez. Sakarbiçki'nin Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına dek köy statüsünde olduğunu ifade edilmektedir (Galitekin,2005:263).

Sakarbiçki için, 1902 yılında Zakarköy adıyla bilindiği 1810 dolayında Ordu ve Giresun tarafından gelen Ermenilerce iskân edildiği, 1895'te Ermeni nüfusunun 150 olduğu bilgisi verilmektedir. 20. yy başına dek Ermeni yerleşimi olan Sakarbiçki günümüzde Gürcü yerleşimi olarak anılır (Index Anaticus, 2017: <http://nisanyanmap.com/?yer=47117&haritasi=sakarb%B1%C3%A7k%C4%B1>).

İzmit'te yaşayan Ermenilerin çoğu Bahçecik nahiyesinde oturmaktadırlar. Ermeniler Bahçecik'e iki yüz sene önce yerleşmişlerdir. Bahçecik tamamen Ermenilerin kurup geliştirdiği bir şehirdir. Tehcirle beraber Ermeniler burayı terk eder. Bahçecik'e ve Bahçecik'in üst taraflarına Karadeniz kökenli Türk ve muhacir halklar yerleştirilir (Günay: 2002 Ankara s. 63).

Sakarbiçki'nin ilk sakinlerinin, Sapanca Gölü-Marmara Denizi arasına kanal açma teşebbüsü sırasında Doğu Anadolu'dan getirilerek bu civara yerleştirilen Ermeniler olduğu, 1919 yılında 64 haneye ulaşmalarına rağmen 1. Dünya savaşında tehciire maruz kaldıkları için nüfusun bulunmadığı aktarılmaktadır (Galitekin,2005: 263).

“Kanal açma teşebbüsüyle bu bölgeye gelen ve yerleşim alanı kuran Ermeniler tehcir nedeniyle yurtlarını, evlerini terk etmek zorunda kalmışlar.

Eskiden köy olarak kabul edilen bu yerleşim biriminin sonradan üzerine ‘biçki’ kelimesini alması da kanal açmak ve biçki yapmak üzere Bardizag'da (Bahçecik) görevlendirilmelerinden dolayıdır. Köyde halen Ermenilerden kalma iki, üç tane tarihi ev mevcut. Bazılarında yaşam da devam ediyor (K17, 30).”

“Sakarbiçki mahallesinde 66 hane Ermeni varmış. Ermeniler Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Bahçecik'e Bahçecik'ten de mübadil değişimle terk etmişler buraları (K56).”

F5. Sakarbiçki Mahallesi'nde Ermenilerden kalan evler

Sultan I. Ahmet tarafından *Sakarbiçki* Sadrazam Halil Paşa adına kurulan vakfa temlik edilmiştir. (Tarihte Gölcük, 2014: 46; Galitekin, 2005: 340) Bu köyün Halil Paşa Vakfiyesinde ve diğer bazı vesikalarda geçen ismi 'Sakaryabiçkısı'dır ki, zamanla dilde hafifleşerek Sakarbiçki'ya dönüşmüştür (K30). Sakarbiçki bugün Nüzhetiye'nin manzarası ve konumuyla en güzel bölgesinden bir tanesidir.

F6. Tuğla yapan Bahçecikli Ermeni çocuklar, Arevmedyan Facebook hesabı yöneticisi Ali Günel'den alınmıştır.

1.3.6 Eski Camii (Nüzhetiye Hacı Ali Paşa Camii – Yeşil Camii)

Gölcük muhacir köylerinin en büyüklerinden bir tanesi olan Nüzhetiye'nin ilk camiini Sultan Abdülhamit Han'ın Başmabeyncisi Hacı Ali Paşa yaptırmış ve masrafları için gerekli gelirleri olan bir vakıf kurmuştur.

F7. Cami hizmeti için izin belgesi

Bu belge Murat Kasap Arşivinden temin edilmiştir. Belge 1153 H. (1740-41 M.) tarihlidir. Belge, İzmit'e bağlı Nüzhetiye köyünde halk tarafından yaptırılan caminin hizmetleri için Ahmed b. Hüseyin'in tarafından 150 kuruş para bağışlanmış, bu paranın gelirinden senede 50 kuruş maaşla Ahmed İbni Mehmed imam olarak, yine seneden 50 kuruş maaşla Osman Bin Hüseyin hatip olarak görevlendirmesine dair berat (izin belgesi) tır. Belgenin çevirisi şu şekildedir:

“Nişân-ı şerîf âlişan-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihânsitâni-i hâkânî hükmi oldur ki:

Medîne-i İzmid'e tâbi' Bağçecik nâhiyesi kurâsından Nüzhetiyye karyesi mısır hükmünde kebîr ve ahâlîsi kesîr olarak kurb ve civârında câmi'-i şerîf olmadığından ahâlîsi salât-ı cum'a ve iydeyni edâ etmekde usret ve meşakkat çekmekte olduklarından ahâlîsinin karye-i mezkûrede müceddeden binâ ve inşâ eylediklerimescid-i şerife minber vaz'la ikame-i salât-ı cum'a ve iydeyne izn-i hümayûn-ı şâhânem erzân kılındığı hâlde Ahmed B. Hüseyin'in vakf eylediği yedi yüz elli guruş nükûdü nemasından senevî elli guruş vazife ile imamet cihetinin lede'l-ımtihan ehliyeti nümayan olan Ahmed İbni Mehmed'e ve senevî elli guruş vazife ile hitabeci cihetinin dahi Osman Bin Hüseyin'e tevcihine dair varid olan inha üzerine mu'âmele-i kalemiyyesi lede'l-ıcra ol bâbda mahkeme-i teftişten olunan i'lâm mücebince vakıf-ı müma-ileyhin yedi yüz elli guruş nükûdu vakfının bir kıt'a vakfiyesinde nükûd-u mezbûre nemasından cami-i mezkurda imam ve hatip olan kimselere senevî ellişer guruş vazife tahsis eylediği merküm olarak me'ali şer'-i şerife muvafık ve kayd ve ihticaca layık görülmüş olmağla bi-ibaretihâ cihat kalemine kayd ile yedinde ibka ve mescid-i mezkura minber vaz' olunarak ikame-i salat-ı cum'a ve iydeyne izn-i hümayun-ı şahanem erzaniyla zikr olunan emanet ciheti müma-ileyh Ahmed'e ve hitabet ciheti dahi müma-ileyh Osman'a bi't-tevcih yedlerine başka berat-ı şerifem i'tası mahkeme-i teftişten olunan i'lâm müce(bince) makam-ı nezaret-i evkaf-ı hümayunumdan ba-telhis lede'l-arz ancak hitabeti üç yüz beş senesi Ramazan-ı Şerifin on altıncı günü tarihiyle şeref-sünüh u sudür eden hatt-ı hümayun-ı şevket-makrun-ı şahane ve emanet ciheti dahi sene-i merkum şa'banının yirmi dördündü gününde sadır olan fermen-ı ali-i mülûkanem mücebince tevcih olunmağın mezkur hitabet ciheti için lazımü's-sudür olan diğer bir kıt'a berat-ı şerifem verilmekle ber-vech-i muharrermüma-ileyh Ahmed'e imamet ciheti için dahi bu berat-ı hümayunumu verdim ve buyurdum ki, müma-ileyh zikr olunan imamet cihetine vazife-i mersumesiyle mutasarrıf ola.

Tahriren fi'l-yevmü'l-işrîn min şehri Zi'l-ka'de li-seneti hamse ve selase-mi'e ve elf. Be –makam-ı el- mahsureti'l-Kostantiniyye”⁵

⁵ Çeviri: Abdullah Zorlu

Camiye sonradan konulan Latin harfleriyle yazılı bir belgede inşasının 1878’de başlayıp 1880’de bittiği kayıtlıdır.

C A M İ İ N	
Adı Nüzhetiye Köyü Camii	Kodu 1020
Yapıtıranı Köy halkı	Mimarı -
Toplam Arsa Alanı (m ²) 1100 M²	İç Alanı (m ²) 90 M²
Mülkiyeti Köy tüzel kişiliği	Kapasitesi 100 kişi
Yapılış Tarihi 1878	İbadete Açılış Tarihi 1880
Yapı Şekli ve Özelliği Ahşap	Müştemilatı Lojman, Şadırvan Tuvalet.
Bulunduğu Yer (Mah. / Köy) Nüzhetiye Köyü / GÖLCÜK	

Yukarıda adı ve özellikleri belirtilen yapı, CAMİ vasıflarını taşımakta olup, bu yapıda vakit namazları ile cuma ve bayram namazlarının kılınmasına Müftülüğümüzce müsaade edilmiştir.

Mehmet ÖZKAN
Gölcük Müftüsü
22/ 01 /1993
(imza - mühür)

F8. Eski Camiinin daha sonradan yapılan resmi açılış beratıdır. Eski Cami’de aslı bulunmaktadır.

“İlk olarak yerleştikleri bu bölgede 1887’de eski camii yapmışlar. Camiinin minaresi o zamanlar imkânsızlıklardan dolayı Gölcük Saraylı Köyü’nden getirilen 18 metrelik servi ağacından yapılmış. Ağacı taşıma işlemini insanlar yapmış. Ancak daha sonra ağacın çürüme ve yıkılma ihtimaline karşı minare tuğladan tekrar inşa edilmiş. Camii tam köyün meydanında yapılmış (K20, 22).”

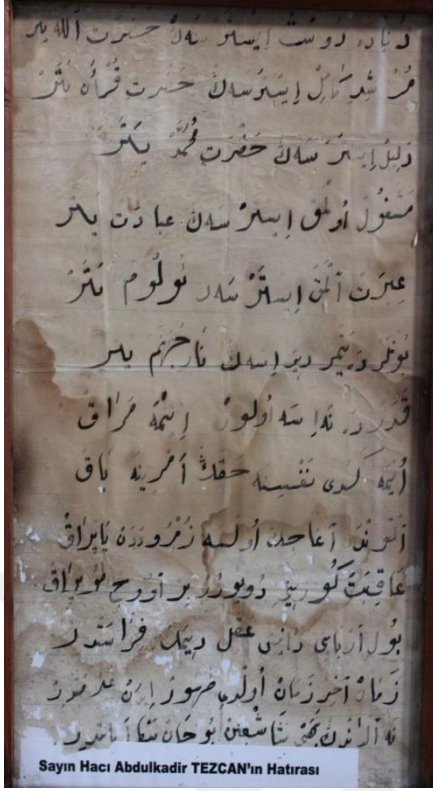
Camii 1927 yılında esaslı bir tamir görmüştür. Bu tamir esnasında camii genişletilmiştir. Bu tamir ile komisyonun üyeliğinde şu zatlar bulunmuştur: Nüzhetiye Köyü Muhtarı Faik Efendi, Nüzhetiye İmamı Mehmed Efendi, eşraftan Sertoğullarından Haliloğlu Ahmet Bey, eşraftan Dilberoğullarından Süleyman Efendi, eşraftan Lazoğullarından Murad efendi, asker emeklilerinden Binbaşı Kadri Bey (K130).

Ayrıca caminin bahçesinde Hafız Süleyman Efendi tarafından bir medrese kurulduğu ve bir vakıfla bu medresenin ihtiyaçlarının karşılandığı yine arşiv kaynaklarında geçmektedir (Galitekin, 2005: 263).

“Köydeki cami yapıldığı zaman kalasları köylü taşırmiş ustalara. Fatma babaannem iki kalas getirirmiş, ustalar bağırirmiş erkeklere dermiş birer kalas ile ıslık çala çala geliyorsunuz. Kadınlar ikişer tane getiriyor. O camiyi öyle yapmışlar. Yapan adamlar paraya sıkışmışlar. İstanbul’da bir müderris varmış bizim buradan. O demiş ki; böyleyken böyle benim köyde cami yapılıyor. Nusret isminde zenginini biri çıkmış caminin masraflarını ben üstleneyim demiş. Caminin açılışında da getirmişler bu adamı. O zamanın parasıyla 400-450 lira para. Adam caminin açılışına gelmiş konuşma yapmış. O adam sonradan boya parasını bile göndermiş ki camiyi boyayın diye. İbadethaneden sonra ise ilk iş okul olmuş. Köyün çoğunluğunu oluşturan Gürcüler okumaya çok önem vermiş. İmece yolu ile birçok işin üstesinden gelmişler ve hane sayısı gitgide artmış (K22).”

F9. Eski cami önünde köy halkı, aynı zamanda köyün eski meydanı, fotoğraf köy kahvehanesinde asılı durmaktadır. Kişilerin adları fotoğraf üzerinden ekler bölümünde verilmiştir.

Dünyada dost istersen Hz. Allah yeter
Mürşit-i kâmil istersen Hz. Kur'ân yeter
Delil ister isen Hz. Muhammed yeter
Meşgul olmak istersen ibadet yeter
İbret almak istersen ölüm yeter
Bunlar da yetmez dersin nar-ı cehennem yeter
Kader de ne ise olur etme merak
Uyma kendi nefesine Hakk'ın emrine bak
Altından ağacın olsa zümrütten yaprak
Akıbet gözünü doyurur bir avuç toprak
Bu erbabımı danış akıl demek ferasettir
Zaman ahir zaman oldu zuhur eden alâmettir
Ne aldandın be hey cahil bu can sana emanettir

Merhum Hacı Abdulkadir Tezcan

(F10. Eski Camii'nde asılı duran nasihatidir.)

Eski camiyi özel kılan bir husus da Hacı Abdulkadir Tezcan'ın yaklaşık olarak 1940-50'lili yıllar arasında cemaatin namaz vakitlerini daha iyi hesap edebilmesi için yaptırdığı güneş saatidir. Bu saat de caminin restorasyon aşamasında elden geçilmiş ve eski yerine konulmuştur.

F11. Eski Camii'nin orada tamir edilerek günümüzde de hala varlığını koruyan güneş saati

“Eski caminin orada ben buldum, marangoz Hüseyin’e verdim. Kütüğün üzerine çakmış, koymuş güneş saatini o zaman saat yok bir şey yok. Büyük bir kestane kütüğünün üzerindeymiş o eski camide. Özellikle namaz saatleri tabii köylü için çok ilginç. Dedem 1954 te öldüğüne göre kırk, elli arasında yapmış bu saati (K10).”

F12. Eski Camii'nin restore edilmiş günümüz hali

Köyün Merkez Camii'nin inşası eski pehlivanlardan rahmetli Rafet Şimşek ve köy halkının katkılarıyla 1994'te tamamlanarak ibadete açılmıştır(K26). Aynı zamanda Sakarbiçki tarafında, Merkez Camii büyüklüğünde olmasa da, bir camii mevcuttur. Köyde toplamda üç tane ibadethane vardır. Bunlardan en kıymetlisi ise tarihi ve mimarisi özellikleri dolayısıyla Eski Camii'dir.

F13. Eski Camii'nin iç görünümü ve çınar ağacı, ilk bakkal

Soldaki fotoğraf Eski Camii'nin iç görünümü; sağ taraftaki fotoğraf Eski Camii'nin bulunduğu meydana aynı anda dikilen çınar ağacı, hemen altında gözükten bakımsız yapıysa köydeki ilk bakkaldır. Bu bakkal günümüzde açık değildir.

1.3.7 Milli Mücadele Dönemi'nde Nüzhetiye Köyü'nde Tarihi Hikâyeler

93 Harbi dolayısıyla muhacir olarak buraya göç eden insanlar Milli Mücadele Dönemi'nde de büyük zorluklara göğüs germişlerdir.

Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul'daki işgalci devletlerden İngiltere, kendisini İstanbul ve Boğazlar bölgesinde güvende hissetmek istediği için Milli Mücadele başladığı andan itibaren askeri gücünü daha çok Boğazlar ve çevresi, ayrıca Kocaeli Yarımadası'nda yoğunlaştırmış, bu bölgede çeşitli isyanların çıkmasını teşvik etmiştir. Ayaklanmaların bastırılması üzerine bu defa Yunan birliklerinin bölgeyi işgal etmelerini sağlamıştır. Böylece Yunan işgali Sakarya Nehri'nin batı kıyısına kadar uzanmıştır (Pekin ve Bayram 2011: 215,217; Çam 1993: 91; Şenel 2009: 60).

Köyün kuzeydoğusunda bulunan Bahçecik'in büyük bir azınlık merkezi olması Ermeni ve Rum çetelerin bu bölgede üslenmelerine sebep olmuştur.

Kocaeli Yarımadası'nın işgali sırasında İngilizler ve Yunanlılar bölgede oturan ve yerli halkla yüzyıllardır barış içinde yaşayan Ermeni ve Rum toplulukları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak istemiş ve bunda da başarı göstermişlerdir (Tarihte Gölcük, 2014: 69). Nüzhetiye Köyü'nün civar köylerle birlikte Kurtuluş Savaşı'nda bölgeyi korumaya yönelik yapmış oldukları seferberlikler sözlü kaynakların belleklerinde korunmaktadır.

“Büyüklerimizin tümü silahşördü yani hedefi tam on ikiden vururlardı. İzmit Bahçecik'in Yunanlılar tarafından işgalinde, tepelerde surf biz köylüler müdafaa hattı kurarak köylerimizi koruduk. Ne yazık ki dilleri ve dinleri ayrı olan, ama İzmitlilerle kardeşçe yaşayan, bütün İzmitlilerin lokmalarını paylaştıkları Rum ve Ermeniler Yunan saflarında yer aldılar. Kuvvayi Milliye'deki biçare insanlar, her türlü fedakârlığa göğüs gererek köylünün müdafaasını yapmışlar ve düşman hiçbir cephemizi bozguna uğratamadan geldiğine pişman olarak gitmiştir. O tarihte sekiz yaşında olduğum halde sıcak çatışmada olan cepheye yemek taşıdığımı çok iyi hatırlıyorum (K130).”

“Kurtuluş Savaşı öncesi ve sonrasında yaşanan çete savaşları, zamanında Gölcük köylerindeki ileri gelen kişiler toplantılar düzenleyip kararlar almalarıyla dâhil olunmuştur. İhsaniye ve Hamidiye'den Zoboğlu Hasan Efendi; Nüzhetiye

Köyü'nden Yüzbaşı Tevfik Efendi, Binbaşı Kadir Efendi, Üsteğmen Süleyman Efendi; Lütfiye Köyü'nden Edipoğlu Mehmet Rüştü Bey. 1920 yılının sonbahar mevsiminde, direnişin ilk yıllarında Servetiye Cephesi'nin kuzeybatı bitişiğinde bulunan ve Servetiye Cephesi'nde savaşa katılan Nüzhetiyeliler (Döşemeliler) tarafından 1921 yılının kış mevsiminde Ermeni ve Rum çetelerinin baskınları sonucunda ayrı bir müfreze kurulur bu arada Yunan birliklerinin Bahçecik Binektaş (Nüzhetiye Köyü'nün zirvesinde bulunan bu alan arası mesafe 3-4 km) üzerinden İznik'e çıkma ihtimali ya da İznik'ten Binektaş üzerinden İzmit'e yapabilecekleri saldırıya karşı Karamürsel milis kuvvetleriyle beraber Nüzhetiye de görevlendirilir. Bu bölük Döşemelilerle birlikte zaman zaman Servetiye müfrezesiyle koordineli bir şekilde Bahçecik ve çevresindeki Yunan kuvvetlerine önemli saldırılarda bulunur. Vur kaç taktiğiyle çok önemli başarılar elde ederler. İngilizlerin, Yunanlıların Rum ve Ermeni çetelerini destekleyip hunharca işledikleri cinayetler, tecavüzler, işkenceler, soygunlar, köyleri yakarak ihtiyar, hasta, yaşlı, çocuk, kadın, bebek demeden yaptıkları korkunç cinayetlerin bedelini Sakarya Meydan Muharebesi'nde Sakarya Nehri'ne dökülerek onlar kadar adice olmasa da ödemişlerdir. Kısacası Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra yaşanan savaşların en büyüğü Kurtuluş Savaşı'dır (K114).”

1920 yılı sonbaharında, direnişin ilk yıllarında Servetiye Cephesi'nin kuzeybatı bitişiğinde bulunan ve Servetiye Cephesinde savaşa katılan Nüzhetiyeliler tarafından 1921 yılı kışında Rum çetelerinin Bahçecik ve çevresindeki baskınları sonucunda ayrı bir müfreze kurulur.

Bahçecik Kasabası Merkez Mahallesi Muhtarı Hanparsum, işgalciler tarafından Servetiye Camii Köyü Merkezine gönderilir. Köyün ileri gelenleriyle konuşan Hanparsum, 1200 Yunan askerinin Bahçecik'te bulunduğunu askerlerin köyleri yakıp yıkmaması için eldeki bütün silahların teslim edilmesi gerektiğini söyler. Servetiye Köyü'nde uzun tartışmaların ardından düşmana karşı direnme kararı çıkacaktır. Direnişin başında (Soytari) Mustafa Efendi vardır. Gerek Servetiye gerekse yakın çevresindeki köyler Mustafa Efendi'nin etrafında toplanmaya başlar. Bu köylerden biri de Nüzhetiye (Döşeme) Köyü'dür. Nüzhetiye Köyü savaş sürecinde Servetiye Cephesi'nde savaşmıştır. Hatta bu savaşçılardan birinin ayağı kesiktir (Tarihte Gölcük, 2014: 72).

Söylentilere göre köy halkından bazıları ayağı kesik olan savaşçının eski adıyla *Fitozoğlu Sülalesi'nden Topal Mehmet (Toksöz)* olduğudur. (K2, K51).

Zoboğlu Milisleri Seymen, Yazlık, Nüzhetiye (Döşeme) üzerinden Bahçecik'te bulunan Yunan askeri birliklerine saldırır ve büyük zaiyat verdirtir. Yunan birliklerine saldıran bir diğer milis kuvvet de Servetiye-Nüzhetiye birlikleridir (Tarihte Gölcük, 2014: 76).

"Yunan muharebesinde babam 17 yaşında sefere çıkmış. Bunun on yedisi yirmi yedisi yok herkes sefere gitmiş. Onlar çok zorluklar çekmişler biz şimdi çok rahatız onlara göre (K17)."

Servetiye Cephesi dışında o dönemde başka cephelerde Köy halkından olanların varlığını gösteren sözlü kaynak anlatıları da mevcuttur.

"Dedelerimiz Avdan cephesinden almışlar soyadlarını. O cephede başarı göstermişler. Yunanlar buradan ileriye çıkamamışlar. Yeniköy'ün tepelerinde mevzilenmiş halkımız. Ve düşman ileriye gidememiş (K32)."

Anlatılanlara göre savaşın zorluklarla geçtiği dönemde esir düşen birçok köylü de olmuş. Çoğundan haber dahi alınamamıştır. Çok sayıda kaybolan ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen kişiler vardır.

"Savaş zamanı dedem ve arkadaşı Rumlara esir düşmüş öldürecekleri zaman Rumlardan biri acımış ve öldürmeyelim çocukları vardır bırakalım demiş ve vazgeçmişler. Rahmetli dedem anlatırdı bize de (K52)."

"Babam çetecilik zamanında 7 yıl Rusya'da esir düşmüş. Çocuğu oluyor büyüyor anca dönünce haberdar oluyor bir çocuğu olduğundan (K51)."

Bizzat köyün civarında olan sıcak çatışmalar zamanında köy halkının anlatımlarına göre aynı zamanda Yemen'e, Kore'ye ve Çanakkale'ye savaşmak için gidenlerin de olduğu aktarılmıştır. Hatta çoğunun dönemediği ve esir düşenlerinse yıllar sonra yurda dönüş hikâyelerini aktarmışlardır.

İstiklal Harbinde 30 kişi şehit düşmüş Yemen'de. Askerlik yaparken adamlar açlıktan beygir dışkısından ayıkladıkları arpa tanelerini yıklararmış yerlermiş. Bir yerde yeşillik buldukları zaman ot yerlermiş. Onunla ilgili bir destan ise:

Ta eskiden askerlik edilse de bitmezdi

Yıkılsın Yemen çorları mektup atsan gitmezdi

Kaybolanın hesabı yok günü olan yitmezdi

Sağ olan baş sırasınca aldı tekrar vatani (K22)

“Denizde adım atacak yer yokmuş. İngiliz, Fransız ve İtalyan gemileri gelip yerleşmişlerdir. O zamanlar babam (Çitoğlu İbrahim) Kafkas Cephesi’nden yeni gelmiş, 25 yaşındaymış. Seferberlik sırasında köyden 35 kişi Çanakkale Cephesine gitmiş ama hepsi şehit düşerek hiçbiri geri dönmemiş. Savaş zamanında köyün çok hizmeti olmuştur. Etraf köyleri toplamışlar, Servetiye’den (Çitoğlu İbrahim’e) bir asker gelmiş, “ya cepheye gideceksiniz ya da köyde cephe kuracaksınız” demiş. Herkes toplanıp köyde cephe açmaya karar vermiş. Herkesin tüfeği varmış. Köyde kurdukları cephe sayesinde hem kendi köylerini hem de çevre köylerin savunmasını dışarıdan hiçbir destek almayarak halk olarak kendileri yapmışlardır. Köy halkı iki sene boyunca cepheye sırtlarında yemek taşımışlardır. Köye, Ali Şuuri Bey diye bir komutan, savaş zamanında köye sık sık gelip hem köydeki insanları yönlendirmiş hem de asker kaçağı olanları askere götürmüştür. Atatürk’ün af ilan etmesiyle savaşa hiç katılmayanlar, eşkıyalık, hırsızlık yapanlar af sayesinde kitaplarda gazi olarak geçmektedir (K22).”

Burada bir sitemini de dile getiren İlyas Dede’nin aktarımları doğrultusunda köyde askere gitmek, vatan için savaşmak namus meselesi olup şeref nişanıdır. Askere gitmeyenlerse -köyde ve civar köylerde kaçak olanlar- köyün ve ahalinin yüz karası, haysiyeti olmayan beş paralık insan gözüyle bakılmaktadır.

1.3.7.1. Savaş Zamanı Kara Fatma'nın⁶ Bölüğünde Olan Bir Nüzhetiyeli

İstiklal Savaşı zamanında cepheye kocasını kaybeden Kara Fatma iki çocuğunu bırakıp asker olarak cepheye gitmiştir. İstiklal Savaşının sonuna kadar savaşan Kara Fatma bir erkek gibi savaşarak birçok yerden takdir toplamıştır. Nüzhetiye Köyü'nden İlyas Kuş, babasından duyduğu Kara Fatma'ya dair bir anıyı hayranlıkla aktarıyor:

“Yer Değirmendere... Bir top sesiyle birlikte Kara Fatma, atıyla birlikte yere düşer. Her yer toz duman içindeyken O, hiçbir şer olmamış gibi ayağa kalkar, üzerindeki tozları çırpar. Ve İlyas Kuş'un babasına dönerek ‘Çete, ata baksın yarası var mı? Kaldırın ayağa!’ diye bağırır (K22).”

Rahmetli Şadiye Babanne'mizin⁷ Kurtuluş Savaşı sonunda Yunanlıların İzmir'de yenilmesi haberi Köye geldiğinde yazdığı keidosu (türküsünden) alıntı:

Bursa'da Cuma namazı kılınır imam ilen

Din İslam'ın kuvveti ayardır demir ilen

Yunan kendini seyret mahvoldun tamam ilen

Yunanın zabitleri geziyor semer ilen

Yaşasın Kemal Paşa hayırlı bir ömür ile

Fethetti Türkiye'yi döşedi mermer ile

⁶ Değirmendere'nin kurtuluşunda bir kadın asker; Fatma Seher Hanım namı diğer Kara Fatma: 1888 yılında doğan Fatma Seher Erzurumlu Yusuf Ağa'nın kızıdır. Binbaşı Derviş Bey ile evlenir. Osmanlı Devleti, 1914 yılı içinde Dünya harbine girer. Kocasını Albay Derviş Bey'in Sarıkamış Cephesi'nde şehit olması üzerine asker olmaya karar verir. İstanbul'dan Gül Cemal vapuruna binerek önce Samsun'a sonra arabayla Sivas'a gelir. Sivas'ta Mustafa Kemal ile görüşmek için günlerce bekler. Tanınmamak için kara çarşaf giyer, yüzünü peçe ile örter. Bir gün Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa'nın yanında muhafızlar olduğu halde şehir caddesinde yürüyerek giderken yanına kadar yaklaşır ve yüzündeki peçeyi açar: “- Efendim İstanbul'dan buraya kadar sizinle görüşmek üzere geldim. Vatan mücadelesinde görev almak istiyorum” der. Mustafa Kemal, Fatma Seher'e silah kullanıp kullanmadığını, düşmandan korkup korkmadığını sorar. Fatma Seher, usta bir savaşçı olduğunu ve verilen her görevi yerine getireceğini söyler. Mustafa Kemal, elindeki kâğıda el yazısı ile onun milli mücadelede görevli olduğunu yazar ve imzaladıktan sonra Kara Fatma olarak vatan hizmetinde görev alabileceğini söyler. Fatma Seher, Atatürk'ün ona verdiği isim ile İstanbul'a döner. Kara Fatma, 1921 yılı içinde İstanbul'un işgal edilmesi üzerine çocuklarını ve kardeşlerini yanına alarak muhacir kılığında trenle İzmit'e gelir. İzmit'e gelir gelmez Bahçecik – Servetiye yoluyla Paşaköy'e geçerek karargâhını kuran Kara Fatma, bölgedeki teşkilatlanma çalışmalarını hızlandırmaya ve çetelerle mücadele etmeye başlar. (Geçmişten Günümüze Gölcük'te Kadın, 2012: 95,96)

⁷ (Şadiye Bibi, Soyadı: Şenol), bu alıntı Nüzhetiye-Döşeme Köyü Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği'nin ücretsiz yayın organı olan ilk sayı dergisinden alınmıştır. Dergi 2008 yılında sadece bir sayı çıkarmış ardından dernek de dergi de kapatılmıştır.

Bir başka anlatısındaysa erkekleri kadar bu köyün kadınlarının da ne kadar vatansever ve bu hususta oldukça soğukkanlı olduklarını gösterir.

“Eskiden, İstiklal Harbinde koca karının (babaannesi) lafını her zaman gevelerim ben. İstiklal Harbinde kadının oğlu cepheye gidiyor. Yeni evliymiş iki günde bir gelirmiş eve. Tam yemek yerken annesi demiş ki Mustafa harp bitti mi niye geldin demiş. Oğlu cevap vermemiş. Mustafa'nın yengesi kaynanasına demiş ki; niye öyle diyorsun ağabeyim yeni evlidir tabii gelecek eve. O anda kadın demiş ki; bir adamın memleketinde gavur olursa o adamın karısı olmaz. O anda kaşık Mustafa'nın elinden düşmüş. Harp bitene kadar da bir daha gelmemiş eve.”

Sabır Sınavı Hikâyesi

Köyde K113'den dinlediğim hikâye savaşın yurtlarından kopardığı göçmen Gürcülerin sahiplendikleri bu topraklara minnet borçlarını savaşarak ödemeleri ve bu uğurda sevdiklerinden senelerce ayrı kalmayı göze almalarını ispatlar mahiyettedir.

Bize de büyüklerimiz anlatmıştı bu hikâyeyi:

Tam on dört yıl sonra evine, köyüne dönen bir kişi sabaha karşı kapısının önüne gelmiş. Camın içerisinden eşine bakmış. Bakmış da ne görsün eşinin koynunda toy bir delikanlı yatarmış. Çılgına dönmüş, ne yapacağını bilememiş o hışımla belindeki silaha sarılmış.

Sonra kendi kendisine düşünüp ‘Tam 14 senedir yokum, işin aslını astarını bilmeden böyle bir şey yapmayayım’ demiş. Camın önünden içeride uyuyan eşine mani atmış:

ADAM

Gelin gelin kalksana

Tendürünü yaksana

Koynunda yatan yiğit

Senin neyindir acaba

GELİN

Sabah ilen kalkmışım

Tendürümü yakmışım

Koynumda yatan yiğit

Belimden indirmişim

Gelinin bu cevabından sonra adam anlamış ki kadının koynundaki delikanlı kendisinin oğlu. İyi ki sabırlı davrandım da işin aslını öğrendim demiş. O zamanlar insanlar çok ayrı kalmışlar birbirlerinden zor dönemlerden geçmişler. Bu anlatılan şimdi hikâyeye oldu ama zamanında yaşanmış (K113).”

Kurtuluş Savaşı yıllarında, köyün erkekleri kadar kadınlarının da seferber olduğu tarım ve hayvancılıktan elde ettikleri ürünün çoğunu devlete verdikleri anlatılır. Hatta K4 savaş zamanında köy de erkek kalmadığı için cenazeleri kadınların defnettiğini aktarır (K4).

Dokuz, on yaşındaki erkek çocukları bile götürmüşler savaşa. Cepheye mermi, yemek taşır diye. Zorla gitmemişler ama gönüllü gitmiş her biri. Köyde hep kadın kalmış. Bir araya toplanıp birlikte tarla bellemişler, cenaze olunca beyaz kefen almaya para bulamazlarmış ama ev ev dolaşıp beyaz çarşaf bulup defnederlermiş kendileri (K59).

O dönemlere ait acıları, hüznüleri, kayıpları anlatan ve günümüze kadar ulaşmayı başaran bir destan yaşanan gerçekleri desteklemektedir.

Destanda ele alınan konu şudur: Seferberlik ilan olunca beş çocuğu aynı gün savaşa gider. İki evlidir. Savaştan iki evli ve bir bekâr oğlu geri dönmez, şehit olmuşlardır. Geri dönen Bekir’de İznik tarafına buğday tohumu almaya gider. Dereden geçerken sele kapılıp boğulur ve kaybolur. Evlâtlarının acısına dayanamayan Halil Ağa bu destanı yazmıştır.

Destan-ı Halil Ağa

Ejdadümüz efendoğli ismum Halil okunur
Dörd evladum mevkut oldu din vatan oğurina
Duşundukça merak zahmi yureguma dohunur
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğuruna

Hicretim doksan altıda yurd ettuk çayirdağı
İsmi Doşema konu acildi bahçe bağı
Beş evlat asker olince eridi yürek yağı
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Sefer berluk ilan oldi haber geldi cephedan
Beş kardeş birluk olup hemen çıhti kapidan
Ben de iştirak eyladum heves tutti tepedan
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Kafkasiya cephesinden Mehmet mektup yazardi
Aynı aşık kerem gibi yanđun beytlar duzardi
Kimi ağlar kimi güler eldan ela gezardi
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Mehmettan omut kesildi gelin durmadi evda
Arz eyladi pederini verdi oriya sevda
Dayan Halil dayan yurek dert bindi dertdan derda
Ya ilahi beni yukla din vatan uğurina

Harptan evvel evarmıştum Mehmet ile Mevlud'i
Mevlut'dan bir torun oldi sanki evlad o idi
Soğra gelin vefat etti sanki tabur malidi
Dolaştı Bağdat Basra'yi din vatan oğurina

Sağ selamet eva geldi Mevlut ile Bekir'um
Mehmet Murat Eyup için dalgalandı fikirum
Dağlar taşlar dayanamaz öyle bir gam çekarum
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğuruna

İstar ağla istarsan gul istarsan soyla şarkı
Bir sofrada siğamazduk nasıl bozuldu çarkı
Bendan yani helal olsun ne ki var ata hakkı
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Evlat vefat edarsa pederinden evveli
Yarun huzuri mahşerde hafif olur suali
Surmezlar oni hesaba görmadi baba mali
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Yedi tane cenazeden helira koydum uçuni
İnsan hayatından natikdur bilmaz kendi suçini
Boyle bir hasavet tez ağardur saçini
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Artık felek fazla geldi senun bana şamarun
Öyle bir harab olursen kabul olmaz tamirun
Himmet etmez hayatuma bu vefasuz omurumun
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Yaradan halik bakmasa kul mi bakar işima
Yalancı darı dünyayı dar eyladum başuma
Yumarum iki gözümü dikilurlar karşıma
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Dünyanın sonunda evarmıştım Bekir'i
Oda Kopri Sar'da gitti arıyoruz fakiri
Bir elumda Mevlut kaldı kıyameti bekari
Oda harplerde şehit oldu din vatan uğurina

Eyüp aleyhisselma sabir verdi zul celal
Evlatları helak oldu hep oldu mali melal
Etrafını kurtlar yedi vucutlar oldu ğelap
Dörd evladum mevkut oldu din vatan oğurina

Beş tane erkek evlatdan elumda kaldı biri
O birlarun belli deyil ne mezari ne yeri
Böyle kasavet çekanun daha kalurmi heyri
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Birlukta hizmet etsunlar büyütün yavruları
Hem babaya itaatli ey idi araları
Ah evlatlar vah evlatlar kim sardı yaraları
Fedakarlık bir devlettur din vatan uğurina

İşte buhuri ömurdur cesedumi gezdurun
Meğer evlat acisiymiş yurekları sizduran
Bedyava yazdurmamış bu destanı yazduran
Dörd evladum mevkut oldu din vatan uğurina

Bu destanı tasnif etti fakirde hatri rica
Dinlayan rahmet ohusun her seferde methi için
Koç yiğitler harba gidar ulkemuzi feth için
Fedakârlar vücudini mezar idar vatane.

Efendioğlu Halil Ağa

Derleyen: K116 / 2003

(Merhum Hidayet Kuş'dan alınmıştır.)

(Biz ölürüz de bu yazılar kalır.)

Köyde aktarılan bir başka olay ise şudur:

“İki kardeş aynı cephede uzun yıllar savaşıyor. Kardeş oldukları anlaşılınca ayrı ayrı cephelere verirler. Bir gün iki kardeş Yemen’de bir hastahane de karşılaşır. Biri ağır hasta diğeri hafif yaralıdır. Sefer Çavuş kardeşine der ki: Sen eve dön çocukların başında dur. Ağır hasta olan Mehmet Ali Dedemiz kabul etmez ve Ben iyileşince cepheye döneceğim der. Kardeşini son kez orada görür Sefer Çavuş bir daha haber alamaz. Hangi cephede şehit olduğu bilinmiyor. Sefer Çavuş (Gökçe) 17 yıl sonra evine, yurduna döner, bizim onlar için gece gündüz dualarımız yetersizdir. Hatıram olarak onların anısına yazdıklarımı kendime teselli sunuyorum” işte dedesi için yazdığı o şiir:

Resmin Kaldı Dede Duvar da Asılı (Torunundan Sefer Çavuş’a)

Sert bakışlarınla
Pala bıyıklarınla
Göğsüne düşmüş
Aksakalınla
İki metre boyunla
Üçgen vücut yapınla
Aslanpençelerinle
Topunla, tüfeğinle
Kılıcınla, süngünle
Dağ gibi yüreğinle
Ay yıldızlı bayrağınla
Hudutlarda dalgalanan sancağınla
Resmin kaldı Dede
Duvar da asılı **(K114)**

Nüzhetiye Köyü, yazılı ve sözlü kaynaklar ışığında Milli Mücadele döneminde civar köylerle de işbirliği içerisinde geldikleri bu yurdu benimsemiş, korumuş, kollamış ve bu topraklar uğruna birçok evladını şehit vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BEŞERÎ DURUM VE EKONOMİK YAPI

2.1. Beşerî Durum

Rumi Takvim ile 1293 yılına denk gelmesi nedeniyle 93 harbi olarak geçen 1877/1878 Harbi Osmanlı devletinde en büyük toprak kayıplarının yaşandığı savaş olmuştur. Bu savaş sonrasında Balkanlar ve Kafkasya’da milyonlarca kişi topraklarından göç ederek Anadolu’ya gelmiştir (Tarihte Gölcük & Gölcük’te Tarih, 2014: 58).

Göç eden muhacirlerin bir kısmı Gölcük civarında iskân olunmuştur. Nüzhetiye Köyüne gelen Batum Gürcü muhacirlerinin nüfus bilgileri ise şöyledir:

Köy Adı	Hane Sayısı	Kadın Nüfusu	Erkek Nüfusu	Toplam Nüfus
Nüzhetiye/ Döşeme	63	110	120	230

Tablo 1. Nüzhetiye Köyüne gelen Gürcü muhacirlerinin ilk nüfus bilgileri, Tarihte Gölcük & Gölcük’te Tarih adlı kitaptan alınmıştır, s.58

Nüzhetiye Köyü’nün yıllara göre nüfus hareketlerine bakıldığında Galitekin, 1919 yılında köyün 80 hane ve 539 nüfuslu olduğunu belirtmektedir (Galitekin, 2005: 263). Türkiye’de 2000 yılına dek nüfus sayımları sokağa çıkma yasağına bağlı olarak hane ziyareti yoluyla yapılan sayımla gerçekleştirilmekte iken, 2000 yılından sonra, ikamet olarak gösterilen adrese kayıtlı nüfusa göre tespit yapılmaktadır. Buna göre aynı kurumun yaptığı ve sayısal ortamda paylaşımına açılan hane ziyaretine dayalı en eski nüfus sayımı olan 1965 yılı sayımına göre Köy nüfusu 686 kişi iken, adrese dayalı sisteme göre yapılan en yeni sayımında bu sayı yüzde 46’ya yakın bir oranda azalmıştır.

Buna göre 1990 yılı nüfus sayımında Köy halkı 630 kişiyken, 1997 yılı sayımında Köy nüfusunun 330 kişi olacak şekilde yüzde 24’e yakın bir oranda

azalması nüfusun sanayinin gelişiminden olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir. Özetle nüfus bilgisi köydeki yaşantının devam edip etmediğini anlamak için bir ön bilgi verse de, yerinde yapılacak sözlü görüşmeler daha sağlıklı bir tespit yapmaya olanak sağlar.

	KADIN	ERKEK	TOPLAM
1965	369	317	686
1970	358	314	672
1975	279	281	560
1980	364	334	698
1985	298	246	544
1990	310	320	630
1997	181	149	330
2000	256	225	481
2007	103	94	197
2008	215	212	427
2009	199	200	399
2010	204	202	406
2011	185	186	371
2012	163	181	344
2013	167	176	343
2014	178	180	358
2015	158	165	323
2016	150	158	308
2017	143	159	302

Tablo 2. Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Nüzhetiye Köyü'nün nüfus bilgileri.

1997'de 330 olan toplam nüfus 2000 yılında artış göstermiş ve 481'e ulaşmıştır. Bu artıştaki en büyük faktör 1999'da yaşanan Gölcük Depremi'dir. Köy muhtarı Mehmet Sertoğlu'nun vermiş olduğu bilgiye dayanarak 2018'in Mayıs ayında köyde toplam nüfus 330'dur ve 289 hane vardır.

Köy halkının sözlü görüşmelerde ifade ettiği gibi, genç nüfusun yaşadığı yer olarak kent merkezlerindeki ikinci konutları beyan etmesi nedeniyle köy nüfusu az gözükmektedir. Köy sakinlerinden Hüseyin Can Emir 15.08. 2012 tarihinde Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne yapmış olduğu müracaatında Kocaeli İli Gölcük İlçesi Nüzhetiye Köyü kütüğüne kayıtlı görünen 4470 kişi olduğunu ifade etmektedir. Diğer yandan alanda yapılan çalışmalarda Köy nüfusunun okul tatilleri, tarım topraklarını işleme, yaz ayları gibi zamanlarda arttığı gözlenmektedir.

Doğu ve batı yönlerindeki yamaç sırtlarına kurulmuş köyün, yoğun yeşil dokusu bugün de varlığını sürdürmektedir. Köyün tepeleri arasındaki yerleşim farklı bakış açılarından Köy ve Gölcük'ün doğal güzelliklerini izleme imkânı sağlamaktadır. Köyün güney yönünde yörenin doğal güzelliklerinden biri olan Alabalık Şelalesi bulunmaktadır. Şelale, civarında bulunan alabalık tesisleriyle günlük doğa yürüyüşü yapan kullanıcıların ziyaret yeri haline gelmiştir.

F14. Nüzhetiye Köyü'nden kuşbakışı bir görüntü

Köyün yeni meydanında köy camisi, okul ve bugün kullanılmayan köy dükkânları yer almaktadır. Diğer yandan köyün rehberde 16 no'lu yapı olan tarihi ahşap camisi civarındaki ağaçlar ve mevcut doku buranın önceden bir merkez olarak kullanıldığını gösterir. Köy merkezinden güney ve kuzey yönlerinde ayrılan yollar doğu yönündeki eğim yönünde yapı adalarının çevrelerini sarmış; kuzey yönünde devam eden kıvrımlı yol ile doğu yönünde Sakarbiçki Mahallesi'ne ulaşım sağlanmıştır. Köy merkezi ile Sakarbiçki arasındaki yol civarında yapılaşma yoktur. Sakarbiçki Mahallesi özgün dokusunu büyük oranda yitirmiştir. Tarihi köy yapıları yollar etrafında çoğunlukla yola sınır olacak şekilde inşa edilmiştir. Köyün merkezindeki yollar birbirine paralel ve eğimi dik kesecek biçimde oluşturulmuştur.

Nüzhetiye Köyü'nde okul bulunmaktadır fakat kullanılmamaktadır. Köyde taşınmalı eğitimden yararlanılmaktadır. Sağlık ocağı ya da sağlık evi bulunmaktadır ancak kullanılmamaktadır. Çok önceleri bir ebenin olduğu bilgisi halk tarafından verilmiştir. Köyün çoğunu yaşlılar oluşturduğu için ebeye gitmeyip şehirde bulunan doktora gittikleri için bir süre sonra kapatılmıştır. Köyün içme suyu şebekesi

vardır ancak kanalizasyon şebekesi yoktur. PTT şubesi ve PTT acentesi yoktur. Bunların yanı sıra birçok köyde olmayan ADSL hizmeti Nüzhetiye köyünde mevcuttur. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup Gölcük merkezinden köye, sabah iniş ve çıkış öğlen iniş ve çıkış aksam iniş ve çıkış olmak üzere, günde toplam 6 sefer toplu taşıma araçları kalkmaktadır. Elektrik ve sabit telefon vardır.

Köyün Gürcü Köyü olmasından dolayı Gürcü gelenek ve göreneklere hâkimdir. Köye kuruluşu zamanında Lazlar işçi olarak gelmiş ve köye yerleşmişlerdir. Köyün gelenek ve göreneklerine uyum sağlayarak onlar da Gürcüce konuşmayı öğrenmişlerdir. Hatta sözlü kaynaklar onların da Gürcüleştirdi zamanla diyerek bir fark olmadığına vurgu yapmaktadırlar. Köyün büyükleri arasında genellikle Gürcüce konuşulur. Ancak anadil Türkçedir.

“Döşeme köyünde Gürcüler ve Lazlar yaşamaktadır. Lazlar bile Gürcüleştirmiş, Gürcü dilini öğrenmişler. Ben dedem ve babaannemin yanında büyüdüğüm için bir şeyler biliyorum (K22).

Nüzhetiye Köyü iki mahalleden oluşmaktadır. Bunlardan biri Sakarbiçki Mahallesi'dir. Diğer ise köyün merkezi olan Merkez Mahallesi'dir. Muhtardan aldığımız bilgiler doğrultusunda köyde herhangi bir sokak ya da cadde adı yoktur.

2.2. Ekonomik Yapı

Nüzhetiye Köyü'nde eskiden en büyük geçim kaynağı çiftçilik ve hayvancılıktır. Bu sayede ticaret yapmışlardır. Eskiden köyde kömürcülük de yapılmaktadır (K5, 114). Odun kömürü yapılır ve satılır. Tütüncülük, arıcılık, ipekböcekçiliği eskiden çok yapılmaktadır (Tüm Kaynaklar).

Günümüzde ise gelişen sanayi köydeki insanları fabrikalara yönlendirmiştir. Köy halkı geçimini tarım ve hayvancılıktan ziyade, çevre il ve ilçelerde çeşitli sektörlerde çalışarak sağlamaktadır. Halk eğitime çok önem verir ve çok sayıda üniversite mezunu bulunmaktadır. Çalışma hayatına atılan birçok Nüzhetiye Köyü doğumlu kişiler hayat koşullarının getirisiyle ikametgâhlarını köyden aldırılmışlardır. Bu nedenle köy nüfusunda ve eğitim düzeyin de tam anlamıyla bir netlik yoktur. Kayıtlarda olanlar da gerçeği tam anlamıyla, bu sebeple yansıtmaz. Çünkü köyde ikamet etmeyen vakit buldukça köye gelebilen ancak köyden hiçbir zaman bağlantılarını koparmamış bir sürü Döşemeli bulunmaktadır.

Köyde faal nüfus 330 kişidir. Köye her gün taşımali bakkal gelmektedir. Köyde bakkal yoktur. Üç tane camisi vardır. Bu haliyle köy tipik bir emekli köyü görünümündedir.

Köy, Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL YAPI

3.1. Aile Yapısı

Aile bir toplumu ayakta tutan en önemli yapı taşlarından biridir. Gürcü kültüründe aile Türk kültüründe de olduğu gibi ataerkil bir yapı göstermektedir. En azından bu durumu göç kıstasıyla birlikte başlatırsak aile yapısına ataerkil demek yanlış olmamaktadır.

Köyde önceleri büyükanne, büyükbaba ile birlikte yaşayan ataerkil bir aile tipi mevcuttur. Baba, anne, evin evlenmemiş kızı, oğlu veya evlenmiş oğlu ve eşi (gelin) çocukları (torunlar) büyük bir aile olarak yaşamaktadırlar. Geçmişte tarım ve hayvancılıkla geçinen köyde doğal olarak, birlikten kuvvet doğar hesabıyla, büyük aile tipi yaygındır.

Büyük ailede herkesin görevleri vardır. Evin kızı ya da kızları, gelinleri ev işlerine, yemeğe girer; erkekler dışarı işlerini yapar, büyükanne bağ bahçe işleriyle uğraştığı gibi çocuklara da bakar.

Büyük ailede, “son sözü evin en büyük erkeği der” (K110), “Büyükbaba evin idari amiri gibidir, ayrı gayrı olmaz tüm kazançlar onun elinde toplanır ve onun elinden sarf edilmektedir(K24).” Bu sayede küçüklerin büyüklerden gelenekleri daha rahat öğrendikleri söylenmektedir.

Ailenin yapısı içinde kadın ön plandadır. Aile de kadınların da söz hakkı bulunmaktadır. Kadın üretime katkı sağlar. Evde, bağda, bahçede, ahırda, çocukların bakımında, misafir ağırlanmasında kadının önemi yadsınamaz. Köydeki kadınlar kendilerine fikir sorulduğunu belirtmekte, evde genelde büyüklerin sözü geçmektedir (K23,24).

Aile içinde amcanın eşi ‘yenge’nin konumuna önem verilmektedir. Ailede kaynanadan sonra sözü en fazla sayılan kişi yengedir. Bu nedenle yengeye ‘ikinci kaynana, cici anne, büyükanne’ denmektedir (K8).

Köyde büyük ailelerin yaşadığı evler büyük inşa edilmiştir. Genelde ahşap ve içten merdivenli iki, üç kat olan köy evlerinin zemin katında kışlık erzak, tahıl koymak için kapalı bir oda ya da ambar, bağdan bahçeden gelenin üstünü başını çıkarıp temizleneceği küçük bir oda ve hayvanların bulunduğu ayrı bir bölme vardır. Evin birden çok girişi olur. Dışarıdan gelen kimse büyük kapıdan girer bu kapı büyükçe bir çardağa açılır. Evin her odasında kişisel duş bulunur. Evin sakini çardaktan alt kata inebilir ve oradan doğruca bahçesine gider. Evin yakınında mutlaka bir nalya (semender) ve samanlık bulunur. Nalyada mevsimlik meyveler, kışlık yiyecekler saklanır. Yerden yüksekte yapılan nalyanın altı genellikle odunluk olarak kullanılır.

“Dedemin evinde çocukken her beraber yaşırdık. Evin odaları çekirdek ailelere paylaşıldı. Evli olanlar bu odalarda yaşırdı. Hepsinde duş almak için özel bölümler vardı. İnce bir zihniyet doğrusu şimdi düşünüyorum da çok akıllıca yapmışlar (K21).”

F15. Evlerin odalarında bulunan duş ve hemen yanında ocak

F16. Evin çardak kısmı boydan boya sedirle kaplı

F17. Evlerin dışarıdan görünümü

F18. Evin giriş kısmı ve hemen yanında Nalya/Semender

F19. Evin alt tarafındaki giriş kısmı ve evin iç merdiveni

Aile nüfusunun artışıyla beraber toprakların bölünmesi, zamanla tarımla geçimin kalkmasına aile fertlerinin başka iş kollarına yönelmesine sebep olmuştur. Sanayinin gelişmesi köy halkındaki erkeklere iş olanağı konusunda daha cazip gelmiştir. Köydeki ekonomik değişim aileyi üretim birimi olmaktan çıkararak, üretimi sanayi üstlenmiştir.

Aile büyüdükçe evlere ilaveler yapılarak evler ya büyütülmüş ya da evin bahçesine, yakınına, aynı sokağa yeni evler inşa edilmiştir. Köy haklı birbirini tanımakta, kendi içlerinde kız alıp vermekte böylece rahat ve huzurlu yaşadıklarını ifade etmektedir.

“Bizim köyümüze yabancılar giremezdi önceden. Şimdi o kadar sorup soruşturma yok yine de danışmadan köylüye bir şey yapılmaz. Biri gelecekte yer falan alacaksa köylüden birisi ona kefil olacak tanıyacak, köylüyü ikna edecek anca öyle. Eskiden hep kendi içimizden kız alıp verirdik. Herkes birbirinin uzaktan akrabası gibi bir şeydi. Kadınıımız, kızımız, çoluğumuz, çocuğumuz sokaklarda bağda bahçede gönül rahatlığıyla gezer (K14).”

Günümüzde değişen şartlarla birlikte geleneksel büyük aileden, anne, baba ve çocuklardan meydana gelen çekirdek aile tipine bir dönüşüm vardır. Köyde büyükanne (nene) çocuklara bakmakta, akrabalar birbirlerine sahip çıkmakta, bayramlar birlikte kutlanmaktadır.

Köyde aile içi sıraya dikkat edilmektedir. Evin büyük oğlu kendinden sonraki kardeş evleninceye kadar anne babayla aynı evde oturmakta, en küçük kardeş evlenince anne baba küçük kardeşle oturmaya devam etmektedir (K9). Evliliklerde sıra mecbur kalınmadığı sürece bozulmamaktadır.

Büyüklerin rızası alınarak aileden ayrılmaların da olduğu görülmektedir. Bazı kayınvalidelerinse “Ben kaynanam ile oturdum eskiden gelenekler öyleydi, ama oğlum evlenince ayrı otururum (K7)” diyenler de vardır. Hatta günümüzde neredeyse köyde büyük aile yaşantısı kalmamış “Ev ev üstüne olmaz, biz çok çektik bu durumdan zamanında (K8)” gibi söylemler açığa çıkmıştır.

Günümüzde köyde büyük aile yaşantısı denen olgu dönemsel hatta mevsimsel olmaya başlamıştır. Bayramlarda, okulların kapanmasıyla birlikte yaz tatili ya da yaz mevsimi süresince köye gelen diğer aile fertleri kalabalıklaşarak eskisi gibi sistematik örf düzeni olmasa da büyük aile yapısını sürdürmektedir.

Köyde tek eşlilik hâkimdir. İç güveysi olarak evliliklere rastlanılmaktadır.

3.2. Eğitim ve Öğretim

Nüzhetiye Köyü'ne muhacir olarak yerleşen halk buraya ilk geldiklerinde Gürcüce konuşuyorlardı (K11). Gelen göçmenlerin Türkçe öğrenimindeki temel faktör, mecburiyetin dışında, eğitimidir (K11). Köy halkından edinilen bilgiler doğrultusunda köye ilk olarak camii ardından bir okul inşa edilmiştir.

“Köyün henüz yolları ve altyapıları tamamlanmadan cami, okul bir de on odalı medrese yapmışlar. İki müderris derse girerdi. Civar köylerde burada tahsil görürdü.”⁸

“İbadethaneden sonra ilk iş okul olmuş. Köyün çoğunluğunu oluşturan Gürcüler okumaya çok önem vermiş (K22).”

Köyde yapılan ilköğrenim yerleri medreselerdir. Muhacir olarak gelen halk geldikleri bu toplarlara uyum sağlamak adına eski dili yani Osmanlıca yazmayı ve okumayı öğrenmişlerdir. Köy halkına 1928 yılında harf devrimiyle beraber çoluk, çocuk, yaşlı, genç ayırt etmeksizin akşamları camide Latin harf öğrenimi verilmiştir.

“1928’de harf devrimi olmuş o zamana kadar babamlar Eski Türkçeyi öğrenmişler harf devrimi olup Latin harflerine geçince eskileri tekrar kurslar almışlar o Eski Camii dediğimiz yerde gündüzleri sabahları gençlere ve çocuklara din dersleri verilen sıralarda akşamları büyüklere işten sonra, yani iş var tarım işi var ziraat işi var gidecek işini görecektir, akşamları da belli bir eğitimden geçirmişler aynı sıralara oturtarak Latin alfabesi öğretilmiş okul olarak ilk bildiğim o ikincisiyse ilkokula başladığım 1955 yılı şuan okulun olduğu adreste fakat ondan farklı olarak eski bir bina vardı ahşap bir bina değildi tuğla bir binaydı sonra bizim öğrencilik dönemlerimizde devlet tuğla,

⁸ Hidayet Kuş, Doğum yeri Nüzhetiye Köyü, Doğum yılı 1910, Ölüm yılı 2010 olan merhumun defterindeki notlar.

kiremit gibi inşaat malzemeleri verirdi. Okul yaptık onun malzemelerini taşıttırıldardı bize hocalarımız öncülük yapıyordu ustayı da bilmiyorum kimler yapıyordu ama en azından tuğladır çimentodur bunları taşıyıp orada yeni bina yaptık. Malzeme devletten işçilik köy halkındandı. Sonra o okulda yıkıldı şuandaki bina benim hatırladığım üçüncü bina. Şimdiki bina tamamen devlet tarafından yapılan bir bina köyünde muhakkak bir işçilik katkısı vardır. Fakat parasal anlamda malzeme katkısı olacağını hiç zannetmiyorum çünkü para yok yani oldukça kıt bir şey para ancak işte hasat zamanları tütün zamanları veya işte mısır olacak satacaksın buğday olacak satacaksın veya evde inek olacak buzağı olacak satacaksın da nakit olacak cebinde (K11).”

F20. Köydeki ilkokul,1961 yılında tamamlanan okulun günümüzde 3. kez restore edilmiş olan hali

“İlk eğitimci kadındı. Gelip okulu kurdu. Ben o hanımefendi ile karşılaştım İstanbul’da özel bir bakımevinde ama ismi hatırımda değil. 17 yaşındaydım dedi geldim dedi sizin köyünüze, Türkiye cumhuriyetinin ilk öğretmenleri bunlarmış (K10).

Köyün eskileriyle konuşulduğu zaman bu öğretmenin disipliniyle bilinen Saime öğretmen olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

“Çok disiplinliydi. Biz beşinci sınıfta mezun olacakken bize mecilere gitmeye yasak koymuştu. Siz talebesiniz derdi. 4. ve 5. sınıflar öğleden sonra gelirdi Saime Hoca bize ders verirdi. Bir de Niyazi Hoca vardı. O da 1. 2. Ve 3. sınıflara verirdi. Onlar sabahçıydı. Kalabalıktı okul geneli erkekti ama ilk zamanlar kızlar okula gönderilmezdi. Kapalı bir toplumdü ama zamanla kızlar da okumaya başladı.” (K15)

F21. 1957, sol baştan Necmettin Oğur, Özel İdari Kalem Osman Kurt, Kaymakam ve mülk-i amirler, K14

F22. 1957, Sol baştan Öğrt. Bayram Özkan, Ormancı Arif Yıldırım, Necmettin Oğur, Marangoz Süleyman Şan, K14

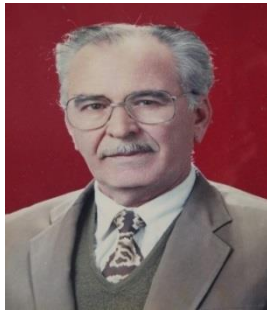
1890'lı yıllarda köydeki kızların okumasına pek önem verilmemiştir. Bu durum o zaman için yadırganmamaktadır.

“Benim okumam yazmam yok, ayıp idi o zamanlar kızların okuması altmış yaşında rahmetli eşim kuranı okumayı öğretti o da benim ısrarlarıma dayanamayıp (K4).”

“Okuma yazma oranı bu köyün çok yüksektir. Eskiden öyle değildi. Kız çocuklarını okula göndermiyorlardı. Mesela benim hanım okuma yazma bilmiyor. Gönder de 5. sınıfa kadar okut. Bilgi kadar güzel kültür kadar güzel bir şey yoktur. Benim babam hocaydı ben onun sayesinde okuma yazma biliyorum (K20).”

“O zamanlar kızlar sadece mecilerde tütün dizerdi, ev işlerine bakar, tarla, bağ, bahçe ekerdi. Okumak yok idi. Ayıp idi. Şimdiki gibi kızlar okula gitmezdi (K188).”

“Babam ablamı okula göndermek istememiş zamanında ablamın da herhalde ilkokul çağı 1948’ler 47’ler zinhar işte kız çocuğuna okul ne lazım kız çocuğu işte evde yardım edecek ondan sonrada evlenecek görüşü hâkim imiş. Halasının oğlu da burada başöğretmenmiş Necmettin Oğur. Necmettin amca bu köylüdür. Köylümüzün eğitimi adına çok büyük katkısı var. Uzun zaman köyde başöğretmenlik yaptı. Babam ablamı göndermeyince Necmettin Amca’da demiş ki bak Halil seni şikâyet ederim. Hakikaten de şikâyet etmiş babamı gelip mahkemeye çıkarmışlar mahkemeye giderken de ablama diyormuş ki sakın mahkemede babam göndermedi deme ben istemiyorum de demiş, ablamda gitmiş babam göndermiyor demiş babam bir hafta hapis yatmış. Ondan sonra ablam okula gitmiş. Sonra bizi okula gönderdi hepimizin eğitiminin olabildiğince devam etmesini babam canı gönülden arzu eden biriydi. Babam kısa süre içinde yedi, sekiz, on senelik bir süreç içinde bu kızlar okumaz noktasından çıkmış. Olumlu anlamda kısa sürede insanların eğitime karşı olan değer yargıları değişmiş (K11).”

F23. Necmettin Uğur

Nüzhetiye’de eğitim seferberliği camiinin açılışıyla başladığı varsayılırsa 1885’li yıllara tekabül eder. Ancak resmi kayıtlarda 1930’lu yıllarda esaslı eğitim dönemi başlamıştır. Hatta civar köylerden talebeler de Nüzhetiye Köyü’ne eğitim almaya gelir (K11, 22).

Kendisi de ilköğrenimini köy okulunda gören rahmetli Necmettin Uğur ortaöğrenimini ve lise eğitimini merkezde tamamlayıp köyüne dönmüş ve uzun yıllar köyde başöğretmenlik yapmıştır (K5, 11).

1950’lili yıllara gelindiğinde eğitimde kızlarda aktif hale gelmiştir. Köy halkından olan Necmettin Oğur bu konuda köylülerin eğitime bakış açısını değiştirmiştir (K9, 11, 13, 14). İlkokul eğitimi verilen köyde ortaokul ve lise eğitimi verilmemektedir.

Kız çocuklarını ilkokula gönderme tabularını zamanla yıkmayı başarabilen halk kapalı bir toplumda yetiştirilmenin verdiği korku ile kız çocuklarına sadece ilkokul okutulmuştur.

F24. Yıl 1955, köydeki öğrencilerle birlikte öğretmen Mustafa Alpat önderliğinde köyün üst taraflarında bulunan Hacı Gölde piknik hatırası/ K64

“Bizim zamanımızda ev ev dolaşıp bizi okullara toplayan öğretmenler vardı. Babam kalem, defter alacak parayı bulamam deyip göndermezdi okula beni. Gelen öğretmenlerden bir tanesinin gözü görmüyordu. Biz alacağız sen gönder okula kızını dedi de zorla ikna ettiler babamı (K113).”

F25. 1961 senesinden itibaren okulda görev yapan iki öğretmen sağ taraftaki Kadir Hoca ve sol tarafta bir gözü ağma olan Fahrettin Hoca, K113

F26. İlkokul Diploması örneği, sene 1973, K133

Köyde aynı zamanda kadınlara özel 1977-78 senesinde Halk Eğitim Kurs Merkezi de açılmıştır. Bu kursta verilen eğitimler ise: bebek bakımı, yemek ve dikiş-nakış kursudur. Kurs eski köy merkezinde caminin yanında bulunan binada verilmiştir. Fazla talep ve nüfus olmadığı için sadece bir yıl eğitim verebilmiştir.

F27. 1977-78, Kurs Bitirme Belgesi, Nüzhetiye

Köyü, K113

1961 yılında *Nüzhetiye İlkokulu* adıyla yapılan son binadan sonra köye bir daha okul inşa edilmemiştir. Sanayinin gelişmesiyle merkeze yerleşen halk, çocuklarına tüm eğitimlerini merkezde tamamlamıştır. Öğrenci sayısının zamanla azalmasıyla köy okulu kapatılmıştır. Köydeki eğitim çağına gelmiş çocuklar artık taşınmalı sistem ile merkezde bulunan okullara götürülmektedir.

Eğitim konusunda civar köylerde halen Nüzhetiye adını duyunca “*O köyün insanı hep okur çoğu okumuş bilgili kimselerdir* (K126, 127)” söylemiyle karşılaşmanız son derece alışlagelmiş bir durumdur ki bu da zamanında her ne kadar ataerkil zihniyetin getirilerini taşısa da aslında köy halkının eğitime verdiği önemi tüm çıplaklığıyla ortaya koyar. Özellikle günümüzde tüm aile fertleri bu konuda çok bilinçlidir. Tabii eğitimdeki bu kapalılığın ve cehaletin kırılmasındaki en büyük yapı taşı şüphesiz köy öğretmenleridir.

Döşeme Köyü eğitim oranı konusunda oldukça gelişmiştir ve hala gelişmektedir. Her ailenin bir evladı üniversite okumaktadır (K20).

3.3. Din ve Dinî Gruplar

Köyde yaşayan halk Müslüman ve Sünnî'dir. Hanefî mezhebine mensuptur.

Köylü ibadetlerini Merkez Camii, Eski Camii ve Sakarbıçkı'da bulunan camilerde yapmaktadır. Özellikle günümüzde restore edilen Eski Camii köy halkı tarafından bayramlarda, çeşitli ibadet günlerinde tercih edilmektedir. Cuma namazı ise genelde köyün merkezinde bulunan Merkez Camii'de kılınmaktadır.

Kandillerde, ramazan aylarında camilerde ve evlerde kuran okutulmaktadır. Köyde özel günler dışında kadınlar arasında Cuma okumaları yapılmaktadır (K18, 106, 107). Köyde yaz aylarında özellikle çocuklara özel açılan karma kuran kursu dersleri camii imamı tarafından verilmektedir (K37). Herhangi bir resmiyeti bulunmamakla birlikte gönüllü olarak bu hizmet köy haklı tarafından camii imamından istenmektedir.

İslamiyet köy halkının hayatında pek çok hükme sahiptir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÖRE DÜZENİ

4.1. Öldürme – Kan Gütme

Köyde sözlü kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda çok eskiden ölme, öldürme hadiselerinin yaşandığını fakat bunların kan davasına dönüşmediğini öğrenmekteyiz. Sadece bir keresinde köyde savaş dönemlerinde yaşanan bir hadise akırlanmıştır.

“Eşi savaşta kendisi köyde tek başına olan bir kadına köyden birisi sataşır olmuş, bunu haber alan köyün büyükleri aralarında anlaşır o kişiyi öldürmüşler. Tek ölüm hadisesi bu yüzden meydana gelmiş (K133 Hayrettin Ulusoy).”

“Düğünlerde, mecilerde tamamen bir takım kaprislerden dolayı başlayan kavgalar o zamanlar belki kan davalarına bile dönüşebiliyordu. Gerçi kan davası meselemiz yoktu ama kavga anlamında huzursuzluk anlamında gençler arasında veya büyükler arasındaki o kavga muhakkak gençlere de yaşlılara da yansıyor. Aileler tamamen bölünüyordu. Ben şimdiki gençler arasındaki diyalogu görüyorum kesinlikle bizim dönemimizdeki gençler arasında böyle bir diyalog yoktu kendimize göre kendi yaş grubumuzla şu benim arkadaşım o benim düşmanım gibi bir takım önyargılar beslerdik (K11).”

“Köyde çok eski zamanlarda büyük kavgalar olmuş, vurgunlar olmuş ama kan davası güdülmemiş hiçbir zaman (K19).”

“Eskiden insanlar ormandan, topraktan ekmeğini kazanırmış toprak yüzünden birkaç kere birbirlerine giren köylüler olduğunu duymuştum fakat kan davalık bir duruma dönüşmedi (K21).”

4.2. Mec (Mech) - Meci - İmeciler

Meciler yardıma çağrıdır. Bu yardımlaşmayı yaparken oyunlar, şarkılar, türküler, horonlar ile beraber insanlarımızın eğlenceyi nasıl çalışma ve yardımlaşmaya dönüştürdüğünün somut göstergesidir. Kısaca yardımlaşma eğlencesi de denilebilir.

“Her halde cemden mi geliyor bir toplanma birlik. İmeciden geliyor. Gürcüler Meci diyor toplu halde bir şey yapmak (K11).”

“Karşılıklı yardımlaşma (K10).”

Meciler birçok kişinin toplanıp el birliğiyle bir kişinin ya da bir topluluğun işini görmesidir. Mecilerin zamanı ekinlerin kaldırıldığı aylarda genelde Eylül-Ekim-Kasım aylarında olmaktadır fakat köy yaşantısında her zaman ve her türlü ortamda rastlamak da mümkündür (K11, 12, 22). Mısırların ayıklanmasından, fındık ve cevizin ayıklanmasında, tütünlerin demetlenmesinde (tütünün balya şeklinde bağlanması) veya tütün kesimi, tütün saplarının sökülmesi mısır sapı kesimi, ormanlardan ev kerestesi yapımı için tahta ve kalasların taşınmasında; tarlada mısır, fasulye, buğday, tütün gibi bitkilerin çapalanmasında yardımlaşma yoluyla meciler düzenlenir. Bazı meciler sadece erkekler ya da sadece kadınlardan oluşmaktadır. Bazılarıysa kadın ve erkeklerin ayrı ayrı gruplar halinde olmasına karşın belli bir düzen içinde yapılır. Genelde güz aylarında yapılan Meci'lere gecedan sabaha kadar devam eden şarkılar, türküler eşliğinde yapılan çalışmalardır.

İmecinin sosyal bir yönü vardır. Esas amaç tütün bu köy tütün köyüydü. Bir tek tütünle bitmez mısır; yün örme, iplik örme mecileri bile olurdu. Ben beş ile on beş yaş arası köye gelirdim babamla at sırtında, dedemle yürüyerek gelirdik neyse tütün ekilirdi tütünler aynalara konulur. Biz de ona Maşına diyorduk Rusçadan makine anlamına geliyor yani yürüyen bir alet böyle ipe dizilir. Yürüyen kızaklar üzerinde böyle güneşe serilip kurutulur meci tütün dikilirken de yapılırdı tütün demet edilirken de yapılırdı. Tütün kuruduktan önce de sonra da tütün meci yapılırdı. (K12)

Ev sahibi kadın ya da erkek köydeki evleri tek tek dolaşarak meciye davetini bildirir. Bu davetlere zorunlu bir neden olmadığı takdirde mutlaka gidilir (K23, 25).

Güz aylarındaki mecilere genelde genç erkek ve kızlar katılır. Bunun nedeni ise genç kız ve erkeklerin birbirlerini tanıma ve tanışma fırsatı bulmalarından kaynaklanmaktadır. Köy halkı birçok evliliğin Meci'ler sayesinde gerçekleştiğini söylerler (K28). Buradan da anlaşılacağı gibi meciler sadece yardımlaşma ortamı değil karşı cinslerin birbirini gördüğü beğenme ve beğenilme olgularını da içinde barındıran tanışma ortamıdır.

Mecilerde ilk bakışta görülmesi de uyulması gereken belirli kuralları vardır. Eğer yanlış bir şey yaparsanız başınız derde girebilir veya başka bir meciye davet edilmezsiniz (K34).

Hasat zamanı mısır genelde ahşap olan evlerin alt katındaki odalarında yapılır. Eğer hava müsaitse hemen hemen bütün evlerin olmazsa olmazı olan *Harman* yeri alanı tercih edilir. Tüm mısır koçanları o alana dökülerek erkekler bir tarafta kızlar karşı tarafta bazıları oturarak bazılarıysa ayakta işin bir ucundan tutarak çalışmaya başlar. Bütün mecilerde genelde bir müzik aleti bulunur. Akordeon, tulum, kemençe mece eşlik eder. Bazen hep beraber türküler söylenir bazen karşılıklı (o andaki ortama göre) Maniler ve Atışmalar söylenir (K1, 2).

Kızlar *ev sahibi* grubu sayıldıkları için, hizmet etmek onlara düşer. Varsa ev sahibinin çok yakın olan erkek akrabaları da ev sahibi sayılarak misafirlere hizmet ederler. Uzunca tahtalar yan yana koyularak masa şeklinde kurulur ve bu tahtalara haşlanmış mısır veya közde kızartılmış mısır, haşlanmış patates veya közde patates, kış kabağı, ayran gibi yiyecek ve içecekler ikram edilir (K28). Yemek fasılları uzun zaman almadan biter sonrasında herkes horona kalkar. Kızlar farklı bir alanda erkekler de farklı bir alanda grup halinde horon oynanır.

Horona katılmayanlarda olurdu, yeteneksiz aktif olmayan erkek veya kız denmemesi için oyunlara katılmamak pek olmazdı. Erkekler oynadıkları horonlarla, söylediği türkü ve manilerle kendilerini beğendirmeye çalışırlar, aynı şeyleri kızlar içinde diyebiliriz. Hamarat ve çalışkan kızları erkeklerin anneleri izler ve beğenirlerdi. Kızlar o mecide beğenilmeyi ve iz bırakmayı amaçlardı (K29).

Meciler çalışma bitene dek gerekirse sabahlara dek devam eder.

Sabahlara kadar süren mecileri bilirim. Harmanda kütüklerle yakılan meydan ateşi üşüyenı ısıtırdı. Isınan işe koşar ya da bir anda kendisini horonda bulurdu. Günlerce çalışıp yapılabilecek olan işleri bir iki gecede bitirirdik. Dayanışma olurdu. Bu gün ona giderdik yarın bir başkasına öbür gün bana böyle devam eder dururdu (K112).

Mecide tanışan gençlerin birçoğu kim olduğunu bildikleri kız veya erkeklerin ancak bir başka mecide görüşmeleri mümkün olacağından (veya düğünlerde) daha sonraki meçi tarihinin bildirilmesi beklenir. Yöredeki sevgi, saygı, yardımlaşma, paylaşma duyguları bu ortamda başlayarak kuvvetlenmiştir.

Kızla erkeğin ilk irtibata geçtiği ortam en önemli yerlerden bir tanesi mecilerdi (K166).

Meci bazen, ekin ve çayır biçme, tütün kırma veya kök sökme zamanlarında da yapılmasına rağmen evde ve harmanda olan meciler kadar rağbet görmemektedir.

Köyde gerçekleşen mecilerde kızlar ve erkekler iletişime geçebilmek için birbirlerine maniler atarak dikkat çeker.

Bir yerde mech yapılır, büyük zaten o zamanın evleri, kızlar ortada tütünleri ipe dizerler erkekler bir tarafta işte türkü, laf atarlardı ama müzikle. Maniler söylenirdi. (K12)

Camı çama çatarlar
Cama kurşun atarlar
Şu Murgul'un kızları
Bize kurşun atarlar (K26)

Altını eritirim
Sözümü yürütürüm
Sizin gibi erkeği
Peşimden sürütürüm (K57)

Ana bana yazma al
Mavi olsun solmasın
Sevdiğimin anası
Beğenmese almasın (K9)

Sini üstünde sini
Sevmişim birisini
Evleneceğim bir kere
Seç de al birisini (K66)

Terekte sıra sahan
İçi dolu erişte
Bizim eve yakışır
Memur olan enişte (K68)

Rüzgâr esti serinden
Bir ses geldi serinden
Öyle bir of çektim ki
Yer oynadı yerinden (K76)

Bahçe bağ verende gel
Ayva nar verende gel
Hasta düştüm gelmedin
Bari can verende gel (K44)

Gel benim atlı yârim
Eli beratlı yârim
El yanında arkadaş
Tenhada tatlı yârim (K60)

Cebimden ayna düştü
Karıştı gazellere
Benim eski huyumdur
Bakarım güzellere (K31)

Pınar ne hoş akarsın
Mor menekşe kokarsın
Ne mutlu pınar sana
Her gelene bakarsın (K41)

Sırt üstünde tencere
Güneş ile kaynasın
Bırakın sevdiğimi
Benim ile oynasın (K58)

Başındaki yazmanın
Sırmaları solmaz mı?
Ben ki severim seni
Sen de sevsen olmaz mı? (K54)

Mecilerde bu maniler dışında erkekler beğendiği kızın önüne mısır koçanı, mektup atarak dikkatini çekmekte ve niyetini belli etmektedir (K1, 2, 26).

Sevdalıların birbirlerine mecilerde, düğünlerde ve farklı cemiyet ortamlarında fırsat yaratıp söyledikleri bir mani giriş formu oluşmuştur. Zamanla bu mani giriş formu kendine özgü bir ezgi ile türkü formunda da kullanılmış ve köylülerin yarattığı köye has bir form ortaya çıkmıştır.

Giriş formu şu şekildedir:

Soylarum yana yana

Söyle derdini bana

Genellikle mecilerde, düğünlerde söylenen yöreye ait türküler bu form ile başlamaktadır. Köyün en önemli kültür birikimidir. Karşılıklı iki kişinin yaşadıklarını, duygularını cümlelere döküp kimi zaman hüznü kimi zaman sevinçli duygularla kendilerine has bir makamı olan bu türküleri *keido* kelimesi ile ifade etmektedirler.

Soylarum yana yana

Söyle derdini bana

Meram ziyaret ila

Hele sefa geldunuz

Burası dağ başudur

Bilmam nasıl buldunuz (K1, 2)

Günümüzde yaşamayan bir gelenektir. Tıpkı mecilerde kızların ve delikanlıların karşılıklı mani atışmaları gibi ne yazık ki unutulmaya yüz tutmuştur. Anlatılanlar yöremiz insanlarının çektiği onca sıkıntılara rağmen kültürlerine, örf ve adetlerine verdikleri önemin bir göstergesidir.

Meci kültürü yardmlaşmanın en iyi örneklerindedir. ağın şartları, teknolojinin gelişmesiyle birlikte artık bitme noktasına gelse de birbirlerine bağlı olan köy halkı, eski meciler kadar olmasa da bir işleri olduğu zaman yine birbirlerine yardım ettiklerini ifade etmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. İNANIŞ YAPISI

Herkesin pozitif bilim ve tekniklere ters düşen batıl birtakım inançları mevcuttur. Bu inanışlar kişiyi ve toplumu manevi yönden kuvvetlendirir.

Bireyler inanışları doğrultusunda bir güç kazanarak psikolojik sorunlarıyla baş edebilmektedir.

Köyde halk olağanüstü güçlere ve olağanüstü varlıklara inanmaktadır. Günlük yaşamlarında kitaplarla, meleklerle, peygamberlerle, cinlerle, iyi ve kötü ruhlarla; yerle, gökle, evle, ocakla ilgili inanmalara bağlılık göstermektedir.

Nüzhetiye köyü Müslüman ve Sünnî halktan oluşmaktadır. Herkesin Allah'a, Peygamber'e olan inancı tamdır. Allah'tan başka herhangi bir kişiye inanmak kaynak kişilerce *günah* olarak belirtilmiştir.

Köy halkı İslam'ın şartlarını yerine getirmekte; Kuranı Kerim'de yazan her şeye inandığını söylemektedir. Köy halkı ibadet için camilere gitmektedir. Camiler *Allah'ın Evi* olarak nitelendirilir. Topluca ibadet yapmaya ve özellikle Cuma namazlarının köy halkınca camide kılınmasına özen gösterirler.

5.1. Cin – Peri – Şeytan – Cazi

Köy halkı cinlerin varlığına inanmakta ve Kuran'da yeri olduğunu söylemektedir. Cin adının yerine *üç harfli*; şeytanın yerineyse *iblis* demeyi tercih ederler. Cinden korunmanın bazı kolay yolları vardır. Akşam ezanı okunduktan sonra dışarıya su atılmaz, *destur bismillah* kelimesi söylenmeden bir şey sirkelenmez, akşam bir yere çıkılacaksa varana kadar *Nâs* ve *Felâk* sureleri okunur, yemek kırıntısı yere dökülmez, incir ağacının altından geçerken yine *Nâs* ve *Felâk* sureleri okunur çünkü inançlarına göre cinler incir ağacı altında çok olur. Bunlara dikkat edilmezse cinlerin çarpacağına inanmaktadırlar (K118,119).

Besmelesiz yapılan her işe şeytan ve cin musallat olabilir. Özellikle besmelesiz yenen yemeklere onlarında iştirak edeceklerine inanmaktadırlar. Aynı şekilde abdest alınmadan yapılan her iş uğursuz ve bereketsizdir. Abdestsiz olan kişilerin yanına şeytanlar ve cinler uğrar (K103,104).

Köydeki inanışa göre cinler akşam ezanıyla birlikte serbest kalırlar ve sabah ezanıyla beraber kaybolurlar. Gece onların adını anmak sakıncalı sayılmaktadır. Gece ıslık çalmak eve şeytanı çağırmak sayıldığı için günahdır. Cinler ve şeytanlar mübarek üç aylarda olmazlar (K67).

Gece dışarıya tuvalet yapılmaz, lohusa annenin ve kırkı çıkmamış bebeğin odalarında muhakkak Kuranı Kerim olmak zorundadır (K65).

Define olan yerler üç harfliler tarafından sahiplenildiği için, defineyi kazan kişi ya da kişiler define çıkmasa da çarpılırlar (K63).

Konu ile ilgili köy halkından bir kişi böylesine olağanüstü bir durumu yaşadığını iddia ederek başından geçenleri aktarmıştır.

“O zamanlar 16, 17 yaşlarımda bir delikanlıyım. Define arayışından eli boş yorgun argın gecenin karanlığında at üstünde eve doğru giderken dere yolunun olduğu yerde şaşalı bir düğün olduğunu gördüm ama kimseyi çıkaramıyorum. Davullar, zurnalar, çeşit çeşit dumanı üstünde yemekler. İki kız gülererek yanaştı yanıma geldi cemiyetimize katıl ye, iç, eğlen diyerek beni o şaşkınlıkla indirdiler atımdan at da homurdanıyor huysuzlandı hayvan mübarek, neyse yere oturturdular beni bu iki kız ama nasıl bir düğün daha önce hiç görmedim o kadar şaşalı. Önüme yiyecekler koydular. Ye, iç bunları ama besleme çekme dediler. Bir kere ağız alışkanlığı var ya Bismillah dedim götürdüm ağzıma her şey kayboldu bir anda davul sesleri, zurna sesleri, eğlence, cümbüş, kalabalık... Elime bir baktım ki at pisliği, meğerse onu yedireceklerdi az kalsın bana. Ondan sonra köydeki hocaya gittim muska yazdı bana sonra bir daha yaşamadım böyle bir şey. Allah kimseye de yaşatmasın.”⁹

⁹ Kaynak kişi bilgilerinin paylaşılmasını istememiştir. Bilgileri saklı tutulmaktadır.

Geceleri korkan insanlar için *korkuluk aldırma* yapılmaktadır. Güğümle su kaynatılıp leğene dökülür, boşaltılan güğüm leğenin içindeki suya ters çevrilerek oturtulur ardından bilinen dualar okunmaya başlanır. Dualar okundukça tepsideki suyun güğümün içine geri girip girmediği takip edilir. Suyun güğümün içine girmesi durumunda kişinin korkusundan kurtulmuş olduğuna inanılır (K118).

Akşam sokakta hayvan, özellikle kedi görüldüğü zaman besmele çekilmelidir. Çünkü inanılışa göre cinler hayvan kılığına bürünmektedir (K113).

Köyde “Cazi” olarak bilinen olağanüstü bir canlının varlığına inanılmaktadır. Cazi aslında cadılaştan insanlardır. Cazi ya komşu bir kadındır ya da akrabadır. Bir cazı gündüzleri sıradan insandır fakat geceleri cadılaştır. İnsanların evlerine, ahırlarına en ufak bir delikten sızarak girebilir (K114).

İnanışa göre caziler gece atların yelelerini örür, gündüzleri ise at sahipleri, örülen bu yeleleri çözerler. Bu varlıklar geceleri çok tehlikelidir. Cazileri yakalamak oldukça zordur. Yakalandığı taktirde kim oldukları anlaşılır.

Anlatılanlara göre cazı gölge şeklinde gelir. Kişi o gölgeyi yakalamayı başardığı taktirde, cazı insan şeklini alır ve kim olduğu ortaya çıkar. Yakalanan cazı kendisini yakalayan kişi ya da kişilere “sen beni bırak, ben seni her daim bağ bahçede korurum” der (K114).

5.2. Güneş ve Ay

Güneş ve Ay’la ilgili inanışlar köy halkı arasında yer almaktadır.

Güneş ve Ay tutulmalarından sonra köy halkı bir felaketin de beraberinde geleceğine inanmaktadır. 1999 depremi güneş tutulmasının ardından olduğu için köy halkı tutulmaların bir felaketin habercisi olduğuna inanmaktadır.

Güneş tutulması bir felaketin olacağına delalettir (K89).

Güneş ve Ay tutulmalarında olacak bir felaketi önlemek için bolca kuran okumak gereklidir (K88).

Ay tutulması sırasında ezan okunur (K22, 120).

Ay tutulması sırasın ses çıkarmak için tencereye, tenekeye vurulur (K110).

Ay ve yıldızlar onlara baktığınız zaman içinize ferahlık verecek şekilde gözükiyorsa üç kulhuvallah bir elham okunur (K61).

Yıldız kaydığı zaman imanlı birisinin öldüğüne inanılır (K73).

Yıldız kaydığı zaman bunu gören kişinin dileği kabul olur (K75).

Yıldızlar çoksa gökyüzü açıksa ertesi gün havanın çok güzel olacağına, gökyüzünde yıldız azsa havanın kötü olacağına inanılır (K62).

Gökkuşığı çıkınca dilek tutulur ve gerçekleşeceğine inanılır (K113).

5.3. Bitkiler

Bahar ayında hiçbir ağaca çıkılmaz. Rahmetli annem: ‘Su yürür kızım baharda ağaca çıkılmaz’ derdi (K112).

Kapı girişine bir tutum buğday ve mısır asılır, bunun haneye bereket getirdiğine inanılır (Tüm kaynaklar).

Kılıç çiçeğinin kutsal bir dilek çiçeği olduğuna inanılır. Eğer bakılan kılıç çiçeği bir metre boyuna ulaşırsa tutulan dilek gerçekleşecektir (K105).

5.4. Hayvanlar

Akşam ezanından sonra evden örümcek ağları temizlenmez, örümcek öldürülmez. Eğer temizlenir ya da öldürülürse örümceğin ah edeceğine “*Beni bu akşam vakti evsiz bıraktın sen de evsiz kal*” diye dua edeceği rivayet edilir (K62).

Örümcek öldürülmez, Hz. Muhammed’i koruğuna inanıldığı için kutsal kabul edilir. Aynı durum güvercin için de geçerlidir (K69).

Pencere ya da kapı önüne ak bir güvercin geldiği zaman onun haneden ölen birisi olduğuna ve adına Fatiha okunmasına gerektiğine inanılır (K71).

Kertenkele öldürmek sevaptır. Anlatılanlara göre Hz. Süleyman ateşte yakılacağı zaman ateşi söndürmek yerine üfleyerek alevlerin büyümesine sebebiyet vermiş. Bu yüzden şeytanın yardımcısı olduğuna inanılır. Bunun yanında rivayete göre karınca ve kurbağa da ağızlarıyla ateşi söndürmek için su taşıdıkları için kutsal hayvan olarak sınıflandırılır (K79).

Karıncı öldürmek günahdır (K35). İnanışa göre bereketi ve çalışkanlığı sembolize etmektedir.

Baykuşun ötüşü uğursuzluğa delalet eder. Cenaze haberi duyulacağına işarettir (K36).

Kara kedi görmek uğursuzluk getirmektedir (K33).

Kedinin sırtının yere gelmeyeceğine inanılmaktadır. Sebebi ise Hz. Muhammed'in kediyi parmaklarıyla tutup sırtını sıvazlayıp *Sırtın yere gelmesin* deyişindedir (K42).

Gelincik ya da sansar görüldüğü kışkırlamak gerekir. Eğer onu iyi karşılarsan zarar vermez ama kötü karşılarsan ekinine, kümesteki hayvanlara, eve zarar vereceğine inanılmaktadır (K114).

Köpekler uzun uzun uluduğu zaman hayra yorulmaz (K38).

Köpeklerin uluması sahipleri için Allah'tan af dilediklerine delalet etmektedir (K43).

5.5. Misafir

Köyde davetsiz misafire *Tanrı Misafiri* denilmektedir (Tüm kaynaklar). Bu nedenle misafir kıymetlidir. Misafirle evde bir dilim ekmek dahi olsa paylaşılmaktadır.

Köy halkı misafirperverdir ve misafiri en iyi şekilde ağırlamak gerektiği düşüncesindedirler (K35).

Gelen misafire aç mısın tok musun diye sorulmaz evde ne varsa önüne sunulur (K39).

Misafir, evin bereketini artırır (Tüm Kaynaklar).

Misafir dokuz kısmetiyle gelir, birini yer, sekizini bırakır (K40).

Misafir umduğunu değil, bulduğuna yer. Evde ne varsa azına çoğuna bakmaksızın o ikram edilir (K43).

Misafire daima tatlı dilli ve güler yüzlü olmak gerektiğine inanılır (K45).

Hane halkından yemek yerken lokması yere düşerse aç birisinin geleceğine inanılır (K94).

Bardağa dökülen çayın içinde çay sapının olması eve birisinin geleceğine delalettir. Hatta bu çay sapının kalınlık-incelik, uzunluk-kısalık gibi şekilleri gelecek olan kişinin uzun mu kısa mı; zayıf mı şişman mı olacağına ışık tutmaktadır (K96).

Hazırlanan yiyeceklerin ne olacağını misafirin uzaktan, yakından, tanıdık, tanımadık olması etkilemektedir (K99).

Kadınlar arasında düzenlenen günlerde misafirlere sekiz, on çeşit yiyecek hazırlanır. Çay demlenir, özellikle karalahana sarması, mısır ekmeği yapılır (K87).

Gelen misafir sevilen biriye muhakkak kahve yapılır ki kırk yıl hatırı kalsın inancı baskındır (K86).

Küçük çocukların kışlarını yukarı kaldırıp bacaklarının arasından bakmaları misafir geleceğine delalet etmektedir (K72).

5.6. Ana – Baba – Ata

Köy halkı anne ve babaya saygıda kusur edilmemesi gerektiğini ve büyüklerin kıymetinin bilinmesi gerektiği düşüncesindedir.

Anne ile babanın bedduasını alanın iki yakasının bir araya gelmeyeceğine inanılır (Tüm Kaynaklar).

Cennet annelerin ayakları altındadır. Anne ile babanın bedduasını alanın iki yakasının bir araya gelmeyeceğine inanılır (Tüm Kaynaklar).

Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar. Anne en cefakâr kişidir (K74).

Bir işe başlamadan önce anne duası almanın işleri rast götüreceğine inanılır (K46).

Baba bedduasının tutacağına, anne beddua etse bile emzirdiği sütünü koruyacağına inanılmaktadır (K53).

Büyüklerin duasını almak sevaptır. Bayramlarda, kandillerde hal hatır sormak gönüllerini yapmak gerekir (K55).

Büyükler öldükten sonra kuran okutulmalı, mezarları ziyaret edilmelidir (K63).

Atalara, dedelere, büyüklere saygı gösterilmeli, hizmet edilmelidir (K49).

Eğer rahmetli olan bir aile büyüğü hane halkı tarafından konuşuluyorsa o an onlardan dua istediğine inanılır ve hemen ruhuna Fatiha okunur (K69).

5.7. Adak – Dilek

Köyde istenilen bir olayın gerçekleşmesi ya da arzu edilen bir dileğin olması halinde adak adanmaktadır. Bu tür durumlarda istenilen şey gerçekleşirse adak mutlaka yerine getirilmelidir. Adak yerine getirilmezse işlerin rast gitmeyeceğine inanılmaktadır (K47).

Çocuğu olmayanların çocuk sahibi olması; askere gönderilen yakınlarının (çocuklarının) sağ salim dönebilmesi; işsiz ya da evsiz olanların bir iş, bir ev sahibi olması için adak adanmaktadır. Adanan adaklar yerine getirilmezse kişinin kazaya ve belaya uğrayacağına inanılmaktadır. O yüzden adak adanmışsa mutlaka yerine getirilmelidir (K48).

İstek gerçekleştikten sonra adak tez zamanda yerine getirilmelidir. Genellikle adak büyükbaş, küçükbaş hayvan kesmek ve etini fakire fukaraya dağıtmaktır (K42).

Köyde yeni olan her şeye mevlit adanır ve okutulur. Yeni bir ev alınca, karı koca olunca, birisi ölünce vs. Yaradan'a şükür ifadesi olarak mevlit okutulmaktadır (K50).

Dilek dilenecekse, Cuma günü öğle ezanında dilenmektedir. Bu vaktin bir aralığında semalarda dilek kapısının açıldığına inanılmaktadır (K77).

Yağmur yağarken rahmet kapılarının açık olduğuna inanıldığı için dilek dilenir (K113).

Yıldız kaydığı zaman ve gökkuşağı çıktığı zaman dilek tutulmaktadır (K122).

5.8. Büyü – Muska

Köyde büyüye inanılmaktadır. Büyü yapmak günah kabul edilmektedir. Büyü yapan da yaptıran da şeytana kul olmuş sayılmaktadır. Büyünün tutacağına inanılmaktadır.

Köyde kaynak kişiler büyüünün muska, tırnak, saç teli, çivi, mezar toprağı, sabun, yumurta kullanılarak yapıldığını söylemişlerdir (K117,118).

Muska hem büyü yapmak hem de bozmak amacıyla hazırlanmaktadır. Bozmak amacıyla yapılan büyüye “ak büyü” denir ve Allah’ın bazı insanlara, bu gibi kara büyü durumlarından diğer insanları kurtarsın diye yetenekler verdiğine, eğer bu yeteneğini Allah yolunda iyi şeyler için kullanırsa Allah’ın ondan hesap sormayacağına inanılmaktadır (K113).

Köyde genç kızların akşamları dökülen saç tellerini dışarı atmaması; onları bir bezin içinde biriktirip kese şeklinde dikmeleri ve bu keseceğin üzerini dantel veya işlemlerle süsleyip iğnelik olarak kullanmaları bir ak büyü uygulamasıdır (K117).

Saç tellerinin gece dışarı atılması halinde cin ve periler tarafından ele geçirilerek saçın sahibine büyü yapılacağına inanılması ve buna uygun davranılması ak büyüdür (K26).

Köyde korkulan bir büyü de “Kara Horoz” büyüsidür. Bu uygulama beğenilen bir genç kız ya da erkeğin başkasıyla evlenmesini önlemek amacıyla kullanılır. Kara Horoz büyüğü için önce niyet edilir sonra horoz kesilerek kanı akıtılır. Kesilen horozun etinin etkilenmek istene kişiye yedirilmesiyle büyü tamamlanır. Bu büyüü yapmak için horozun siyah olması şarttır (K118).

Köyde yaygın olarak bilinen ve korku uyandıran kara büyülerden biri de “Sabun Büyüsü” dür. Bu büyü ölünün yıkandığı sabunla yapıldığı için cenazeden sonra arta kalan sabun hemen yok edilir. Cenaze sabununu alan kötü niyetli bir kişi o sabuna iğne saplayıp kullanılmayan bir kuyuya veya bir nehre atıp “Şu kişi, bu sabunun eridiği gibi erisin” derse o kişinin sabun eriyip bitene kadar öleceğine inanılır (K97).

Böylesine kara büyüler çok günah sayılır.

Ölen kişinin kefeninden bir parça koparıp altını ıslatan çocuğun beline sarılırsa o çocuğun altını ıslatmasının kesileceğine inanılmaktadır (K113).

Köyde insanlar büyüden korunmak veya kurtulmak için birtakım inanışlar edinmişlerdir. Eğer kişi üzerinde bir büyü olduğunu hisseder ve bunu *Üzerimde büyü var* diyerek diliyle sesli bir şekilde söylerse büyüün bozulacağına inanılır (K98).

Kendisine büyü yapıldığına inanan bir kişi bir yere vapurla gider fakat dönerken farklı bir vasıta kullanır. Böylece büyüünün denize karışacağına inanılır. Burada esas temel kişinin büyülendiğinin farkında olması ve vapurla giderken sürekli denize bakarak *üzerimdeki tüm ağırlıklar senin olsun* demesi ve kudretli Allah'tan yardım dilemesi gereklidir (K84).

Büyüden korunmak için şöyle dua edilir: *Allah'ım sağımdan, solumdan, önümden, arkamdan, yukarımdan, aşağımdan gelebilecek her ne musibet, kaza, bela, büyü, in, cin, şeytan varsa sana sığınırım, sen beni koru* derse üzerine bir kalkan çekmiş olduğuna ve her şeyden Allah'ın izniyle korunacağına inanılmaktadır (K122).

Büyüler genellikle anne ismi ve büyü yapılacak olan kişinin isminin bilinmesiyle böyle büyüünün gerçekleşeceğine inanılır. Bu yüzden doğan çocukların kulaklarına doğduklarında iki isim birden okutulması gereklidir. İkinci ismi gündelik hayatında kullanmaz böylece adına yapılan büyüler asla tutmaz ve korunur (K121).

Halk büyüünün yapan kişiye eninde sonunda döneceği inancını taşımaktadır. O kişinin ne bu dünyada ne de öte dünyada iki yakası bir araya gelmez, Allah tarafından lanetlenmiştir.

5.9. Dua – Beddua

Köyde dua ve beddua kavramı oldukça önemlidir. Özellikle insanlar bir anlık öfkelerine kapılıp beddua etmemelidirler zira beddua Allah katında ölçülür, tartılır eğer haklıysa bedduası tutar ama askıda kalırsa kişinin kendisini bulacağı yönünde inanışlar mevcuttur (K88, 90).

Anne ve babanın özellikle babanın bedduasının tutacağına inanılmaktadır (K100).

Yetimin, mazlumun, haksızlığa uğrayan kişilerin ahının tutacağına inanılmaktadır. *Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste* (K92).

En doğru beddua “Seni Allah’a havale ediyorum, Allah sana hidayet nasip etsin (K91)” gibi kalıplaşmış cümlelerdir.

Yaşlıların ve çocukların duasının Allah katına aracısız yani meleksiz hemen ulaşacağı inancı vardır. Bu nedenle yaşlı ve çocuk sevindirerek kişiye bolca dua edilmesi sağlanır.

5.10. Nazar

Köydeki hemen herkes nazara inanmaktadır.

Çok seven kişilerin, kötü niyetle bakan insanın, kıskançların, anne babanın çocuklarına nazarının degeceğine inanılmaktadır (K102).

Renkli gözlü insanların olmayanlarına göre nazarının daha çok degeceğine inanılmaktadır (K77).

Nazardan korunmak ve önlemek için nazar duaları Nas ve Felek sureleri okunur. Nazar boncuğu ya da dikkati ilk bakışta kişiye değil de kendi üzerine çekecek bir obje takılır. Bu obje genellikle metal ya da kırmızı bir kurdele olur ve takılmadan nefesi kuvvetli olan biri tarafından okunup, üflenmiştir (K119).

Nazardan korunmak için evlerin kapısına, nalyalara (semender), samanlıklara kurban edilen hayvanın kafatası, at kafası asılır. Bu sayede art niyetlilerin, kötü ruhların, kem gözlerin orada hapsoldüğüne inanılmaktadır. Bunun dışında evlerin kapılara muska, nazar boncuğu, at nalı, sarımsak, ayetler ve nazar duaları asılmaktadır (K116).

Evde cam, kristal, ayna gibi eşyaların kişinin elinden düşerek kırılması ya da elinde çatlaması iyi bir şeye delalettir. Böylece nazarın nesneyi çatlatacak veya kırarak kişiden çıktığına inanılmaktadır (K82).

Kırmızı rengi dikkati çok çektiği için nazarı da çektiğine inanılmaktadır, bu nedenle çok tercih edilmemelidir. Mavi rengin nazarı engellediğine inanılmaktadır (K80).

İnsanların özellikle bebek ve çocukların eceliyle değil nazardan öldüğüne inanılmaktadır (K113).

Nazardan, kazadan, beladan korunmak için üzerinde nazar olduğuna inanılan kişinin başından tuz ve ekmek çevrilir ihtiyaç sahibine verilir. Dul kadına, yetime para verilir (K83).

Nazar boncuğunun nazara iyi gelmediğine hatta üç harflileri çektiğine inanılmaktadır (K35).

Nazardan korunmak için halk arasında özellikle kadınlar birbirlerine güzel bir şey olunca “poponu kaşı” derler. Böylelikle nazar değmeyeceğine inanılmaktadır (K85).

Nazara karşı evin bazı bölümlerine çörek otu kavanozları konulur. Kapı eşikleri sirkeli su ile silinerek Ayetel Kürsi okunur (K84).

Gelin kızın çeyizinin üstüne nazardan korumak için çörek otu serpilir (K24).

Nazar değen birisine rahatlaması ve nazardan kurtulması için el almış birisi tarafından kurşun dökülür. Böylece kişi nazardan kurtulur (K113).

Nüzhetiye Köyü için yazılmış nazar şiiri:

Çok Nazara Geldin Döşame Köyü

Batum muhaciri gelmiş soyumuz
Dağ içinde kurmuşlar bu güzel koyü
Çok güzeldir havası ilen suyumuz
İsmini koymuşlar Döşame Koyü

Yapmışlar cami ilen medrese
İki muderris gelirdi derse
İlim irfan yuvası idi herkese
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Döşame Koyü eskiden ne idi
Kimi ağa idi kimi bey idi
Köyün asayışı gayet iyi idi
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Şadırvanda otururdu yaşlılar
Kimi hacı kimi hoca hepsi ağırbaşlılar
Kimi pala bıyık kimi çatık kaşlılar
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Gençler çuha şalvar giymiş başlıklar sırmalı
Köstekli saat gümüş kemer kamaliver kırmalı
Çizmeleri çekince deli horon oynamalarını görmeli
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Ağacan Hüseyin ezan okurdu dağ taş inlerdi
Hamidiye Köyü ezan dinlerdi
Sanki Bilal-i Habeşi kulaklar çınlardı
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Genç ihtiyar sıvamışlar kolları
Atla taşımışlar taşla kumları
Kaldırım yapmışlar bütün yolları
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Yardımlaşma vardı imeci derdik
Kayda ile söylerim yana derdik
İş bitince ulufeleri yerdik
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Yağmur duası yapardık derede
O nur yüzlü hafız Süleyman nerede
Sekiz değirmen dönerdi orada
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Düz tarlanın suyolları yanlış yerden kazılmış
Kısa zaman sonra bentler bozulmuş
Tabii buna bütün köylü üzülmüş
Çok nazara geldin Döşame Koyü

At meydanda çayır çimen gezerdik
Kara göl vardı hep beraber yüzerdik
Çilekleri boncuk gibi dizerdik
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Orman olmuş mera idi diyemem
Göl kurumuş nedenini bilemem
Çilek milek kalmamıştır yiyemem
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Fantezi yok ne bulursak giyerdik
Evin büyüğünü çok çok sayardık
Hane halkı tümü namaz kılardık
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Yeni nesil cuma bayram kılıyor
Beş vakit namaz kılmaktan yılıyor
Bu hale şeytanlar bile gülüyor
Çok nazara geldin Döşame Koyü

İslam olan peygamberin ümmeti
Her namazda vardır onun sünneti
Gençler eskiden camide yapardı kameti
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Tesettür yok gençler hepten açıldı
Siyah saçlar omuzlara saçıldı
Etek pantol dizüstüne biçildi
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Derdimiz çok yazsam sığmaz destana
Hastalıklar girdi bağa bostana
Ne cevizler kaldı ne d kestane
Çok nazara geldin Döşame Koyü

Ne kara dana kaldı ne keçi meme
Çavuşu bulursan misketi yeme
Kış üzümü geç olursa kimseye deme
Akido yaparsın Döşame Koyü

Heyet dernek çok çalıştı camilere kar verdi
Caminin kubbeleri gökyüzüne nur verdi
Cennet mekânları olsun her kim az çok hay verdi
Makbuzsuz camiye yaptın yaşa Döşame Koyü

Korzobon var idi Osman Ağa'nın soyu
Armonik ile şenlendirdi köyü
Bekârlık çekti hep ömür boyu
Kısmeti çıkmadı Döşame Koyü

Onu böyle imiş tecelli bahtı
Sefaletle geçti zamanı vakti
Hepten viran kaldı sarayı tahtı
Mevla'm rahmet eylesin Döşame Koyü

Ahret bakidir dünyamız fani
Bizden evvelkiler nerede hani
Zereler fani mavi gökler küreler de fani
Bizler de faniyiz Döşame Koyü

K130, 1998 yılında yazılmıştır.

5.11. Bereket

Bolluk ve bereket için köy halkının birtakım uygulamaları ve kaçınımları vardır. Mesela sabah erkenden kalkıp evin camları, kapıları açılırsa eve bereket dolar. Hatta bununla ilgili bir kaynak kişi mani bile söylemiştir:

Sabah ilen kalkan kişi

Ekmegine basan dişi

Hayırlı olur onun işi (K113)

Ev çok uzun süre kapalı kalırsa bereketinin kaçacağına ve evin cinleneceğine inanılır (K70).

Misafirin bereket olduğuna inanılmaktadır (Tüm Kaynaklar).

Evde içki içmek günahtır, evin bereketini kaçıtır (K81).

Besmeleyle ve abdestli yapılan her yemeğin bereketleneceğine inanılır (K84).

Ekmek kırıntısı yapmak evin bereketini azaltır. Ekmek kutsaldır kırıntısını bile ziyan etmemek gerekir (K108).

Karınca öldürmenin bereketi kaçıracağına inanılmaktadır (K111).

Cumartesi günü tırnak kesmenin eve bereket getireceğine; pazar günü ise bereketsizlik getireceğine inanılır (K121).

5.12. Kader – Kısmet

Kader, kısmet açmak ve kapatmakla ilgili inanışlar:

Kısmet açmak için yapılan uygulamalar gibi kısmet kapatmak için de gerçekleştirilen uygulamalar mevcuttur.

Kısmeti kapatmak için muska yazdırılır ve ateşle yakılır (K59).

Köyde kadere ve kısmete inanılmaktadır. İmanın altı şartından biri olan kadere ve kazaya imandan dolayı kaderin Allah tarafından yazıldığına inanılmaktadır. Ölümlerin kader olduğuna, ölen kişinin hayattaki kısmetinin o ana kadar olduğuna inanılmaktadır.

Kaderden kaçılmaz er ya da geç alınaya yazılmışsa olur (K109).

Kapı eşliğinde oturmak kısmetsizlik getirir (K83).

Yeni açılan bir iş yerine, yeni evlere ilk kez girilecekse sağ ayakla girilmeye dikkat edilir. Sağ ayak ile girmenin uğur ve bereket getirdiğine inanılmaktadır (K115).

Hocaya kısmet açılması için muska yazdırılır, kısmet kapatmak için de muska yazdırılmaktadır (K64).

5.13. Uğur – Uğursuzluk

Salı, Çarşamba ve Pazar günleri tırnak kesmek uğursuzluktur. “*Pazartesi günü tırnak kesen derece ve mevki sahibi olur. Salı günü helak olur. Çarşamba kötü huy sahibi olur. Perşembe zengin olur. Cuma ilim sahibi olur, diğer cumaya kadar ufak tefek bela ve sıkıntılardan kurtulur. Cumartesi evde bereket olur. Pazar bereketsizlik getirir* (K121).”

İkinci vakti ile akşam vakti arasında uyumak uğursuzluk getirir. İnanışa göre bu arada uyuyan insanlar kafayı yemedikleri için şükretmelidirler (K113).

Baykuşun ötmesi, kara kedi görmek, aynanın kırılması, merdiven altından geçmek uğursuzluk sayılır (Tüm Kaynaklar).

Evde fal bakmak uğursuzluk getirir (K105, 106).

Dört yapraklı yoncanın uğur getirdiği inancına inanılmaktadır (K104, 107).

Cuma günleri uğurlu gün olarak atfedilir (Tüm Kaynaklar).

5.14. Rüya – Fal

Kötü bir rüya görenin rüyasını suya anlatması söylenir. Bunun sebebininse rüyada görülen kötülüğün su ile akıp gideceğine inanılmasından gelmektedir (K112, 113).

Rüyaların genelde tersinin çıkacağına inanılır (K103).

Bir kişi rüyasında dişinin düştüğünü görmüşse haneden ölü çıkacağına inanılır (K89).

Rüyada öldüğünü görmek ömrüne ömür katıldığının habercisidir (K92).

Rüyada birisi ile kavga ettiğini görmek o kişiyi gerçek hayatta savunmaya delalettir (K100).

Evlilik çağına gelmiş genç kızlar gittikleri yerde ilk kalacakları gece anahtarı yastıklarının altına koyarlar. O gece rüyalarına girecekleri delikanlının evlenecekleri kişi olduğuna inanırlar (K118).

Nüzhetiye Köyü'nde evlilik çağına gelmiş bir genç kız elmanın kabuğunu kopartmadan, tek parça halinde soyup, yastığının altına koyar ve uyur. Bu şekilde evlebeği erkeği rüyasında göreceğine inanır (K117).

Genç kızlar kiminle evleneceğini öğrenmek için tuzlu bir ekmeği pişirir, gece yatmadan önce niyet eder ve pişirdikleri tuzlu ekmekten yerler. O gece rüyalarında evlenecekleri erkeği göreceğine inanırlar. Bunun yanı sıra dört yapraklı yoncanın yastığın altına konulup yatıldığı da olur (K118).

Köyde fala inanan da vardır inanmayıp çok günah olduğunu söyleyen de vardır. Genellikle kadınlar kendi aralarında eğlenmek için fala baktıklarını söylemektedir. “*Fala inanma, falsız da kalma* (Tüm Kaynaklar).”

5.15. Beden

Vücudun organlarıyla ilgili birtakım inanmalar da mevcuttur.

Ayakları büyük olan insanlar uğursuz kabul edilirken başı büyük olanlar ise akıllı, zeki kimse olarak algılanmaktadır.

“*Ayağı büyük lanet başı büyük devlet*” (K114).

Bir kişinin kıçı yere yakında fesat birisi olduğu şeklinde bir inanma mevcuttur (K72).

Bir kimsenin burnu durduk yere kaşınıyorsa birisiyle münakaşa edecek demektir (K79).

Göz dalması davetsiz bir misafirin geleceğine işarettir (Tüm Kaynaklar).

Sağ kulak çınlaması kişinin hakkında iyi konuşulduğuna; sol kulak çınlaması ise kişinin hakkında kötü konuşulduğuna işarettir (K60).

Sağ avuç kaşınırsa para geleceğine inanılır ve buna binaen sağ avuç sol koltuk altına sürülerek *gelecek olan para helal ve bereketli olsun* diye dua edilir (K113).

Ayağın altı kaşınırsa yolcuğa çıkılacağı düşünülmektedir (K28).

Kötü bir şey duyunca kendi başlarına da gelmesin diye “ağzından yel alsın” veya “şeytan kulağına kurşun”¹⁰ diyerek bir eliyle kulak memesi çekerken aynı anda öpücük atılır ve kulağın çekildiği elle sert bir yere örneğin tahtaya, dişe vurulmaktadır. Böylece o musibetten kendilerini koruduklarına inanmaktadırlar (K7).

¹⁰ Şeytanın da ortamda bulanabileceğine inanıldığından anlatılan kötü bir şey onun kulağına gitmesin ve başlarına musallat olmasın diye kulaklarının tıkanmasını dileyen, halk arasında söylenen bir sözdür.

5.16. Gün – Ay – Vakit

Üç aylar denen Şaban, Recep ve Ramazan ayı mübarek ay olarak görülmektedir. Bu aylarda yapılan ibadetlerin bir yıl yapılan ibadetlere bedel olduğu inancı vardır (K20, 22).

Perşembe geceleri ve Cuma günleri mübarek günlerdir (K35, 56).

Gece yarısından sonraki vakitlerde yapılan ibadetler daha makbul kabul edilir. Çünkü bu vakitlerde rahmet kapılarının açık olduğuna inanılır (K113).

Kıyametin akşam namazından sonra kopacağına inanılmaktadır (K22).

İki bayram arası düğün, nikâh yapılmamaktadır. Bunun uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır (K23, 24).

ALTINCI BÖLÜM

6. TÖRENLER

6.1. Geçiş Törenleri

6.1.1. Doğum

Doğum olayı biyolojik bir olay olduğu kadar etrafında oluşan pek çok âdet ve inanmayla aynı zamanda kültürel bir olaydır. Yaşamın başlangıcı olması ve doğumdan öncesinin bilinmezliği, topluluğun yeni bir birey kazanmasının getirdiği mutluluk, mucizenin ilk ayağı olan doğumu, önemli bir geçiş dönemi yapmıştır (Altun, 2008: 107).

Doğum olayı çocuk için olduğu kadar anne ve baba içinde bir geçiş dönemidir. Anne ve baba da doğumla birlikte yeni rol ve statüler kazanır.

Çalışmamızda doğum; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası alt başlıkları ile ele alınmıştır.

6.1.1.1. Doğum Öncesi

Bu dönem, çocuk sahibi olmaya karar vermeden başlayıp doğum olayının başladığı ana kadar olan dönemi kapsamaktadır. Doğum o kadar önemli bir olaydır ki genç kızlar daha evlenmeden önce çocuk sahibi olup olmayacaklarını öğrenmek için fal türünden bazı işlemlere başvurur (K118).

Köyde düğünü olan kızın anne tarafında güzel sayısı çoksa kız babasının evinden çıkıp düğün evine giderken üç defa dönüp arkasına bakar. Bunun sebebi ise çocuğunun güzel olmasını istemesidir (K117).

6.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme – Gebe Kalma

Köydeki kadınlar günümüzde çocuksuzluk karşısında en doğru yolun doktora gitmek olduğunu düşünmektedir. Ancak geleneksel uygulamalara da başvurmaktadır.

Özellikle çocuğu olmayan kadını buğuya (buhara) oturtma olayı sıklıkla yapılan uygulamalardandır. Sıcağın kadınlara iyi geldiğine dair bir inanış vardır. Isıtıcı, yakıcı ya da yumuşatıcı özelliği olan çeşitli madde ve otlarla yapılan buğuyla rahim yolunun açılması, iltihabın kurutulması amaçlanır. Köyde çocuğu olmayan

kadınlar düz bir zemine yatırılır ve belleri çekilir. Beli çekilen kadınlara birkaç gün ağır iş yaptırılmaz. Aynı şekilde devamlı düşük yapan kadınlara da hamilelik süresinin çoğu yatakta geçirilir (K117).

Çocuğu olmayan kadınlar muska yazdırır, yazdırdıkları muskayı boyunlarına asar. Eğer dilek gerçekleşirse doğan çocuk annenin boynundaki muskanın ipinden geçirilir, bu uygulamanın amacı çocuğu al basmasından korumaktır. Aynı muska bebeğin beşiğine de asılır (K117,118).

Hamileler için kullanılan *iki canlı* deyimine köyde yaygın olarak rastlanır. Bunun dışında hamileye *yüklü*, *gebe* de denilmelidir.

6.1.1.1.2. Gebelikten Korunma

Köyde gebe kalmak için çaba harcayan kadınlar olduğu gibi gebelikten korunma ve kurtulma yöntemlerini uygulayan kadınlar da vardır.

Köyde gebelikten korunmak için kadınlar doktoru ve tıbbi uygulamaları tercih etmektedir. Hap kullanmak, takvime göre korunmak, spiral taktırmak kadınların gebelikten korunma yollarından birkaçıdır; ancak geleneksel yöntemlerde ara sıra kullanılmaktadır.

Hamile kalmak istemeyen kadınların uyguladığı pratikler şunlardır:

Çocuğun düşmesi için ağır kaldırır, yüksek bir yerden atlar (K119).

Doğum kontrolü içinse;

Rahmin içine soğan zarı yerleştirilir.¹¹

Meni dışarıya atılır.¹²

6.1.1.1.3. Aşerme

Gebeliğin belli bir döneminde hamile kadında görülen haldir. Halk arasında aşerme olarak bilinen sözcüğün aslı “aş verme” şeklinde olup, “yiyecek şeylerden tikslenme” demektir. Beğenmemek anlamındaki aş yemek zamanla halk arasında

¹¹ Kaynak kişi bilgilerinin verilmesini istememiştir. Derleme çalışmamızda kaynak kişinin bilgileri mevcuttur.

¹² Kaynak kişi bilgilerinin verilmesini istememiştir. Derleme çalışmamızda kaynak kişinin bilgileri mevcuttur.

anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir.

“Bu dönemde kadının her istediği yerine getirilir. Yerine getirilmeyen isteklerin anneye veya çocuğa zarar vereceğine inanılır (K18).”

Aşeren kadınların acı, ekşi, baharatlı ya da tatlı yiyecekleri çok tüketmesi çocuğun cinsiyeti için ipucudur. Ekşi yiyeceklerin aşerilmesi kız; tatlı yiyeceklerin aşerilmesi erkek çocuğuna işarettir.

“Ye ekşiyi çıkar Ayşe 'yi; ye tatlıyı çıkar Hakkı 'yı (K9)”

Aşeren kadının midesi bulanır, ağzı bozulur, yiyeceklerden tiksindir, mutfağa girip yemek yapamaz, kokulardan etkilenir, halsizlik ve uyku hali hisseder (K34).

6.1.1.1.4. Gebe Kadının Kaçınma ve Uygulamaları

Bebeğin çirkin olmaması için güzel resimlere bakılır, çirkinlere bakılmaz (K54).

Haram lokma yiten kadının çocuğunun hayırsız olacağına; ayva yiyen kadının çocuğunun çok güzel olacağına inanılır (K70).

Güzel çocuk sahibi olmak isteyen annenin aya, yıldızlara ve güneşe uzun uzun bakması gereklidir (K82).

Eşi hamile olan bir erkeğin hayvan kesmemesi ve yılanı bile öldürmemesi kısacası kan akıtmaması gerekir. “Baba adayının kan dökmesi halinde doğacak çocuğunun vücudunda yaralar açılacağına inanılır (K119).”

Hamile bir kadın kurban etine dokunursa ellerine bulaşmış olan kanı vücudunun herhangi bir bölgesine değdirmemek zorundadır. Kurban kanı anne bedeninde bir yere bulaşırsa çocuğun aynı bölgede bir kan iziyle doğacağına inanılmaktadır. Aynı durum zeytin ve çilek içinde geçerlidir (K118).

6.1.1.1.5. Çocuğun Cinsiyeti

Anne baba adayı ve aile çevresi ilk olarak bebeğin cinsiyetini merak ederler. Doğacak çocuğun cinsiyeti için “Allah bilir, kız ya da oğlan fark etmez sağlıklı olsun, Allah'tan hayırlısı gibi sözler sarf edilmektedir (Tüm Kaynaklar).

“Kız çocuğunun bereketiyle, erkek çocuğunun ise şerefiyle” geldiğine inanılmaktadır (K113).

6.1.1.1.6. Cinsiyet Belirleme

Teknolojinin gelişmediği zamanlarda insanlar birtakım uygulamalar sayesinde bebeğin cinsiyetine karar verirdi. Günümüzde belirli bir aydan sonra cinsiyeti öğrenmek mümkün olsa bu gibi inanışlar hala varlığını korumaktadır.

Tuzun, kadının burnunda kaşıntı yapması erkek çocuğa; ağzında kaşıntı yapması kız çocuğa yorulur (K60).

Hamile kadın rüyasında elma topladığını görmüşse bebeğin kız; armut topladığını görmüşse erkek olacağına inanılır. Yine rüyada kara kabak görmek de bebeğin erkek olacağına işaret sayılır (K117).

Hamile bir kadının çocuğunun kız veya erkek olduğunu anlamak için kadının karın şekline bakılır. Eğer kadının karnı sivrilmiş ise doğacak çocuğun erkek; sivri olmayıp yassı ise kız olacağına inanılır (K110).

6.1.1.2 Doğum Sırası

6.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı

İlk doğum ise bebeğin hazırlıklarını kızın ailesi yapmaktadır. Bebeğe beşik ya da bebek karyolası alınır. Ekonomik gücü yerindeyse çocuk odası da alır. Takım giysiler, içlikler, atletler, çoraplar vs. alınır. Eskiden kızın bezler el ile hazırlanırdı. Şimdi kızın ailesi hazır bez almaktadır (Tüm Kaynaklar).

Anneye lohusa geceliği, yelek, sabalık, iç çamaşırı hazırlanır. Hamileliğin son aylarında her an doğum olabileceği için anne ve bebeğin eşyalarının olduğu bir çanta hazırlanır.

Köyde eskiden doğumu diplomasız köy ebeleri yaptırmaktadır. Araştırmamın bir bölümünde hayatta olan Nüzhetiyeli Sultan Anne köyde ebelik yapmıştır. Ebeliği ilk olarak köyün yaşlı ebesi Zeynep Hanım'ın yanında öğrenmiştir.

F28. Asiye Sultan Ulusoy

F29. Fatıma Ana Eli Otu

Asiye Sultan Ulusoy, eskiden köyde çok doğum yaptırdığını, artık doğumlara gitmediğini, günümüzde herkesin hastaneleri tercih ettiğini söylemektedir.

Doğum sırasında gebe kadına yapılan hazırlıkları ve uygulamaları Asiye Sultan Ulusoy'un bize verdiği bilgiler doğrultusunda aktardık.

Evde yapılan doğumlarda leğen, sıcak su, makas, jilet, kolonya, sıvı yağ kullanılmaktadır.

Doğum annenin durumuna göre yatarak, oturarak, ayakta yapılır.

Doğum esnasında içeri ebe ve yardımcısından başka kimse alınmamaktadır.

Çocuk ters gelirse ebe zeytinyağı ile elini yağlar ve ters gelen çocuğu çevirir.

Hamile kadınların doğumlarını kolay yapmaları için bazı tedbirler alınmaktadır. Köyde "Fatıma ana eli" denilen bir bitki (bu bitkiye aynı zamanda Meryem ana eli de denilmektedir), bir bardak suyun içinde ıslatılır. Bitkinin yaprakları açıldığı sürece doğumunda kolaylaşacağına inanılır. Ayrıca bu su doğum esnasında, doğum yapan kadına içirilir.

6.1.1.2.2. Çocuğun Göbeği ve Eşi

Çocukla göbeği ve eşi (plasenta) arasında bir bağ olduğuna inanılır. Onun için doğan çocuğun göbeği birtakım işlemlerden geçirilir. Çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceği inancıyla göbek gelişigüzel bir şekilde atılmaz.

Çocuğun ileride tahsilli olması isteniyorsa göbek bağı okul bahçesine gömülür (K98).

Huyu suyu temiz olsun diye göbek bağı suya atılır (K93).

Köyde doğan bebekler doğar doğmaz yıkanır. Göbek bağı 15-20 cm uzunluğunda kesilir (K117).

6.1.1.3. Doğum Sonrası

Bu dönemde yeni doğum yapmış kadını ve çocuğunu gelebilecek zararlı etkilere korunmak için birtakım tedbirler alınır. Özellikle doğumdan sonraki kırk gün içerisinde, anneyi al basmaması, sütünün kaçmaması ya da bol olması, çocuğu kırk basmaması için çeşitli pratikler uygulanmaktadır.

6.1.1.3.1. Lohusalık – Lohusa ziyareti – Lohusanın kaçınmaları

Yeni doğum yapmış doğumun fizyolojik ve psikolojik etkisini henüz üzerinden atamamış kadına “lohusa” denir.

Doğumdan sonra lohusanın yatakta kalması ve dinlemesi gereklidir. Bu süre üç gün veya bir hafta olabileceği lohusanın durumuna göre yirmi günde olabilir. Köydeki geleneklere göre bu süre kırk gündür. Ancak kadın bu sürenin tamamını yatakta geçirmez. Lohusaya yatakta kaldığı sürece özel bakım uygulanmaktadır (K117).

Lohusa kadına kan yapması için dalak ve ciğer yedirilir (K103,104).

Ziyaretine gelen misafirlere “lohusa şerbeti” ikram edilir (Tüm Kaynaklar).

Çocuk doğduktan sonra sarılık olmasın diye bebeğe sarı bir başörtü takılır (K85).

Lohusa kadın özellikle yedi gün yalnız bırakılmaz (K67).

Lohusalı kadının yanına muhakkak makas, bıçak, kuran ve süpürge konulur (K79).

Lohusalı bir kadın kırkı dolmadan eve gelirse ev sahibinin lohusalı kadına yemek yedirmesi gerekir. Ve giderken mutlaka yumurta vermelidir. Yoksa evine fareler basacağına inanılmaktadır (K16).

Adet dönemindeki kadın lohusa ziyaretine gitmemelidir. Şayet giderse bebeği bakmadan önce “ ben annen gibi saf ve temizim” demelidir ondan sonra bebeği sevebilir (K4).

Lohusa ziyaretine gelenlere yiyecek ve lohusa şerbeti ikram edilmezse çocuğun açgözlü olacağına inanılır (K119).

Lohusa kadın lohusalık süreci içerisinde ilişkiye girmez. Dinimize göre Allah bu süreyi kadınlara dinlenmesi için vermiştir (K23).

Lohusanın sütü kaçar inancıyla kimseyi uğurlamaz. Bir yerden ayrılırken “güle güle” demez, “gene buyur” denir. Aynı şekilde sütü kaçar inancıyla korkutulmaz, korkmamasına özen gösterilir (K23).

Çocuğun çamaşırları ikindi vaktinden sonra dışarıya asılmaz (K52).

6.1.1.3.2. Annenin Sütü

Lohusanın sütünün bol olması ve “sütün kaçmaması” için birçok önlem alınır.

Tatlı besinler sütü arttırır (K107).

Annenin sütünü arttırmak için şekerli ve sulu gıdalar yenilir, bol bol meyve kompostosu içilir (K112,113).

Lohusaya su ve şerbet içirilir. Su, süt olsun; şerbette sütü tatlı olsun diyedir. Lohusanın iyi beslenmesi bebek için de kendi içinde çok önemlidir Lohusanın iyi beslenmesi bebek için de kendi içinde çok önemlidir (K105).

6.1.1.3.3. Ağır basan (Al basması) - Kırk basması - Et basığı - Cenaze Basığı - Cazi

Köyde lohusanın ve bebeğin yaşamasını etkileyen bazı olağanüstü varlıklar olduğuna inanılmaktadır. Al basması ya da köydekilerin deyimiyle “ağır basan” lohusaya musallat olan bir ruhtur. Bebeğin ve annenin yeni yaşamındaki kırk gün içerisinde hastalanmasına “kırk basması” denir.

Tüm bu kötülüklerden korunmak için alınan çeşitli önlemler mevcuttur.

Ağır basan lohusaya temiz olmadığı için musallat olmaktadır. Ayet-el Kürsi okunursa ağır basan gider (K117) .

Ağır basanın bebeği ve anneyi korkutup rahatsız etmemesi için anne ve bebek yalnız bırakılmaz, ışıklar kapatılmaz (K118).

Lohusayı al basmasından korumak için yatağının başına bir erkek ceketi konur (K114).

Lohusa kadın ve bebek kırk gün içinde hastalanırsa “kırk basması” olur (K117).

Anne ve bebeği ziyaret edenlerin nazarı onlara değerse, kırklanmamış kadın dışarı çıkar tekin yerlerde gezmezse “Kırk basması” olacağına inanılmaktadır (K23,24).

Al basması olayı daha çok anne eksenli iken, kırk basması ise daha çok bebek eksenlidir. Kırk basmasına uğrayan çocuğun bu süre içerisinde hastalanacağına inanılmaktadır (K118).

Köyde kurban kesilirse çocuğun ayağı bu ete bastırılır. Bunun sebebi çocuğun et basağı olacağına inanmaktadır. Et basığı olan ocuk gelişmez (K117).

Bebek basılmasın diye yeni basma kumaşlar, bebeğin yanına değil beşiğinin ya da yatağının altına konulur (K121).

Eğer evde kırklı bebeği olan biri cenazeye giderse yüzünü yıkamadan eve giremez (K88).

Lohusalı kadına Cazi (Cadı) de musallat olabilir (K114).

Ağır basan rüzgâr gibi gelir ve insanın üzerine çöker. Bu esnada kişi kıpırdıyamaz. Eğer kişi ağır basanı yakalarsa altın sahibi olur (K113).

Ağır basan sadece lohusa kadınlara ve bebeklere gelmez. Yıldızı düşük olduğuna inanılan, zayıf ve bu gibi varlıklardan korkan insanlara da gelir. Bunun için yastığın altında ya da yatağın altında metal eşyalar bulunmalıdır. Örneğin bıçak gibi böylece ağır basan kişiye uğramayacaktır. Köy halkından bazıları bu olayın tamamen psikolojik olduğunu savunmaktadır. Ama köy geneli bu tür şeylerin varlığına inanmaktadır. Hatta köy halkından olan Halil Gökçe bu durumla ilgili başına gelen bir hadiseyi şiir formunda aktarmıştır. şiirin genelini almadan kısa bir bölümünde

geçen ağır basan durumu tüm heyecanıyla esere aktarılmıştır.

Şiirden bir alıntı:

Selamünaleyküm

...

Gün akşam olur çok yorulurum

Mırıltılarımla sızar uyurum

Bir rüya görürüm hop hop hoplarım

Öyle bir korku ki tir tir titrerim

***Ağır basan** üstümde tepinir durur*

Azrail yanında o da kudurur

Canım boğazımda tıkanır durur

Çok acı çektirir beni ürkütür

Terlenmiş üstüm yatağım ıslak

Açlık midemi parçalayacak

Soğan ekmek bulsam karnım doyacak

Bu gidişata kim dur diyecek

Bu bedenden bu can nasıl kurtulacak

.../(K114)

6.1.1.3.4. Kırklama

Lohusanın ve çocuğunun doğumdan sonra her türlü tehlikeye açık olduğu ve bunun için korunması gerektiği inancı ile yapılan uygulamalar ve kaçınmalar kırklama işlemi ile sona erdirilir.

Kırklanmak, bebeğin ve annenin kırkinci günün sonunda yıkanması ve temizlenmesidir. Bebeğin kırk banyosu mutlaka yaptırılmaktadır (K79).

Kırklamayı yapan kişi abdestli olmalıdır (K118).

Kırklama suyuna Tebareke, Yasin, İhlas, Felak, Nas sureleri yedi defa okunur (K4).

Bebek yirmi günlükken “Yarım Kırkı” alınır. Bebeğin yirmi günlükken kırkı alındığı zaman son suyun içine altın yüzük atılır ve bebek onunla yıkanır. Bu son su da kırk bir kere başından aşağı dökülür. Kırk gün sonrada bu işlem yapılır ve kırk almada anne de yıkanır (K8).

Kırk suyunun içine yüzük, tespih ve tuz konulur. Tuz çocuğun teninin kokmaması, yüzük maden gibi kuvvetli olması, tespih imanlı, inançlı olması içindir. Eskiden kırk suyuna yüzük yerine taş konulmaktadır (K24).

Kırklama sırasında kız bebeklerinin vücuduna büyüyünce tüylü olmasın diye fare yavrusu sürülür (K23).

Yine kız bebeklerinin vücudundaki tüyler ayva tüyü gibi olsun diye ayva da sürülmektedir (K52).

Önce bebekler kırklanır, sonra anne yıkanır ve boy abdesti alır.

Çocuk ve anne kırklandıktan sonra her ikisinin de kıyafetleri kırklama suyu ile yıkanır. Yıkanan kıyafetler akşam ezanı okunmadan toplanır (K117).

6.1.1.3.5. İlk Gezme – Kırk Çıkarma/Uçurma

Anne ve çocuk kırkinci günün ardından ilk gezme olayını gerçekleştirmektedir. Kırk gün dolmadan zorunlu bir şey olmadığı sürece anne ve çocuk dışarı çıkmamaktadır. Köyde bu ilk gezmeyi yapan anne ve bebek için “Kırkı çıktı” denir.

Kırklamadan sonra anne ve bebek güzel kıyafetler giyip dışarı çıkarlar. Bu anne ile bebeğin ilk gezmesidir (K110).

Anne ve bebek kırk çıkarmadan evden çıkmak zorunda kalırsa akşam ezanı okunmadan eve gelmelidir (K24).

Yakınlık derecesine göre akrabalar ziyaret edilir. Hayatta iseler bebek ilk olarak babaanneye ya da anneanneye gider ve gittiği yerde bebeğe mutlaka ufak tefek hediyeler verilir, boş çevrilmez. Bebeğe: yumurta, tuz, şeker ya da reçel, pekmez, bal, bir dilim ekmek, soğan; çorap, mendil, atlet, külot, zıbın; bebek kızsza tülbent, havlu, namazlık gibi çeşitli hediyeler verilmektedir (K23)

Bebeğe ilk ziyaretinde yumurta mutlaka verilir, yoksa gidilen evi fareler basacağına inanılır (K113).

Günümüzde annenin kırklanmadan dışarı çıkması gerekse bile kırklama işlemi yine yapılır. Annenin sağlığı yerindeyse bahçeye, kapı önlerine çıkılmaktadır (K52).

6.1.1.3.6. Ad Koyma

Yeni doğan çocuğun önce sağ kulağına ezan okunur, sonra sol kulağına kamet getirilir ve çocuğa uygun ad konur (K22).

Çocuğun kulağına üç defa adı söylenir ve ezan okunur (K13, 14, 49).

6.1.1.3.7. İlk Diş – İlk Saç – İlk Tırnak

Dünyaya gelen çocuklara uygulanan adetlerin bir kısmı; ilk dişin çıkması, ilk saç ve ilk tırnağın kesilmesinde uygulanır. Bu uygulamalar ilk olacağı için önem arz etmektedir.

İlk Diş

Bebeğin ilk dişini genelde ilk olarak anne görmektedir.

Çocuğun dişini ilk gören kişi çocuğa hediye alır (K122).

İlk diş üstten gelirse çocuğun ömrünün az; alttan gelirse uzun olacağına inanılır (K117).

Düşen ilk süt dişi yüksek yerlere atılmaktadır. Bunun nedeni ise çocuğun büyük adam olması, yüksek mevkilerde bulunması dileğiyledir (K115).

İlk Saç

Çocuğun kesilen ilk saçını tartılır. Saçın ağırlığı tutarınca altın, sadaka olarak fakire fukaraya verilir (K119).

İlk Tırnak

Tırnaklar bebeğin kırkı çıkana kadar kesilmez. Kırkı çıkmadan tırnakları kesilen çocuğun hırsız olacağına inanılmaktadır (K121).

Bebeğin kırkı dolduğu zaman önce eli, babasının cebine sokulur sonra tırnağı kesilir. Böylece çocuğun hırsız olma ihtimali ortadan kalkmış olur (K113).

İlk tırnak saklanmaz, toprağa gömülür (K23).

6.1.1.3.8. Ninni

Annenin bebeğini uyutmak veya yatıştırmak için yumuşak bir sesle ezgili söylenen forma ninni denir. Köyde çok eskilerden ninnilerin Gürcüce söylendiği artık günümüzde çoğunun hatırlamadığını söylemektedir. Genellikle söylenen ninniler herkesçe bilinmektedir. Sadece bir kişi Gürcüce annesinin ona, torunlarına onları yatıştırmak ve oyun oynamak amacıyla söylediği bir ninniye aktarmaktadır.

Eho meho gogirçasa

Beğel puri momirçasa

Narshi nurshi tkvenikos

*Erbo kvershi çvenikos*¹³ / (K114)

Günümüz Türkçesi:

Ambara gidip baksana ne var ne yok

Gidip de getireyim neler varsa

Ekmek var çok az da hayvan yiyecekleri

(hayvan yiyecekleri) sizin olsun; yağla, yumurta bizim olsun.

Bu ninniye aktaran Halil Gökçe ninninin aslından Türkçeye çevirisinin oldukça zor olduğunu söyleyerek annesinin bu ninniye kendisinin tabiriyle o zamanda onları yatıştırmak ve eğlendirmek için zihninden uydurarak söylediğini; kendisinin de zihninde, o günden bugüne, çocukluğuna dair güzel bir hatıra olan bu ninninin kaldığını aktarmıştır.

Bunun dışında köyde söylenen ninniler herkesçe bilinmektedir:

¹³ Muhacir olarak köye gelen Gürcüler her ne kadar dili bilseler de Gürcü alfabesini bilmemektedirler. Yazılan şiir Latin harfleriyle transkripti olmadan tamamen söylenişe göre yazılmıştır.

*Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek (K104)*

Bahçeye kurdum salıncak

Eline de verdim oyuncak

Uyu dedim uyumadı yumurcak

Salladım salladım uyuyacak (K105)

Hu hu hu Allah

Sen uykular ver Allah

Gönüle şifa veren

La ilahe illallah (K106)

Atem tutem ben seni

Şekere katem ben seni

Akşam baban gelince

Önüne atem ben seni

Hop hopun olsun oğlum

Gül topun olsun oğlum

Sıralı kavak ilinde

Toyluğun olsun oğlum (K122)

Uyusun da büyüün ninni

Tıpış tıpış yürüsün ninni

Eeeee,eeee,eeee,eeee

Pış, pış, pış, pış (K107)

Eğer bir çocuk ziyaretinde çocuk huysuz ve uyumuyorsa gidecek olan kişiler ya da ev halkındaki kişiler çocuk uyusun diye elleriyle kendi kirpiklerini okşar ve parmaklarıyla sanki çocuğun üzerine tutam tutam bir şey atıyormuş gibi yapıp “benim uykum da senin olsun” der. Böylece çocuğun huysuzluk halinin gideceğine ve rahatça uyuyacağına inanılmaktadır (K113).

6.1.1.3.9. Sünnet Düğünü

Sünnet iyi huy, iyi karakter; Hz. Muhammedin davranışları ve sözleri; çocuk sünneti; gelenek-töre anlamına gelmektedir (Kanar, 2003: 1349). Müslümanlığın gereklerinden biri olan sünneti her erkek çocuğu buluşa ermeden olmaktadır.

Köyde eskiden sünnet cemiyetleri yapılmamaktadır. Dışarıdan işin ehli bir kişi gelmekte ve sünnet olması gereken çocukların sünnetlerini yapmaktadır. Cemiyetlerin olmaya başlaması 1960 yıllarından sonra başlamaktadır. Öncesinde sadece büyükler sünnet olan çocuklara bahşış vermektedir. Parası olmayan da yumurta, çorap gibi hediyelerle çocukları sevindirmektedir (K114).

Eskiden köyde yumurta para yerine geçmektedir. Bakkala yumurta vererek, verdiğiniz yumurtanın adedince bakkaldan bir şeyler satın alınabilmektedir. Bunun adına ise *trampa* denilmektedir (K11). Trampa ürünü değıştirme, takas etme demektir. Bundan dolayı eskiler sünnet olan çocuklara yumurta da vermektedir.

Eskiden köyde buluş çağını geçtiğı halde büyüklerin ihmalkârlıkları yüzünden sünneti geç olanlar da mevcuttur. Günümüzde bu durum söz konusu değildir (K26).

Günümüzde hali vakti yerinde olan aileler sünnet düğünü yapmaktadır. Sünnet yapmak için yaz ayları uygundur. Çocukların okul durumları göz önünde bulundurularak tatil zamanları daha çok tercih edilir.

Sünnet çocuğu içinde “maşallah” yazılı olan özel bir kıyafet giydirilir. Şapka, gömlek, pantolon, papyon, ayakkabı, asa, pelerin olan beyaz veya krem renkli sünnet kıyafeti alınır. Takım alınmasa da beyaz ve uzun sünnet gömleği ve şapka muhakkak alınmaktadır (K10, 11, 12).

Sünnet düğünlerinde çocuklar önce atla gezdirilmekte, sonra arabalarla konvoy yapılmaktadır. Sünnet olan çocuğa “erkek/adam oldu” gözüyle bakılır (K10).

Sünnet törenlerinde mutlaka mevlit okutulur. Bu mevlitler yemekli yapılıır. Pilav, et kavurma, tavuk, tatlı, içecek ikram edilir (K23, 24).

Eğlenceli sünnet düğünleri de olur. Kemeçe, akordeon çalınır (K11).

6.1.2. Evlenme

Evlenme, birtakım kuralları bünyesinde barındıran önemli bir geçiş dönemidir. Her toplumun bu geçiş döneminde kendisine has gelenek ve görenekleri mevcuttur. Evlenen halk tabiriyle dünya evine giren çift evrensel bir kurum olan “aile” kavramının ilk basamağının temellerini atmaktır. (Altun, 2008: 136)

6.1.2.1 Evlenme Biçimleri

Köyde günümüzde en yaygın evlilik şekli anlaşarak evlenmedir. Eskiden en yaygın olarak görülen evlenme biçiminin ise görücü usulü olduğu söylenmektedir. Bunun yanında köyde kaçarak evlenmeler de yaşanmıştır. Sonuç olarak köyde üç tür evlenme biçimi mevcuttur: anlaşarak evlenme, görücü usulüyle evlenme ve kaçarak evlenmedir.

Akraba evliliği ise önceleri köy kapalı bir toplum olduğu için eskiden tercih edilirmiş; fakat günümüzde bu duruma pek hoş bakılmadığından pek rastlanılmayan bir evlilik biçimidir.

“Köy halkı birbirleriyle kız alıp vermişler yabancıları kabul etmemişler. Ama şuan öyle değil bizim evde Bingöllü damat var kimin aklına gelir Bingöl. Zaman değiştikçe aile hayatı da değişiyor (K20).”

“Kimseler olmadığı için birbirlerine tam destek olmuş köy halkı. Nüfus olarak gelişmesi de aileler arası evlilikle başlamıştır. Döşeme köyünün en belirgin özelliği de budur. Dışarıdan o zamanlar gelin alınmaz

verilmezmiş. Olacaksa tanıdık olsun zihniyeti hâkimmiş. Bu durum geleneklerde ve göreneklerde fikir birliklerinin olmasının da nedenidir (K9)” demiştir.

Köyde görücü usulü evlilik eskiden beri geçerliliği olan günümüzde de aslında özünde gençlerin daha öncesinde bir flört aşamasından geçmiş olduğu ama adet yerini bulsun diye görücülük adı altında ailelerini tanıştırdıkları ve geleneklerinin yerine getirildiği sözde görücü usulü evlilikler mevcuttur.

Köyde yaşayan kesim daha çok eski insanlar olduğundan çoğu gerçek görücü usulüyle evlenmiş kimselerdir. Görücü usulü evlenmeyi anlayarak evlenmeye tercih edenler bulunmaktadır.

" Yapılan evliliklerin geneli görücü usulü olurmuş. Kendimden örnek verecek olursam Edremit'te askerdeydim, gelmeme 20 gün var hasretlik gidermek ve maddi eksikliğimi dile getirmek için en iyi araç mektuplaşmaktı. Aslında askerde şafak sayan her erkeğin tek dayanağı mektuplaşmaktı, nişanlılarına ve ailelerine kavuşturan tek dayanaktı. Askerlik zamanımda nişanım yoktu ama sevdiğim bir kız vardı ailemin bu konuda herhangi bir bilgisi yoktu. Bir gün teyzemin kızından bana bir mektup geldi: "Ali seni nişanladık" diye. Hayrola kimle melek midir huri midir? Sultanla nişanladık. Abisi arkadaşımı ben onların evine giderken küçük kızdı o. Evlilik, kız ve oğlan arasındadır. Eskiden baba, ben oğluma şu kızı alacam derdi ve alırdı, büyüklerin sözü dinlenirdi. Şimdi öyle değil. Ben itiraz ettim, evlenmem diye. Teyzemin kızı babaanneme demiş:" Ali itiraz ediyor" diye. Babaannem ona yaz ki: "boynunu koparırım" diye. İşte askerden geldik kızla buluştuk, konuştuk, ettik derken iki yıl nişanlı kaldık, elli iki senedir de evliyiz. Ali Amca sen sor ki şimdi o zaman ki evlilik mi doğru bu zaman ki mi diye herkesin kendi fikri ama o zaman ki evlilikler doğrudur (K20)."

Buradan da anlaşılacağı üzere eskiden köyde aile büyükleri kimi münasip görürlerse kız ya da erkek onunla evlendirilmektedir. Bu durum o zamanın şartlarında son derece doğal karşılanmaktadır.

“Genç kızken bir sevdiğim var idi. İstediler ama fakir idi diye vermediler beni ona. Sonra rahmetli eşimle evlendim. Köyün ilk öğretmeniydi. Ona münasip gördüler. Babamızın sözünün üstüne söz söylenmezdi o zamanlar, şimdiki gençler istedikleriyle evleniyor. Büyük dinlemeden etmeden, ne bileyim zor idi o zamanlar (K119).”

"Burada öyle bir zaman vardı ki yedi sene bir kızı bir oğlana istediler vermediler. Neden vermediler biliyor musunuz, büyükler evde söz sahibi olduğu için küçüklerin de sesi çıkmadığı için böyle oluyor. Büyükler vermek istemiyor inat ediyor, bahaneler uyduruyorsa zor oluyor tabii ki Şaziment ile Ali Osman'ın evlenme süreci bu yüzden uzamıştır. Birçok engeli aşmış yine de evlendiler. Nasipten öteye gidilmiyor olacağı varsa oluyor (K20)."

Köyde kaçarak evlenme de eski zamanlarda görülmektedir. Günümüz de bu olaya pek rastlanılmamaktadır.

“Dayımın oğluna kız arıyorduk ama nasip olmuyordu bulmak. Sonra bir arkadaşın vesilesi ile bir kızın evine gittim kız elişi örüyordu. Kıza sürekli elişi yaptığını ve yorulup yorulmadığını sordum kız da bu soruma karşılık olarak sandığındaki bütün çeyizini döktü ve hepsini kendisinin yaptığını söyledi. Ardından çeyizi öylece bırakıp odasına uyumaya gitti. Ben de sabaha doğru çeyizi bir bohçanın içine toplayıp kızı da bir bahaneyle evden çıkardım. Evime götürdüm anneme de dayıoğlu için kız kaçırdığımı söyledim. Kızın babası ile de konuşuldu ardından da anlı şanlı bir düğün yapıldı (K49).”

Bu kaçırma olayından yola çıkarak köyde kaçırma olaylarına eski zamanlarda olağan bakıldığıdır. Köyde kaçma ve kaçırma olayları genelde kız tarafının çiftlerin evliliğine rıza göstermemesi, kızın kendisini isteyen erkeği istememesi üzerine sevdiğine kaçmasıdır.

Yeni evelenen kızlara üç gün ev işi yaptırmama geleneği olmasına rağmen kendi rızasıyla kaçan kızlara bu tolerans gösterilmemektedir (K4).

Köyde kaçan kızın ardından “Ayva çiçek açmış;.....kocaya kaçmış” denir; köyde kaçma/kaçırılma ile ilgili eskiden mani bile atılmıştır.

Erikler çiçek açtı

Sahur vakti yaklaştı

Annesi yatar iken

Kızı kapıdan kaçtı (K9)

Köyde ilginç bir âdetinde kız kaçırma ile bir tutulduğunu görmekteyiz. Anlatılanlara göre köyde eskiden kıza ait bir eşyanın kaçırılması kızı kaçırmakla eş tutulmaktadır. Bu eşya genellikle kızın yazması ya da başörtüsüdür. Kızın başörtüsünü çalan erkek o kızı kaçırmış kabul edilir. Yazmasını kaçırın kişiden başka kimse kıza görücü olmamakta bir nevi kızın namusuna leke düştüğü sanılmakta bu nedenle o kişiye verilmektedir (K26).

Kız kaçırma yoluyla gerçekleşen evliliklerde, ailelerde çoğu zaman köyün ileri gelenleri araya girerek ailelerin barışmasını sağlamaktadır.

Günümüzde eğitim durumunun gelişmesiyle birlikte üniversite okumaya il dışına giden gençler farklı çevre ve kültüre ait kimselerle dünya evine girmektedir. Bu durum başta hoş karşılanmasa da aile büyükleri evladı kaybetme korkusuyla bu isteğe razı gelmektedir. Bu durum zamanla alışılabilir bir hal almıştır. Fakat köy nüfusun özellikle genç nüfusun azalmasına da sebebiyet vermiştir.

Köy halkı, köye farklı kültürlerin gelerek kendi has kültürlerini zamanla asimile etmesinden ve muhacirlikten bu yana yaşattıkları Gürcü kültürünün unutulmasından çekinmektedir. Köyde herkesin kendi kültüründen olan birisiyle evlenmesinin onun için daha iyi olacağı düşüncesi halen mevcuttur.

6.1.2.2. Evlilik Çağı ve Yaşı

Köyde evlilik yaşı eskiden kızlarda genellikle 13-16; erkeklerde 18-20'dir. Günümüzde genç kızlar 22-27 yaşında; erkekler de askerliğini bitirip mesleklerini ellerine aldıktan sonra evlenmektedirler (K20, 22, 26).

Kızların buluğa ermesi, erkeklerin askerliğini yapmış olması gencin evlenme çağına geldiğini gösteren önemli belirtiler olsa da evlilik çağı için köy halkı "vakti gelince" tabirini yaygın olarak kullanmaktadır. Bu çağ herkes için farklıdır.

Köyde askerliğini yapmadan sözlünen, nişanlanan, evlenen erkeklere rastlanmaktadır. Günümüzde erkeklerin askerliğini yapması ve mesleğini eline alması büyük bir ölçüttür.

“Eskiden büyükler kendi aralarında anlaşırdu. Bizim haberimiz olmadan sözümüz kesilirdi (K31).”

“Ben oyun oynarken arkadaşlarımla, eşim karşıma dikilip “Benimle evlenir misin?” diye sordu. Dondum kaldım ağzımdan “Ben bilmem babam bilir” cümlesinden başka bir şey çıkmadı. Sonra evlendik (K113).”

“Eskiden mecilerde evlenecek oğlu kadınlar genç kızlara bakarlardı münasip gördükleri kişileri isterlerdi. Kızın hamaratlığı, el becerisi çok önemli bir ölçüttü. Beni de kaynanam ilk mecilerde görüp beğenip görücü gelmiştir(K52)”

“Eskiden kızlar 13’ünde bile evlenirdi. Şimdikiler neredeyse 30’unda evleniyor bizim zamanımızda böyle okumak yoktu ki tarlaya, eve, bahçeye gidip çalışırdık (K27).”

6.1.2.3. Evlilik Aşamaları

6.1.2.3.1. Eş Seçimi

Köyde kız ve erkeğin eş seçimini etkileyen bazı nitelikler vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Çok eskiden köy halkında köy dışında kimseden kız alıp vermemektedir. O zamanlar evlenilecek eş köy halkından olmalıdır. Günümüzde böyle bir kıtas yapılmamaktadır (K11).

Evlenecek kız ya da erkeğin aile geçmişine, sülalesine önem verilmektedir (K1, 2, 26).

Evlenecek kız ve erkeğin seçeceği eşi aile büyükleri beğenmeli ve bu evliliği onaylamalıdır (K9).

Evlenecek kızın terbiyeli, hanım, namazında niyazında, oturup kalkmasını bilen, güler yüzlü olan bir kız olmasına dikkat edilir (K22).

Evlenecek kızın becerikli, iyi huylu, çalışkan, güler yüzlü olması eş seçiminde aranan ortak niteliklerdir (Tüm Kaynaklar).

Evlenecek erkeğin haylazlık yapmayan, âlemci olmayan, içki içmeyen, kumar oynamayan gençlerden olması tercih edilir (K33).

Erkeklerde askerliğini yapmış olmak geçmişte aranmayan bir özellikken, günümüzde askerliğini yapmamış erkeğe kız verilmemektedir (K20).

6.1.2.3.2. Görücülük – Dünürçülük – Kız İsteme

“Görücülük, kız bakma” köyde eskisi kadar olmasa da devam etmektedir. Görücülüğün kendine has uygulamalarını sözlü kaynaklar şu şekilde ifade etmektedir:

“Bir kızın görücüye çıktığı ilk yer aslında mecilerdi eskiden, sonra düğünler farklı cemiyetler gelirdi. Oradaki çalışkanlığına, edebine, güzelliğine bakılırdı. Ya annesi falanca kızı beğendim derdi oğluna ya da erkek annesine falanca kızı beğendim derdi. Böylece kıza görücüye gidilmeden tanıdık vasıtasıyla haber verilir kızın ailesi onaylarsa görücüye gidilirdi. İlk görüşme kadınlar arasında olup erkeğin annesi kızın evdeki haline, tavrına bakardı (K11).”

Tüm bu işlemlerdeki amaç gelin adayının evliliğe hazır olup olmadığını kontrol etmektir.

Kız istemeye müstakbel kayınvalide, kayınpeder aday, damat adayının hayatta ise dedeleri, büyükanneleri, amca, dayı gitmektedir. Köyde hatırı sayılır kimselerde, tercihe binaen, istemede bulunmaktadır.

Kız istemede damat adayı kimi zaman bulunur kimi zaman bulunmaz. Eğer damat adayı ile gelin adayı ile daha önce görüşüp anlaşmış ise kız isteme merasiminde bulunmayabilir (K28).

Köyde eskiden büyükler ne derse o olmaktadır. Yakın geçmişten günümüze geldiğimiz kız istemeye gidilmeden önce erkek tarafı kızın gönlünün olup olmadığı ortak tanıdıklar vesilesiyle öğrenir. Eğer kızın gönlü varsa kız isteme merasimi gerçekleştirilmektedir (K38).

Kız istemeye eskiden ev baklavası götürülmektedir. Eğer kız evi gelen görücülerden hoşnut kalırsa kalkarken küçük bir örme sepete mendil, çorap koyarak erkek tarafına vermektedir. Bu kızın verildiğine ancak kız evinin naz evi olduğunu belirtmek için ikinci bir istemeye geleceklerine işarettir. İkinci istemede bu sefer söz yüzüğü getirilerek söz kıyılır (K113).

Günümüzde istemeye giderken bir buket çiçek yaptırılır, sözgelimi ağzımız tatlısın diye de bir tepsi çikolata, kırk yıl hatır kalması içinse bir paket kahve götürülür. Kız görücülere yapacağı kahvede erkek tarafının getirdiği kahveyi kullanır (K92,105).

Kız isteme, isteğe göre bazı hanelerde bir kerede bitmekte ve söz kesilmede; bazı hanelerde ise ikinci kez gelmede söz kesilmektedir (K106).

Kız istemede şayet kız verilirse silah atılmaktadır (K108).

Eskiden kız evinde damada verilen kahve tuzlu ise bu kızın gönlünün başkasına ait olduğunun bir işareti olmaktadır (K112).

Günümüzde ise damat adayına görücülükte sunulan kahve tuzlu yapılır. Bu damadı sınamak için yapılan ilk sınavdır. Eğer kahveyi gıkı çıkmadan içerse kızın bütün nazlarını çekmeye razı olduğunu simgelemektedir.

Kız istemede damadın ayakkabıları saklanır. Eğer kız tarafının hanesinde çocuk, delikanlı, genç kız varsa damat ya da damat tarafından bir kişi ona bahşiş vermeden ayakkabısı damada teslim edilmez.

Kız isteme üzerine söylenen mani:

Masa üstünde kaymak

Alırız parmak parmak

Döşemeden kız almak

Cennetten gül koparmak (K26)

6.1.2.3.3. Söz Kesimi

Söz kız isteme merasiminden sonra yapılmaktadır.

Kızın babası ya da ailenin büyükleri kızını verdiğini söyledikten sonra söz yüzükleri takılır. Bu esnada yüzüklerde bulunan kurdeleyi kesmek için istenen makas bahşiş verilmeden alınmaz. Makas istenince kız tarafından evde bulunan, kızın akrabası olan fakat evli olmayan bir genç kız ya da kız çocuğu söz yüzüklerinin ve makasın bulunduğu tepsi tutmakla görevlendirilir. Makas sorulunca kız “Makas kesmiyor” diyerek makas bahşişi alır. Aynı olay nişanda da gerçekleşmektedir (K122).

Söz aile arasında kız evinde yapılır. Cemiyet yapılmaz. Bazıları söz ve nişanı birlikte yapmaktadır.

6.1.2.3.4. Başlık Parası

Köyde başlık parası alındığına dair bir bilgi verilmemiştir. Köyde başlık parası âdeti yoktur.

6.1.2.3.5. Nişan – Nişanlılık

Nişan söz kesiminden sonra yapılan daha çok akraba ve tanıdığın davet edildiği, bazen sazlı sözlü yapılan ve adına küçük düğün de denilen düğün öncesi aşamadır.

Nişan gününe mahsus elbise ve giyecek takımları, bilezik, küpe gibi ziynet eşyaları erkek ailesi tarafından alınırken ikramlıklar kız ailesi tarafından karşılanır.

Kız ailesi davetliler için olabildiğince fazla çeşit yemek hazırlar. Bu yemekler “lenger” denilen yayvan, kenarları geniş büyük bakır bir kaptaki servis edilir. Günümüzde ise kuru pasta, pasta ve içecek ikramı yeterli görülmektedir.

Nişanlılık süresi nişanlıların durumuna göre değişmektedir. 2 ila 3 ay olduğu gibi 2 ila 3 yılda nişanlı kalınmaktadır. Bu süreyi eğitim durumu ya da erkeğin askerlik durumu etkilemektedir.

Köyde nişanlılık dönemi boyunca çiftlerin evlenene kadar rahat gezebilmeleri için dini nikâh olduklarına rastlanılmıştır.

6.1.2.3.6. Nişan Bohçası

Nişan günü, gelin ve ailesine verilmek üzere erkek ailesi tarafından çorap, iç çamaşırı, elbiselik kumaş, makyaj kutusu, beşibiryerde, altın bilezik, lira, alyans, taşlı yüzük gibi hediyelerden oluşan bohçalar hazırlanır, kristal bir kap, gümüş tepsi ya da güzel bir pakette çikolata getirilir.

F30. Köyde kızın hanesinde yapılan bir Nişan Töreni, 1985, K113

Bohçalar damadın annesi veya başka bir akrabası alır ve kız evine getirir. Bu sırada gelin, yenge ile birlikte başka bir odada durur ve konukların bulunduğu yere gelmez. Konukların geldiğini duyan yenge, bahşiş veya hediye almak için “gelinin ayağı topal” diye bağırır. Erkek tarafından aile büyükleri yengeye hediyesini verir. Bunun üzerine gelin içeri geçer ve büyüklerinin ellerini öper. Ardından nişan merasimi başlar (K87).

Eskiden nişandan sonra bir ay içinde kız tarafı, hazırladığı bohça ve baklava ile erkek evine gider. Damat bohçasının içerisinde: terlik, gömlek iç çamaşırı, mendil, ayna, saat gibi eşyalar olabilen kare biçiminde işlemeli bir örtüdür (K133).

Nişanlılık süresinin bayrama rastlaması halinde kız tarafı ile erkek tarafı arasında hediyeleşme olmaktadır. Kurban bayramında erkek tarafı kız tarafına süslenmiş koyun; bayramlık giysi, patik, yazmadan oluşan bohça göndermektedir (K114).

Nişan bohçası âdeti köyde halen devam etmektedir.

6.1.2.3.7 Davet

Çok eskiden düğüne davet kapı kapı gezilerek yapılmaktadır. Daha sonra düğün davetleri davetiye dağıtılmaktadır. Bir başka davet çeşidi ise davetiyenin ulaşmadığı kişiler de düğünden haberdar olsun diye köydeki camiden anons edilerek tüm köy halkının düğüne davetli olduğu duyurulmaktadır.

6.1.2.4. Düğün

Düğün evliliğin en temel yapı taşıdır. Köyde evlilik için “dünya evine girmek” deymi kullanılmaktadır. Evlilik karı koca olmaktır. Evlilik gelenek ve göreneklere uyarak çocuk sahibi olmanın toplumda kabul görmüş saygın bir mertebesidir.

Köyde eskiden düğünler üç gün sürerdi. Eski düğünlerin daha eğlenceli olduğunu söyleyen köy halkı günümüzde yapılan bir günlük salon düğünlerinden yakınmaktadır. Eskiden evlerin önündeki büyük ve geniş alanlarda horonlar oynandığından, kazan kazan düğün yemekleri yapıp misafirlere ikram edildiğinden kadınların ve erkeklerin kendi grupları içinde eğlendiklerinden bahsedilmiştir. Eskiden düğünün ilk günü beyaz bir at ile kız evinden alınır. İkinci günü kızlar ve erkekler düğün meydanında eğlenir, karşılıklı atışmalar, türküler ve maniler söylenirdi. Üçüncü gün de bu şekilde devam etmektedir. Bu üç günde kazanlarda çeşit çeşit yemekler olur, köy halkı da düğün evine çeşit çeşit yemekler yapıp getirerek yardımcı olur. Herkes yer, içer, eğlenir şen bir kalabalık olur. Düğünlerin vazgeçilmez müzik aleti akordeondur. Ondan sonra tulum, kemençe tercihe göre de davul, zurna gelir (K1, 2, 33).

Günümüzde köydeki düğünlerde eskisi kadar âdetler yerine getirilmese de oyunlar ve müzik kültürü halen korunmaktadır.

6.1.2.4.1. Çeyiz – Çeyiz Serme

Evlenecek olan kızın baba evinde hazırladığı hatta bazılarını kendi el emeği göz nuru ile yaptığı eşyalarıdır. Eskiden işlemeli tahta sandıkta taşınan bu eşyalar günümüzde karton paketlere itinayla konularak taşınmaktadır. Her bir paket kırmızı kurdele ile bağlanır (K122).

Kız evinden çeyiz çıkmadan önce sandığın üzerine hane halkından birileri oturtulur. Erkek tarafı bahşiş vererek sandığı götürür. Buna sandık parası denilir.

Günümüzde de bu adet korunmaktadır. Sandık yerine paketler taşınmadan önce çeyizin bulunduğu oda erkek tarafına açılmaz. “Sandık parası” istenir (K105).

Çeyiz serme eskiden düğünden bir hafta önce yapılmaktadır. Gelinin yakın akrabaları ve dostları bu işe yardım etmektedir. Gelinin yeni evine götürülen eşyaları tıpkı bir mağaza vitrini gibi odalara herkesin görebileceği, düzenli bir şekilde konulur. Havlular, tülbentler, namazlıklar, kanaviçeler, danteller vb. eşyalar sergilenir (K104).

Çeyiz görmeye gelenlerin nazarı değmesin diye çeyizlerin üzerine çörek otu serpilir (K121).

Eskiden köyde özellikle yokluk zamanlarında bir kız çeyizinde pala kilim, yorgan, yastık ve kızın el işleri olurdu. Fazla bir şey beklenmezdi kız evinden sonra sonra insanlar ekonomik olarak feraha çıkınca çeşitler artmıştır (K4).

F31. Pala kilim, eski bir çeyiz sandığı

6.1.2.4.2. Kına Gecesi

Kına evliliğin bir gün öncesinde kız tarafının yaptığı en önemli geçiştir. Kız tarafının hanesinin önünde ya da köy meydanlarında bulunan geniş yeşillik alanlarda yapılmaktadır. Eskiden karışık olarak yapılan bu adet günümüzde isteğe göre kadınlar arasında da yapılmaktadır.

“Eskiden herkes birbirini tanır idi. Kadın erkek grubu olur idi ama beraber olur idik. Şimdiler bazıları sadece kadınlar arasında yapıyor bizim âdetimiz de yok idi o sonradan geldi (K98).”

Kına yakılırken silah atılır (K36, 69).

Kına gecesinde gelin kaftan, bindallı giymektedirler (K107) .

Kınada gelin başına kırmızı örtü atılır (K113).

Geline kına yakılacakken gelin avucunu açmaz. Gelinin yengesi “gelin avucunu açmıyor” diyerek damadın annesi çağrılır ve gelinin avcuna altın koyarak kınasını yakar (K121).

Kına yakıldıktan sonra gelinin annesi çağırılarak helallik alınır. Kınada kız ağlatılma kadar genç kızlar başında geceye özel türküler söyler. Kızı ağlatmanın nedeni ise evleneceği yerde akıttığı gözyaşları neşesi olsun, bereketi olsun diyedir (K113).

Köye has bir kına türküsü bulunmamaktadır. Günümüzde kına yakılırken söylenen türküler şunlardır:

Yüksek Yüksek Tepelere

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçan da kuşlara malum olsun

Ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim

Babamın bir atı olsa binse de gelse

Annemin yelkeni olsa açsa da gelse

Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse

Uçan da kuşlara malum olsun

Ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim (K104, 105, 106, 107)

Kınayı Getir Aney

Kınayı getir aney
Parmağı batır aney
Bu gece misafirem
Koynunda yatır aney

Ehl-i beden kuş burni
Oldum yârin düşküni
Baş açık yalın ayak
Yola düştüm kış günü (K92)

Anam Hakkın Helal Eyle

Ak sütünle besledin
Kundaklarda beledin
Mutluluklar diledin
Kızın bugün gelin oldu
Helal eyle, helal eyle
Anam hakkın helal eyle
Gidiyorum el evine
Anam hakkın helal eyle
Kınam yakıldı elime
Kuşak bağlandı belime
Düğüncüler ev önüne
Geldi anam gidiyorum (K122)

F32. Köyde, 2016 yılında, Yavaş Ailesi'nin Kına eğlencesi, Kına yakılma anı

F33. Kınada köye ait “arttırma” oyununu oynayan köyün erkekleri

Hane önünde yapılan kınalarda alan süslenmektedir. Gecenin sonunda kız tarafından yakın akrabalar, genellikle gençler, toplanır ve erkek tarafının yakın akrabaları başta olmak üzere köydeki çoğu hanenin kapısına giderek çeşitli şeyler istenir. Buna köy halkı “Heyamola” demektedir. Aslında günümüzde olmaya başlayan heyamolanın eskiden düğünlerde olduğunu görmekteyiz.¹⁴ Kız tarafı canlarının çektiği her şeyi hanelerden ister âdete göre istenilenler temin edilene kadar evin önünde beklenir, türküler söylenir, kapılar taşlanır. En sonunda toplanılan yiyecekler, içecekler, sigara vb. kız evine götürülerek kızın yakın akrabalarıyla, arkadaşlarıyla sabaha kadar yenilir, içilir (K1, 2, 23, 24).

¹⁴ Gelin alma bölümünde izah edilmiştir.

Heyamola türküsü şu şekildedir:

Helesa yelesa

Hese yisa

Heyamola heyamola

Uzun çarşı çamur oldi

Helesa yalesa

Kız babasi gavur oldi

Helesa yalesa

Baklavalarda hamur oldi

Helesa yalesa, heyamola

Hisa hop

Heyamola

Biz size geldik

Heyamo heyamo

Kapıları taşlayalım mı

Heyamo heyamo

Eğlenceye başlayalım mı

Heyamo heyamo (K1, 2)

Günümüzde ise daha çok söylenen şekli şudur:

Heyamola, heyamola...

İsteriz isteriz biz tavuk isteriz

Biz tavuğu almadan bir yere gitmeyiz

İsteriz isteriz baklava, börek isteriz

Baklava, börek yoksa peynir ekmek isteriz (K105, 106)

Anlatılanlara göre kına olacağı gün kız tarafı kimden ne isteyeceğini günümüzde söylemektedir. Ona göre heyamolaya gidilecek hanede hazırlıklı olmaktadır (K106, 107).

6.1.2.4.3. Gelin Alma – Yol Bağ – Gelin İndirme

Gelin almada evlenecek kızlar beyaz gelinlik giymektedir. Başına da kırmızı renkte duvak ya da pullu bir örtü örtmektedir. Günümüzde kırmızı pullu örtü sadece kına gecesinde takılmaktadır, gelinin duvağı da beyaz olur (K113).

Eskiden gelin alma gününde erkek tarafı önce beyaz bir at süslemektedir. Gelini ata bindirmeye önden gelen köyün delikanlılarından oluşan atlı gruba “makarcılar/mağarcılar” denir. Makarcılar gelini ata bindirir; kız evinden kendileri için hazırlanmış baklava ve pişirilmiş tavukları alır. Makarcılar tatlıları aldıktan sonra ortamdaki heyecanı arttırmak için gökyüzüne doğru silah atışı yaparlar (K56).

Gelinin babası ya da erkek kardeşi gelini uğurlamadan önce kırmızı bir kurdeleyi üç defa beline dolar. Dolama işlemi sırasında dua okur ve üçüncü dolamadan sonra kurdeleyi gelinin beline bağlar. Kırmızı kurdele bekâreti temsil etmektedir. Gelin aile büyükleriyle vedalaştıktan sonra genelde kayınpederi tarafından gelin baba evinden çıkarılır (K114).

Gelin evden çıkmadan önce sağ ayakkabısının içine para konulur. Gelin, düğün evine vardıktan sonra damadın yakınlarından birinin çocuğu gelinin ayakkabısını çıkartır ve parayı alır (K117).

Gelin ata bindirilirken onu nazardan korumak ve düğünü bereketli kılmak amacıyla üzerine şeker, buğday atılır. Atın üzerindeki gelinin başını yağmurdan ya da güneşten korumak için eline tutacak kısmı kurdeleyle süslenmiş bir şemsiye verilir (K56).

F34. Düğün Alayı – 1981/ Nüzhetiye Köyü (Müfit Ulusoy Arşivi)

F35. Düğün Alayı – 1981/ Nüzhetiye Köyü (Müfit ULUSOY Arşivi)

Gelin, düğün evine kortej eşliğinde götürülür. Gelin evden çıktıktan sonra kız tarafından birileri atın yolunu keser ve “yolbağ” yapılarak haraç alınır (K11, 56).

Gelin düğün evinin önünde at üstünde beklerken kız tarafının makarcıları düğün evine varır. Kız tarafının makarcıları için bir masa kurulur, makarcılar ellerini masaya vurmaya başlar. Bunun üzerine erkek tarafından bir sözcü gelir ve onlara ne istediğini sorar. Makarcılar dokuz tepsi baklava, dokuz tavuk, bir iki kilo sigara en sonda damadı istediklerini söylerler.¹⁵ Makarcıların istekleri yerine getirilir, damat önlerine kadar gelerek selam verir (K56, 114).

Damat, makarcıların yanından ayrılıp gelinin yanına doğru giderken silahını havaya doğru ateşler. Gelin attan indirilerek damadın koluna verilir. Damat gelin odasına girene kadar ona eşlik eder.

Gelin düğün evine girdikten sonra kayınvalidesi bıçakla çatkısını açar. Bu sırada düğün evindekiler “kaynana gelinin dilini kesti” diye bağırır ve alkışlar (K117).

Gelin düğün evine girdikten sonra ev sahibi tarafından seçilen yetişkin bir erkek eline bir sopa alarak düğün evinin kapısında durur. Görevi eve erkeklerin girmesini engellemektir (K118).

¹⁵ Bu durum günümüzde kına gecelerinde Heyemola adıyla yapılmaktadır. Bu da âdetin kaybolmadığını sadece şekil değiştirdiğini ve isminin de çevre kültürlerden etkilenerek koyulduğunu göstermektedir.

Gelin düğün evine sağ ayağıyla girer ve evin ocağına sağ ayağı sürdürülür. Bunun sebebi o eve uğurlu, bereketli gelsin diyedir (K119).

6.1.2.4.4. Nikâh

Köyde iki şekilde nikâh kıyılmaktadır. Bunlar Resmi ve Dinî/İmam nikâhidir. Eskiden kimi aileler nişanlılık evresinde dini nikâhı kıydırmaktadır. Günümüzde de tercihe bağlı erken dini nikâh kısımları mevcut olsa da genellikle düğün gecesini dini nikâh kıyılır. Resmi nikâh ise düğün merasiminden bir hafta ya da bir ay önce kıyılır.

Resmi nikâhta uygulanan bir gelenek halen devamlılığını sürdürmektedir. Gelin ve damat nikâh memurunun nikâhlarını kıyma işleminden sonra imza atarlarken geline arkadaşları “ayağına bas” diye bağırır. Gelin damadın ayağına basar, böylece evde gelinin sözünün geçeceğine inanılır (K93, 104, 105).

Dini nikâhta da geline mihir/mehir¹⁶ hakkı sorulur. Bu olay kadının erkek karşısındaki güvencesidir (K22).

Dini nikâh sırasında konuşulmaz, eller bağlanmaz. İki bayram arasında nikâh kıymak sakıncalıdır (K28).

6.1.2.4.5. Gerdek

Eskiden köyde gerdek gecesinde yenge, gelini damada teslim edip odadan çıkar. Çift kız tarafının gönderdiği içi pilav doldurulmuş tavuk erkek tarafının hazırladığı helvayı yer ikişer rekât namaz kılarlar (K119).

Gerdek gecesini gelin, damattan yüzgörümlüğü almadan duvağını açmaz ve konuşmaz (K112).

6.1.2.5 Düğün Sonrası

6.1.2.5.1. Ayak Dönüşü

Gelin evlendikten bir hafta sonra baba evine ziyarete gider. Buna “ayak dönüşü” denir (K117). Ayak dönüşünün vazgeçilmezleri, etli yemekler ve tatlılardır (K.23,24).

¹⁶ Mehir, “ücret” manasına gelir. Evlenme sırasında veya öncesinde evlenecek erkeğin kıza belirli bir para yahut mal verme uygulamasıdır (İ. A, 28:339)

Damat düğün sonrası kız tarafına el öpmeye geldiği zaman “ayakkabı saklama” şakası yapılır. Damatlar ayakkabılarını kaptırmamak için çıkartmamaya çalışır. Kız tarafından şakayı yapanlar bahşiş almadıkları sürece ayakkabıyı geri vermezler (K113).¹⁷

6.1.2.5.2. Evlenmeyenler

Köyde hiç evlenmeyenler mevcuttur. Bunlardan en meşhuru ise Osman Hancı namı diğer “Korzobon”dur.

“Hayatı boyunca hiç evlenmemiş, Nüzhetiye Döşeme Köyü’nün sembolü olmuş bir isim. Cemiyetlerde akordiyonuyla kültürümüzün, halk müziği ve oyunlarımızın yaşaması için yaptığı çabaları, biraz muzip ve eleştiren kişiliği Korzobon isminin ölümsüzleşmesine sebep olan bazı özellikleridir (K116).”

“Osman Amca gençliğinde Sakarya’nın Karasu ilçesinde bir düğüne gider. Düğünde horon esnasında Korzübün isimli türküyü söylerler. Osman Amca bu türküyü hemen ezberler ve kendisi de okumaya başlar. Köye döndüğü zaman bu türküyü devamlı söyler. Zamanla adı da Korzobon olarak kalır (K76).”

Anlatılanlara göre Osman Amca evlenememesinin sebebini ömrü hayatı boyunca düğünde insanları eğlendirmesine bağdaştırır. “Herkesi everdin Korzobon bir kendini everemedin evlensen düğünün de milleti kim çoşturacak” dermiş (K52).

Köyde sevdiğine varamadığı için evlenmeyenler de vardır (K114).

Köyde evlenmeyen kızlar için:

Evde kalmış, kız kurusu, bekâr denilmektedir.

Köyde evlenmeyen erkekler içinse müzmin bekâr, bekâr ifadeleri kullanılmaktadır.

¹⁷ Aynı uygulama kız isteme/söz merasiminde de yapılmaktadır.

6.1.2.5.3 Aile ve Akrabalık Terimleri – Hitaplar

Aile ve akrabalık terimlerini, soya dayalı akrabalık terimleri, evliliğe dayalı akrabalık terimleri, sonradan kazanılan düzmece/sözde akrabalık terimleri olmak üzere üç kümede gösterilmektedir (Balaman, 1982: 13-15)

Kaynana/kayınvalide (sidetri), kaynata/kayınpeder (simamri), bacanak, elti (şili), kayın/kayınbirader (mazli), baldız, yenge (gelino), enişte (siczey) gibi evliliğe dayalı akrabalık terimleri;

Dede (did babo), babaanne (did nene), anneanne/ büyükanne (didina), anne (nene), baba (babo), hala (bibi), teyzeye ise “hırıltılı h” ile hala denilmekte, dayı (daya), abi/ağabey (dtada/dada), abla (abu), erkek kardeş (zıma), kız kardeş (da) gibi soya dayalı akrabalık terimleri kullanılmaktadır.

Karı-koca ilişkilerinde yaşlılar birbirlerine bero(ihtiyar adam), bebero (ihtiyar kadın) diye hitap etmektedir.

Köyde eşler birbirlerine genellikle ismiyle hitap etmektedir. Erkeklerle “co” denilmektedir. Genç kıza “gogo”; genç kadına “go” denir (K113,114).

6.1.3. Ölüm

Ölüm olayı hayatın geçiş dönemlerinden biri olmakla beraber insanın hayata bakışını, hayatı algılayışını en fazla etkileyen olaydır. İnsanların ölüm karşısında farklı duygular hissetmesiyle onu algılamaya ve anlamlandırmaya çalışmaları sonucu ortaya çıkan davranışlar zamanla uygulamalara dönüşerek ritüel özellikler kazanmıştır (Altun, 2008: 170).

6.1.3.1. Ölüm Öncesi

6.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Halk inanmalarında ölümü önceden haber veren belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kaplamaktadır. Evcil ve yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün ön belirtisi olarak yorumlanmaktadır.

Ölümü düşündüren hayvanların başında köyde özellikle köpek ve baykuş (guguk kuşu) ile ilgili inanmalar yaygındır. Köpeğin yalnızca uluması değil, uluma biçimi, zamanı, yönü ile de yaklaşan ölümü haber verdiği inandır. Baykuşun da yıkık ve terk edilmiş yerlerde yuva yapması ölüm kuşu olarak bilinmesinin temelinde yatan nedendir. Baykuşta tıpkı köpek gibi ölüm habercisi olarak görülür.

“Baykuş öttüğü zaman ölümden, musibetten korunmak için sobaya maşa sokardık (K118).”

Birtakım rüyalar ve davranışlar da ölüm veya felaket haberi olarak yorumlanır.

Rüyada daha önce ölen kişilerle yemek yemek, onlarla bir tarafa gitmek, ölen kişinin rüya görenin evinden bir şey götürmesi, karmaşık kötü bir rüya görülmesi ölümün habercisi olarak yorumlanmaktadır (K117, 119).

Rüyada ölmüş bir kimse tarafından çağrılmak hayra alamet sayılmaz(K112).

Gökyüzünden yıldız kayması, evin içinde gece ıslık çalarak dolaşılması ölüm işareti kabul edilir (K121).

Bir kimsenin hiç doymayacakmış gibi yemek yemeye başlaması da dünyadan son kismetlerini toplamaya başladığının göstergesi olarak kabul edilir (K114).

“Rahmetli kayınbabam ölmeden önce sanki anladı öleceğini takma dişlerini gün ortasında normalde hiç çıkarmazken çıkardı başucuna koydu. Benden soğuk su istedi ben şeker hastası olduğu için sıcak su verdim. İçmedi. Sonra oğlumdan istemiş o vermiş. İçmiş kana kana. Yanına uğradığımda gözlerini tavana dikmiş öylece bakıyordu. Sonra bir nefes verdi ama normal bir nefes veriş değil son nefes derler ya o sanırım. Bir anda gitti (K113).”

Gençliğinde yiğitliğiyle nam salmış Medo (Mehmet) Dede'nin yaşlılığında yakalandığı amansız hastalığından dolayı son günlerindeki durumunu anlatan keidosundan (türkü) bir alıntı:

Erti moytda deynahet es Medo ra halşıya vo

İm dunyas çemi yeri nene babos şvaşıya vo

Kari gağet şemoydes ezraili karşıya vo

Medo Dede (Mehmet ŞİMŞEK)

Günümüz Türkçesi ile;

Bir gelin de görün bu Mehmet ne halde

Öbür dünyada benim yerim annem ile babamın ortası

Kapıyı aç da girsin Azrail kapıda (Nüzhetiye Köyü Dergisi, 2008:4)

Köyde ölüm vaktinin yaklaştığını anlayan merhum Osman Dede'nin şiiri:

Destanı Âşık Osman

Ya ilahi vücudumi üç elamet kapladı

Ne hikmettur sana gayem medet sendan yarebbi

Eceluma sebep isan razıyım emruna ben

Rıcam budur kolay ayır canı tendan yarebbi

Mutlak ganiyul kerimsin gefurur rehimsin

Az toğbemi kabul eyla gunahum çok bilirsın

Megfireti şanundadır ikrarımdan olursın

İmanım sana emanet etma benden yarebbi

Ya ilahi senden başka kapım yok yalvaracak

Gunahum çok utanurum yarun sensen soracak

Aşıklarun aşığı sen cemaluni goracak

Sen ki Aziz Hekimsen kurtar dertdan yarebbi

*Gonderdun Hatem Embiya Rahmetellil Galemi
İhtikadum var ismuna çekrum kudret kalemi
Sendan destur olmayınca her kul çekar eleme
Tovbekara kil muesser tesilindan yarebbi*

*Sen buyurdun aynı dünya İndellahi İslami
Az hulusi tam yerina kayyum eyla muslimi
Zerre kadar iman ila valideymi neslumi
Rahmetundan sol duruşma kayinattan Yarebbi*

*Cenazemde bulunana tebliğ olsun selamum
Bundan sogra hatm olundi dünya ila kelamum
Duşmuşim can telaşına arttı derdi elemum
Eyla kabir suvalumi tesilindan yarebbi*

*Cenazemde cemağatta her kim bulunur isa
Bu mevtadan razimisiz suval olunur isa
Hulus ila biz raziyiz diya denulur isa
Akibetlerin heyreyla afiyettan yarebbi*

Köyde ölüm vaktinin yaklaştığını anlayan merhum Hacı Şükrü Dede'nin şiiri:

Bülbül

*Acep benden söyle bu gam gider mi?
Bir iki kalem bağlayım bülbül
Yoksa bir çaresi kalmadı diye
Oturup köşede ağlayım bülbül*

*Kimseye anlatamam derdimi
Vakit doldu biliyorum vademi
Bari memnun eyleseydin dâdımı
Demem şimdiden sonra güleyim bülbül*

*Yardımcı ol Rabbim ızdırabım çok
Sizden başka beni kurtaracak yok
Tez beni kurtarsan ey dâdı Hak
Sen söyle başka neyleyim bülbül*

*Ben de senin gibi bir gün öterdim
Nice şarkılara nağme katardım
Gece gündüz meclislerde öterdim
Sen güzel öt ben de ağlayım bülbül*

*Böyle her şeyden çektim elimi
Kaybettim bu yaşta bülbül dilimi
Yaradanım görsün benim halimi
Korkarım ki bir gün çileyim bülbül*

*Güzel söyle avazını duyayım
Ben talihsiz bir köşede durayım
Kalem ile türlü hülya kurayım
Ben ağlayım sen güzel söyle bülbül*

*Kaderime küsmüş böyle oturdum
Artık çok kalmadı ömrüm bitirdim
Dilim olsa senin gibi öterdim
Güzel söyle kıymetin bileyim bülbül*

*Fazla söyleme ey Şükrü yeter
Mevlam bundan başka vermesin beter
Ne kadar söylersen kasavet artar
Doğrusu böyledir söyleyim bülbül...*

Hacı Şükrü Uğur (1902-1978)
Şiirin yazıldığı tarih 20.01.1978

Ölümle ilgili bir başka şiir:

İhtiyarlık Başa Geldiği Zaman

Biri ölüp ayrıldıysa eşinden

Kalan gitmek ister onun peşinden

Çıkaramaz hayalinden düşünden

İhtiyarlık başa geldiği zaman

Ne çabuk geçiyor baharlar, güzler

Zaman akımına uymuşuz bizler

İnsan yaşlanınca ölümü gözler

İhtiyarlık başa geldiği zaman

İlyas Kuş

(K128'den 2017 yılında alınmıştır.)

6.1.3.2. Ölüm Sırası

“Yaşlılar sıra sıra, gençler ara sıra” (K114) sözü ölümün beklenti sırasıyla ilgili temel düşünceyi yansıtmaktadır. Köyde sıkça söylenen bir özlü sözdür.

6.1.3.2.1. Ölüm Anındaki Âdetler

Ölüm anının yaklaştığı hissedilirse kişiye su içirilir. Eğer içemeyecek durumda ise dudakları pamukla ıslatılır. Bu uygulamanın altında, şeytanın ölüm döşeğindeki kişiye vereceği su karşılığında imanını alacağı inancı yatar (K52, 113).

Ölüm döşeğindeki kişi, kesinlikle yalnız bırakılmaz (K21).

Ölüm döşeğinde olan kişinin yanında yüksek sesle Yasin, Tebareke ve Nebe sureleri okunur bol bol kelime-i şehadet getirilir. Ancak hasta kelime-i şehadet getirmeye zorlanmaz (K7, 23, 24, 28).

Ölüm anında kişinin gözlerinin kocaman açılması diğer bir deyişle “fal taşı gibi açılması” hakkında da çeşitli inanışlar vardır.

“Eğer kişi son nefesinde gözlerini gülümseyerek açarsa cennetteki makamını görmüş demektir; korkuyla açarsa cehennemdeki makamını görmüştür (K33).”

Ölüm, gerçekleştiği güne ve mekâna bakılarak da çeşitli yorumlar yapılır. Pazartesi, Perşembe, Cuma, arefe, Ramazan ayı ile Ramazan Bayramı günlerinde ve camide, namaz kılarak seccade üzerinde ölenlerin çok iyi kimselerden ve Allah'ın sevgili kullarından olduğuna inanılır.

Ölüm gerçekleşikten sonra ölü'nün çenesinin bağlanması, gözü açıksa kapatılması, kıbleye doğru yatırılması, üzerinin beyaz çarşaf ile kapatılması ve karnına şişmemesi için bıçak, makas türünden demir koyulması gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Cenaze sahiplerinin feryadını duyan cenazenin azap çekeceğini düşünülür.

6.1.3.2.2. Ölümün Duyurulması

Çevredeki komşular ölü evinde toplanır ve ölenin yakınlarının üzüntülerine ortak olur. Ölümün ardından yapılacak ilk işlem ölümün çevreye duyurulmasıdır. Köyün camisinden ölen için sela okunur ve anons verilir. Uzakta olan yakın akrabalar aranır (K26).

6.1.3.2.3. Ölünün Bekletilmesi

Köyde cenaze en kısa zamanda toprağa verilmektedir. Uzak yerlerden yakınları gelecek olan cenaze, en fazla bir gece bekletilebilir. Cenaze ne kadar bekletilirse beden o kadar azap çektiği inancı vardır (K22).

6.1.3.2.4. Ölümün Akabindeki Adetler

Yıkama

Defin işlemlerinin ilk aşaması yıkamadır.

Köyde eskiden cenazeler evde yıkanır ve evde tutulurdu. Çok büyük kazanlar kurulur, yıkanacak yerin temiz olmasına özen gösterilirdi (K133).

Erkekleri cami hocası, kadınları ölü yıkayıcı kadınlar ya da akraba kadınlar yıkar (K57).

Ölü teneşir tahtasına¹⁸ kibleye gelecek şekilde yerleştirilir. Önce taharet sonra abdest alınır. Ölünün vücudunda kuru yer kalmamalıdır. Cenazenin yıkanmasına önce sağdan başlanır sonra sol tarafa geçilir. Ölü üç kez yıkanır, başı sabunlanır (K37).

“Bir kaba su alınır, suya Allahüla, gulhüf, elham okunur, bu suyla ölüye üç defa boy abdesti aldırılır, sonra ölü kurulur. Ölü yıkanırken yüzük, kolye, takma diş gibi materyallerin üzerinde bulundurulmamasına dikkat edilir (K52).”

Erkek kefeni üç; kadın kefeni yedi parçadır. Kefenlik bezin rengi beyazdır, imanın belirtisi olarak kabul edilir (K47).

Defin

Köyde ölen kişi erkekse tabutun üzerine havlu; kadınsa tülbent sarılmaktadır (K28).

Tabutun üzerine genellikle yeşil renkli olan ve üzerinde Arapça yazılı dualar bulunan örtüye tabut örtüsü denilmektedir.

Tabutun içine konan cenaze yakın akrabaları tarafından taşınarak cami önündeki teneşir üzerine konulur. Sonra imam cemaate hitaben helalleşme işlemini gerçekleştirir ve fatiha okunarak tabut kaldırılır (K37).

Tabut taşınırken önünden geçilmemesine dikkat edilir (K9).

Cenaze namazı kılındıktan sonra defnedilmek üzere mezarlığa götürülür.

Köyde cenaze defin işlemine kadınlar katılmaz. Kadınlar ölü evinde toplanır (K20, 22, 24).

Cenaze eğer kadınsa toprağa ya oğlu koyar ya da erkek kardeşi eşi öldükten sonra nikâh düştüğü için cenazeye dokunmamaktadır (K113).

Cenazenin üzerine ilk toprağı ölen kişilerin çocukları atar (K112).

Toprağa verme işlemi bittikten sonra mezarın başında bir tek imam kalır.

¹⁸ Üzerinde ölünün yıkanması için kullanılan uzun masa TDK

Defin işlemi sırasında mezarlığına konulan cenazenin üzerine çapraz şekilde tahtalar konulmaktadır. Hem dini olarak usul böyledir hem de bu tahtaların farklı bir görevi olduğuna dair inanışlar da mevcuttur.

Köyde anlatılanlara göre ölen kişinin ruhu kabrindeki bedenine tekrar uğramaktadır. İşte bu esnada uyanır kafasını tahtalara vurduğu anda öldüğünü anlar. O ana kadar kişi öldüğünü anlamamaktadır. Bu olaydan sonra inanılana göre sorgusu başlar. Bu inanışta şüphesiz Müslümanlığın etkisi vardır.

6.1.3.3. Ölüm Sonrası

6.1.3.3.1. Cenaze Evi

Cenaze evden çıkar çıkmaz, evde başta Yasin suresi olmak üzere olmak üzere çeşitli ayetler, sureler okunur. Ardından akşam yemeğinden sonra Mevlit-i Şerif okunmaya başlar. Bu böylece 7 gün sürer. Bu süre zarfında, cenaze evinde yemek pişmez; komşular yemek, börek, pide vb. getirirler. Bunun nedeni, cenaze sahibinin acısını paylaşmak içindir (K112, 113, 121).

Cenaze evinde ilk gün ölünün adına helva kavurulur ve dağıtılır. Bunun nedeni helva kavrulurken çıkan kokunun gökyüzünde var olduklarına inanılan Ebabil¹⁹ kuşlarının kokudan beslendiği inancıdır. Böylece ölen kişi hem Ebabil kuşlarının duasını alacaktır hem de helvayı yiyenlerin (K113).

Merhum ölümünün kırkıncı günü, ailesi tarafından camide veya evlerde Mevlit-i Şerif ve Yasin, Tabâreke, Nebe sureleri okutulur (Tüm Kaynaklar).

¹⁹ Kâbe'yi yıkmak üzere büyük bir orduyla gelen Yemen valisi Ebrehe'nin ordusuna saldıran kuşlardır. Ebabil Arapçada "bölükler, sürü, sürüler" demektir. Kelime Kuran-ı Kerim'de Fil suresinin üçüncü ayetinde geçmektedir. Kısaca bu surede anlatılan şudur: Kâbe'yi yıkmak isteyenlerin büyük bir ordu ile Mekke'ye girmesi, Mekke halkının da bu çoğunluk karşısında geri çekilmesi ve Kâbe'yi Allah'ın koruyacağına kalpten inanmalarıdır. Ebrehe ordusu Mekke'ye girerken daha önce o bölgede hiç görülmemiş, kırlangıca benzer kuş sürüleri yani ebabil kuşları bir anda ortaya çıkar ve Ebrehe ordusuna saldırdılar. Gaga ve pençelerinde taşıdıkları taşları ve çamurdan balçıkları askerlerin üzerlerine bırakırlar. Askerler kurumuş paramparça olmuş ağaç yaprakları gibi dağılırlar. Bu nedenle Ebabil kuşları Allah'ın kutlu ve savaşçı kuşları sayılır. Köyde de bu inanç devam etmektedir.

Kırkına kadar her gün bir tane okunulan Yasin-i Şerif, bir ipe düğüm atılarak belirlenir. Kırkıncı gün kırk sayısına ulaşmış olan bu ip kırkıncı günde kabre götürülerek merhumun kabrine gömülür. Cenaze evi okumanın ardından eve davet ettiği hanımlara lokum, gül suyu duruma göre pilav üstü tavuk, et, ayran, tulum da ikram edilir (K117).

40. günü merasiminin yapılmasının nedeni, bu günde ölünün etinin kemikten ayrıldığına inanılmasıdır. Bu sebeple acısını hafifletmek için okumalar ve ikramlar yapılmaktadır (K121).

52. gün ölünün artık cesedinin dağıldığına inanılır ve aynı şekilde Mevlit-i Şerifler, Yasin suresi vd. okunur. Tıpkı kırkıncı gününde olduğu gibi elli ikinci gün merasiminin nedeni de ölünün acısını hafifletmek, ruhunu rahatlatmaktır. Böylece daha az acı çekeceğine inanılır (K118).

Ölümden sonra ölümün gerçekleştiği odanın ve evin dış kapısının ışığı 7 gün boyunca açık tutulur. Ve evde soba, ocak yakılmaz (K15).

Cenaze evindeki ayakkabılar, evden yeni bir cenaze çıkmasını diye düzeltilmez (K27).

6.1.3.3.2. Ölünün Eşyaları

Ölünün ayakkabısı ilk gün kapının önüne konulur. Ölünün ruhu geldiği zaman kendisinin unutulmadığını göstermek içindir (K23).

Eskiden fakirlik olduğu için ölünün yıkanır ve ihtiyaç sahiplerine verilirdi. Ölünün eşyaları ters katlanırdı.

“Köyde çocukken eşyaları özensiz ters düz bakmadan katlardım. Bir gün annem ölmek mi istiyorsun öne doğru ölülerin eşyaları katlanır demişti. O günden sonra hep özen gösteririm (K112).”

Köyden bazı kimselerde eşyaları yaktıklarını ifade etmişlerdir (K9, 24,59).

Yazma, tülbent, yüzük, küpe; tespih, saat gibi eşyaları ise ölenin yakınları hatıra olarak saklamaktadır.

6.1.3.3.3. Ruhla İlgili İnanmalar

Köyde herkes ruhun varlığına inanmaktadır.

Beden fanidir, ruh baki (K22).

Ruh bedenden çıkınca ölüm gerçekleşir. Köydekilere göre gerçek ölümler yaşayanlardır. Dünya yalandır. Gerçek ve sonsuz olan ahirettir (K20).

Ölen kişinin ruhunun Perşembe ve Cuma saatinde hanesini ziyaret ettiği düşünülmektedir. Arefe günleri ve bayramlarda bir hane kullanılmıyorsa bile o günlerde temizlenmeli ve geride kalanlar bayramları orada geçirmelidir. Böylece ölenin de mutlu olacağını ve rızasını alacaklarını düşünmektedirler.

Ruhun öldüğü ilk gece evine ziyarete geldiğine inanılır bu yüzden evde bir kapı açık bırakılır (K60).

Ruh insanın son nefesiyle çıkar.

6.1.3.3.4. Ağıt Söyleme

Köyde ağıt yakma geleneği yoktur. Sessiz matem en makbul olanıdır. Ölenin yakınları ne kadar çırpınır, sesli sesli ağlarsa ölen kişinin o kadar ıstırap çektiği düşünülür bunun için dövünmek, ağıt yakmak gibi bir kültür yoktur.

“Canı veren de Allah alan da. O, ömrünü o kadar yazmışsa buna isyan etmek, paralanmak günahtır. Çünkü her canlı ölümü tadacaktır. Peygamber efendimiz matem tutunuz, ağlayınız demiştir. Sadece sesli bir şekilde kendi sağlığınıza zarar verecek boyutta yapmayın Allah’a isyan etmeyin demiştir (K22).”

6.1.3.3.5. Mezarlık Ziyareti

Köyde mezarlık ziyareti için belli bir zamanı yoktur. Ancak kandillerde, bayramlarda, arefe günlerinde, Cuma günleri ziyaret etmek daha makbul sayılmaktadır.

Ziyaret edilen için okuma yapılır ve dua edilir. Okunan dualar zürriyeti kesilmiş, arkasından dua okuyacak kimsesi kalmamış ölenlerin ruhuna da hediye edilir (K113).

Mezarlığa girerken abdestli olmak kadınların başını örtmesi gereklidir.

6.1.3.3.6. Mezarlık

Köyde bulunan mezarlık da herhangi bir bekçi, mezarlık sorumlusu bulunmamaktadır. Köy mezarlığı bakımsız ve düzensizdir. Hemen giriş kısmında 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi'nde köyden hayatını kaybedenlerin anısına yapılmış bir hatırat vardır.²⁰

Defin hizmetleri (mezar tahtası, kefen, gasil, nakil...), Gölcük Belediyesi tarafından yapılmaktadır.

Çok fazla olmasa da bazı mezar taşlarında merhumun fotoğrafı bulunurken çoğunda yoktur. Bazılarında ise ölenin meslek grubu mevcuttur. Örneğin “pehlivan, hoca” şeklinde unvan ve adı şeklinde yer almıştır.

Mezarlıkta süslü gösterişli diğerlerinden bu yönüyle ayrılan mezarlar mevcuttur ki bu da halk arasındaki malî durum ayrılığını gösterir. Bundan ziyade bazı kaynakların durumları olsa dahi bu tür gösterişli olayları tasvip etmeyerek doğru bulmamaktadır. Yani mezarlıkların sadece gösterişli olup olmaması mali durumla ilgili olmayıp inanç esasına göre de şekil almaktadır.

Mezarlıkta aile ve sülale mezarları bir arada bulunmaktadır. Bazı mezar taşlarında ölenlerin son arzuları gereği istedikleri kendilerine ait mezar taşları yazıları vardır.

F36. Mezar taşı

Fotoğrafta yazan dörtlük:

²⁰ Hatıratın fotoğrafı fotoğraflar bölümünde net bir şekilde verilmiştir.

Faniden bakiye eyledik rihlet/ Ey bizim kabrimize uğrayan ümmet/ Sizden bir Fatiha ricadır minnet/ Fatiha verene Hak versin cennet/ Onbaşıoğlu Hüseyin Endeş, D.1877- Ö.1912, Oğlu Halit Endeş D. 1913-Ö.1948, Kızı Zeynep Yaman D. 1896- Ö. 1980, Aile kabristanı

Bunun dışında başka maniler olan taşlarda ise şunlar yazmaktadır:

Geçti günler tatlı bir rüya gibi/ Ey çeşm-i zar, gayrı etme tatsız bir ömür için/ Dünyaya itibar/ Hayatım zevk olsa bile, ahtım olsa ahu zar/Gülmedim bir çare gönlüm/ Meskenimdir bu mezar/ Halil Dilber, D. 1915- Ö. 2003

Tatlı yeri vardır acının bile/ yeter ki bulmaya çalış/ Çile çekmeyen ermez menzile/ Çilenin gönlünü almaya çalış/ Hidayet Kuş, D. 1910- Ö.2010

İnsanın ömrü yetmez her bir işi yapmaya/ Onun için gerekmez bu dünyaya tapmaya/ Sakın meyil etmeyin doğru yoldan sapmaya/ Her kula nasip olmaz cennet köşkü kapmaya/ Haşımoğlu Mustafa Asım Çitoğlu, D. 1927- Ö. 1990

Nice mısra irsal ettim/ Ayırmadım ben için/ Bugün rahmet bana ise/ Yarın olur sen için/ Oku bir dua hediyen olsun/ Pir Dede'nin canı için/ Dünya ahiret köprüsüdür/ Kabir giriş kapısı/ Çitoğlu Mehmet Kuş, D. 1856- Ö. 1932

F37. Eskiden mezarlıkta kullanılmakta olan musalla taşı

F38. Börklüce ve Özgen Aileleri hayratıdır (2007), hayrat üzerindeki şiir

6.1.3.3.7. Ölümle İlgili Sözler

Her nefis ölümü tadacaktır, Allah ani ölümden sakınsın (K22).

Yaşlılar sıra sıra, gençler ara sıra (K114) ...

Dünya fani, ahiret baki; Üç gün yatak, dördüncü gün toprak (K70) ...

Ölen kişi için “Allah taksiratını (ölmeden önce işlediği günahlar) affetsin” denir.

Mekânı cennet olsun, kabri nur dolsun (K61).

Allah evlat acısı göstermesin, Takdir-i ilahi (K4)...

6.1.4. Askere Uğurlama – Karşılama

Köyde 20 yaşına geldiğinde erkekler “vatan borcunu ödemek” adına askere gitmektedirler. Vatan borcu, namus borcu sayılmaktadır. Köyde vatan her şeyin üstünde tutulmaktadır.

F39. Asker Uğurlaması/1981, Nüzhetiye Köyü, Ahmet Aka arşivi, Sağında annesi Gülzâde Aka ve solunda ablası Ayşe Gökçe

Askerlik bir erkeğin yaşı geldiği zaman gururla yaptığı ve geri geldiği zaman ise daha olgun, durulmuş, akli selim biri olarak hayatını düzene sokacağına inanılan bir geçiş dönemidir. Askerliğini tamamlayan bir erkek evlenebilir, düzenli bir iş sahibi olması için önünde bir engeli kalmamıştır. Askerliğini yapmayanlara kız verilmez. Asker ocağı halk arasında bir eğitim yeridir. Aynı zamanda asker ocağına “Peygamber Ocağı” da denilmektedir (K20).

Askere gitmeden on, on beş gün önce eşe, dosta, akrabaya askere gidileceği duyurulur. Büyükler genelde askere gidecek oğlan el öpüp hepsiyle helalleşirken cebine bahşiş koyarlar. Çok yaşlıları askere gidecek oğlan ziyaret eder ve helallik ister.

Tıpkı kına gecelerinde olduğu gibi asker uğurlamalarında da eğlence olur. Bu eğlencelerde armonik ve tulum çalınır, yemek ziyafeti verilir. Eğlence bittikten sonra

askere gidecek olan genç ve arkadaşları köyde komşularının, akrabalarının evini ziyaret ederek hediye isterler. Bu hediyeler genellikle iç çamaşırı, havlu, çorap, tıraş köpüğü, tıraş jileti, sabun, şampuan gibi Bazı ailelerin “Hamaili” (Boy Muskası) denilen muskayı asker adayına taktığı görülür (K20, 118).

Terhis olan asker için köy canisinde mevlit okutulur, tebrikler kabul edilir. Genç eğer nişanlıysa düğün hazırlıklarına başlanır, bekâr ise evlilik için kız bakmaya başlanır (K20).

6.1.5. Hacı Gönderme – Karşılama Töreni

İslam’ın beş temel ibadetinden birisi olan hacdır. Arefe günü sabahından Kurban Bayramı’nın dördüncü günü akşamına kadar yapılması mekruh görülmüştür.

Hacı uğurlamada hacı adayları, önce akrabalarını, yakınlarını, komşularını ziyaret eder, onlarla vedalaşır ve helalleşir.

Hac dönüşü, ziyarete gelenlere hediyeler verilir. Bu hediyeler arasında Hacdan getirilen zezem suyu, seccade, takke, tespih, yüzük gibi hediyelerdir.

Hacdan dönenlerin isimlerinin önüne “Hacı” sıfatı eklenir. Hac dönüşü Hacı, evine ziyarete gelen misafirleri karşılar. Onlara zezem suyu, hurma, pilav, kavurma, ayran ya da tatlı ikram edilir. Kalkarlarken gelecek olan misafirler düşünülerek küçük hediye paketleri hazırlanır. Bunların içinde kadınlara tülbent, seccade, yüzük gibi hediyeler konulur; erkeklere ise seccade, takke, tespih gibi hediyeler verilir (K52).

Köyde özellikle çocuklara zezem suyu içirilir. Ağzı küfür etmesin, temiz ve iyi niyetli olması düşünülerek içilir. Zezem suyu şifadır (K113).

Köyde elli yaşın üzeri kadın ya da erkek çok sayıda hacı vardır.

6.2. Kutlama Törenleri

6.2.1. Dinî Bayramlar

Köyde bayram hazırlıkları bayramdan bir hafta önce başlamaktadır. Bayram temizliği yapmak, bayramı karşılamak köy kadınlarının önemseydiği bir rutindir.

Bayram hazırlığına evin temizliği ile başlanır. Tüller, halılar, yataklar, yorganlar, koltuklar temiz tutulur. Eve giren çıkan çok olacağı düşüncesiyle mahcup olmamak için derinlemesine bir temizlik yapılır (K59, 62,70).

Evin içi kadar dışı da önemlidir. Kapı, baca, bahçe düzenlenir. Evin ön tarafı süpürülür, dağınık ot, yabancı bitki, yaprak varsa temizlenir (K72, 75).

Bayram hazırlığında en önemlisi ikramlıklardır. Tatlı mutlaka yapılır. Köyde baklava, burma tatlısı şerbetli tatlıların en gözdelelerindenidir. İkram olarak çikolata da sunulur. Bu ikram daha çok çocukları düşünerek temin edilmektedir (K9, 82).

Eğer hane sahibi kendisi tatlı yapamayacak kadar yaşlı ise mahallesinde bulunan komşusu mutlaka ona da bir tepsi baklava yapar (K113).

Bayramlarda temiz ve yeni giysiler giyilir. Özellikle çocuklara yeni elbiseler, ayakkabılar, etekler, gömlekler, pantolonlar alınır. Durumu olmayan ailelerin çocuklarına da alınır. Ya da bayramdan önce para yardımı yapılır (K2, 85, 93, 100).

Bayram namazı kılındıktan sonra köy meydanının bütün erkekler birbirleriyle bayramlaşır. Darginlar barıştırılır. Daha sonra kabir ziyareti yapılmaktadır (K11, 14).

Bayramda ilk olarak anne ve baba evine gidilerek bayramlaşılır. Çocuklar, torunlar bu ziyareti her birlikte gerçekleştirmektedir. Önce baba tarafının sonra anne tarafının büyükleri ziyaret edilmektedir. Daha sonra akrabalarla, eş ve dostla bayramlaşılır (K18, 76).

Eskiden köy meydanında gençler eğlence düzenlerlerdi. Tıpkı düğün gibi şen olurdu buralar horonlar, türküler, şakalar ne ararsan vardı (K11, 20, 22).

Bayramda gelen giden olacağı için çeşit çeşit yemekler yapılır. Gelene “Aç mısın?” diye sorulmaz hemen sofraya kurulur (K112,121).

Eve gelen ziyaretçilere hediyeler hazırlanır. Kadınlara çorap, tülbent; erkeklere çorap, takke; çocuklara da içine bahşiş konulmuş mendil verilir (K23, 25, 113, 117).

Köyde maddi durumu uygun olsun olmasın hemen herkes kurban kesmeye gayret etmektedir. Çoğu hane altı, yedi ay öncesinden kurban için para biriktirmeye başlamaktadır.

Kurbanı evin büyüğü keser aynı evde maddi imkânı olan başka biri de isterse kurban keser hatta ne kadar çok kurban kesilirse o kadar iyi olacağı düşünülmektedir (K33, 94).

Kurban etine ortak girilecek rakam ya da sayı tek olmalıdır. Bunun nedenini Allah'ında tek olmasıdır (K58, 92).

Kurban etinin herkese eşit gelecek miktarda pay edilmesinden sonra kura çekilmektedir. Ortaklardan helallik alınır (K114).

Kurbanın kesildiği hane aynı zamanda kurban etinin ilk ikram edildiği yerdir. Kesilen kurbandan alınan etler pişirilir. Ve diğer yapılan yemekler eşliğinde orada bulunan herkese ikram edilir. Kurban bayramı sabahı ilk olarak kurban eti yenilir. O et hazırlanana kadar kimse bir şey yemez bir nevi oruç tutar (K22, 70, 113).

Kurban etinin üçte biri eve kalmakta, üçte ikisi aileye, hısım akrabaya, muhtaçlara verilmektedir.

Köyde ramazanın gelişi sevinçle karşılanmaktadır. Ramazan başlamadan bir ay öncesinde kadınlar arasında “Şoti”²¹ mecileri yapılır. Bu şotiler ramazan için bir hazırlıktır. Tatlı yapmak için ayrı açılır. Şotilerden solori²², mendil vd. yapılarak sahur için pratik yemeklerle ramazana hazırlanır. Erişte, tarhana da yapılır (K67).

Köyde eski ramazanların çok eğlenceli olduğunu söyleyen köy halkı, köydeki gençlerin davul çalarak sahurda ışığı yanmayan evlerin önünde onları uyandırdığını tüm köyü türküler eşliğinde gezdiklerini anlatmaktadırlar (K116, 118).

Köyden biri olan Halil Gökçe'de namı diğer Kola²³ ramazan ayı için onu anlatan bir türkü yazmıştır. Yazılan bu formu kendisinden bizzat dinlenmiş ve kayıtlara alınmıştır.

²¹ Yufka

²² Yemekler kısmında açıklanmıştır.

²³ Gürcüce: sevimli, küçük demektir.

Ramazan Türküsü

İki arkadaş yan yana
Davulumuzu aldık ele
Bu mübarek ramazanda
Allah için çıktık yola

Her sahurda ayaktayız
Karda kışta dışardayız
Bu mübarek ramazanda
Biz Allah'ın yolundayız

Davul bize ağır gelmez
Soğuk sıcak etkilemez
Kapı kapı gezmekteyiz
Sizi memnun etmekteyiz

Ne sohbetler ne şakalar
Ne oyunlar ne türküler
Ne destanlar ne dualar
Unutulmaz eski günler

Para pulla işimiz yok
Malda mülkte gözümüz yok
Şanla şöhretle yaşarız
Hizmet için yarışırız
Buna palavra diyenler
Aklı fikri ermeyenler
Hasetlikten dönmeyenler
Ne anlar ezan sesinden

Ecdadımız şerefini
Kâinata duyurmuştur
Gürcülerin itibarı
Dünyaya yayılmıştır

Eski adı Döşeme'dir
Yeni adı bulan kimdir?
Bu adları yakıştıran
Köyün bilginleridir

Bu köyün namı şanı
Her tarafa yayılmıştır
Ozanlar türkü atmakta
Birbiriyle yarışmıştır

Birkaç türkü söylüyoruz
Gelenektir yapıyoruz
Bu mübarek ramazanda
Destan, türkü coşuyoruz

Davul, tokmak elimizde
Bekliyoruz kapınızda
Bu mübarek ramazanda
Bahşişleri verin yahu
Haydi, Hasan Efendi
Bahşiş için sıradasın
Çok bahşiş verersen
Dillere destansın

Haydi, Ahmet Efendi
Ağalıktta birincisin
Bahşışten kaçmak için
Canından mı olacaksın

Yalan dolan atmadan
İki tepsi baklavadan
Birini biz almadan
Yemin ettik gitmemeye

Bu mübarek ramazanda
Kötülük yaptırma bize
Bir tepsi baklava için
Yakıştıramadık sana

Dikkatli ol karşı gelme
Tüymek için hiç ırpınma
Bu mübarek ramazanda
Tokmağı yersin kafana

Allah seni şaşırtmasın
İyiliklerden ayırmasın
Kötülük yaptırıp da
Eşek gibi anırtmasın
Böyle bereketli günde
Ballı, börekli sofrada
Bu mübarek ramazanda
şükredelim Yaradan'a

Emanetçi bekçileriz
Konaklayıp göç ederiz
Bu mübarek ramazanda
Biz Hakk'ın yolundayız

On bir ayın sultanıdır
Yer gök ona yeminlidir
Bu mübarek ramazanda
İnananlar imanlıdır

Ataların izindeyiz
Biz Allah'ın yolundayız
Bu mübarek ramazanda
Günahlarımız af ola

Teravileri hep kıldık
Otuz günü tamamladık
Ramazanı uğurladık
Biz sığındık Yaradan'a

Nice nice bayramlara
Bir daha ki ramazana
Allah bizi kavuştura
İnşallah, nasip olurda
Helalleşiriz bayramda

K114 tarafından 2005 yılında yazılmıştır.

6.2.2. Millî Bayramlar

Köyde milli bayramlar eskiden köy okulunda kutlanırdı. Ancak şuan köyde eğitim veren bir okul da olmadığı için köy halkı milli bayramlarda sadece pencere ya da kapılarına Türk bayrağı asar.

6.2.3. Sayılı Günler

6.2.3.1. Kandiller

Bir sene içinde beş “Kandil” vardır. Kandiller kamerî aylara göre: “Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi, Hz. Muhammed’in doğduğu gece olan ve doğum yeri, doğum zamanı anlamına gelen *Mevlid Kandili*; Recep ayının ilk Cuma gecesi, Allah’a edilen duaların geri çevrilmediği, çok istenilen, rağbet edilen anlamına gelen *Regaib Kandili*; Recep ayının yirmi yedinci gecesi Hz. Muhammed’in Allah’ın huzuruna vardığı ve Hz. Muhammed’e insanların uyması gerekenlerin Allah tarafından bildirildiği gece olan *Miraç Kandili*; Şaban ayının on beşinci gecesi ve Allah’ın rahmet kapılarını açtığı, müminleri günahların yükünden kurtardığı, Hz. Muhammed’e peygamberliğin bildirildiği gece olan *Berat (Beraet) Kandili*; Kuranı Kerim’in yeryüzüne inmeye başladığı, Ramazan’ın 27. gecesi olan *Kadir Gecesi*’dir.”²⁴

Köyde kandil günlerine ve kandil gecelerine önem verilmektedir. O gün ve gecelerde çeşitli ibadetler yapılmaktadır.

Kandillerde kabir ziyaretleri yapılmakta Allah’a dua edilmektedir (K59) .

Konu komşuya o güne istinaden helva, tatlı yapılmakta Allah’ın rızasına nail olmak için dağıtılmaktadır.

Yakındaki büyükler ziyaret edilir, elleri öpülür ve kandilleri kutlanırdı. Uzaktakiler telefonla aranır, mesaj atılır ya da günümüz artık daha çok kullanılan sosyal medya (facebook, instagram, twitter) hesaplarından toplu mesajlar²⁵ ya da kişisel mesajlar atılarak kutlanır (K112).

²⁴ (Yazarsız), 21. Yüzyılın Eşiğinde Örf ve Âdetlerimiz (Türk Töresi), Başbakanlık Aile araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s.180,181.

²⁵ Sosyal Medya hesabında var olan herkese aynı mesajı gönderme olayına denir.

Kandillerde, Kuranı Kerim'den ayetler okunmaktadır. Kandil günleri kandil çöreği, kandil simidi yapılır ya da satın alınır.

Camilerde o günlere özel okumalar olur hayır yapmak isteyenler bu gibi okumalarda lokum, şeker dağıtır.

6.3. Bereket Törenleri

6.3.1. Yağmur Duası

İklimin kurak geçtiği dönemlerde, yağmur yağdırmak için bir takım pratikler yapılmaktadır.

Eskiden köyde cami hocası tarafından bir at kemiğinin üzerine dua yazılır; üzerine dua yazılmış bu kemik bir çuvala konulur. Sonra bu çuvalın bir kenarını akıntıya kapılıp gitmesin diye dere kenarındaki bir yere bağlanır geri kalan kısmı suya bırakılır.

Bu âdetin kalabalık bir grup tarafından gerçekleştirilmesi gerekir. Yağmur duasını genellikle geniş ve düzlük bir alanda yapılır. Oraya gelen herkes hocanın söylediğini tekrar ederek dua eder. Duadan sonra herkes dağılır.

Gök güremeye, hava bozmaya başladığı vakit cami hocası bir öğrencisini deredeki kemiği almaya gönderir ki üzerinde dua olan kemik akıntıya kapılıp pis bir yere gitmesin (K22).

“Köylünün tüm ikbali iklim koşullarına dayalı, yağmura dayalıydı. Yağmur olmasa ne buğday oluyor ne mısır oluyor ne bir şey oluyordu. Kurak gitmeye başladığı zaman cami çocukları, köyün yaşlıları, köy halkı bir grup halinde şuanda Balıkhane dediğimiz yere giderdik büyük dualarda kuru bir at kafası olması lazımdı. Giderdik oraya hoca ön tarafta arkada cemaat, kimi çökmüş durumda;

Merto şen gaçsvimesh sebilangun hürmat için (Allah'ım sen yağmur yağdır günahsız olan küçük çocukların yüzü suyu hürmetine)

F40. Mehmet Kadri Dilber, Yağmur Dua’sındaki dua şeklini gösterirken, 2016

Bu tekerleme yarım saat devam ederdi. Ondan sonra bir törenle o kuru kafa derenin belli bir yerine ipe asılıyordu sonra dönerdik. Eller de yukarıdan aşağıya kapalı olacak şekilde dua edilirdi. Bazen kuru kafasızda yapardık sonra o inançla geldik buraya eğer ertesi gün yağmur yağdı mı veya o gün, tamam bizim duamız kabul oldu denilirdi. Fakat yağmur duasında çocuklar olmazsa olmaz önemli bir parçası onlar. Günahsız olarak onlara istinaden istenir Allah’tan rahmet. Bu tekerleme yüz, iki yüz defa tekrar edilir on beş, yirmi dakika durulur. At kafası da makbul bir şey ama her yaz bulunmazdı. Hep aynı at kafası olmaz bulunan at kafası dereye kalırdı çünkü. Eğer yağmur çok yağdı fırtına haline dönüştü etrafı sel kıyamet götürdü gidilirdi o asılı kafa oradan alınırdı (K11).”

6.3.2. Hıdırellez

Araştırmada Hıdırellez ile ilgili bir uygulama bulunmamaktadır. Köy halkının bu uygulama hakkında genel kanısı “Onlara ait olmadığı, şimdi şimdi farklı insanlardan duyularak öğrenildiğini” şeklinde ifade etmişlerdir. (Tüm kaynaklar)

6.3.3. Kır Gezintileri

Köyde bulunan Alabalık Tesisleri kır gezintilerinin yaz aylarında oldukça rağbet gördüğü alanların başında gelmektedir. Köyün çevresine ormanlıklar, düzlükler ve yeşillikler hâkimdir.

Köyde 2008’de başlayan Soplitavi²⁶ Şenlikleri son yıllarda artan terör olayları ve verilen şehitler münasebetiyle yapılmamaktadır. Köy muhtarı ve köylüler ülkenin durumuna göre tekrardan şenlikleri yapacaklarını dile getirmiştir.

²⁶ “Köyün Başı”

F41. 2008 yılında Şenlik alanı Soplitavi, K70.

YEDİNCİ BÖLÜM

7. MİMARÎ

Mimari mekânların örgütlenme tarzıdır. Toplumlar bu tarzı oluştururken geleneklerini, göreneklerini, inanışlarını, üretim tüketim ilişkilerini, yaşadıkları yeri iklim özelliklerini mimarilerine yansıtmaktadır.

“Nüzhetiye köyü sınırları içerisinde yaklaşık 370 yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan 33 tanesi köy merkezinde, 3 tanesi Sakarbiçki’da olmak üzere toplam 36 tanesi geleneksel ahşap karkas sistemle inşa edilmiş olup, kalanı betonarmedir.

Geleneksel yöntemle inşa edilerek günümüze ulaşan sivil mimarlık örneklerinin inşa sistemi yığma taş üstüne ahşap karkas çatki arası dolgu malzemesidir. Yapıların bodrum katları yığma taştır. Diğer katları ise, ahşap karkas sistem arası düz veya balıksırtı örgü ile dolu tuğla dolgu ile yapılmıştır. Bu yapılardan bir tanesi geleneksel yöntemle inşa edilmiş tarihi ahşap camidir. Yine taş üstüne ahşap karkas sistem ile inşa edilen yapı ahşap kaplamadır.

Yapıların bir kısmında da niteliksiz betonarme ekler gözlemlenmektedir. Bu tür niteliksiz eklerin birçoğu 1999 depremi sonrasında hasar gören evlere ek olarak inşa edilmiştir.

Nüzhetiye Köyü’nde tespit edilen yapılar tek, iki ya da üç katlıdır. Tek yapıların bazıları yığma briket ile inşa edilmiştir. Bazı yapılarda cumba ve çıkma gibi yapısal elemanlar bulunmaktadır. Köyde bulunan yapıların cepheleri incelendiğinde konutlar çıkmalı ya da çıkmasız olarak ikiye ayrılabilir. Cephede çıkma görülen yapılar ise kendi içinde üçe ayrılabilir. Bunlar, cumba olarak adlandırılan ve birinci katın orta kısmının genişleyerek dışa taşan kapalı oda bölümü; yapının birinci katının tümünün bir yönde genişleyerek çıkma yaptığı mekân ve cephenin orta aksının yanlarında bulunan, payandalarla desteklenen, ıslak hacimlerin bulunduğu çıkmalardır.

Sıvasız yapılarda, ahşap ana dikmeler görülmektedir. Bu ana dikmeler arasında daha sık olmak üzere ara dikmeler vardır. Ana dikmeler her iki yönden desteklenerek yatay kuvvetlere karşı güçlendirilmiştir. Yapılarda özgün ahşap pencere ve kapı detayları, ocak vb. elemanlar görmek mümkündür.”²⁷

1999 depreminde birçok ev yıkılmış ve yerine betonarme evler yapılmıştır. Ağır hasar konulan teşhisi konulan evlerin onarımı maliyetli olduğu için halka yenisi yaptırmak daha kolay gelmektedir.

Yeni evler artık betonarme yapılmaktadır. Ahşap evin rahatlığını yaşamış kimi köylüler ise evlerini ahşap yaptırmayı tercih etmiştir.

Eski evler yapılırken kullanılan ağaç Kestane ağacıdır.

F42. Ekmek Fırını

Köyün geleneksel halk mimarisinde evlerin yanında ambar, ahır, kümes, fırın, nalya/naliya (semender) gibi halkın hayatına yardımcı olan yapılar mevcuttur. Fakat gelişen sanayi kuruluşlarının artmasıyla, tarım alanlarının ve hayvancılığın azalması yapıların sayılarını azaltmıştır. Değişen ve gelişen ekonomik ve toplumsal yapı bunları gereksiz kılmaktadır.

Günümüzde yaşayan köy halkının çoğunluğu hayvancılıkla ve ziraatla ilgilenmediği için doğal olarak ahıra; bağ bahçe işleri olmadığı olmayınca, traktöre, evin bahçesinde traktörün konulacağı garaja ihtiyaç duymamakta ve evlerin planı, bu plana göre şekil alıp geleneksel çizgisinden kopmaya başlamıştır.

²⁷ (Gölcük Mimari Miras, 2013:325-329)

F43. Nüzhetiye’de geleneksel köy evleri

Evler çiçeklerin, meyve ağaçlarının, kuru erzakları koymak için nalyaların, kümesin fırının olduğu geniş alanların içindedir.

Köyde evin hemen bitişiğinde ya da içerisinde ambar bulunmaktadır. Ambarlar, dayanıklı olan kestane ağacından ve çivisiz yapılmaktadır. İçerisinde her türlü baklanın ve gıdanın korunarak saklanmaktadır. Camı bulunmayan bu yapılar küp şeklinde bir odadır. İçerisine hiçbir kemirgen giremez.

Bu yapının dışında bir de evlerin bahçelerinde bulunan yerden yüksekte olan nalyalar (semenderler) da mevcuttur. Bu yapılarda ise daha çok kışlık mısır, elma, armut, kestane gibi yiyecekler saklanmakta ve kurutulmaktadır. Yerden yüksek dört kalın tahta direk üzerine kurulmuştur. Su çekmemesi, fare girmesi için yerden yüksekte yapılmıştır. Altı boştur ve genellikle öteberi saklanır.

F44. Nalya (Semender)

Günümüzde köye yapılan evler mimar ve mühendislerin planlama krokilerine uyarak yapılmaktadır. Köy muhtarı Mehmet Sertoğlu, bölgede ev yapılacağı zaman belediyenin imar planına başvurulduğunu söylemektedir.

F45. Köyde yeni yapılan yapılardan bir örnek

Betonarme yapılar çoğunlukta olduğu için demir, kum çimento, tuğla gibi malzemeler kullanılmaktadır (K115).

Köyde evlerin temeli atılırken bazı aileler kurban kesmektedirler. Herkes temel kurbanı kesmeyebilir.

Komşuların yeni eve *hayırlı olsun*' a gelmeleri köyde çok eski bir gelenektir. Yeni eve ziyarete gidilirken herkes bütçesine uygun bir ev hediyesi almaktadır.

F46. Kapıya ve girişe asılan at nalı

Evlerin nazardan korunması için kapılara, girişlere nazar boncuğu, koçbaşı, boynuz, nal asılmaktadır. Bir şey asmayanlar da vardır.

Köyde eski evlerde mevcuttur. Bu evlerin planına bakıldığında, evlerde yatak odaları, oturma odası, çardak, mutfak, tuvalet ve banyo bulunmaktadır.

Evlerde bulunan yatak odaların her birinde küçük bir banyo bulunmaktadır. Hemen yanında ocak vardır. Ebeveyn banyosu eski zamanlardan beri kullanıla gelen bir kültürdür.

F47. Geleneksel evlerin içyapısı

Köyün geleneksel evinde oturma odası, mutfaktaki yer ocağı ve ebeveyn odalarındaki oda banyoların görünümü bu şekildedir. Eskiden kalma olan bu evlerde hala yaşam devam etmektedir. Bu evlerin ilk katında geniş çardak vardır, tüm odaların kapıları bu alana çıkar. Kapının girişinde bir metre uzunluğunda taş bir alan vardır eve giren kişi o alanda ayakkabılarını çıkarmaktadır.

F48. Geleneksel evlerin içyapısı

Eskiden her evin altında ahır bulunmaktadır. Bahçelerde kümes vardır. Evler bahçelidir. Büyük bahçelerin dış arka tarafına mısır, soğan, domates, salatalık vd. ekilmekte; iç tarafına da güzel görünsün diye çiçekler ve çeşitli meyve ağaçları dikilmektedir.

F49. Evlerin giriş kısmındaki ve arka kısımdaki bahçe

F50. Terk edilmiş eski bir köy evi

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. EL SANATLARI

Köyde geleneksel el sanat ve zanaatlarını görmek mümkündür. Özellikle yapılan şeylerin günlük yaşamda birçok yerde kullanılması ve kullanılan malzemelerden bazılarının son derece basit ve o zamanın şartlarında hemen hemen her evde bulunuyor olması yapılan eşyaları kendine has kılmaktadır. Yapılan bazı el sanatlarında kullanılan basit malzemelerle ortaya son derece kullanışlı şeyler çıkıyor olması Nüzhetiyelilerin nasıl da eski zamanın çetin şartlarında yokluktan varlık çıkardıklarını gözler önüne sermektedir.

Özellikle kadınların yaratıcılığı, el emeği göz nuru olan danteller, nakışlar, oyalar, tığ ve boncuk işleri, iğne oyaları, kanaviçeler, yazma kenarları vd. hem evlerde kullanmak hem de satmak ve ev ekonomisine katkı sağlamak için üretilmektedir.

Köyde eskiden mısır koçanlarından ve naylon poşetlerden Döşemelilerce “Zenbil” adı verilen sepetler ile takı, düğme, iplik kutuları ve çanta yapılmaktadır. Mısır koçanı ile yapılan zenbillerde koçanlar ıslatılır ve yumuşakken, sanki tığ gibi, sopalarla örmektedirler (K113).

F51. Zenbil yapmak için kullanılan mısır koçanları ve Zenbil çeşitleri

Köyde dallardan sepetler de yapılmaktadır. Oluşturmak için ilk olarak çubuk hazırlama tezgâhları kullanılmaktadır. Fındık dalları tezgâha alınarak yontma bıçağı inceltir. Sepet örmek için inceltme işlemi yapılmak zorundadır. Büyük olanlara Gürcüce “Godori”; küçük olanlara ise “Gideli” denilmektedir. Bu sepetlerde kullanılan malzeme ise yaş fındık ve kestane dallarıdır. Dalların birbirine dolanarak örülmesiyle elde edilen bu sepetlere orman, bağ ve bahçelerden türlü meyveler, sebzeler; odunlar koyulur ve taşınır. Bu sepetlerin çanta türü, sırt sepeti bir de atlara yüklenen küfe denilen türleri de mevcuttur. Büyük küfeler mısır, buğday ve kabak taşımaya yaramaktadır (K115) .

F52. Çubuk hazırlama tezgâhı, Ahmet Aka

F53. “Gideli” Meyve Sepeti

Köyde bu sepetlerin dışında yer sofraları da yapılmaktadır. Bu sofralar çivi kullanılmadan kalın kütüklerden yapılmaktadır.

F54. Köyde hiç çivi çakılmadan yapılan yer sofraları

Evler yapılırken tahtalardaki işlemler, oyuntular da eski köy insanının bu konudaki maharetini gözler önüne sermektedir. Günümüzde işçiliği her bütçeye uygun olmayan bu tarz tahta işlemler lüks kategoriye girmektedirken eskiden tüm hanelerde bulunan küçük detaylardır.

F55. Eski köy evlerine marangozlar tarafından yapılan mutfak

Eskiden köy kadınları yün ipliklerini kendileri yapmaktadır. Bun ipliğin ham maddesiye koyunyünüdür. Koyunyünüden ip elde edebilmek için “saçeçeli” denilen küçük el kasnakları “şimşir” ile kullanıp yün ip oluşturulmaktadır. Koyunyünleri önce el yordamıyla temizlenir sonra yünler iki avuca alınarak saçeçelinin dikenli tel kısmından pamuk halini alana kadar defalarca geçirilir. Ardından pamuk kıvamına gelen yünler bir ucundan çekilerek şimşirin ucuna bağlanır. Ucuna bağlanan tomak şimşirin yukarı kısmına doğru hızla çevrilerek

inceltirir aynı zamanda da durmadan çevrildiği için ip burulur, yapısı sağlamlaştırılır ve yün ip bu sefer şimşirin dibine sarılır. Bu işlem şimşir yün iplikle dolana kadar devam eder. Dolduktan sonra şimşirden alınan yün iplik yumak haline getirilir. Bu yün ipliklerle tığ ve şiş yardımıyla kazak, yelek, eldiven, çorap, batik, atkı, bere, şapka vb. şeyler örülmektedir (K15, 114).

F56. Saçeçeli ve Şimşir

“Biz, biz idik biz idik

Otuz iki kız idik

Bir tahtaya dizildik”

Bu mani saçeçelinin üzerindeki sivri tellere atıfta bulunarak o zamanın kadınları arasında yün iplik yaparken sık sık söylenmiştir. Zamanla bu mani bir ezgi kazanmış ve türkü formuna dönüşmüştür.

Köyde eskiden dokumacılıkta yapılmaktadır. Halk ipek elde edebilmek için birçok verimli alanı dutluklara çevirmiştir. Özellikle “Böcekli” denen alan da dutlar ekilmiştir. Ve ipekböceklerinin kozalarında kendi imkânlarıyla ipek elde etmişlerdir.

F57. Dokuma tezgâhında yapılmış eski bir battaniye.

“Aba kumaşları burada dokunurdu ve giydiğimi bilirim. Şayak pantolon kumaşları da burada dokunurdu önceden” (K12)

Dokuma tezgâhlarında yünden ve kumaş artıklarından kilim ve battaniye türü eşyalar da yapılmaktadır.

Köy zengin kil yataklarına sahiptir. Bu da beraberinde “Çömlekçiliği” getirmiştir. Gündelik yaşamın ihtiyaçlarına yönelik topraktan testi ve kaplar da yapılmaktadır (K18).

Bu gibi zanaatların ve el sanatlarının dışında köyde her kadının birini mutlaka bildiği ve en yaygın el işleri dantel, kanaviçe ve iğne oyasıdır.

El işlerinde ağırlık ve çeşitlilik iğne oyasıdır. Bunun yanında örgü de çok eskilerden beri bilinen bir iştir. Örgü ile kazaklar, yelekler, hırkalar, çoraplar yapılmaktadır. Bebek ve çocuk takımları örülür.

Köyde en çok kullanılan günlük kadın giysileri üzerinde de ince iş kanaviçeler ve oyalara sahiptir. Özellikle başa takılan yazmalarda ve Döşeme köyüne ait siyah eteklerin ucunda işlemler²⁸ olmazsa olmazlardandır. Köy kadınları bu giyim tarzını markalaştırarak Döşeme Bez Bebekleri’ni oluşturmuş ve köyelerine has bu bez bebeklerini kendileri yaparak satmıştır.

F58. Döşeme Bez Bebekleri ve Nüzhetiye Köyü’nün milli kadın kıyafeti

²⁸ Bu işlemler ve anlamları Giyim-Kuşam bölümünde detaylıca anlatılmıştır.

Köyde eskiden bu tür işler annelerden, yengelerden, hısım ve akrabalarından öğrenilmekteyken günümüzde kurslar, internet üzerinden otomat öğrenimler yaygınlaşmaktadır.

Günümüzde eskiden olduğu gibi kendi üretimleri olan malzemeler yoktur. Bu tür malzemeleri kumaşçılardan, tuhafiyecilerden temin ettiklerini belirtmişlerdir.

Yapılan işler yapan tarafından ya kullanılmakta ya da satılmaktadır. İşin inceliğine ve emeğe göre fiyat biçilmektedir.

Köy halkı sanatları ve zanaatlarıyla ilgili nazar ve uğur inanışlarını yaşatmaktadır.

Yapılacak işe mutlaka besmele çekilerek başlanmaktadır.

F59. İğne oyası

DOKUZUNCU BÖLÜM

9. HALK HEKİMLİĞİ

Halk hekimliği, insanların tabiat olayları karşısında takındıkları tavırlar ve ilişkilerden doğmuştur. Tabiatın şifa verme durumu binlerce yıllık bir birikimle deneme yanılma yoluyla bulunmuş; nesilden nesle aktarılarak varlığını korumuştur.

Köyde halk hekimliği konusunda koca karı ilaçları diye adlandırılan ilaçlar kullanılmaktadır. Yaşlıların gençlere göre daha bilgin ve deneyim sahibi oldukları alan araştırmasında görülmüştür. Halk hekimliğinde kullanılan metot ve yöntemler öğrenim durumu yükseldikçe kullanım oranı düşmektedir.

Köyde yapılan araştırmalarda bazı hastalıklar, ilaçlar ve tedavi yöntemleri üzerine köy halkından birtakım bilgiler alınmıştır.

9.1. Arı Sokması: Arı sokmasında arının soktuğu yere sarımsaklı yoğurt ya da çamur haline getirilmiş toprak sürülür. Ya da arının soktuğu yere buz konur. Arı sokmasında kullanılan bir diğer madde de sirkedir (K114).

9.2. Ateş Düşürme: Bir kâse sirke, içine bir tutam tuz, yarım limon, aspirin karıştırılarak bir bezle çocuğun tabanlarının altına, eklem yerlerine konur. Konulan bez bir süre sonra ateşi düşürür. Kızılağaç yaprakları da çocukların ateşlerini düşürmek için kullanılabilir. Ateş çıktığı zaman çocukların üzerindeki kıyafetler çıkarılmalı, çocuk toplanan kızılağaç yaprakları üzerine yatırılmalıdır (K113).

9.3. Ağrılar: Kalabak (kalabat) yaprağı, karalahana yaprağı hafifçe közlenir. Ağrıyan yerin üstüne konarak üzeri bezle sarılır. Mide şişliğinde, hazımsızlık sorununda karbonat içilir. Kiraz çekirdeği kurutulur. Bir torbaya konulup ısıtılır. Isıtılan torba ağrıyan yerin üzerinde bekletilir (K23).

9.4. Kanın Durdurulması: Kesik bir yaranın üzerine tütün konulur (K33).

9.5. Kulak Ağrısı: Pırasa kaynatılır. Kaynatılan pırasanın suyundan birkaç damla kulağa damlatılır (K117).

9.6. Böbrek Taşı: Mısır püskülü kaynatılır ve o içilir (K9).

9.7. Bademcik Hastalığı: Un helvası kavrulur. Kavrulan un helvasının birazı hastaya yedirilir. Birazı da boğazının iki yanına konularak bir bezle ya da tülbentle sarılır (K4).

9.8. Grip: Ihlamurun içine bir tutam papatya, kekik, nane, zencefil bir de bir kaşık bal konur. Yapılan bu karışımın içine limon da sıkılarak içilir (Tüm Kaynaklar).

9.9. İshal: Patates pişirilir ve yenir; demli çay içilir; bir tutam kahvenin içine limon sıkılarak, karıştırılarak içilir; kara çay yoğurtla karıştırılarak yenir (K16).

9.10. Kabızlık: Kuru incir ve kayısı yemek kabızlığa iyi gelir (Tüm Kaynaklar).

9.11. Karın Şişkinliği: Papatya suyu karın şişkinliğine iyi gelir (K112).

9.12. Öksürük: Ihlamurla balı karıştırıp içilir. Balgamı söküp atar; yanık gaz lambasının fitili ile sırtta kare şeklinde sürülür, üstü de iğne ile delinmiş gazete kâğıdı ile kapatılır. Daha sonra hastanın kıyafetleri giydirilir. Birkaç kez tekrarlandığı takdirde kişinin öksürüğü kesilir. Ya da karaturp oyulur, içine bal koyulup, içine bal koyulup bir gece ayazda beklettirilir. Daha sonra hasta olan kişiye içirilir (Tüm K).

9.13. Çıban ve Yara: Bir miktar kükürt, bir miktar balmumu, biraz kudret narı bir miktarda hakiki zeytinyağı karıştırılarak temizlenen yaraya sürülür. Bu işlem birkaç kez yapılırsa yara iyileşir (K117, 118).

9.14. Saçın Dökülmesi ve Saç Bakımı: Saçların sağlıklı, gür ve parlak olması için hakiki zeytinyağı ve yumurtanın sarısı karıştırılarak saça sürülür ya da bit otu ile kaynatılır ve saça sürülür. Bir başka yöntem de zeytinyağı, badem yağı, buğday tohumu yağı, mısır yağı, yarım aspirin, bir çay kaşığı soğan suyu, bir yumurta sarısı karıştırılarak saça sürülür.

Saç dökülmelerini önlemek için üzüm budanır sonra budanan dalın ucuna bir şişe bağlanır. Bu şişeye asmanın özsuyu akar. Bu özsuyu saç dökülmesine ve saçın kötüleşmesine karşı çok iyi bir ilaçtır. Saçın hızlı uzaması için de asma suyu kullanılır (K121).

9.15. Romatizma: Romatizmaya siyatik iyi gelir (K20).

9.16. Zayıflamak için: Kiraz saplarının kaynatılıp içilmesi zayıflamak için kullanılır (K106).

9.17. Mide Ağrısı: Kudret narının aç karnına ya bal ya da hakiki zeytinyağı ile karıştırılıp içilmesi mide rahatsızlıklarını giderir. Bir başka öneri ise günlük yumurtanın aç karnına çiğ içilmesidir (K119).

9.18. Yanık yer için: Balmumu eritilerek, zeytinyağı ile karıştırılır, sonra da yanmış yere sürülür. Bir başka öneri ise yumurtanın akı yanmış yere sürülür (K112).

9.19. Nefes Darlığına: Ayva çiçeği kaynatılarak içilir (K22).

9.20. Diz Ağrısı: Kalabak (kalabat) yaprağı, karalahana yaprağı diz ağrılarına çok iyi gelir ya da çınar ağacının yaprağı kaynatılıp dize sürülür (K9).

9.21. Guatr Hastalığı: Kestane balı ile ısırğan tohumu karıştırılarak yenir (K113).

9.22. İltihap Kurutmak için: iltihabı kurutmak için damar otu kullanılır. Damar otu iltihaplı yaraların patlamasına iyi gelir.

9.23. Mide Yanması: Bir çay bardağına soğuk süt koyulur. Üç yudumda içilir.

9.24. Temre ve İsilik: Temre çıkan yer iğne ile çizilir ve temre duası okunur yapan kişi de yaptıran kişide şifanın Allah'tan geleceğine inanırsa temre de isilikler de geçer (K64).

9.25. Arpacık: Göz arpacığının tedavisi için ilk çocuğu kız olan bir kadının evine gidilir, 3 kez "Kefareti budur" denilerek kızın dirsekleri hasta olan kişinin gözüne sürülür. Daha sonra da duası okunur. Göz arpacığından kurtulmak için 7 tane arpa; bir makas alınır. *Arpa, arpa, arpara/Yol üstünde kunpara/Arpa bitti, gün bitti sözleri* söylenir. *Arpa gözümden gitti* diyerek arpaları kesilir (K117).

9.26. Et Benlerinden Kurtulma Yöntemi: Bu uygulama küçük et benleri için geçerlidir. Et benin olduğu yer ip ile sıkıca bağlanır ve et benin düşmesi iki, üç gün içerisinde düşmesi beklenir (K115).

ONUNCU BÖLÜM

10. HALK MUTFAĞI

Beslenme insanoğlunun temel ihtiyaçlarındandır. Zamanla yerleşik düzene geçen insanoğlu bulunduğu yerin iklimine uygun tarımsal ya da hayvansal faaliyetlerin içerisinde kendisini geliştirmiştir. Yemek kültürü de bu gelişimden payına düşeni elbette ki almıştır. Yemek kültürü her toplumda farklılık göstermektedir. Bunun nedeni coğrafik olarak iklim değişikliklerinden kaynaklanmaktadır. Her bitki her yörede yetişemediği için her yörenin kendine has sebzeleri ve meyveleri olmaktadır. Bu da doğal olarak farklı yemek kültürlerinin çeşitliliğine zemin hazırlamaktadır.

Köyde Karadeniz iklimi olduğu için daha çok mısır, lahana, buğday, fasulye gibi bitkiler yetişmektedir. Hayvancılıkta var olduğu için mutfakta tabiri caizse hayvanın etinden ve sütünden yararlanılmaktadır. Bunlara bağlı olarak eskiden günümüze mutfakta günlük en çok tüketilen gıdalar mısır, lahana, fasulye, fasulye turşusu, ayran, yumurta, lor peyniridir. Ancak her konuda olduğu gibi yemeklerde de “eskiden şöyle yapardık” diye söze başlanmakta hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığına dikkat çekilmektedir.

Köye Ait Eskiden Yapılan Yemekler

10.1. Tarhana Çorbası: Tarhana yapmak için yoğurt, un, salça, domates ve baharat kullanılır. Yoğurdun kaymağı ve domates birbirine yedirilir. Yoğurt, süt ve domatesli yoğurt kaymağı un ile karıştırılır, yedi gün bekletilir. Bekletilen bu karışım kabarıp. Sonra kurutulur. Değirmenden geçirilir ve sonrasında elenir. Tarhana yapılacağı zaman salça ve nane kızdırılır. Çorba içine konulur (Tüm Kaynaklar).

Köyde tarhana çorbası için herkesin diline pelesenk olmuş bir mani vardır:

Tarhana tartar

Boğazımı yırtar

Baklava kardeş

Gel beni kurtar (K113).

10.2. Zıpiya/Süt Çorbası: Süte az miktarda tuz ve şeker ilave edilir. Bir kaşık un, bir miktar su çırpılarak daha önce hazırlanan süte karıştırılır. Karışım ağır ateşte kıvamını alana kadar pişirilir (TK).

10.3. Çirbuli: Sabah kahvaltılarının vazgeçilmez besleyici öğünüdür. Kaynatılan süt içerisine yumurta kırılır. Süt içinde pişen yumurtaların üzerine kızdırılmış has köy tereyağı dökülür (TK).

10.4. Karalahana Yemeği: Barbunya haşlanır. Lahana ayıklanıp ince ince doğranır, yeşil suyu akıtılana kadar yıkanır. Yıkanmış lahanalar suya atılıp haşlanır, başka bir kapta da bir kâse kadar mısır yarması hazırlanır ve pişirilir. Bütün malzemeler “lapera” denilen tahta kaşıkla dövülerek ezilir, ayrı kapta bol iç yağı yakılır pişen lahanaların üzerine gezdirilir (TK).

10.5. Sarma: 4-5 kuru soğan yemeklik doğranıp, 1 çay bardağı zeytinyağı ve 2 su bardağı pirinç yıkanıp soğanlara eklenir. 1-2 dakika kavrulur. Sonra sırasıyla tencereye 1 yemek kaşığı kuru nane, 1,5 tatlı kaşığı karabiber, yarım limonun suyu ve 1 su bardağı kıyılmış maydanoz eklenip karıştırılır. Tencereye bir tatlı kaşığı tuz ve bir çay bardağı kaynamış su ilave edilir. Çok kısık ateşte pirinçler suyu çekene kadar demlendirilir. Pirinçler suyu çekince tencerenin altı kapatılır. Diğer taraftan asma yaprağını ılık suyla 4-5 kez suyu değiştirilerek yıkanır. Yaprakları iki avuç arasında sıkarak sudan çıkartılır. Her bir yaprak avuç içine alınır. Ortasına bir tatlı kaşığı iç konulur ve ince bir sigara böreği gibi sarılır (TK).

10.6. Etli Patates: Soğanlar ince ince kıyılır. Yağda sarartılır. İçine kuşbaşı olarak doğranmış tavuk veya kırmızı et ilave edilir. Soğan ve etin rengi kızarmaya yüz tuttuğunda salça, tuz, pul biber ve su eklenir. Et piştiği zaman yemek ocaktan indirilir (TK).

10.7. Beşparmak: Fasulye turşusu ince ince doğranır. Bol miktarda kuru soğan soyulur ve iri iri doğranır. Soğan tencerede pembeleşinceye kadar kavrulur ve üzerine fasulyeler eklenir. Eklenen fasulyeler, soğanla birlikte kavrulur. Beşparmak yemeği sıcak mısır unu ile birlikte servis edilir (TK).

10.8. Karalahana Ezmesi: Lahana lar temizlenir, ayıklanır ve haşlanır. Haşlanan lahananın suyu süzülür ve tekrar tencereye alınır. Karalahanaya pirinç, yağ, kırmızıbiber, su, tuz ve karabiber ilave edilir. Karışım ezilecek kıvama gelene kadar haşlanır. İyice haşlanan lahananın içerisine  yemek kaşığı mısır unu ilave edilir. Kıvamını alan lahana ateşten geçici olarak indirilir ve tekrar ezilir. Ezilen karalahana tekrar ocağa alınır. 10 dakika kadar kısık ateşte pişirilir. Son olarak tava içerisinde tereyağı kızdırılır ve ezmenin üzerinde gezdirilir (TK).

10.9. Isırgan Yemeği: Isırgan otu ayıklanır ve bulgurla birlikte haşlanır. İçine mısır unu ilave edilir. Pişmiş olan ısırgan ezilir ve katılaşır. Katılaşan yemeğin üzerine kızdırılmış tereyağı ve pul biber gezdirilir (TK).

10.10. Harşo: Karalahana ince ince doğranır, sıcak suya atılır. İçine bulgur ve tuz ilave edilerek kaynatılır. Lahana bulgur piştiği zaman ezilir. Ezmenin içine mısır ekmeği ufalanır. Son olarak tereyağı ve baharat kızdırılarak ezmenin üzerinde gezdirilir. Karalahana harşosu olduğu gibi kuru fasulyenin harşosu da olur (TK).

10.11. Fasulye Tavası: Fasulye turşusu mısır ununa bulanır. Yağda kızartılır (TK).

10.12. Buręi Yemeği: Buręi/Kaldırak, ayıklanır ve yıkanır. Ayıklanmış kaldıraklar doğranır ve haşlanır. Haşlanan ve suyu sıkılan kaldırak bir tabağın içine alınır. Başka bir tencerede yağ ve kıyılmış soğanlar pembeleştirilir. Pembeleşen soğana salça ve haşlanmış olan kaldırak ilave edilir. Pişen kaldırak yemeğinin üzerine isteğe göre yumurta kırılır (TK).

10.13. Kaldırak Turşusu: Kaldırak gövdesi temizlenir ve ayıklanır. Ayıklanan gövdeler 2-3 dakika haşlanır. Haşlanan kaldırakların suyu süzülür ve soğuması için bir kaba alınır. Turşu kabına konulurken sarımsak, limon, limontuzu/kaya tuzu ve kaldırak gövdeleri eklenir. Son olarak turşunun suyu eklenir (TK).

10.14. Hinkila: Barbunya fasulyesi, mısır ve katılığı arttırması için mısır unu bir güzel kaynatılır ve haşlanır. Haşlanan tüm malzemeler katılığı aldığı zaman üzerine tereyağı kızdırılır, gezdirilir ve sirke katılır. Sıcakken servise alınır (K4,117, 119).

10.15. Mantar Yemekleri: Köyde mevsimine göre toplanan organik mantarlar ince kıyılmış soğan içerisinde kavrulur (TK).

10.16. Mısır Ekmeği: Bir leğen içine mısır unu, tuz, maya konulur. Kaynar su ile hamur kıvamı elde edene kadar yoğrulur. Yoğrulma işlemi bitince tepsi yağlanır, (eskiden toprak tepsilerde yine topraktan olan kapağı kapatılır ve tepsiye alınır). Tepside mısır unundan yapılan hamur bıçak ya da çatal ucuyla dilim dilim çizilir) ve hamur tepsiye yayılır. Ocaktaki odun közünün içine konur ve üzeri kızarıncaya kadar pişirilir (TK).

10.17. Ziron/Siron/Silori: Un, su, tuz ve maya yoğrulur. Yoğrulan hamur bezlere ayrılır ve bu bezlerden yufka açılır. Açılan yufkalar sacda arkalı önlü hafifçe pişirilir. Pişen yufka yuvarlanarak sarılır, iki parmak genişliğinde dilimlenir. İki parmak genişliğinde dilimlenen yufkalar dik bir şekilde kesilir ve tepsiyle fırına sürülür. Fırına sürülen yufkalar pembeleşinceye kadar kızartılır. Yufkalar kızarana kadar başka bir kapta yoğurt, su, sarımsak ve tuz karıştırılarak ocakta kaynatılır. Bu karışım ve eritilmiş tereyağı silorinin üzerine gezdirilir (TK).

10.18. Ev Makarnası: Su, tuz, un ve maya kabın içerisine konur ve yoğrulur. İsteğe göre hamuruna yumurta da eklenmektedir. Çok katı bir hamur yapılıdır. Kalın büyük bir oklava ile çok ince olmayacak şekilde açılır. Açılan hamurun 1cm olması gerekir. Açılan yufka sacda önlü arkalı pişirilir. Pişen hamur 3 parmak kalınlığında şeritler halinde kesilir. Kesilen şeritler tekrar üst üste konur ve kesme işlemi devam ettirilir. İyice inceltilemiş şeritler güneşte kurumaya bırakılır (TK).

10.19. Çimuri: Yeni yapılmış sıcak mısır ekmeği parçalanır. Küçük parçalara ayrılan ekmeğin içine tereyağı ilave edilir (K114, 118).

10.20. Haçapuri: Un, tuz, yumurta, margarin, su ve mayadan hamur yoğrulur. Yoğrulan hamur 1-2 saat bekletilir. Bekletilen hamur daha sonra bir parmak kalınlığında açılır. Açılan yuvarlak hamurun içerisine peynir konulur ve üzerine açılmış olan başka bir hamur kapatılır. Kapatılan hamur üzerine tereyağı sürülerek fırına verilir. Üzeri kızarıncaya kadar pişirilir. Fırında yapılabildiği gibi tavada da yapılmaktadır (K11, 113, 114).

10.21. Papa: Su ve mısır unu tencerede karıştırılır. Un, su içerisinde katılaşıncaya kadar pişirilir. Katı kıvamına gelen bu karışım tepsiye dökülür ve ortası açılır. Ortasına tereyağı kızdırılır ve dökülür. İsteğe göre şeker de ilave edilir (TK).

10.22. Kada: Un, tuz ve su kullanılarak hamur yapılır. Yapılan hamurdan ince yufkalar açılır. Açılan yufka içine önce yağ sonra ceviz atılır. Cevizli yufka rulo şeklinde sarılır. Sarılan yufkalar gül şeklinde kıvrılır ve üzeri kızarana kadar fırında pişirilir (TK).

10.23. Harşo: Mısır ekmeği suda suyunu çekene kadar pişirilir. Pişirilen ve suyunu çeken mısır ekmeğinin üzerine yağda sarartılmış salçalı soğan dökülür. Suyunu çekene kadar pişirilen mısır ekmeğinin üzerine kızdırılmış tereyağı gezdirilir (TK).

10.24. Pırasalı Mısır Ekmeği: Önce pırasalar ayıklanır, temizlenir ve ince ince doğranır. 1 kg mısır ununa yarım kilo pırasa katılır. Mısır unu, pırasa, tuz, maya/karbonat, baharat ve ılık su ile hamur yoğrulur. Yoğrulan bu hamur bir kap içerisinde alınır ve fırına verilir. Üzeri kızarana kadar pişirilen hamur servis için hazır olur (T113, 117,118).

10.25. Baklava/Oturtma: Un, su, tuz bir kaba konulur ve hamur yoğrulur. Yoğrulan hamur bezelere ayrılır. Bezeler mısır unu eşliğinde açılır. Açılan yufkalar içine ceviz konulur ve yufkalar oklavaya sarılır. Oklavanın iki yanından hamur büzülür. Büzülen yufkalar dilimlendikten sonra tepsiye dizilir. Fırında üzeri kızarana kadar pişirilir ve son olarak şerbet dökülür (TK).

10.26. Herisa: Dövülmüş buğday, yağ ve su katılarak haşlanır. Haşlanan buğday hafif sulu bir pilav kıvamına gelir. Haşlanan buğday tabağa alınır ve yayılır. Tabağa alınan buğday üzerine pekmez veya bal gezdirilir (K4, 24, 117, 118, 119).

10.27. Sac Tatlısı: Un, su, hamur ve mayadan hamur yoğrulur. Yoğrulan hamur bir süre bekletildikten sonra bezelere ayrılır. Bu bezelerden ince yufkalar yapılır. Yufkalar sacda pişirilir ve tepsiye dizilir. Dizilen yufkaların üzerine ceviz içi konur. Fırında üzeri kızardıktan sonra şerbeti dökülür.

10.28. Himiyadi/Pita: Evde ekmek olmadığı zaman yapılır. Un, karbonat, tuz ve yoğurt yoğrulur. Yoğrulan hamur bir kaba alınır ve fırında kızarana kadar pişirilir.

10.29. Helva: Un ve yağ birlikte kavrulur. Rengi dönen un içerisine pekmezli su dökülür veya suyu çekene kadar kavurmaya devam edilir. Suyu çektikten sonra helva servise hazırdır (TK).

10.30. Zerde: pirinç yıkanır ve sütlaç gibi su ile haşlanmaya bırakılır. Pirinç kaymak tutmaya başlayınca içerisine şeker atılır. O esnada ayrı bir kap içerisine zerdeçal, zerde boyası, safran ve dövülmüş karanfil atılır ve kaynatılır. Bir su bardağı kadar olan bu karışımın suyu tülbentten geçirilir. Şeker ile kaynamakta olan pirinç içerisine zerdeli, safranlı, karanfilli olan bu karışım salınır. Kıvamı gelinceye kadar ocakta tutulur. Kıvamını aldıktan sonra kâselere pay edilen zerde üzerine kuş üzümü ve fıstık konulur **Himiyadi/Pita:** Evde ekmek olmadığı zaman yapılır. Un, karbonat, tuz ve yoğurt yoğrulur. Yoğrulan hamur bir kaba alınır ve fırında kızarana kadar pişirilir (TK).

10.2. Kışlık Yiyecekler

Özellikle eskiden ulaşımın ve teknolojinin daha güç olduğu zamanlarda bu mevsime hazırlık tüm hanelerce yapılmaktadır. Günümüzde ise buzluk, marketler ve ulaşımın kolaylığı insanları bir nevi tembelleştirerek hazıra alıştırmış hale getirmiştir. Köy halkı bile gün geçtikçe üreten olmaktan çok, tüm dünyada olduğu gibi, tüketen olmaya başlamıştır.

Köyde kış mevsimine hazırlanma süreci vardır ve hala da çoğu devam etmektedir.

Kış hazırlığı olarak domates ve biber salçası yapılmaktadır.

Çeşitli meyvelerden reçel ve pekmez yapılmaktadır. İncir, elma, üzüm, böğürtlen vişne, dut, ayva, çilek, dağ çileği, incir vd. reçelleri yapılmaktadır.

Evlerde kışlık erişte, makarna, kuskus, kurutulmuş yufka yapılmaktadır.

Köyde kışlık hazırlıklar arasında turşu da yapılmaktadır. Beyaz lahana, fasulye, domates, havuç, salatalık, biber turşusu yapılmaktadır.

Teknolojinin gelişmesiyle derin dondurucularda yazlık sebzeler de küçük küçük poşetlere yerleştirilerek koyulmaktadır. Bezelye, taze fasulye bunun tipik örneklerindedir.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

11. GİYİM-KUŞAM

Köydeki âdetler sosyal hayatın gereklilikleri içinde deformasyonlara, değişimlere uğrasa da köy halkı âdetlerine bağlı yaşamaktadır. Halkın yaşamındaki bu değişim ile geleneksel olan giyim kuşam halkın günlük hayatında bir uyum içinde kendini göstermektedir.

Nüzhetiye Köyü, giyim-kuşamda, özellikle kadınların tercih ettiği geçmişten günümüze kadar geleneğinden taviz vermeyerek markalaştırdığı nakışlı eteği ve dantelli yazması ile ünlenmiştir.

11.1. Kadın Kıyafetleri

Kadınların siyah nakışlı eteği ve iğne oyali beyaz başörtüsü tipik kıyafetleri olup özel günlerde köy kadınları tarafından günümüzde hala giyilmektedir.

Siyah Nakışlı Etek:

Eteğin ucunda üzüm, yıldız, gül, karanfil ve lale gibi kanaviçeler işlenerek yapılan bu etekte ilk zamanlarda sadece üzüm motifi bulunmaktadır. Bunun sebebi köy halkına sorulduğu zaman göç etmeden önceki topraklarında da bu eteği yaptıklarını ve orada en kıymetli şeyin üzüm olduğunu söylediler. Müslüman olmadan önce şarap yapmak için üzüm bağlarının olduğunu ve eteğin rengini siyah üzümünden aldığını söylemektedirler. Diğer şekiller ise sonradan eklenmiştir (K112).

F60. Siyah nakışlı etek

İğne Oyalı Beyaz Başörtü/Yazma (Tavistepe²⁹)

İğne oyası ile yapılan bu yazmalar yaşa, evlilik durumlarına göre çeşitli formlar alır. Bir genç kız ve yeni gelinler oyası baklava dilimine benzeyen ve çeşitli renklerle işlenen örneğin pembe, sarı, mor gibi yazmaları takarken; yaşlılara ise oyasız veya küçük oyalı beyaz, sade yazmalar takmaktadırlar.

F61. Sol tarafta Nüzhetiyeli genç kızların taktığı yazmalar ve sağ tarafta Nüzhetiyeli yaşlı kadınların taktığı yazmalar

Genellikle günlük yaşamın hemen her noktasında giyilen bu giysiler günümüzde de köyde yaşayan kadınlar tarafından giyilmektedir. Yazları köye gelen genç kızlar ise şenliklerde, köy düğünlerinde geleneği bozmayıp böyle giyinmektedir.

F62. Fatma Yavaş, Milli kıyafeti içinde

D.1930 - Ö. 2008

Bağda bahçede çalışan köy kadınları markalaşan köy kıyafetleri dışında çalışırken kendilerini rahat hissetmek için eteklerinin altına muhakkak uzun bir içlik üzerine etek giymektedirler. Bel kuşağı takılmaktadır. Bağa bahçeye giderken kuşağa tohum koyulmakta ya da arasına para, anahtar sıkıştırılmaktadır. Üzerine desenli bir gömlek veyahut penye bluz giyilmektedir. İsteğe göre bluz ya da gömleğin üzerine yelek de giyilmektedir. Genellikle çarık ya da kara lastik tercih edilmektedir. Yazmanın rengi hep beyazdır.

²⁹ Nüzhetiyelilerin kendi aralarında yazmaya verdikleri ad. Gürcüce "tavis" Türkçesi "baş" tavistepe başının üstü anlamına gelir.

11.2. Erkek Kıyafetleri

Erkekler günümüzde mevsimlik kumaştan yapılmış pantolon giymektedirler. Köyde kışın muhakkak pantolonlarının içine “yünlük” adı verilen içlikleri göymektedirler.

F63. Nüzhetiye Köyü’nde erkeklerin günlük yaşamdaki kıyafetleri
Fotoğraftaki merhum Mehmet Özer, fotoğraf köyün K64

F64. Nüzhetiye Köyü’nde erkeklerin ve kadınların günlük yaşamdaki kıyafetleri
Sol baştan Ahmet Balkaya, Ayşe Balkaya, Hafize Toksöz, Vasfiye Usta, İsmet Alemdar, Recep Gümüş, Şaban Gümüş, fotoğraf köyün Facebook sitesi sahibi Murat Aka’dan alınmıştır.

Eğer bir erkek “hacı” ise kafasına takke takmaktadır. Kumaş pantolonların üzerine gömlek giyilmektedir. Onun da üzerine tercihe göre ceket veya hırka giyilmektedir. Çalışırken özellikle hava sıcaksa kafalarına güneş geçmesin diye “kep” diye adlandırdıkları şapkayı takarlar.

Ayağa Giyilenler (Kadın-Erkek):

Ayaklarına ise eskiden kara lastik, çarık ve keçi kılından yapılmış çorap giymektedirler.

Ayağa giyilen patik yünden ve örölerek yapılmaktadır.

ON İKİNCİ BÖLÜM

12. MÜZİK-DANS-EĞLENCE

12.1. Müzik

Köyde müzik kültürüne ilişkin edindiğimiz bilgilere göre köye özgü müzikal form bulunmaktadır. Bu da genellikle manilerden türküleşerek ortaya çıkmıştır. En çok kullanılan girizgâh niteliğindeki ifade ise şudur:

Söylerim yana yana

Söyle derdini bana

...

Bu kalıp ile başlayan türküler, içerisinde barındırdığı hissiyata göre ezgili bir şekilde söylenmektedir.

Köyde düğün, bayram gibi özel günlerde akordeon, kemençe, tulum kullanılmaktadır. Günümüzde ise bunların yanında Anadolu'nun birçok yöresinde yaygın olarak kullanılan davul, zurna, darbuka, tef gibi müzik aletleri de kullanılmaktadır.

F65. Korzobon/ Osman Hancı

Köyde “civeloy” türküsü bilinmektedir. Bu türkü eşliğinde horonlar oynanmaktadır.

Günümüzde düğünlere ve nişanlara genellikle klarnetçiler getirilmektedir. Eski köy düğünlerinde akordeonuyla köy halkını eğlendiren onlara oyun havaları söyleyen ve çalan Nüzhetiyeli Osman Hancı namı diğer Korzobon, bu yönüyle müzik ve dans deyince köy halkı tarafından herkesin söylediği ilk isimdir.

Düğünlerde söylediği türkülerle adeta köylülerin dilinde pelesenk olan *Korzobon* söylenenlere göre tam anlamıyla Gürcü geleneğinin müzikal formunu düğünlerde, bayramlarda, cemiyetlerde yaşatmaktadır. Ne yazık ki günümüzde hayatta olmayan şahıstan geriye akıllarda kalan ise çaldığı akordeonu ve şen tavırlarıyla insanları bir araya getirerek eğlendirdiğidir.

Köydeki yardımlaşma ortamı olan meci, müzik icrası bakımından uygun ortamlar oluşturmaktadır. Kızlar ve erkekler mesajlaşmak maksadıyla maniler ya da türküler söylemişlerdir.

12.2. Dans

Nüzhetiye Köyü'nde genellikle düğün, kına gecesi, nişan gibi özel günlerde oynanan oyunlar horondur³⁰. Tabii bu horonun birçok çeşidi de mevcuttur.

Horon Oyunu:

Düz çizgi ya da halka biçiminde dizilen insanların el ele tutuşarak oynadıkları bir oyundur. Horon oyunu, genellikle oyunu iyi bilen, komutları veren biri tarafından idare edilir. Bu kişiye “komutan, komut başı, ekip başı” denir. “Deli horon, düz horon, arttırma, ve bıçak horonu olmak üzere dört horon türü oynanır (K1, 2, 114) .

Deli horon, hareketli bir oyundur. Eskiden bu oyun sadece erkekler tarafından oynansa da günümüzde karışık bir şekilde oynanır. Bu oyun o kadar hızlı ve sert bir oyundur ki oynandığı yerde herhangi bir bitkinin yetişmeyeceğine inanılır. Deli horonun geçmişte oynanan bir çeşit savaş oyunu olduğunun bir kanısı da vardır (K2).

Düz horon, fazla hareket gerektirmeyen baştan sona aynı tempo ile oynanan oyundur. Kadın ve erkeklerin eskiden ayrı gruplar oluşturarak günümüzde ise beraberce oynanan bir horondur. Bu oyuna “Basma horon” da denir (K114).

³⁰ Yurdun çeşitli bölgelerinde “özellikle halay, bar, horon gibi adlar, halkın oyun oynama geleneğine verdikleri adlardır” (Eroğlu, 1999, 147).

F66. Köyde Düz/Basma Horon oynayan köyün gençleri,
Genç kızlar milli kıyafetleri içinde

Arttırma, sadece erkeklerin oynadığı bir oyundur. Düz bir çizgi gibi durarak önce ağır bir tempoyla başlayıp komut başının verdiği komutlarla coşku kazanan ve hızlanan bir oyundur (K36).

Bıçak horonu, iki erkek oyuncu tarafından bıçakla karşılıklı oynanır. Atlama, korunma, kurtulma ve dalaşma gibi savaşı anımsatan bölümleri bulunur. Temelde karşıdaki oyuncuyu yıldırma ve üstün olduğunu kabul ettirmek esasına dayanır. Sonunda iki oyuncu barışır, kucaklaşıp ondan sonra ayrılır. Bu oyunun eskiden köyde çok oynandığını günümüzde ise neredeyse unutulduğu söylemektedir (K11).

Kazaska/Kafkas Oyunu:

“Dağıstan oyunu” olarak da bilinir. Bu oyunun kartalların hareketinden yola çıkarak yapılan gösteri ya da bir çeşit savaş oyunu olduğu kabul edilir. Oyunu iyi oynadığı çoğunlukla kabul edilmiş iki kişinin karşılıklı ya da tek kişinin oyun alanının ortasında oynadığı hareketli bir oyundur. Oyuncular, oyunu ayak parmaklarının ucuna basarak ve dizlerinin üzerine çökerek oynarlar.

Cilveloy Nanayda Oyunu:

Cilveloy: naz, cilve yapan, nazlı, cilveli anlamına gelir. Genelde kadınların oynadığı bir oyundur. Son zamanlarda kadın ve erkeklerin beraberce oynadığı da görülmektedir. Halka şeklinde oynanır.

Oyunda enstrüman olarak tulum, akordeon, kemençe kullanılır. Oyunun teması sevgi, sevdalık, hasretlik üzerine kurulmuştur. Köyde eskiden Gürcüce olarak söylenen türkü günümüz köy gençlerince, artık herkesin çok iyi Gürcüce bilmemesinden dolayı, Türkçe olarak söylenmekte ve komutlu bir şekilde türküsü horon sırasında söylenmektedir. Tüm oyuncular nakarat kısmına dâhil olmaktadır. Ama kısımları ise sadece komut başı söylemektedir.

Cilveloy Türküsü

İndim dere ırmağa hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Zeytin dalı kırmaya hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Geldim seni almaya hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Başladı ağlamaya hoy nanayda

Cilveloy nanayda

(-nakarat-)

Nayda nah oy ninayda hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Dere boyu pıtırak hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Gel beraber oturak hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Bir sen söyle bir de ben hoy nanayda

Cilveloy nanayda

(-nakarat-)

Nayda nah oy ninayda hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Dere boyu gezerim hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Söğüt dalı keserim hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Nerde bir güzel görsem hoy nanayda

Cilveloy nanayda

Gözlerimi süzerim hoy nanayda

Cilveloy nanayda

(-nakarat-)

Nayda nah oy ninayda hoy nanayda

Cilveloy nanayda / **Anonim**

Lorke Oyunu:

Düğünlerde akordeon eşliğinde oynanır. Kadın ve erkekler el ele tutuşarak oyunu oynarken akordeonu çalan kişi “lorke lorke” diye bağırır (K26).

Bunların dışında köyde genellikle üçayak da oynanmaktadır. Bu oyunda yine horon şeklinde, ritimli, üç kere öne giderek üç kere arkaya giderek ilerleyen bir oyundur.

12.3. Eğlence

Köyde eğlence kültürü; çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemleri etrafında tasnif edilerek ele alınmıştır.

12.3.1. Çocukluk Dönemi Eğlenceleri

“Çocuk oyunları daha ziyade eskiden çobanlık döneminde olurdu. Her çocuğun sabah kendi bir görevi vardı. Okul döneminde ilkokula gidilir, okuldan çıktıktan sonra yaşa göre çobanlık yapılır veya bahçeye gidilir. Orada kendimize göre bir takım işler yapardık: mısır dökerdik mesela tek tek tütün dikerdik vs. her yaştaki çocuğun bir görevi vardı. Yani dışarıya gidemeyecek bir yaştaysa harmanda tavukları kovalar buğday öbeğini yemesinler diye ona da o görev veriliyordu. Okul harici tatil dönemlerinde sabah camiye gidilir bir, saat iki saat cami hocasından dini ders alınır ve geldikten sonra yaş durumuna göre ya çobanlığa gitme ya da tarlaya gidip yardım eder. Çobanlık döneminde hayvan güderken, koyun güderken o zaman kendimize göre ürettiğimiz bir takım oyunlar, erkek çocukları için daha ziyade, oynardık (K11).”

Tuğrul Oyunu

“Bir tane sopa dikilir. Ucuna bir tane çelik denilen on beş santim uzunluğunda başparmak kalınlığında bir tane sopa konulur. Başka bir değnekle vurulur çelik havalanıp gider karşı taraftan bir kişi ceketini veya gömleğini ters çevirmiş bir durumda, çadır halinde, onu tutmaya çalışır. Tutabilirse atan kişi ebe olur. Bu bir takım oyunudur (K11).”

Topuz Oyunu

“Tahtadan yuvarlak top halinde bir topuza oyuk açılırdı. Golf sopasının buradaki adaptasyonu düşünülürse, bu topuz golf topunun tahtadan yapılmış halidir. Tıpkı golf oynar gibi karşı tarafın da ellerinde sopalar olur, sopalarla bu topu karşılayıp yine çukura atmaları gereken bir oyundur. Golf oyununa çok benzemektedir (K11).”

Beş Taş

“Yere koyulan beş tane taşın arasından bir taşı seçerek onu havaya atıp aynı zamanda eş zamanlı olarak da sırayla yerdeki taşları toplamak üzerine kurulu bir oyundur (K112).”

Ceviz Oyunu

Oynayacak herkesin cebinde 10 tane ceviz olması şartı vardır. Ortaya bir daire çizilir; çizilen bu dairenin içine oyuncular tarafından bir ceviz konulur. Daha sonra oyuna başlayacak kişi, belli bir mesafeden elindeki ”başlık“ denilen diğer bir cevizle dairenin içine dizilmiş cevizlere atış yapmaya ve onlardan birini dairenin dışına almaya çalışır. Dairenin dışına çıkarılan ceviz atış yapanın olur. Atış sonrasında ceviz daire içinde kalırsa oyun sırası başka bir oyuncuya geçer. Önceki oyuncu, yeni oyuncu başlamadan önce elindeki başlığı daire içerisine koyar. Yeni oyuncu, önceki oyuncunun başlığını vurursa, ondan yedek ceviz alma hakkı kazanır. Bu şekilde, ortada tek bir ceviz ve onun için atışan iki oyuncu kalana kadar diğer oyuncular birer birer oyun dışı bırakılır. Tek ceviz kaldığında sıradaki kişi cevizi iki ayağının ortasına alıp onun üzerine yukarıdan bir ceviz bırakır eğer bıraktığında ceviz daireden çıkarsa kazanır ve yeni oyun başlar. Yenilene “soydum soğana çevirdim “ anlamına gelen “kavguçe” denilir.

Bu oyunların dışında günümüzde çocuklar köyde ip atlar, saklambaç, körebe gibi oyunları da oynamaktadır. Teknolojinin kötü yanları çocukları da etkisi altına almıştır. Günümüz çocukları bu tür oyunlardan daha çok bilgisayar, cep telefonu ve tabletlerinde bulunan sanal oyunları oynamayı daha çok tercih etmektedir.

12.3.2. Gençlik Dönemi Eğlenceleri

Yüzük Oyunu

“Bu oyun genç kız ve erkeklerin birlikte oynadığı eğlenceli bir oyundur. Bu oyunda temel amaç saklı olan yüzüğü bulmaktır. Fakat yüzük diğer yüzük oyunlarındaki gibi fincan altına saklanmaz. Oyunu başlatan ve ” ebe “ olarak adlandırılan biri, elinde bağlanarak tokmak şekli verilmiş bir havlu bulundurur.

Bu havlu hem cezalandırmaya hem de yüzüğü saklamaya yarar. Ebe, havlusuyla avucunu açan herkesin eline dokunur fakat göstermeden birine yüzüğü bırakır. Ardından diğer oyuncularından birine “ yüzük kimde? ”diye sorar. Sorduğu kişi yüzüğü bulana kadar havludan yapılan tokmakla dayak yer. Yüzüğün kendisinde olduğu tahmin edilen oyuncu üç defa “ yüzük bende değil. “ deme hakkına sahiptir. Kendisine dördüncü kez sorulduğunda avucunu açmak zorundadır. Yüzük bulununca oyun biter (K60).”

Voleybol

Bir ağ ile ortasından ikiye bölünmüş bir alanda, karşılıklı eşit oyuncularından oluşan iki takım arasında belli kurallara göre topa elle vurularak oynanan bir top oyunudur.

“Altmışlı, yetmişli yıllara gelindiğinde voleybol oynamaya başlamıştık. Köy meydanında futbol pek yoktu daha ziyade voleybol oynanmaktaydı. Ağ kurardık. Üniversite yıllarımda geldik buralarda voleybol oynardık (K11).”

12.3.3. Yetişkinlik Dönemi Eğlenceleri

Yüzük/Ceviz Oyunu

Köyün büyükleri kahvede sekiz dokuz tane ters çevrilmiş bakır yüksüklerin veya fincanların altına bir tane yüzük veya ceviz koyar ve karıştırır. Koyulan yüzüğün veya cevizin hangisinde olduğu bulunur.

Köyün kahvesinde daha çok yetişkinlerin oynadığı tavla, dama, satranç, pişti de bu dönem eğlence anlayışına girmektedir (K11).

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

13. SÖZLÜ EDEBİYAT

13.1. Konuşmalık Türler

13.1.1. Lâkaplar – Adlar

Lâkap, bir kimseye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan ve o kimsenin bir özelliğini belirten adlardır. Bu adlar köy içinde kullanılan isim sayısı sınırlı olduğundan, aynı adı taşıyan birkaç kişiyi ayırmada çok işe yaramaktadır. Kadınlar, genellikle eşlerinin, çocuklar ebeveynlerinin isimleriyle ilişkilendirilmektedir.

Köyde her sülalenin lâkabı mevcuttur. Bu durum yöre halkının kültüründe lâkapların önemini göstermektedir.

Sosyal statülerine ve görevlerine göre: Kadir Efendiler, Tevfik Efendiler, Osman Çavuşlar...

Köyde devamlılığı ifade eden “oğulları” ve ailenin yaptığı işe, mesleğe göre de lâkabı olanlar mevcuttur: Hafızsüleymanoğulları, Gencaloğulları, Semerci Ziya...

Kişilere verilen isimler de vardır: sevimli ve ufak tefek olduğu için Gürcüce “Cola”; süslü olduğu için “süslü”, “ebe” gibi...

Molla Ahmet (Molla olduğu için)

Korzobon Osman (Hiç evlenmediği için)

Topal Ahmet (Aksadıği için)

Çito Dede (Çito: Gürcüce kuş demektir. Kuş gibi şakayıp destanlar söylediği için)

...

Adlar ve Ad Verme

Köyde eskiden yeni doğan bebeklere genelde aile büyüklerinin adları verilmektedir. Bunun sebebi büyüklerin adlarını yaşatmaktır. Bu durum eskisi kadar olmasa da günümüzde de uygulanmaktadır.

Çocuğa anne ve baba isim koymaktadır. Genellikle sevilen kişilerin ya da anlamlarının güzel olduğu ve söylemi hoş olan farklı adlar günümüzde daha çok verilmektedir. Adın anlamına önem verilir çünkü çocuğun adıyla özleşeceği inancı vardır.

Çocuklara tarih büyüklerinin ya da din büyüklerinin adları da koyulmaktadır. Fakat din büyüklerinin adlarını koymak iyidir düşüncesinin yanında bu adların çocuğa ağır gelebileceğini bu yüzden koymamak gerektiğini düşünenler de mevcuttur.

13.1.2. Atasözleri ve Deyimler

Ayran içen yan yan biçer (K10).

Oğluma kızıma kalmadı boğazıma (K114)

Göz odur ki dağın arkasını görmeli, akıl odur ki başa gelmeden bilmeli (K114).

Kötüyü söyleyene de iyi duyan kulak gerek.³¹

Kötülük yerde kalmaz.

Kötü köpek ne kendisi yedi ne de başkasına yedirdi.

Kötü insan, kötü sözünü canından, kalbinden üstün tutar.

Hiç kimse kötüyü iyiyle değiştiremez, kendini yeniden var edemez.

Dile anlam kazandıran fikirdir.

³¹ Buradan, Bilmeceler bölümüne kadar derlenen atasözleri ve deyimler K70'in kızı Emel Öztopalolu'nun köyde Nisan 2007'de yaptığı yayımlanmamış derleme ödevinden alınmıştır.

İnsanın değeri binse terbiyesi on bindir. Değersiz adamın asaleti para etmez.

Bin iyiliği bir kötülük yok eder.

Bin kez duymaya bir kez görmek yeğdir.

Her yokuşun bir inişu vardır.

Affedilen tilki ısırmaı arttırır.

Attığı taş kendi başını yardı.

Eğer açsan Zekeriya, soğuk çadı(mısır ekmeği) de şeker gelir sana.

Kimsenin mumu sürekli yanmaz.

Haydan gelen huya gider.

Karakargayı bin kere de kumla ovsan ağarmaz.

İyilik yapanı unutmamak zarar getirmez.

lçszlk iyi değildir.

Keklik ağaca konmakla asil olmaz.

Ne kimsenin uşadı oldum ne de benim uşadıım oldu; eski şarap, eski ekmek yıldan yıla yetmiş bana.

Ne kendi bilir ne başkasına sorar.

İnsan olur mu: yaşarken ölüye benzesin de yaşadığı memleketine zen göstermesin?!

Ne kendine hayrı var ne başkasına.

Çocuğunu ne kadar sert eğitirsen o kadar şefkat görürsün.(=Tersi kızını dövmeyen dizini dver)

Çalışmayı bilmeyen çocuğun ne kismetli ne de değerli olur.

Su küçüğün söz büyüğün...

Anasına bak kızını al; kenarına bak bezini al.

Kul sıkışmadıkça Hızır yetişmezmiş.

Armut dibine düşer.

Akan su kir tutmaz.

Gözü kalmak

Çıtlatmak (Duyurmak)

Gözü açık gitmek

Gözü kalmak

Eli süpürge tutmak

Elinin kiri olmak

Kötü yetiştirilmiş çocuk tüm ülkenin, başka insanların karşısında üzüntümüz, gözyaşımız, suçumuzdur.

Çocuk en büyük sevinç ve üzüntümüzdür.

Çocuk evin meleğidir.

Çocuk ağzı gerçeği söyler.(=Çocuktan al haberi)

Çocuğa iş buyur arkasından koş.

Çocuk yakarmadıkça kucağına alma.

Çocuk ağlayarak büyür.

Çocuğa bir şeyi vaat edersen yerine getirir.

Doğduğu günden itibaren çocuğa her türlü dikkat gerek.

Çocuğu kırbaçla değil, utandırarak cezalandır.

Çocuk boş fıçıya benzer, ne seslenirsen o yankılanır.

Doğmamış çocuğa İbrahim demişler.(=Doğmamış çocuğa don biçilmez.)

Kiraz ağacının kabuğunu soyunma zamanında soy.

Ağayı ağaya, rüşvetçiyi rüşvetçiye şikâyet etme.

Ağa ata binemeyince seyisi azarlar.

Bahçıvanın adamlığını bahçe gösterir.

Yaşlı öküzü eğiteceğine onu kesmek evladır.

Atlar yorulunca meydan eşeklere kalır.(=Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler.)

Beygire nal çakarken kurbağa da bacağını uzatmış.

Mutluluğu duymak için saati kurmak kadar zaman gerek.

Sabır mutluluğun anahtarıdır.

Mutluluk emeğin ürünüdür.

İhtiyar öküzün boynuzları da yer sürer.

Nazlı büyütülen çocuk terbiyeden yoksundur.

Çok sayıda ipekle örülmüş örgü aslanı bile bağlar.

Çok para başa beladır.

Çoğu keçiye az da kurda vermeli.

Çok gülmek cehaletin göstergesidir.

Sevilmek için daha fazla affetmek gerek.

Adam yaşlanınca ata ters biner.

Serçeye top (silah topu) atılmaz.

Amcada babanın kokusu var.

Kötülüğü yenen iyiliğin ömrü uzundur.

Kötülükten uzaklaşmayan da kötüdür.

Kötü adam kötülükte can verir.

Kötülük kötülükle yenilmez.

Kötü adam kötülükten, iyi adam iyilikten zevk alır.

Çingeneden paşa olmaz.

Kızgın köpek sahibini de ısırır.

Cahili boş bırakırsan kendi belasını bulur.

Cahile iş verirken kat kat iş çıkarır başına.

Cahile deniz dize kadardır.

Kör iki gözün nurunu dert eder.

Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.

Yaşam bir savaştır. Savaş bitince yaşam da sona erer.

Sinekler bal olduğu yerde toplanır. (Pilav olsun da sinek Bağdat'tan gelir.)

Doğaya karşı herkes güçsüzdür.

Ağın çok deliği var ama balık için hiç de yok.

Ana babalar tarafından şımartılmış çocuk büyüyünce sıkıntıya mahkûmdur.

Kötülük gizli kalmaz, mutlaka gün ışığına çıkar.

Kötülüğü öğretmek kötülük yapmak demektir.

Yanlışlarını hatırlayan adam bilgedir.

Ertelenmiş iş atılmış demektir. (Bugünün işini yarına bırakma)

Ne şiş yansın ne kebab.

13.1.3. Bilmeceler

Kat kat döşek onu bilmeyen eşek (yol) (K67)

Yer altında yağlı kayış (yılan) (K71)

Yer atında sakallı dede (pırasa) (K76)

Gider, gider izi yok geri dönmeye yüzü yok (ölü) (K78)

Ben giderim o gider önümde tin tin eder (gölge) (K86)

Tat derim tit derim, git bucağa yat derim (süpürge) (K99)

Dağdan gelir, taştan gelir, eyerlenmiş aslan gelir (dere) (K103)

13.1.4. Alkış (Hayır Dua)-Kargış (Beddua)-Yeminler

Alkış

Allah akıl fikir versin

Allah analı babalı büyütsün

Allah bir yastıkta kocatsın

Allah çoluk çocuğunun hayrını göstersiz.

Allah tuttuğunu altın etsin

Allah dinden imandan ayırmasın

Allah devlete millete zeval vermesin

Allah dostunu var, düşmanını yok etsin

Allah evinize Halil İbrahim bereketi versin

Allah gönlüne göre versin

Allah iman ile götürsün

Allah ne muradın varsa versin

Su gibi ömrün olsun

Alnın ak olsun

Ölmüşlerin canına değsin

Bir elin balda bir elin yağda olsun

Hayırlı uğurlu olsun

Hayırlı işler

Su gibi git, su gibi gel

Tez git, tez gel

Kargış

Allah ocağını söndürsün

Allah seni alsın

Bağrına benim kadar taş düşsün

Boyun posun devrilsin

Gidişin olsun dönüşün olmasın

Hekim hekim dolan

Kapına kara kilit vurulsun

Ocağına incir ağacı dikilsin

Olmaz olaydın

Ölmeyesin sürüm sürüm sürünesin

Sabaha cenazen çıksın

Yemin

Allah belamı versin ki

Anam babam ölsün ki

Elim ayağım tutmasın ki

Ekmek Kur'an çarpsın ki

İki gözüm kör olsun ki

Kur'an'a el basayım ki

Oğlumun ölüsünü öpeyim ki

Şuradan şuraya adım atmak nasip olmasın ki

Aha abdestliyim yalanım var ise

Vallahi billahi³²

13.1.5. Okşamalıklar

Köyde çocuklar ve torunlar için büyükleri Gürcüce “şeni çirime nene³³”, “ralamazi hara³⁴” gibi ifadeler kullanılmaktadır (K113).

³² Arapçada “Allah şahidim olsun” anlamına gelmektedir.

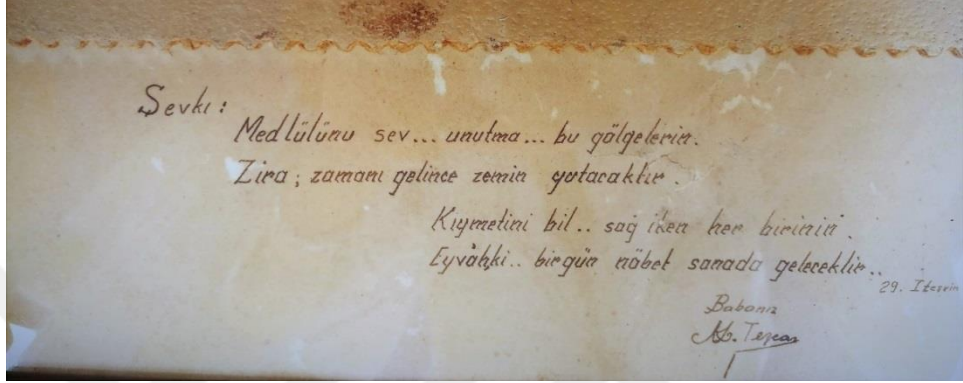
³³ TR: Seni çok seviyorum annem.

³⁴ TR: Ne güzelsin.

13.1.6. Nasihatler

Nasihatler çocuklara, torunlara, küçüklere hata yapmasınlar, yapmışlarsa bir daha tekrarlamasınlar diye verilmektedir.

Köyde babaları tarafından oğulları tarafına bırakılan bir nasihat çerçevesinde aile fotoğrafının altına konulmuştur. Söz şu şekildedir:

F67. *Medlülünü sev...unutma... bu gölgeleri/ Zira; zamanı gelince zemin yutacaktır./ Kıymetini bil... sağ iken her birinin/ Eyyah ki bir gün nöbet sana da gelecektir./ Babanız Fikret TEZCAN*

Kimsenin ahını alma, helal bir lira haram on liradan daha bereketlidir.

Sigara içmeyin.

Büyüklerle saygıyla, küçüklere sevgiyle yaklaşın.

Büyüklerin yanında bacak bacak üstüne atmayın, sigara içmeyin.

Köy halkından olan Halil Gökçe nasihat olarak bir şiir kaleme almıştır.

Hayır Gelmez Hayır Vermez

Cemiyetten uzak durandan
Dört duvardan çıkmayandan
Bir sokakta akşam edenden
Hayır gelmez hayır vermez

Camiden başka hiçbir yere gitmeyenden
Meyhaneden çıkmayandan
İnsanlardan uzaklaşandan
Hayır gelmez hayır vermez

Hep aklına hizmet edenden
Hiç akıl vermeyenden
Her zaman akıl alandan
Hayır gelmez hayır vermez

Mal mülk için dost olandan
Şana şöhrete tapandan
Böbürlenip kibirlenenden
Hayır gelmez hayır vermez

Ayyaştan serseriden
Hapçıdan, dumancıdan
Aklını yitirmiş sarhoştan
Hayır gelmez hayır vermez

Makam, mevkisine güvenenlerden
Onursuzlardan, şerefsizlerden
Hükmedip de azanlardan
Hayır gelmez hayır vermez

Bayrağımızı yakanlardan
Sancağımıza düşman olanlardan
Devlete saygısı olmayanlardan
Hayır gelmez hayır vermez

Sahtekâr Müslümandan
Kaypak olan devrimciden
Kalleş olan demokrattan
Hayır gelmez hayır vermez

Sağ sol ayrımcılığı yapanlardan
Dinsiz misin imanlı mısın diye soranlardan
İnsan sarrafı olmayandan
Hayır gelmez hayır vermez

Karnı tok gözü aç insandan
Doyumsuzdan, iffetsizden
Ar damarsız olanlardan
Hayır gelmez hayır vermez

Bananeciden boş verenden
Neme lazımcı olandan
Kibirleşip böbürlenenden
Hayır gelmez hayır vermez

Bölücülük yapanlardan
Fitne, fesat sokanlardan
Dedikodu yapanlardan
Hayır gelmez hayır vermez

İki kardeşi birbirine düşman edenden
Yuvaları dağıtandan
Sebileri ağlatandan
Hayır gelmez hayır vermez / **K114**

13.2. Anlatmalık Türler

Köyde yaptığımız alan araştırması sonucunda masal, halk hikâyesi ve manzum hikâye türünde anlatılar derlenmiştir.

Hoca'nın Aklı

Bir varmış bir yokmuş bir zamanlar fakir bir hocanın oğlu olmuş. Hoca ve hanımı mutlu mesut yaşarken gel zaman git zaman hocanın oğlu askerden tezkeresini alıp evine dönmüş. Annesi ve babası eve sağ salim dönen evlatlarını görünce çok sevinmişler. Hoca ve eşi artık evlatlarının evlendirme çağına geldiğini düşünüp Hoca, hanımına: “Artık bu çocuğun evlenme çağı geldi Hanım bunu baş göz etmek gerek” demiş. Hanımı da Hoca'ya: “Halimiz ortada paramız pulumuz yok neyle evlendireceğiz bu gariban çocuğu?” demiş. Hoca oğluna seslenerek yanına çağırılmış. “Oğlum ahırda bir tosunumuz var yarın onu alıp pazara git ve onu pazarda sat” demiş. Sabah erkenden kalkan Hoca oğlunu uyandırmış. Tosunu hazırlayıp oğlunu pazara yolcu etmeden önce ona çok önemli bir uyarıda bulunmuş: “Beni dikkatle dinle oğlum, bu civar köylerde tanınan Yedi Sarı Kardeşler Çetesi'ni duymuşsundur. Bunlarda her türlü hile, oyun, düzenbazlık vardır. Sakın ha tosunu bu sarı kardeşlere satmayasın” diyerek şafak sökmeden oğlunu pazara yolcu etmiş. Hocanın oğlu epeyce bir yol aldıktan sonra karşısına bir adam çıkmış. Adam: “Delikanlı yolculuk nereye?” diye sormuş. Hocanın oğlu da tosunu pazara götürüp satacağını söylemiş. Bunun üzerine adam hayrete düşerek demiş ki: “Ne tosunu yahu ben ortalıkta tosun mosun göremiyorum eşek bu!” Delikanlı dikkatlice adama bakarak babasının sözlerini hatırlamış ve adamın sarılın olması üzerine yoluna hiç aldirmeden devam etmiş. Hocanın oğlu henüz pazara varmadan birkaç kişi ile karşılaşmış. Onlar da ilk gördüğü adam ile aynı tepkiyi verince hocanın oğlu da hiddetlenip en sonucusunu yanından kovmuş. Hayvan pazarına varan hocanın oğlu tosununu bir yere bağlamış ve hayvanın önüne yiyeceğini suyunu koymuş. O da satılığa çıkardığı tosunun yanına oturup müşteri beklemeye başlamış. Pazarda tosunu talip olan tüm müşteriler sarışınmış ve hepsi sanki aynı ağızdan konuşuyorlarmış gibi satılan tosunun tosun olmadığını bir eşek olduğunu iddia etmişler. Akşama doğru durum öyle karışık bir hale gelmiş ki hocanın oğlu bile kendinden şüphe etmeye başlamış. Bakmış ki olacak gibi değil tosun elinde kalacak kararını değiştirip ilk gelen müşteriye tosunu eşek fiyatından satacakmış. Ve en son gelen sarışın müşteriye, hiç pazarlık yapmadan,

tosunu eşek fiyatından satmış. Evine dönen hocanın oğlu parayı babasına uzatınca Hoca: “Ee, oğlum burada beş lira var bizim tosun on lira ederdi nerede bu beş lira?” demiş. Hocanın oğlu bu durum üzerine babasına: “Baba pazarda tosuna talip olan herkes sarışındı. Hepsi de tosun olmadığını eşek olduğunu söyledi durdu ben de baktım ki satamayacağım elimde kalacak eşek fiyatından sattım bizim tosunu.” Durumu öğrenen Hoca hemen gidip bir eşek almış. Eşeği aldıktan sonra bir arkadaşından üç tane ödünç altın istemiş. Aldığı bu üç altını yemlerinin içine karıştırarak eşeğine yedirmiş. Hoca ertesi gün erkenden eşekle beraber sarı kardeşlerin köyüne giderek kapılarına dayanmış. Sarı kardeşler hocayı görünce sevinmişler ve buyur etmişler. Elinden eşeğini alıp ahıra doğru götürmüşler hoca da arkalarından gitmiş. Hocaya dönüp demişler ki: “Hocam sen dön evde dinlen biz eşeği ahıra bağlayıp geleceğiz” demişler. Hoca dinlemeyerek ahıra kadar onlarla beraber girmiş. Ve onlardan eşeğe vermek için biraz yem ve su isteyerek eşeğin önüne koymuş. Hep beraber ahırdan dışarıya doğru çıkarken Hoca telaşlı bir şekilde: “Kapıları iyice kapatıp, kilitleyin” demiş. Sarı kardeşler durumdan şüphelenerek Hoca’ya bunu neden yapmak istediğini sormuşlar. Hoca’da: “Sabah olunca görürsünüz” demiş. Ardından eve çıkmışlar, yemek yemişler sohbet etmişler ve uyumuşlar. Ertesi gün kahvaltılarını yaptıktan sonra hoca yedi kardeşten bir güğüm su ile küçük bir leğen istemiş. İstediklerini hocaya getiren kardeşler merakla hocanın ne yapacağını beklemişler. Hoca ahıra doğru giderek kapıları açmalarını istemiş. Kapıları açan yedi kardeşler içeriye giren hocayı takip etmiş. Hoca eşeğin arkasına geçerek kollarını sıyırmış. Ve: “Bismillah!” demiş ve eşeğin tezeklerini karıştırmaya başlamış. Hoca ilk altını, ikincisini ve üçüncü altını bulmuş, altınları ve ellerini yıkayarak: “Allah bereket versin” demiş ve ahırdan çıkmış. Durumu gören yedi kardeşler hayretler içerisinde kalmışlar. “Yahu Hoca nasıl olur bu?” demişler. Hoca’da: “Allah’ın bir hikmeti işte benim eşek altın sıcıyor şimdi neden size kapıları sıkı sıkıya kapatın dediğimi anladınız mı?” demiş. Şaşkına dönen yedi kardeşler hocaya yalvarmaya başlamış: “Dile bizden ne dilersen hoca bu eşeği bize sat” diye yalvarmışlar hocaya Hoca’da iyice naza çektikten sonra kendini tam 100 altın karşılığında satmış eşeği yedi kardeşe. Oradan ayrılırken Hoca yedi kardeşlere: “Benim eşek çok yorgun çocuklar ahırın kapılarını iyice kapatın tam yedi gün eşeğin yanına hiç uğramayın yemi suyunu ahırın üst tarafından verin” demiş. Dediklerini harfiyen yerine getireceklerini söyleyen yedi kardeşlerin yanından ayrılan hoca başka

bir köye gidip iyi bir at almak istediğini söylemiş meydanda bir kişi çıkmış: “Benim çok iyi cengâver bir atım var ama pahalıdır bilesin” demiş. Hoca’da: “Gidip görelim parası mühim değil” demiş. Atı gören Hoca çok beğenmiş. “Ne kadar?” diye sormuş satan adama, adam da: “Dedim sana pahalı bir altın” demiş. Hoca’da: “Al sana iki altın” diyerek almış atı koyulmuş yola evine varınca olanları Hanım’ına anlatmış demiş ki: “Ya Hanım işte böyle bu yedi kardeş mutlaka bana hesap sormaya gelecek şimdi sana anlatacaklarımı iyice dinle git kasaptan hayvan bağırsağı al. Pazardan da iki tavşanla bir kaval al. Yedi Kardeş kapıya dayanınca ben tarlada olurum onlar kapıya dayanınca tavşanın bir tanesini mutlaka eline al onlar gidince boğazına bağırsakları dola sonra da yazmanla kapat gözükmesin” der. Bir hafta sonrasında yedi kardeşler ahıra iner kapıyı açmadan deliğinden bakarlar ki içeride parıl parıl bir şeyler parlamaktadır. Heyecandan kapıyı açamayıp birbirlerine çarparlar en sonunda açarlar kapıyı bir de bakarlar ki eşek nalları dikmiş. Nallarına vuran güneş etrafı aydınlatmış. Duruma uyanan yedi kardeşler öfkelerinden yerinde duramamış hemen hocanın kapısına dayanmışlar. Hocanın eşi tıpkı anlattığı gibi onlar hışım la kapıyı çalınca elinde tavşan çıkmış karşılına hocanın nerede olduğunu soran yedi kardeşlere tarlada olduğunu söylemiş. Yedi Kardeşler tarlaya varınca Hoca sanki haberdar gibi onlara arkası dönük işiyle meşgul şöyle demiş: “Ooo neden bu kadar geç kaldınız? Gelin gelin ben de sizi bekliyordum. Geleceğinizi haber verdi” demiş elindeki tavşanı onlara göstererek. O şaşkınlıkla ne diyeceklerini bilemeyen yedi kardeşler Hoca’ya: “Hoca sen bizim olduğumuzu ve buraya geleceğimizi nasıl öğrendin?” demişler. Hocada elindekini göstererek: “Bu benim çocuğum gibidir. Evde olanı biteni, Hanımla iletişimimi bununla kurarım sizden önce varıp bana sizin geleceğinizi haber etti” demiş. Şaşırp kalan yedi kardeşler neden geldiklerini unutup birbirlerine bakmaya başlamış. Hoca: “Hadi akşam misafirim olun ne yiyeceksiniz deyiverin de söyleyeyim ha buna gitsin desin Hanım’a, gidince hazır olur her şey” demiş. Apışıp kalan yedi kardeş söylemişler ne yemek istediklerini, hoca da tavşanın kulağına fisıldayıp ormana doğru vurarak bırakmış. Yedi Kardeşler: “Yahu hoca yol orada sen ormana gönderdin tavşanı” demişler. Hoca’da: “Yoldan gitsin de köpeklere yem mi olsun dağdan bayırdan atlaya atlaya gider o kestirmelerden o yolu biliyor” demiş. Hayretle hocayı seyreden yedi kardeş Hoca’nın işi biter bitmez koyulmuşlar yola eve varmışlar. Varınca bakmışlar ki tavşan ocağın önünde ama yemekler hazır değil hocanın eşi: “Bey ben yetiştiremedim istediklerinizi” demiş. Hoca bir anda

öfkelenerek aldığı gibi bıçağı eşinin boynuna çalmış. Duvar boydan boya kan olmuş kadın yere yığılmış. Yedi Kardeşler: “Hocam ne yaptın alt tarafı bir yemek için değer miydi?” demişler. Hoca’da siz karışmayın diye bağırarak başka bir odaya girmiş, elinde bir kaval ile içeriye gelen hoca karısının başında başlamış kavalı çalmaya bir de bakmışlar ki hocanın eşinin elleri ayakları kımıldıyor. Bir anda canlanmış kalkmış yerinden içeri gidip bir şeyler hazırlamaya koyulmuş. Bu sırada neden geldiklerini dahi unutan yedi kardeşler başlamışlar hocadan kaval ile tavşanı istemeye hoca bu sefer dayatmayarak: “Tamam, zaten bu saatten sonra kimseyle işim olmaz benim sattım gitti öyle çok bir şey de istemem kavala on altın tavşana beş altın verin yeter” demiş. Tarlada çalışmakta olan yedi kardeşler Hoca’dan aldıkları tavşana akşam eve gidince ne yemek istiyorlarsa söylemiş ve salmışlar. Eve gidince bakmışlar ki istedikleri yok hepsi karılarının boğazlarını kesmiş. Gitmiş içeriden kavalı almışlar. Biri çalmış yok öteki çalmış yok beriki: “Bırakın ya siz çalmayı bilmiyorsunuz” diyerek kapmış kavalı yok. Hepsi denemiş nafile. En sonunda işe uyanmışlar ama bu sefer hocayı infaz etmeye karar vermişler. Yedi Kardeşler hocanın kapısına dayanmış hocanın ellerini ayaklarını bağlayıp bir çuvalın içine koymuşlar. İçlerinden bir tanesi: “ Hoca paramızdan pulumuzdan en sonunda da eşlerimizden etti bizi böyle körü körüne azgın dereye atmak olmaz tüm ahaliye haber verelim de şanımız itibarımız yürüsün Yedi Kardeşleri dolandıranın sonunu herkesler görsün” demiş ve bunun üzerine Yedi Kardeşler hocayı çuvalın içinde bırakıp gitmişler ahaliye haber vermeye. Hoca çuvalın içinde feryat figan bağırmaya başlamış: “ Ben padişahın kızını istemem, ben padişahın kızını istemem!” diye. Zavallı bir köy çobanı gelen bu sese doğru yönelerek gitmiş bakmış ki ses ata bağlı bir çuvalın içinden geliyor. Gitmiş çözmüş çuvalı ve Hocaya demiş ki: “ Neden bağırırsın be adam?” Hoca’da: “ Beni padişahın kızı ile evlendirecekler ben istemiyorum zorla götürüyorlar beni” demiş. Bunu duyan çobanın ağzı kulaklarına gelmiş: “Ben isterim” demiş başlamış Hoca’nın ayaklarını ellerini çözmeye üzerindeki postu ve sürüyü Hoca’ya vermiş kendisi girmiş çuvalın içine Hoca sürüyü de önüne katıp uzaklaşmış oradan. Meydana halk ile gelen yedi kardeşler tutmuşlar çuvalı, çuvaldan: “Ben padişahın kızını isterim, ben padişahın kızını isterim” diye sesler geliyormuş. Yedi Kardeşler: “Bakın bakın bir de utanmadan padişahın kızını istiyor” demişler. Ve çuvalı tüm ahalinin gözü önünde sallayarak azgın dereye atmışlar. Akşama doğru meydanda oturan Yedi Kardeşler uzaktan bir çoban ve sürünün onlara doğru yaklaştığını

görmüş. Git gide yaklaşan çobanın Hoca olduğunu fark edince ağızları beş karış açılmış vaziyette hep bir ağızdan: “Nasıl olur sen nasıl kurtuldun?” diye sormuşlar Hoca’ya, Hoca’da: “Ohoo keşke birazcık daha öteye sallasaydınız derenin altında sürüsüne bereket kotun var” demiş. Şaşkına dönen Yedi Kardeşler: “Nasıl olur ne demek bu olur mu öyle şey” demişler ama merakta ediyorlarmış. İçlerinden bir tanesi : “ ben gidip atlayayım bakayım dibine eğer gerçekten derenin altında sürü varsa size el sallarım” demiş. Gitmişler tepeye atlamış yedi kardeşten bir tanesi azgın dereye ama öyle şiddetli akıyormuş ki mübarek dere çırpınmaya başlamış atlayan kardeş iki elini birden sallamış. O heyecanla diğer kardeşler de gerçekten derenin altında koyun var sanıp atlamış azgın dereye hepsi birden can vermiş o dereye. O günden sonra köylü Yedi Kardeşlerden kurtulduğu için minnettar olmuş Hoca’ya. Hoca’da oğlunun mürüvvetini yapmış. Tam kırk gün kırk gece fakire fukaraya yemek verip düğün yapmış köyünde (K114).

Molla Hurşit

Ferhadiye Köyü’nde Molla Hurşit adında çok kanaatkâr bir adam yaşarmış. Molla Hurşit’in iki oğlu da Savaşa şehit olmuş. Devlet şehit olan çocukları için Molla Hurşit’e para vermek istemiş. Fakat Molla Hurşit bunu kabul etmemiş. Molla Hurşit ‘in hayatta kalan bir oğlu daha varmış. Bu oğlun gözü babasının kabul etmediği o parada kalmış. Açgözlü oğul, ne yapmış etmiş babasının mührünü taklit ederek, o parayı almayı başarmış. Babasından korktuğu içinde parayı çatının içindeki kiremitlerin olduğu yere saklamış. Aradan bir zaman geçmiş. Yağmur mevsimi gelip çatmış. Yağan yağmurla oluşan su birikintisi çatının içindeki paranın üstüne akmış. Paralar ıslanmış. Daha sonrada fareler tarafından parçalanmış. Bu olaydan kısa bir süre sonra Molla Hurşit ortadan kaybolmuş. Yıllar sonra bir gün köyden birinin yolu Mısır’a düşmüş. Birde ne görsün Molla Hurşit karşısında imiş. Molla Hurşit adama, kendisini gördüğünü, köydekilere söylememesini öğütlemiş. Adam köye dönmüş. Bir gün köy kahvesinde otururken Molla Hurşit’i Mısır’da gördüğünü ağzından kaçırmış. Aynı adam bir süre sonra da Şam’a gitmiş. Birde ne görsün? Molla Hurşit yine adamın karşısında imiş. Molla Hurşit ona, neden kendisini gördüğünü köylülere anlattığını sormuş. Sonra da ortadan kaybolmuş. O günden sonrada bir daha onu kimse görememiş (K22).

Aynı Kızı İsteyen Üç Delikanlı

Deve tellal iken, sıçan berber iken, ben beş yaşındayken, dedem üç yaşındayken köyün birinde genç ve güzel bir kız yaşarmış. Bu kızla evlenmek isteyen üç delikanlı varmış. Sen alacaksın, ben alacağım. Kız delikanlılar arasından en iyisini seçmekte o kadar kararsız kalmış ki onları bir sınava tabi tutmak istemiş. Ona en güzel hediyeyi getireni, kendisine eş seçeceğini söylemiş. Onlar da gitmişler. Gide gide oradan geçmişler, deveyi geçmişler, trene binmişler, trenden inmişler, otobüse binmişler, derken horozlu hana varmışlar. Demişler ki biz böyle birlik gezmekle bir şey yapamayız, buradan ayrılalım ve dönüşte burada birbirimizi bekleyelim. Oradan ayrılmışlar, biri şarka biri garba derken gitmişler. Bir tanesi bir münecim mi diyeyim, hoca mı diyeyim, hacı mı diyeyim, çok bilgin bir adam, keramet sahibi birine gitmiş. Dert yanmış. O da “ben sana bir uçan halı vereyim.” demiş. Ve o halıyı oradan almış. Günlerce gezdikten sonra horozlu hana gitmiş. Bir tanesi sihirli elma almış. Ne hastalık olursa bundan yerse iyileşir demişler. O da dönmüş horozlu hana. Diğeri de bir ayna bulmuş, istediği şeyi ona baktığı zaman orada görmüş. O da dönmüş, beraber gidecekler. Demişler ki ben şunu buldum, ben bunu buldum. Biraz hoş beş yaptıktan sonra bu üç delikanlı kızın ne yaptığını merak etmişler. Aynası olan delikanlı aynasını çıkarmış. Delikanlılar aynanın karşısına geçmişler. Bir de bakmışlar ki kız hastalanmış, yataklara düşmüş. Hemen geri dönmek istemişler. Fakat uzun bir yol kat ettikleri için geri dönmelerinin çok zaman alacağını düşünmüşler. Uçan halısı olan delikanlı, halıya binip, hızlı bir şekilde kızın yanına gitmeyi önermiş. Üç delikanlıda uçan halıya binerek yola çıkmışlar. Kızın yanına geldiklerinde onu ölüm döşeğinde bulmuşlar. Elması olan delikanlı kıza cebindeki elmayı yedirmiş. Elmayı yiyen kız iyileşmiş. Kızın iyileştiğini gören delikanlılar onu kimin hak ettiği konusunda tartışmaya başlamış. Aynası olan adam, aynaya bakmasaydı kızın hastalandığını öğrenemeyeceklerini; uçan halısı olan adam, halısı olmasaydı hasta olan kızın yanına yetişemeyeceklerini; elması olan kişi ise, elmayı yedirmeseydi kızın kurtulamayacağını söylemiş. Onlar tartışa dursun kız seçimini yapmış: elmayı yediren genç ile evlenmiş (K20).

Ballı Nene

(Köyde Kalyoncu sülalesine ait bir hikâye vardır. Eskiden evliya nineleri varmış.)

Çok aksi bir adamla çok mülayim bir kadın evlenmiş. O kadar aksi bir adammış ki kadın doğru dürüst uyumazmış gece ev işlerini gündüzleri de bahçe işlerini yaparmış. Artvin'den gelmişler. Çok zengin insanlarmış bakır madenleri varmış göçüp gelince öylece kalmış. Küplerde altınlarla gelmişler buraya. Adam zengin ağa sonuçta bir sürü çalışanları varmış. 10 ton buğday çıktıysa 1 tonu onlarınmış. Evlerinin belli bölümünde onlar yatıp kalkarlarmış. 12 kapılı ev diye adlandırılan büyük evde hep beraber yaşarlarmış. Kadın çok çile çekmiş. Bir gün çat kapı misafir gelmiş. Kışın endişelenmiş eşi yok yiyecek bir şey yokmuş. Beklenmedik misafir işte eli ayağına dolaşmış. Kadın kocasından da korkuyormuş kızmasın kapıma gelene bir lokma ekmek verilmedi de misafiri ağırlayamadı demesinler diye uğraşıyormuş. Bir parça ekmek, ayran vermek lazım diye düşünmüş ve küplerden bal çıkartmaya çalışmış. Misafire bir kaşık bal çıkartmak için küpün altını kaşıkla kazmaya başlamış. Kazmış kazmış bal yokmuş. Başlamış dua etmeye “Misafire ne ikram edeceğim? Peygamberimizin sünnetini yerine getiremeyecek miyim?” diye üzülüp küpün içini kazıyormuş. Bir anda küp kaynamaya başlamış. Bal akmaya başlamış. Tasa koymuş, küp kaynıyormuş böyle dolmuş taşmış. 7 tane küpü böyle akıta akıta doldurmuş. Bu arada gelen misafire de ikram etmiş, gelmiş, bakmış ki yerlere taşmış bal. Eltisini, kaynanasını akrabalarını çağırır. “Ne oldu, bunlara bir şey mi oldu?” diye yerdeki balları temizlemeye çalışıyormuş ama nafiye. Sonra eltisi gelip küplerin olduğu yere gidince kaynama bitmiş. Bundan dolayı da ballı nene demişler kadına bu hikâye böyle anlatıla gelmiş (K18).

13.3. Söylemelik Türler

Yapılan araştırmada alanda söylemeklik türlerden mani, atışma, hiciv, manzum halk hikâyesi, destan, türkü, halk şiiri ve dua niyetine söylenen şiir türleri toparlanmıştır. Bu eserler, köyün kültür yapısını da içerisinde bulundurması açısından oldukça önem taşımaktadır.

Mâni

Yapın ustalar yapın da

Ev üstünde duvarı

Şimdi yârim geçecek

At üstünde süvari (K119)

Ata binerim ata da

Yar utana utana

Akşamdan geleceğim

Yavrum senin odana (K119)

Söylerum yana yana

Söyle derdini bana

Haçan derdin var idi

Niye demedin bana? (K2)

Acı haber duyunca

Derman gitti diz kaldı,

Uçurdum gögercini

Elimde bir toz kaldı (K9)

Dünya seni severim neyleyim ki fanisen,

Hem gözümün ışığı hem canımın canısen,

Anneme gelinlik yap

Bey babamın yanisen (akrabasısn.) (K9)

Karşımda durma oğlan
Saçını tara oğlan
Benim dengim değilsin
Dengini ara oğlan (K9)

Bu dağın pürtüklari
Erimaz kürtükleri
Beni yardım ettilar
Mehlenin sürtüklari.³⁵

At başının beyazi
Geldi dağların yazı
Beyaz gerdan üsdun da
Kılsam sabah namazi.

Yel eser meşelerde
Gül yağı şuşelarda
Yarım mekdebe gitmiş
Ben kaldım köşelerde.

³⁵ Buradan sonraki maniler K70'in kızı Emel Öztopaloglu'nun köyde Nisan 2007'de yaptığı derlemesinden alınmıştır.

Bahçada gezer oldum

Okudum yazar oldum

Ben yardan ayrılalı

Kurudum gazel oldum.

Âşuk der o da yansın

Od vurun o da yansın

Gedin deyin o yara

Ben yandım o da yansın.

Al yanak yaşmak ister

Bu dağı aşmak ister

Bu benim deli gönlüm

Yara kavuşmak ister.

Tipi boran kışına

Baharına yazına

Kurban olam Döşame'ya

Toprağına taşına

Kömür taştan karadur
Kalem kaşdan karadur
Bu benim kara bahtum
Zaten başdan karadur

Allayın beni kızlar
Sallayın beni kızlar
Cuma günü yolçiyim
Korlayın beni kızlar.

Al alma kızıl alma
Gel yola düzül alma
Yar buradan geçande
Cepına süzül alma

Karşıda kozan tarla da
Parla sevduğum parla
Yakina gelemasan
Uzakdan mendil salla.

Bulutlar bulutlandı
Camiler kilitlendi
O yar getti gelmedi
Kimlara umutlandı.

Mani söyler çoşarım
Seller kimi çoşarım
Kimseye zararım yok
İnsan kimi yaşarım.

Su gelur taşa değer
Kırpikler kaşa değer
Öyla bir yar sevdim ki
Yedi kardeşa değer.

Bakçanın kapısını
Açamiyerim yara
Anama duyurmuşler
Kaçamiyerim yara.

Urba astım sicima
Güvanma el picina
Yar üstüna yar sevmiş
Nasıl gitmaz gücüma

Çitimi çit ederum

Ucuni kat ederum

Senin gibi oğlani

Kapımda it ederum.

Düz dağlarda kar idim

Güneş vurdi eridim

Yârim sana ne oldi

Sevda çeken ben idim

Sabah oldi uyan yar

Beni derde koyan yar

Dünya sana da kalmaz

El sözüna uyan yar.

Mektup yazdım oraya

Tez gelasin buraya

Mektup para etmiyer

Yürekdeki yaraya

Ay buluttan geridur

Buray harman yeridur

Ben yarıma kavuşsam

Kurban kesmek yeridur.

Derelarin ayazi

Gül memenin beyazi

Aç koynuni sevduğum

Çok bekledum bu yazi.

Bu dağlar kömurdendur

Geçan gün ömudendur

Feleğın bir kuşı var

Tırnağı demirdendur

Bakçaları bağları
Baharları yazları
Gülden bila güzeldür
Şu Döşema'nın kızları

Çorapları tiradan
Su getirur dereden
Sormak ayıp olmasın
Bu güzellük nereden.

Al yazmanın kenarı
Elvan elvan işlidir

Gülarken yarı gördüm
Ağzi altun dişlidir.

Maniya mest ederum
Maniya kast ederum
Sızı gibi kızları
Altıma post ederum.

Alçak cevuz dalları

Sallanur yaprakları

Yar yara kavuşanda

Ballanur dudakları

Koydum güğümü suya

Aka aka su dolsun

Tutuldum sevdalara

Allah yardımcım olsun

Mor koyun melamasun

Kapıya gelemasun

Sevipda alamiyan

Ben evliyim demasun

Mektup yazdım kış idi

Kalemim gümüş idi

Daha çok yazacaktım

Parmaklarım üşüdi.

Mendilimde kara var
Kunçulunda para var
Yarım getti gelmedi
Yüregimde yara var.

Su buradan akmasın
Beni nara yakmasın
Gedin deyin o yara
O gözilan bakmasın

Atışma

Eskiden köye Artvin'den gelen misafir bir delikanlı geldiği uzaktan akraba olduğu hanede bir kızı çok beğenir. Bunu dile getirmek için kızın yakınları ile iletişime geçmek isteyen Artvinli misafir genç misafir olarak geldiği haneden atın üzerinde Saleylerin Mehmet'i görünce ona şöyle seslenir: *Soyundan istifade çok kıymetli arkadaşım* der. Bu laf üzerine Saleylerin Mehmet misafirin niyetini bildiği için atına der gibi ona "çüşş, ohaa" diyerek atını durdurur ve şöyle cevap verir: *Babamın mekânı çok belki de kardeşimsin* der ve niyetini belli ederek oradan uzaklaşır (K26).

Karşılıklı atışmalar eskiden köyde oldukça fazla olmaktadır.

Bir başka örnek ise köyde bir kıza iki delikanlı âşıktır.³⁶ Biri varlıklıdır diğeri ise cesur. Varlıklı olan bir gün yolda diğeri görür ve şöyle der: *Arkadaş kendine gel ayak basma yaşlara* bunun üzerine diğeri hemen cevap verir: *Benim zırhım mülk değil/ İş ki kalır silaha/ Bir adım geri atmam/ Vallaha da billaha.*

³⁶ Kaynak kişi, olayı yaşayanların adlarını vermek istememiştir.

Köyde eşini kaybetmiş yaşlı Paşoğlu Hoca yolda gördüğü Saleylerin Mevlüt'e şöyle der: *Beni evlendirsene bu sene kış üstüne* bunun üzerine Saleylerin Mevlüt: *Seni evlendiririm musalla taş üstüne* der bu cevabı alan Paşoğlu kızarak cevap verir: Neden böyle diyorsun? Desene; *Elbet evlendiririm peki başüstüne* diyerek sitem eder (K118).

Bu atışmalardan da anlaşılacağı üzere doğaçlama o an gelişen hadiseler neticesinde birbirleriyle uyumlu kelimelerin, seslerin, kafiyelerin bir araya gelerek oluşturduğu bu atışmalar eskilerin hafızasında hala bugün gibi yerini korumaktadır.

Sözselsel diyalog şeklinde vücut bulan atışmalar bazen uzun bazen kısa şekilde karşımıza çıkmaktadır. Önemli olan iki kişinin arasındaki söz uyumudur. İşte bu uyum sayesinde o zamanlardan bu zamana kadar akıllarda kalabilmiştir.

Sözselsel atışmaların dışında bir de köy meydanında dörtlükler atarak söylenen atışmalar da mevcuttur.

Çitoğlu Mehmet Dede ile akrabası olan Artvinli Paşaoğlu Mehmet'in Köyü ziyaretinde Karşılıklı Söyledikleri Atışma³⁷

Aldı Paşalı

Umum Zansul'un namına veriyorum cevabı
Bir senedir yedimizde hala zimmetumuz var
Tevekkeli gönül yıkıma düşünürüm sevabı
Cevabına cevap verdim doğru sohbetumuz var

Aldı Dede

Ey çocuk cahil olmasan bu hizmete girmezdin
Ceddiniz halamzadeydi ona hürmetumuz var
Kusurunu affedalum belki bizi bilmezdim
Hediye sarımsak çıktı bizim armutumuz var

³⁷ (K22/2016 yılında derlemiştir.)

Aldı Paşalı

Ne gördün zansululardan niçun girdin beynina
Bu sen için eyi olmadu düştün tavşan oyununa
Bu günah bizde kalmasun sar dedenin boynina
Çok düşünsen iyi anlarsın nasıl kıymetimiz var

Aldı Dede

Her kimin ozrü ne isa destan bahseder oni
Sizin ozrunuz çok imiş gozden çıkardın beni
Kendin havas ettin yoksa teşvik eden var seni
Pir aşkına bildir bana rica minnetumuz var

Aldı Paşalı

Nezaketten ayrılmayız biliriz fendimizi
İstanbul'a Ankara'ya bildirdik kendimizi
Temelleştik her tarafta kim yıkar bendimizi
Ceket, pantol, potin, çorap, kola, kravatımız var

Aldı Dede

Alacak almaya gitmiş zansulinin birisi
Porosetaşah veledinin bulunmamış parası
Sıbihimrehin bırakmış sanki bulmuş sırası
Birdan oğunmak bilirsiniz kola kıravatumuz var

Aldı Paşalı

Tavlayı ezberliyoruz hafız olduk kumarda
Prensi malum gönderdik alır mısınız tımardan
Sizin faydanız ne idi bizim atın kemerden
Kamaliver altın saat sırma kösteğumuz var

Aldı Dede

Gönderdiğiniz muallim ehya etti Bursa'yı
Bu sefer İzmit'a geldi dolduracak kasayı
Horasan'da tarlası var bulamamış arsayı
Yine salta baş sitacı yapmak niyetumuz var

Aldı Paşalı

Zansulular ta ezelden şöhret salmış cihana
Güya kusur bulmak için arıyorsunuz bahane
Durçalılar bir yumurta kırar iki sahana
Çağırırılar birbirini derler davetumuz var

Aldı Dede

Haksız yere Durçalıya yapıyorsunuz alayı
Yalandan iftira eden çabuk bulur belayı
Durçalılar öküz keser ehaliden dolayı
Ebeyi ecdattan beri boyla adetumuz var

Ben özrümü beyan ettim siz almasız tımandan
Usulden okuyan kimse onlar her bir ömürden
Git ustaya hizmet eyle kan al her bir damardan
O zaman belki anlarsın nasıl illetimiz var

Aldı Paşalı

Adamının beğenmedun yoksa Zansul koyini
Hele bir İzmit'ta göster iskeleden eyini
Avrupali tasdik etti havasini suyini
Onun için bu vatana fazla hizmetumuz var

Aldı Dede

Sen olsan beğenir misun adamının koyünü
Avrupalılar ne bilir işin eni boyuni
Silahlığı rehin bırakan değişir mi huyuni
Tabiat can altındadır ne ki âdetumuz var

Aldı Paşalı

Sende bunlar kabil iken ağalığa gozin var
İyi adam imişsin ama dokunaklı sozin var
Döndürürsen sağa sola her taraftan bezin var
Sen müezzinlik yaparsan bizim kametumuz var

Sana kim oğlu kim derler bildir de beliyeyim
Eski çarıktan bahsettin istersen yollayayım
Harçlıktan sıkılmış isen zekatten kollayayım
Böyle şey eksik etmeyiz yarın ahretumuz var

Aldı Dede

Kabilenuz vakalılar çarıktan sorarlardı
Çarığın eskilerini köy bir köy aralardı
Halt etsin acem hasırını öyle bir örerlerdi
Derlerdi biraz lobile birkaç lalatumuz var

Zemhar ayda harman kırma rüzgâr olur samanı
Beni tanımka istersen gelir elbet zamani
Siz idik ki işitmedik Çitoğlu'nun namini
Evvel ki mahsule de şanı şöhretumuz var

Aldı Paşalı

Bilmem maksadın ne idi bizimle ki bulaştun
Yazuk gitmemişsen İzmit'a İstanbul'u dolaştun
Senun ermiş kemaline doksanına ulaştun
Biraz sonra hediyeler size rahmetimiz var

Aldı Dede

Otuz beş yaşıma girdim saymazsam geceleri
Harca mekil dul varise olayım kocaları
Siz de gelin makarlığa devurun kocaları
Bahşıştten geri kalmayız ne ki kudretimiz var

Zansun kıymetli bir köydür evliyalar töremiş
Zihni evvel Arifoğlu tarikatten öğrenmiş
Ankara'ya doğru uçup tayyareyi önlemiş
Kâinatı kandırsanız sihr-i hikmetumuz var

Arifoğlu hazırlamış kabaktan bir terazi
Size şefaata edecek yerseniz çok arazi
Doğru kulak asın yoksa saklar size garezi
Teraziyi doğru tartmaz asi ümanetumuz var

Çkaletliler³⁸ ediyor mu eniştayi ziyaret
Arkvadaki³⁹ olan deli koparıyor kıyamet
Ocakta ezan okumuş bizim Güloğlu Ahmet
Yaşa Murgul yaşa ne hoş milletumuz var

Çabuk düğünü yapun da götürün eniştayi
Deliyi de davet edun yedirin eriştayi
Potocurlu el kesere geçirecek nesteyi
Arkada işleyeceğum demiş zanaatumuz var

İrfanların gücenmesun destan gülmek içundur
Bu dünyaya gelen insan bir gun olmak içindir
Çeşit devir donmek tarih dolam içundur
Ortalık kemali bulmuştur az bir muddetumuz var

³⁸ Artvin'in Murgul'a bağlı köyüdür.

³⁹ Artvin'in Murgul'a bağlı köyüdür.

Ehli hüner meydanında ararız hasmımızı
Çitoğlu fakir dededir sorarsan ismimizi
Harca mekil kimse varsa göndersek resmimizi
Fikir yorgunluğu çixsun az bir zahmetumuz var

Murgul Durça İmamı ile Dedemin Cengi⁴⁰

Hafız

Mukabele ediyorum gönderdiğin destana
Okumak ricasındayım sana zahmet olmasa
Muşmulanın fidanına aşılır mı kestane?
Noksanını tamir eyle eğer zahmet olmasa

Dede

Destanımız beğenildi herkes maşallah dedik
Az noksanına bakılmaz eğer şerbet olmasa
Şek muhabbet bahçesini siz biçersiz biz ektik
Birbirimizi hiç anmayız hoş muhabbet olmasa

Hafız

Hicretini geçirmişsen Fikret'i elem ile
Nihayet efkârımı bildirdin kalem ile
Sen iste kendi hakkını işin ne âlem ile
Cenabı hak yardım eder bizden himmet olmasa

⁴⁰ (K20/2016 yılında derlemiştir.)

Dede

Aldın vekâlet nameyi umum muhacirlerin
Haklarını istiyorlar oradaki fakirlerin
Kimisi hicret etmemiş ta eski Gürcülerin
Onlar Müslüman olmazdı dinde nusret olmasa

Hafız

Hem cihadı hem hicreti emri ferman ittiler
Bükünürler bu hususta ahu aman ittiler
Ahir zaman nebisine cümle iman ittiler
Mucizata kanmazlardı hadis ayet olmasa

Dede

Parayı bankaya bırakıp hicret etmeyen kişi
Yarın huzuru mahşerde acep ne olur işi
Madem hüner sahibisin tersine atma taşı
Şefaata kimden umarsız sizde rağbet olmasa

Hafız

Bizi yaradan hak var fikir etmeliyiz yaho
Gece gündüz rızası için zikretmeliyiz yaho
O ki İslam halk olunduk şükretmeliyiz yaho
Kur'an da beyan olmazdı İncil Tevrat olmasa

Dede

Çoktur âlimlerin gavuru öğer bilirden tutmaz
Başkasına yol öğretir sonra kendisi gitmez
Zikir eden kul pişman olmaz o indellahda yıtılmaz
Defter sağ taraftan gelmez bizde hicret olmasa

Hafız

İki tarafın birini arasan bulamaz mısın?
Hem orayı hem burayı kazansan gelmez misin?
Dünyada hükümet var kanun var bilmez misin?
Sen bu fikre dönmezdin şeytan lanet okusa

Dede

Üç asker naçalıkların kurtuldunuz elinden
Kanun nizam bilmezsiniz ne hükümet halinden
İzmit'te arazi alan çıkmaz baba malından
Doğuştan da bakamazdım hoş hükümet olmasa

Hafız

Çok meşakkat çektik ama sakladık canımızı
Küfür içinde kaldık hama hifz ettik dinimizi
Cenabı hak hayır eder inşallah sonumuzu
Selamete çıkamazdık dine hürmet olmasa

Dede

Çektiğimizi unuttuk zevke karşı az geldi
Siz sefada biz cefada çektüğümüz vız geldi
Ferah ferah yaşadınız kaç bahar kaç güz geldi
Sizde hicret ederdiniz kalmak rahat olmasa

Hafız

Hem taltif hem tahkir ittin eski komşularını
Gasp edipte aldılar mı meyve yemişlerini
Hatırına getirir misin gelmiş geçmişlerin
Ecrine şahit olunmaz hayırda zait olmasa

Dede

Şimdi siz çıkın oradan biz gelelim vatana
Sizde biraz hayır gösterin bizden evvel yatana
Kimine yaz kimine kış olmaz bütün bütüne
Aldatırsız geçmişleri seni galdet olmasa

Hafız

Rızasını ister isen senden evvel olanın
Sana da faydası olsun senden sonra gelenin
Her vakit yüzü ak olur tövbe günah bilenin
Umduğuna nail olmaz kulda gayret olmasa

Dede

Kırk senedir geçmişlerin razı olmuştur bizden
Şimdi sizde vaki etseniz ölen yok mudur sizden
Yarın yevmil kıyamette utanırsız yüz yüzden
Belki yalan kurardınız bende sıhhat olmasa

Hafız

Bu yalancı dünyada kimse buğz etmesin
İki tarafı kazansan kalbin gurur etmesin
Vadende tahafuf etme müddet mürür etmesin
Öyle kusurda yapmayız ikram izzet olmasa

Dede

Dünyada gurur eden terk eder mi sünneti
Hak yolunu tutan kişi bırakır malı serveti
Mübarek sancak altına girerse has ümmeti
Halimiz neye varacak ki şefaah olmasa

Hafız

Yeğenimiz imar eder buğilet yerindedir
Yüksek hatlı takip eder hakikat serindedir
Çıkması biraz müşkül temciyet devrindedir
Gel verelim ücretini yüksek fiyat olmasa

Dede

Yeğenime selam söyle ahtarsın yapıları
Gene yer yerine assın düştü ise kapıları
Kovanlara güzel baksın düşmesi tapaları
Gelirsen mevlüt okunmaz ballı şerbet olmasa

Hafız

Bunda kalan Müslümanlar indellah mahkûmudur
Kuranda yazı gördün mü akıl ile hükmüdür
Vahyi delil göstermeyen adl ile hâkimdir
Akıl hayrette kalmazdı ilmi hikmet olmasa

Dede

Ta ezelden bela diyen Müslümandır top gibi
Siz sünneti terk ettiniz şeker oldu şap gibi
Farzı terk eden kimseler ilhak olur zift gibi
Belki iman etmezlerdi ayet sabit olmasa

Hafız

Bacanağın Aslan beyin büyük bir fırakı var
Vücudunu ateş almış kalbinin uhrakı var
Baldızınız vefat etti büyük bir merakı var
Dört başı mahmur olurdu oda vefat olmasa

Dede

Doğrusu bizde hon olduk aslan beyden dolayı
Yaradan sabırlar versin görmüş büyük çileyi
Hep o yolun kervanıyız yoktur başka kolayı
Acele arkadaş bulsun kimse hizmet etmese

Hafız

Bahçecik'ten Ermeniler hepsi çekildi mi?
Malları meydandan bırakıp binalar söküldü mü?
Rum İslam tebdil olanda hiç bir şey döküldü mü?
Yatak bakırda yok muydu? Başka hillet olmasa

Dede

Bahçeciği işgal ettik çok kaldı mali matak
Kimi çakır bakır aldık kimisi yorgan yatak
Eğer gözünüz var ise gelin edelim ortak
Gaza malı helal olmaz çok meşakkat olmaz ise

Hafız

O zaman da İstanbul'da var imiş hal haneler
Şimdi onlar tebdil olup yapıldı meyhaneler
Burda ise oradan daha çok vardır beyhaneler
Kolay hal kapı açılmaz eğer bilet olmasa

Dede

Beynamazlar abdest almaz bir şey
İstanbul'a ayar mıdır cinkat hevda beğnane
İstanbul'da Eyüp Sultan nam vermiştir cihane
Nice bir mesaih olmaz zikirde lezzet olmasa

Hafız

Mukabilinde merhaba selama karşı olur
Sabır kalbinde yer etmiş ilminin başı olur
Sizki hatrıma gelirsiniz gözümün yaşı olur
Görüşmek nasip olur mu kader kısmet olmasa

Dede

Bahçeciğin karşısında cephe kurduk bir sene
Yunan'a müttefik olup fazla çatıştık yine
Biz tebliğ ediyorsunuz hangi mezhebe göre
Peygamberler işlemezdi malı kısmet olmasa

Biz size bir şey dedik mi Zovot'u ki soydunuz?
Makinenin kayışlarından çarıkları giydiniz
Bol bol arazilerden çalışıp da yediniz
Dünyaya herkes tapardı sonu ahret olmasa

Gasp ile kimse almadı elimizden malları
Muhacirlik nasıl imiş hoş gördünüz yolları
Dinimiz tebdil olmasın düşündük ehvalları
Kâinata nur yağardı gayri millet olmasa

Dinimiz hangi din idi bilirsiniz hidayetden
Sizde öyle öldürdünüz söğünü nihayetden
Ülkeyi İslam zapt etti yetiştirdi megaripden
Bizi davet ederdim sizde hilet olmasa

Bu gibi karşılıklı atışmaların dışında köyde tıpkı mektuplaşma usulüyle birbirlerine, köy halkının deyimiyle, destanlar yazanlar vardı. İşte bir örnek:

Destanı Paşali⁴¹

Bunce mahluki helkidan cenabi hakkumuz
Hikmetinden sual olmaz bu garip hal nedandur
Nefsi âlem hukmi zaman rahatına bent itmiş
Kulli ekvan zulme düşmüş feryada dil nedendir.

Enis rahum biraderum birkaç sual sorayim
Birer birer beyan eyle esrarina ereyim
Cevabini tahrir edun irsaleyle göreyim
İşkin verur yaprak vermaz uzanan dal nedandur

Bir daha bir ibret gördüm düşündüm bilamadum
Takip ettim mekanını aradum bulamadum
Pek ziyade düşününce ağladum gulamadum
Bilurisan bildur bana aruda bal nedandur.

Ulü tanri haikumuz nazirumuz bir durur
İnanduk mahşer gunina cennet cehennem vardur
İlmi ila amel edan makamına irdurur
Âlim isan işgar eyla sıratda tel nedandur

Dünya fani ahret baki dört kitaba yaslanduk
Oğrenduk farzi sünneti abdest alup meslanduk
Dortbin yıl evvel halkolmuş riskımızla beslenduk
İman gemel herdan başka cennete yol nedandur

⁴¹ (K22/2016 yılında derlemiştir.)

Âlem içre aşk yok midur yanan yokdur odina
Bir huliya takip edar herkes kendi kendina
Hemen biz tesadüf ettuk aşk sevdanın bendina
Görünmez eteş yanyor cestde kul nedandur

Hemen bizum kaderumuz yazılmıştur karadan
Yok mi biza eşref saat yeri goği yaradan
Bahtımızın meselesi tuluğ etsa neradan
Mevsim şita zamanında açian gul nedandır

Paşalı, bu destanına cevap alamayınca bir destan daha yazar.

İkinci Destan⁴²

Bir destan göndarmiş idim bir kaç sual beraber
Cevabini gondarmadun merak da kaldum kardeş
Musbaka etmaz idun bilurum ahlakini
Gondardunda mi gelmadi merakta kaldum kardeş

Belki benim gönderdiğim vasil olmadı siza
Vasil olup red oldiysa iade edun biza
Soğra mülaki olalum gelur isak yuz yuza
Bu ehvali düşünupta akıldan çıktum kardeş

Kırklaramı karıştınız bazi gelup gitmazsin
Ahablık böylemi olur hisimliği bilmazsin
Dostluk aradan kalktı mı selamımı almasin
Zaman ihtisasi midur felekdan yıldım kardeş

Ey birader siza karşı kusurum yok sanırım
Gece gündüz haturumdasın senin için yanarım
Bazida sen teşrif eyla ben seni buldum kardeş
Sen beni ayrı sanasen ben seni buldum kardeş

⁴² (K22/2016 yılında derlemiştir.)

Gelmazisan bir teselli ırsaleyla ey veli
Yüzbin derdi düşünmekde çıldırdım oldum deli
Biz gibi yangın kuların sizce malumdur hali
Gormek nasip olacakmi yaşımı sildim kardeş

Nice böyle bir zaman ben düşünüp honoleyim
Ya ilahi senden medet gulupta şen oleyim
Fani dünyada istamam zulmunda ben kalayım
Ağlasam faydası yoktur yurekdan doldum kardeş

Hayatuma sebep olur bigün benim merakım
Bir dakika eksik değil kasavetim firakum
Sanki idama mahkûmum her gün gelir evrakım
Çık mezardan gir kabira sağ ikan öldüm kardeş

Cenabu hak böyle yazmış tecelumi bahtumi
Hayatımda viran bıraktı sarayımı tahtımı
Sefalet ila geçurdum zamanında vaktimi
Bir ortakçi ariyorum derdumi boldum kardeş

Ve beklenen cevap karşı taraftan gelir.

İkinci Destanı Alınca Hafız Cevap Yazıyor⁴³

İlk şukken vasil olali bir kaçmahdan beridur
Cevap verilmedi hama kalmiyasen
Az tekira oğramanun elbet esbuli var
Bu noksanluk bizda çok var kusura kalmiyasen

Vahi olan suallarun elbet bir sebebi var
Halkolmuş lokmani hekim her derdin tabibi var
Muminlarun yardumcisi mevlanun habibi var
Sen kalbini pak eylada kimsedan yılmayasen

⁴³ (K22/2016 yılında derlemiştir.)

Geyik ve sığır yaprak vermez boynuzında dali var
Aru su çiçek getirir tukuruktan bali var
Uzanır sırat köprüsü asiye'nin kılı var
Bu işleri düşünupta akıldan olmiyasen

İman amel hayırdan başka cennet bulur insanlarda
Hakkın fazlı keremiyle kula eder ihsanlarda
Allah adı zikredenlar her daim lisanda
Dikkat eyla kul hakkını ustuna almayasen

İnsanlığın şani budur kusurunu bilmeli
Evlat ana babasının rizasını almalı
Zannedersen böyleside yine cennet bulmalı
Geçip ahiret babına sararıp solmayasen

Dost akraba arasında ufak şeyler sorulmaz
Baştan diba kusur olsak beynimizde gorulmaz
Her ne kadar uzak kalsak et tirnaktan ayrılmaz
Başka türlü düşünupta akıldan çelmiyasen

Saray viran kalmaila kardeş kederin varmi
Eve gidip nazlanmaya güzel mademin varmi
Akil fikirdan bahsetsen yoksa kederin varmi
Zari zari ağlayıpta gözyaşın silmeyasın

Hemşeriler yanındasın daha neden zorun var
Hısım akraba doludur eş ahabptan yârin var
Bazi bizde uğrasan baş üstünde yerin var
Her meramun eda olsun muratsız olmayasın

Tevekkeltu Allah'a her gun zigrun varisa
Beni kalbindan çıkarma ulu tanrın varisa
Hasımlara hısımlık et halin fikrin varisa
Daha beni hiçbir yerde arayıp bulmiyasen

Sakıların bazıları kor şeytana uyarlar
Aldanurlar nefslarina fukarayı soyarlar
Ne kullardan utanurlar ne Allah'tan sayarlar
Böylesine aldanupta harami almayasen

Nevsum sita zamanında koyorman durolmaz
Sarılr bazı ağaca sarmaşıktan sır olmaz
Gerçi guli vardır ama hiç kimseye kar olmaz
Bu yalanci dünyaya yanup kül olmayasen

Bir başka karşılıklı mektuplaşarak yazılan destan:

Gündoğdu'dan Efendioğlu'na⁴⁴

Ey birader geçmiş olsun neler geçmiş başuna
Hiç yolculuk yapmadun mi girdun yetmiş yaşuna
Bıraktuğun bu itibar benzer yazın kışına
İlim irfan meclisine girmaya var mi yuzi

Yetmiş dört seyahatini geçurdun aci ile
Sermayesini baturur tutulan eyisi ile
Kim kazanmış kimler yedi peyniri minci ile
Hediyelik yağ yapmışsen yayladan geçen yazi

⁴⁴ (K11/2016 yılında derlemiştir.)

Alti kalemden ibaret eşiya götürmişsen
Ankara terminalinda beşini yitirmişsen
Dert ustina dert eklendi bira on artturmuşsen
Yazihane personeli andaval saymış sizi

Yedun felek şamarini alema oldun destan
Gümrükten mal mi kaçırdın yoksa komşudan dosttan
Hiç tasavvur edarmiydun şimdi utandun naştan
Bir derum ki müstak oldi gene acurum bazi

Ankara terminalinde sallarmışsen eluni
Ondan sonra Ecevit'a arz etmişsen haluni
Cevap vermiş musterih ol ben bulurum maluni
Geçmişsen Bursa ilina orda biturmuş sozi

Partidan umitlanmıştun bir iki ay bekladun
Bursa'dan bastun palavra sozlaruna ekladun
Dağistanli şöförlerini astun kestun pakladun
Duyanlar hayranda kaldı tumina çaldun sazi

Şikâyet varit olmadı başvurduğun yerlarda
Menfi musbet cevap aldun bekladüğun aylarda
Tel ustina tel vermişsen ne haber var baylardan
İnanduğun partilarun kalmadı tadi tuzi

Hayri evlat abat eder elisini sağını
Verur fakir fukaraya peynirini yağını
Her hususta almış olur sevabun en çoğini
Nari cehennema düşarmi herkesi eden razi

Her mal belayı def edar sağ olsun geri kalan
Sadaka cariyedandur savildi her bir belan
Nesilada faydasi var bilmiyermisen olan
Dünya devri dayim yapar geçena derler mazi

Murgul'da forsun kalmadi çarşıya enmiyasen
Şakanun yarisi gerçek bacanak kanmiyasen
Bunlar geçici şeylardur inada binmiyasen
Karanlukta taş atarsan kör eder sağlam gözi...

İdris GÜNDOĞDU/(K11'den alınmıştır.)

Efendioğlu'ndan Gündoğdu'ya Cevap⁴⁵

Güzel dinla ey kardeşum bahsedeyim tarihtan,
Senun bazı sözlarna eliyerum meraktan,
Anlatalum acilari birbirina iraktan,
Yavaş yavaş tutuşturdun ciğeruma köz ile

Türkiye'da neya yarar kumandanluk yapmiyan,
Halk partinin temelidur hristiyana tapmiyan,
Gene sizin partinizdur hristiyandan kopmiyan,
Saklamaya ne hacet var görüniyer göz ile.

Mumina münafık dersiz alışmıştır diliniz,
Peygamberun ummmetiyiz nedur saği solunuz,
Allah sizi kurtarurdi doğru olsa yolunuz,
Meshebunuz belli değil dostluk olmaz siz ile.

⁴⁵ (K11/2016 yılında derlemiştir.)

Bu vatani kurtaran kim bir sorun atalara,
Ona göre söz soylayun düşmayun hatalara,
Allah birdur Resul haktır geçmayun otelara,
Selavat geturiyersiz halka niçun naz ile.

Yirmi sene sakladuk bu vatani kız gibi,
Mali mülki dağıtmaduk düşmanlara siz gibi,
Kasadaki sermayeyi erittunuz tuz gibi,
Vatani kurtaracaksınız goya siz o ağız ile.

O akılun sahiplari bu vatani yıktunuz,
Goya sizun ğindunuzda arş eğlaya çıktunuz,
Araduğun cennet nerda etrafa ki baktunuz,
Elmakta nasip olmiyer sekiz metre bez ile.

Türkiye’de oynattunuz düşman ile kızları,
Kulluğa kabul edar mi hak teala sizlari,
Emir veren cenabi hak kara oldi yuzlari,
Düşmandunuz hatalara gidaydunuz iz ile.

Yapturandan hiç küsamam şaka için bayılır,
Kıymetli bir yeganiyim bana baba sayılır,
Aramuzdaki iltifat zannetmam ki zay olur,
Sen ile benim aramda uğraşalum maz ile.

Ayibini yüza vurmak hakkimidur insanun
Hem hak sevardi hemda ben tatli olsa lisanun
Yukini kaldurmam lazim biraz ağra basanun
İstarumki iki kardeş olmiyalum rezile.

Elumdan bahs eylamişsen herhal canun dardadur,
Halk parti guninda elan eskilarun nerdadur,
Düniyaya tapmak olmaz asil vatan ordadur,
İstarum ki attugun taş biraz gitsin menzile.

Yaşatiyerum kalbumda sabir ilmun başını,
Ahir zaman peygamberun bırakmamışim peşini,
İmanumdan şüphe etmam geçtum altmış yaşumi,
Senunki şüpheli kaldı yapturamam tenzile.

Yedi ayluk bir hukümet bir vatani doğurdi,
Yenmiyer neyun cinsi var sizinkinun yoğurdi,
Yetmiş düvel hayran kaldı kara oğlan boğurdi,
Vatanina hizmet edar Türk evladi öz ile.

Bundan sonraki geçimi eşega ayarlayun,
Siza hayirli gelmadi kırati yuvarlayun,
Şimdi sersem başunuzikaşiyun ovarlayun,
Bozuk fikir düzan almaz keman çekun saz ile.

Yarişmi yapacak idun bindunuz kıratlara,
Yol kesturabilacak mi bakmazdan baratlara,
Tez tez siçması geliyer serpmasun süratlara,
Nasil kumari kaybettun otuz iki koz ile.

Atatürk'un mirasidur orda yiğit oturur,
Kumanda ettugi şeyi hem yerina getirur,
Kalbinda hillesi olan bu vatani vatani götürür,
Aslanun yattuğı yerini doldurdunuz toz ile.

Kızun yuzuni gördün mi o tarihta dugunda ,
Ne vaziyet almış gidar goriyersen bu günde,
Ne kız belli neda erkek işte her şey ogunda,
Göstar bunun ayetini nerda olmuş naz ile.

Çekarsen istirabini böyle aci gunlarun ,
Geçerli mi sayiyersen davetini cinlarun,
Herhaldaki rastladunuz tarihina sonlarun,
Ayirdunuz çakacaksiz anasini kuz ile.

Düşürdünüz Türkiye'yi bu hukmina zamanun,
Oku şuruti selati kalmaz ahi amanun,
Kuran birdur Resul haktur neya bağlı gumanun,
Musellada yatamazsen sen o kara yüz ile.

Çok şeylar yapacaktunuz kumandanlar olmasa,
Türkiye'yi satardunuz elunuzdan almasa,
Kımıldiya bilurmiydun Atatürk'ki almasa,
Fatiha'da okumazsız şehit gitti yas ile.

Ne güneşi geturdunuz eniyersen çarşıya,
Ellaruni kaldur ısın gelur karşı karşıya,
Ne gunahi var hocanun yumruk vurur kürsiya.
Mübarek dini terk etma oku oku elif cuz ila.

Evveldan öyle kurulmuş partunuzun adeti,
Ey düşünün uzun olmaz omrunuzun müddeti,
Ricam vardur doğru söza göstarmayun hiddeti,
İlmiledun sultanini eylamayun faz ile.

Abdest alda kıl namazı otur postun üstüne,
İlahi bir sıfat taşı rağbet göster dostüne ,
Hayri şerri sayuh haktan iş yapmayun kastine,
Hak yoluna feda olsun sünnetini farz ile.

Okuyanların cümlesine teşekkür ederim⁴⁶/ Ahmet EFENDİOĞLU

Yazılan bir desatana cevap verilmiş fakat Borçkalı Rüstem'in yazdığı şiire ulaşamamıştır.

Borçkalı Rüstem'e Çitoğlu Dede'nin Cevabı⁴⁷

Genliğimde hükmederdim sen gibi
Biraz sonra olacaksın ben gibi
Efkâr gelmez görünüyor gün gibi
Hünerim teper de gitmek isterim

Aleyküm selam merhaba dostum
Kırkların elinden doludur testim
Sen ile muhabbet etmektir kastım
Güzel kelimeleri yormak isterim

Pek ileri gitme olursun nazar
Az pişmiş lavası edelim pazar
Fırıncı uyumuş çırağı yazar
Eski iki kuruşu atmak isterim

Bir âşık överse kendi kendini
Yıkar da yapamaz aşkın bendini
Meyvesini yer de sormaz adını
Öyle cahilleri görmek isterim

⁴⁶ K11'den alınan eserin orijinalinde bu yazı yazılmıştır. Özüne sadık kalmak amacıyla eklenmiştir.

⁴⁷ K22'den/2016 yılında alınmıştır. Borçkalı Rüstem'in yazdığı destana alan araştırması sırasında ulaşamamıştır.

Başını kesersen giyilir yelek
Kesmeyip yazarsan yiyilir çilek
Niçin söyleniyor dünyaya felek
Uçurdum kendimi tutmak isterim

Aba yaba kaba dudağın söyler
Zaman âşıkları düşünür neler
Dedeyi aldattık sonra da derler
Ben de halasına sövmek isterim

Değeri değmezdi edindik âşık
Karanlık gecede umarsın ışık
Rüstem değer ile oynasın kaşık
Bir arçı haneye atmak isterim

Olmaz imiş enka kuşun avcısı
Uçmaktadır yok gündüzü gecesi
Atar yumurtayı çıkar civcisi
Yazın der semaya gitmek isterim

Bana hoş geldi senin sualin
Hüner sende iken gelmez zevalin
Âşık her bir yerde ötmez kavalın
Eğer ölse horon etmek isterim

Bir iki keçiden anlamaz deden
Neden halk olundu bilirsin madem
Üç yüz yıl ağladı Havva ile Âdem
Onun hikmetine gitmek isterim

Buyurun soframda çok katık vardır
Denizin dibinde bir sanık vardır
Sandığın içinde ne matah vardır
Sen alırsan ben de satmak isterim

Cebeli sumanda vardır keramet
Nuh'un sefinesi buldu selamet
Bir millet azarsa kopar kıyamet
Uyan âşık uyan dürtmek isterim

Kuş gibi uçmuştur elimden gençlik
Çabuk akşam oldu duymadım açlık
Fakir Dede ister üs ile güçlük
Ancak bir nasihat etmek isterim

13.3.3 Hiciv

Bir kişiyi, bir toplumu, bir âdeti, görülen kusur ve eksiklikleri, gülünç halleri, açık veya kapalı yeren alaya alan söz, yazı veya eserlere *hiciv/yergi* denilmektedir.

Nüzhetiyeli Mülazımoğlu İbrahim'in Hicvi⁴⁸

Bir yıl on iki aydır
Kırk sekiz haftası var
Kayık gene su almış
Ne biçim tahtası var
Dolu çeşme boşanmaz
Musluğun paftası var
Uyamam şeytan sazına
Huriler sofrası var

⁴⁸ (K22 derlemiştir.)

Hangi muhafız demiş
Dünyanın ortası var
Ah gidi geçen günler
Geçti gelmez bir daha
Çok aylar gelip geçti
Yılbaşına var daha
Acınacak halinen
Mevla'm biz gör daha
Şeytanlar dürter beni
Dervişler der dur daha

Nüzhetiyeli İlyas Kuş'un Uyuz Üzerine Hicvi

Dedem:

Yaşımı sorarsan bu sene 30
Nerden bela geldin başıma uyuz
Geceki azarsın neredesin gündüz
Sen bizim haneye geldin nereden

Uyuz:

Âdetimdir dosttan dosta gezerim
Gündüz pusudayım gece azarım
Sanma 4-5 sene senden bezerim
Dostlara giderim gene buradan

Dedem:

Bana öğret mekân ile yerini
Daha hiç kimseye vermem sihrini
Köyde 5-10 hane çeker kahrını
Munzur mu yarattı seni yaradan?

Uyuz:

Biz çoğuz ama birdir ismimiz
Yedi kabiledir bizim cinsimiz
Köpekleri soyar var bir kısmımız
Kan akıtır, kaşydıkça deriden

Dedem:

Hiç övünme kabileyi cins ile
İyiliğin yok tanıştık bir vesile
Var git başkasına o heves ile
Misafir ol dostlarıma sıradan

Uyuz:

İstanbul'dan getirtmişsin yağlı katranı
Berbat ettin iç don ile mintanı
Bana öğret o ilacı satanı
Öylesini yakalarım geriden

Dedem:

Yeni cami avlusuna varırsın
Sarı saçlı bir adamı görürsün
Uyuz ilacını ona sorarsın
Kaç kişilik derde sığar yerinden.

13.3.4. Manzum Halk Hikâyeleri

Köyde yazılan her bir eserin başlığına konusuyla beraber “X Destanı” denmiştir. Fakat destan olarak başlıklandırılan çoğu eser “Manzum Hikâye”lerden oluşmaktadır.

Necip Enişte'nin Şifanamesi

Bu eserin hikâyesi K22'den alınan bilgiler doğrultusunda aktarılmıştır.

“Babam (İbrahim Kuş), Çitoğlu mezarlığına beton atma işiyle uğraşırken rahmetli Necip Enişte ile Sakarbiçkılı göznlüklü İlyas Amca hafta sonu yardıma geleceklerini malzeme getirtmesini söylüyorlar, tabii babam da sevinçle malzemeleri getiriyor lakin hafta sonu İlyas Amca yalnız geliyor neyse çalışıyorlar, akşam kahvede Necip Enişte'nin neden gelemediğini de öğreniyorlar. Bu kez iki Sakarbiçkılı (Hiko Halit Dayı ve İlyas Amca) babama bu durum için destan yazmasını haftaya bir kez daha geleceklerini söylüyorlar, babam da çok sevdiği ve çok iyi anlaştığı Necip Enişte'ye bu destanı yazıp kahvede cebine koyuyor (K22).”

Dinleyin yaren, ahbaplar destanın özetini
Başa gelen felaketler kovalar birbirini
Bir emraz görmeden bilmez kul sıhhat lezzetini
Kişiyi kader güldürür görmedim yararını

Bir baba beş evlat bakar dördü bakmaz pederi
Ezel ervahta böyledir insanların kaderi
Beni hiçbir iş yıldırılmaz hak vermesin kederi
Tedbirli işi severim görsem de zararını

Kayınçoya söz vermişim bir gün yardım etmeyi
Çocuklar geldi tutturdu o gün dağa gitmeyi
Sabah erken haber verdim sevmem yalan atmayı
Mahcubane arz eyledim mazeret beyanını

Üç haneye odun lazım Recep, Rafet, Saffet'e
Tatil günü dağa çıktık bakmam istirahat
Makta da odun topladık yığın yaptık
Üç kamyon kaldıramaz doldurur her birini

Yorgun argın eve geldim keyfim biraz yoruldu
Toplandılar başucuma çocuklar çok üzüldü
Altı kap yemek yiyince midem biraz bozuldu
Biz Osmanlılar bilmeyiz yemenin kararını

Gece saat bir buçukta uyandım dar bir halde
Karnımda bir gürültü var gaz yapmıştır herhalde
Bir yellensem geçer dedim kaldım garip ahvalde
Su gibi ishal başladı çok gördüm zararını

Bir yeltendim kalkmak için daha fena başladı
İç donun lastiği koptu pijamaya işledi
Yatak yorgan berbat oldu Fatma beni haşladı
Tehir olan tedbirlerin görmedim yararını

İçimde bir bulantı var kalktım gitsem çeşmeye
Başım döndü yere düştüm hem başladım kusmaya
Abur cubur yemek yedim değmez bunu deşmeye
Netice sağlam kalmadı sofanın (*hol, çardak) bir kenarı

Sağ olsunlar yıkayıp da bezleyip yatırdılar
Bari bir kuran okusun Veyis'i getirdiler
Hepsi geçmiş olsun dedi yanıma oturdular
Sıhhat avdet etmeyince unutmam bu halleri

Eniştayi kızdırmanın bulduk ancak kastını
Kişi dar günde yâd eder akrabayı dostunu
Bir muhabbet name olsun diye yazdık destanı
Der Çitoğlu aratmasın hak Mevla bu günleri.
Deyip kesti/ **K22**

Dedemin Yanında Çobanlık Yapan Ali İhsan

Seferberlik zamanına ait de bir destan vardır: Enver Paşa yetimleri getirmiş seferberlik zamanı. Ali İhsan babamın (İbrahim Kuş) yanında çalışmış. Halep'ten gelip çobanlık yapmış. Babamla karşılıklı destanları var (K22).

Vatanımız Halep şehri ismimiz Ali İhsan
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı
Ahvale destan yazardım daha çok vardır noksan
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Harka mahşuk kör yazıda beş yüz yetim biriktik
Bölük bölük manga koli istasyona gittik
Padişahımız çok yaşa hepimiz birden dedik
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Van'dan Diyarbakır'dan bir buçuk tabur olduk
Trenin yetmiş vagonu yetimler ile dolduk
Altı gün altı gecede derse adeta geldik
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Yedi yaşına girince terki diyar olmuşum
Vasıtamız Enver paşa İstanbul 'a gelmişim
Darıhıtam mektebinde iki üç ay kalmışım
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

İstanbul işgal olunca kayboldu Enver paşa
Bir daha yetimlik geldi talihsiz garip başa
Bütün yetimler ağladık vizemiz çıktı arşı
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

On üç yaşından yukarı yetimleri seçtiler
Silah cephaneyi alıp bir tarafa kaçtılar
Enver paşa ile birlik Avrupa'ya geçtiler
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Arkadaşlar bize çattı zamanın en fenası
Yetimin imkânı olsa yıkılmazdı binası
Yoktan çıksa el tutamaz iki cihan banesi
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Şimdi zaman bize uymaz biz zamana uyalım
Vatanımız nerde kaldı acep kime soralım
Çekilelim bir sahraya ağlamayla doyalım
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Kanatlarımız yoktur ki havalardan uçalım
Ovaları tepeleri rüzgâr gibi geçelim
Ne azık var ne de harçlık kudret yok ki kaçalım
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Biz meydana getirdi valideler becerdi
Beşikte babalarımız bizi okşar kucardı
Kavim kabile burada olsa elbet bize acırdı
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Üst başımız bitlendi çamaşır yok ki giysek
Sabah olur akşam olur yemek yok ki yesek
Hiç kimseyi tanımayız derdimiz nedir desek
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Dünyanın ahırındayız dünya fesat oldu
Başladı geybz hükümet gıbadet fasıt oldu
Yetimlerin kumyası defterden reşit oldu
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Vatan selameti için sınıf sınıf yığıldık
Sonra çil yavrusu gibi sokaklara dağıldık
Hiç kimse sahip çıkmadı her köşede ağladık
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Sultan Ahmet meydanında çattı bana bir kadın
İki ellerinden öptüm sordu ki nedir adın?
Adım soracağına söyle ki nedir derdin?
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Oğlum seni götüreyim İzmit'e gelir misin?
Seni güzel yere versem çobanlık bilir misin?
Boğazın beslemeye on sene durur musun?
On beş yaşına gelince unutursun anayı

Aman hanım sen bilirsın beni götür İzmit'e
İster çobanlık yapayım istersen ver mezata
Allah'tan başka kisem yok yüz tutmuşum hazreta
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Bohçacı Hatice Hanım Lütfiye'ye götürdü
Baktım bir ihtiyar ile pazarlığa oturdu
Beni sattı kuzu gibi iki kayme tutturdu
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Gözlerim yaş ile doldu beni ucuz satınca
Torbayı çantaya koyup geçti gitti Hatice
Ne aylığa ne yıllığa verilmedi netice
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Lütfiye'nin ağasına hizmet ettim beş sene
Giderken üç kayme verdi Allah razı olsun gene
Ne yapayım yangınım var söylerim yane yane
Biz babadan yetim kaldık hiç görmedik anayı

Evde büyük validemin ellerinden öperim
Eğer ki elimden gelse gene iyilik yaparım
Gul ğıyanım çocuğunu tutup yere çarparım
Doğru hizmet etmediyse yediririm naneyi

Evde büyük küçüklere çok çok selam ederim
Biraz yangınıyım amatatlı kelam söylerim
Çıktım büyük Döşeme'ye ordan çalım ederim
Artık çıktım yetimlikten unutmşum anayı

Benden sual sorarsanız fevkalade halim var
Bir elim yağ içindedir öbüründe balım var
Öyle bir kapıyı buldum ayrılmak yok ölüm var
Dede beni everecek delan kutiş nanayı.

Destan-ı Ferhadiye/Balık Destanı (Eski adi Çayir Dağı)

“Babaannem (Fatma Kuş) 107 yaşındayken vefat etti. Bu hikâyeleri bana o anlattı. Ferhadiye diye bir köy var aşağıda. Orda beş kişi, tepenin arkasında dere var, Bıçkidere derler o dereye alabalık olur. Bunlar sözleşmişler 5-6 kişi balık tutmaya gitmişler oraya. 3-4 gün orada gezmişler balık tutmadan gelmişler, tutamamışlar. Gelmişler dedem onlara yazmış bu destanı (K22).”

Ferhadiye'den beş kişi

Yapmışlar muzakere

Demişler balık avına

Gidalum bazi kere

Bu bir ticaret yolidur

Çikmasun aşikare

Hukumetumuz duyarsa

Cezaya çarpar bizi

Salibek der siz bilmazsiz

Konuşmayun boşına

Benum kadar aklınız ermaz

Hukümetun işına
Boyle bir akarat bulan
Geçer işin başına
Hukümet duyacak olsa
Hemen yakalar bizi
Tarif üzere gidipte
Büyük gölü bulmuşlar
Balıkların kara gölü
Burasıdır demişler
Muhimmatla beraber
Purtıları yaymışlar
Dere boyu sular azar
Savurur hırpalar bizi
Arkadaşlar biz bu göle
Birkaç bomba atalım
Sarhoşlanmış balıkları
Birer birer tutalım
Bolaki kaza çıkmasın
Bir tarafa yatalım
Tehlikeden savuşmazsak
Misketler çarpar bize
Ali Can Ağa darılır
Niçin göle dalmazsınız
Balıklar nasıl tutulur
Henüz onu bilmazsınız

Bu tembelluk sizda iken

Elbet adam olmazsiz

Hava azar sular azar

Bir yere teper bizi

Sari Bek der ağustosda

Sular azmaz korkmayın

Arkadaşlar ricam vardır

Beni suya sokmayın

Ağırır saçım sakalım

Gençliğimi yıkmayın

İhtiyarlık bir marazdır

Ahreta çekar bizi

Salı Bek der üç gün oldi

Geziyoruz avare

Yaz geçti de bir iki gün

Bakamadım davare

Artoh bu aklınıza

Atmalı bir kavara

Ana babamız sağ olsaydı

Darılır döverdi bizi

Balbal Osman rica eder

Hayde gidelim buradan

Biçi Dere balık dolu

Yukumuzu tutalum

Çamurli boğaz yakındır

Gidip orda yatalım
Çani Ağa hanedardur
Misafir yapar bizi
Sali Bek der arkadaşlar
Menemşeye⁴⁹ gidelim
Abdul Çavuş'un yanında
Yoğurt kaymak yiyelim
Arkadaş balık yer misin?
Şaka gerçek diyelim
Eğer iştah varsa
Sarılr öper bizi
Aslan Ağa inat eder
Yakındır ayı tepe
Orda bir Hacı Timur var
Bizi bekliyor bu gece
Her sene patates toplar
Tarladan tam yüz küfe
Kırk senelik ahbabımdır
Hemen karşılar bizi
Dördinci gun saat onda
Giymişlar purtileri
Yetmiş dokuzdan ibaret
Saymışlar balıkları
Bu akşam köye dönelim

⁴⁹ Nüzhetiye Köyü'nde bulunan bir yayla adıdır.

Yeter artık demişler
Kibar ağa yola baka baka
Encamı satar bizi
Ayaküstü hesap olmaz
Bir yere oturalım
Balıkları pay etmeden
Köye mi götürelim?
Taksimata az gelirse
Biraz daha artıralım
Çoğisi yollara bakar
Onlarda bekler bizi
Nuri Bek der yol tükensin
Herekes kupuz⁵⁰ atıyor
Seymen'de deniz kıyısı
Balık ile batıyor
Ormancıoğlu'nun gemisi
Bediyava yatıyer
Üçyüz fiçi balıklarla
Kıyıya çeker bizi
Ali Can der; arkadaşlar
Durun bir şey diyeyim
Sizin kaynatanız yok
Ben birkaç fazla alayım
Üç beş tane fazla verin

⁵⁰ Kupuz: Palavra

Kaynatama vereyim
Azda versak olmaz
Hemen bizi köyden kovar
Cumhuriyet ilan oldu
Herkes bakar keyfine
Dursun efendi bulacak
Manastıra define
Gök horoz nerde öterse
Ordan çıkar define.

Kesegan Destanı

[Bu destan 1920'de İstiklal Harbi'nde Laz Arif'in muhtarlığa intihabı ve kasaplık, damızlık hayvan getirmek için yolda kesegan (domuz) rastlaması hakkındadır.] (K116)

Hükümetten emir geldi Nüzhetiye Köyü'ne
Muhtara intihap olur bir de tütün korucu
Kimse muhtarlık yapmadı işi uzadı boyunca
Geldi bir iki jandarma hani muhtarla korucu

İmam der ki dört kişi var muhtarlığa şaheste
İçlerinde Laz Arif'tir hepsinden de aletse⁵¹
Kaptan vapuru çevirir çağıranda tornistane⁵²
Her bir işe yekta olan muhtar olur birinci

⁵¹ Aletse: Güçlü, kuvvetli, becerikli kimse.

⁵² Tornistane: Geriye dönüş

Arif Ağa gel yapalım ücretini pazarlık
Acep seni kim getirdi Döşeme'ye nazarlık
Bazı dervişlik yaparsın sende var işgüzarlık
Her bir işe yeğın olan muhtar olur birinci

Sene başına üç ay var ben istemem ücreti
Hele bir yola koyayım Bahçecik'i İzmit'i
Üçer yük odun getirin seyredersiniz hizmeti
Bir daha sene veririsin ücret ile haraç

Sittin sene muhtar olsan daha çıkarmam bil ki
Kıyafetin değışilir kaçar giyersin kürkü
Aslan Bey köye gelirse cevap verirsın belki
Temel Çavuş'un boynuna fena sardı kırbacı

Ben muhtar olduğum vakit köye gelmez müfreze
Ocakta derebeylik var titremiştir Rize
Bana konmuş oğlu derler tavuk değmez horoza
Namaz kılmam ama bakma bir gün kırmam orucu

Arkadaşlar izin verin öte güze gideyim
Orada kasaplık mevzudur biraz kavurma edeyim
Geç gelen misafirlere söyleyin ki ne deyim
Ağalık verme ilendir yiğitlik varma ilan

Muhtar ortalık kötüdür yalnız çıkma yola
Yoksa eşkıyalar çatar başına gelir bela
Muhammed'i beraber al gidecek isan illa
On kişiye cevap verir çeker eski kılıncı

Arkadaşlar uğurlar olsun Ahsarcık'a ki vardık
Meğer bina süvarisi 500 atlıyı gördük
Bu akşam nerede yatalım Ahmet Çavuş'a sorduk
Dedi Begni köye gidin yoktur başka ilacı

Bizi misafir eyledi Begni⁵³ köyde birisi
Sorduk hesaplık var mıdır geldi sözün sırası
Öyle şeyi aramayın taranmıştır burası
Kasaplıklar nerde kaldı bırakmadılar pilici

Bir buçuk parmak kar yağdı orda kaldık o gece
Dedim burada kapanırsam halimiz olur nice
Çektim atın kolanını sabah olmadan önce
Arkadaş tabana kuvvet gel olalım sılacı

Oradan bir buçuk saate Aloş Dağı'na geldik
Hem hayvanlar soluk alsın hem su içelim dedik
Domba malagina⁵⁴ benzer karşıda domuz gördük
Galiba baba zannetti beni kürklü görünce

Dedim olan kesegan⁵⁵ dur üstümüze geliyor
Keseganlar diş parlatır zannetme ki gülüyor
Fuşki⁵⁶ yiyen gazabından kuyruğunu sallıyor
Arkadaş gitme yanına ezdirsin kuluncu

Geldi bir alamet bir şey tarif olmaz dil ile
Gövdesi beş buçuk karış boynu birdir bel ile
Kaçmakla kurtulamazdık karşı geldik haliyle
Başladık dua etmeye hemen açtık avucu

⁵³ İznik'e bağlı bir köydür.

⁵⁴ Domba malağı: Manda, camış.

⁵⁵ Kesegan: Domuz

⁵⁶ Fuşki: Bok

Muhammed çepere çıktı hesapta atlayacak
Domuz çepere çıktı dayandı korkudan patlayacak
Arif Ağa abuk yetiş aman beni yiyecek
İki karış arasına yerleştirdi kılıncı

Birkaç tane fişek yaktım ha böyle yaka yaka
Rengi benzimiz kalmadı yakın değildir şaka
Size yalan bize gerçek gelirdi 300 okka
Dişleri bir buçuk karış olur tütün sivrici

Çeper der ki çıkmadı hırlamayla
Seyf oğlunun dombasından belki daha iri idi
Fışkı yiyenin butları tam bir kulaç var idi
Heybeti görmeye mahsus sanki deccal hurucu

Çektim la gant tabancayı dayadım küreğince
Yedi buçukluk top olsa işlemez yüreğine
Burun delikleri benzer Mithat'ın körüğüne
Sanırsın vapurdumanı soluk alıp verince

Arkadaş uğurlar olsun azat oldum elinden
Arş ileri marş ileri kalma yolundan
Avcı abram burada olsa anlar senin dilinden
Sana kimse elişemez ne avane ne kurucu

Define Destanı⁵⁷

Nüzhetiye cisim köydür vardır akıl daneler
Eskiler gitti kalmadı ilerledi yeniler
Kimisi çıkılmış dağlara defineyi ararlar
Kimi heyet odasında başı açık oturur

⁵⁷ Kaynak 22'den/2016 yılında derlenmiş olan bu eseri Mehmet Kuş yazmıştır.

Bozdular medreseleri bıraktılar iki oda
Köy kanunu neşr olacak heyet toplanır orada
Yemek yemeye giderler saat gelince dörde
İçlerinden en akıllı evden ekmeğ götürür

Kadir Bey vasıta oldu boyattırdı camiye
Ne hatip var ne hitabet millet kılar cumayı
Muallim kemeçe çalar heyet oynar damayı
Bunlar köyün şerefini fevkalade arttırır

Kimisi abone olmuş alır okur gazete
Kimisi tebdili mekân kalkar gider İzmit'e
Kimisi baba malını çıkarıyor mezata
Köydekiler genişlenir rahat rahat oturur

Dokuz kişi söz bir etmiş manastıra gidelim
Çadır mühimmat beraber gece orda yatalım
Eğer antika çıkarsa Avrupa'da satalım
Yahutta Hüseyin Efendi alır Çin'e götürür

Paşaoğlu Molla Hasan'a yaptırmışlar iştihar
Bir nişansız horoz bulun bahtiyarsız bahtiyar
Süleyman der biz de vardır darılmazsa ihtiyar
Gizli alır kucağına manastıra götürür

Molla Hasan manastırda götürür kitap açar
Ayağına kırnap bağlı horoz havaya uçar
Define olduğu yere bereket hemen düşer
Başladı kulak vermeye kuyruğunu yatırır

Paşaoğlu ile Mehmet beyin gelmedi kanaatı
Molla Muhammette gelsin söylemiş nihayeti
İkisinin bir gelirse bunların maarifeti
O zaman da çalışmaya herkes gönül yatırır

Molla Muhammet gelince kitap çıkardı boynundan
Mehmet Bey tam gusül çekti ayrılmadı yanından
Çıkarır gül çubuğunu iki karış boyundan
Okur üfler üzerine vurur yere batırır

Okur okur yere vurur gül çubuğunu hatip
Ben ustamdan böyle gördüm var daha birkaç tertip
Mehmet Bey nazır olursa bende olurum kâtip
Bu öyle bir zanaattır bizi hacca götürür

Mehmet Bey nutuk başladı dağı aşar kıyıda
Hepimiz zengin olalım gezmeyelim perişan
İçimizde kimse var mı davulcu kadar çalışan
Eğer burada olmuş olsa bir haftada bitirir

Sakarbıçkı'dan gelenler sadıkane çalışır
İsmail hakkı inceleri toplamaya bulaşır
Çadır erzak at üstünde manastırı dolaşır
Zavallı Çito İbrahim meğer yolu yitirir

Mehmet Bey Süleyman ile İbrahim üçüncüdür
Bunların itibarı İzmit'te birincidir
Bir de Fuat Efendi var mahdumu kuyumcudur
Bunlara hazine versen iki güne batırır

Süleyman Efendi bilir alış veriş halinden
O da İzmit'e kaçıyor bezdi baba malından
Hancılık beceremedi her şey gelir elinden
Vatan fedakârlığını hatim eder bitirir

Abdullah'ın rızkı boldur mutlak bir şeye çatar
Babasına mermerleri ucuz pahalı satar
Eğer define çıkarsa artık lort gibi yaşar
Köyde öksüz yetimlerin borçlarını yatırır

Halil Bey'in oğlu Ahmet devamlıdır namaza
Manastıra cemaati çatmış omuz omuza
Süleyman'ın özrü vardır benzer kara domuza
Namaz vakti yaklaştıkça dertli dertli oturur

Sonradan iştirak etmiş Sakarbıçkı alayı
Niçin dâhil etmemişler acep uzun Ali'yi
Güya haber vermemişler hasetlikten dolayı
Yazık oldun Hiko Mehmet kazmasını yitirir

Hasan Usta pathi sarmış bir gün kendi atına
Yularından çekip gitmiş hiç bakmamış ardına
Eve gelmiş yük çözecek semeri yok sırtında
Hasan Usta çıplak atı meğer eve getirir

Hasan usta eve geldi çocukları çağırdı
Yularından çeke çeke avuçlarım ağırdı
Ata ne oldu diye kaynanası bağırdı
Benim kabahatim yoktur hayvan semer yitirir

Enište atı çekmekte hiç geri bakmadın mı?
Galiba fazla yükledin Allah'tan korkmadın mı?
Acaba yükü sararken kolanı sıkmadın mı?
Sahibi aptal olursa hayvan semer yitirir

Orasını karıştırma o ne olduysa oldu
Koca semer hoş kaybolmaz elbet birisi buldu
Darılmanın lüzumu yok at ki selamet geldi
Bir hayvan hayırsız olursa sahibini batırır

Sakarbıçkı'dan üç kişi tertip ilen gelmişler
Zerdeve⁵⁸ yavrularını mağarada bulmuşlar
Zerdeveye benzemiyor bazıları demişler
Bunları babam iyi tanır Mehmet eve getirir

Zigzigebi⁵⁹ ha mohkavan⁶⁰ darılır Osman Ağa
Bunlar köyde şenlik bırakmaz haydi götürün dağa
Kestaneyle cevizleri hep yerler sağdan sağa
Kuş kafesine doldurup dayısına götürür

İzzetoğlu davulcuyu bastıracak
Hiko Mehmet gazabından bayağı kusturacak
Zerdeveler türerse karnına post vuracak
Bir küçük kürk diktirirse yakasını yaptıracak

⁵⁸ Zerdeve: çakal, sansar

⁵⁹ Zigzigebi: sincap yavrusu

⁶⁰ ha mohkavadan: Nereye getiriyorsunuz

Sakarbıçkı'dan gidenlerin gözü açık bulundu
Mermer taşlar tuğlalar ortak mallar alındı
Zerdevenin yavruları bir oyunla çalındı
Cesur insan nere gitse gündeliğini çıkarır

Destana bir son verelim herkes bezdi usandı
Çok kişi çalıştı ama Sakarbıçkı kazandı
Zerdevenin yavruları bir oyunla çalındı
Üç beş kişi söz bir edip sıra oturur

Fare Destanı⁶¹

Ahmet Ağa der ki;

*Havalar bozdu evin içi doldu
Sıçanlar azdı
Kimisi istirahat da kimisi gezdi
İlahi bu nasıl zamana geldik.*

Taveb gamohkeben, modiyan nadi (*Kafalarını çıkarmışlar geliyorlar sürü -gibi-*)

Ars napşveni gagdes ars kesşi cadi (*Ne ekmek kırıntısı bıraktılar, ne de *çanakta ekmek*)

Başumuzdan aştı bunların derdi, (*Başımızdan aştı bunların derdi*)
İlahi bu nasıl zamana geldük (*İlahi bu nasıl zamana geldik*)

*Meterisa oturturdum uşağı, (Meterisa= Nöbet- nöbete oturttum uşağı)

Üç, dört tanesini vurdi aşağı (üç dört tanesini vurdu aşağı)

Aldi surukladi sardı guşağı, (aldı sürükledi sardı kuşağı)

Geri galanlardan amana geldük (geriye kalanlardan amana geldik)

Yarı gece *mehli (gece yarısına yakın) geldi bir kedi (mehli: vakit)

Buyuk bir gismeti tavandan endi (büyük bir kısmeti tavandan indi)

⁶¹ Hem Gürcüce hem de ağızlı bir Türkçe ile söylenen bu şiir de transkript yapılmamıştır. Köy halkı geldikleri andan itibaren olan Gürcüceyi kullanmaktadır. Gürcüceyi sadece konuşmaktadırlar. Alfabesini bilmemektedirler. Bu nedenle, bu eser Gürcüce nasıl söyleniyorsa ona uyulmuş ve Latin harfleri kullanarak yazılmıştır.

Postini brahti, etini yedi, (postunu= deri bıraktı etini yedi)
Geri galanlardan amana gelduk (geriye kalanlardan amana geldik)

Şvağameşi avdek duzahe Ayşi's, (Gece yarısı kalktım çağırırım
Ayşe 'yi)
Kata nahe yohsa gagabdep karşı (Kediye bul yoksa seni -evden- dışarı
atarım)
Amdeni haloba argesmis gurşi (Bu kadar sesi duymuyor mu
kulakların)
İlahi bu nasıl zamane gelduk (İlahi bu nasıl zamana geldik)

Ortveni avdekit duzahet beber, (İkimiz kalktık çağırıldık ihtiyarı)
Beberi adgada değvana biber (İhtiyar kalktı ama -adeta- bibere benzer
vaziyette eğik)
Meger ustida amatis haber (Meğer bunlardan haber bekliyordu)
Bin aman şimdi amana gelduk (Bin aman şimdi amana geldik)
Pisigumun adi Tekir'dur Tekir, (Kedimin adı Tekir'dir Tekir)
Kaşlari karadur, gozlari çakir (Kaşlari karadır, gözleri çakır)
Hepsini boğar olsalar nahir, (Hepsini boğar olsalar nehir)
Bunlarun şerrinden amana gelduk. (Bunların şerrinden imana geldik)

İlyas Kuş, 2007 yılında yazmıştır.

13.3.5. Destan

Nüzhetiye/Döşeme köyüne civar köylerce “Destancılar Köyü” denilmektedir. Bunun sebebi ise köyde yaşanan hadiseler, savaşlar, kayıplar, kutlamalar, bir durumu veya kişiyi eleştirmek ya da övmek gibi durumlar şiir formunda şekil bularak oluşturulmuştur. Köy, sözlü edebiyat bakımından oldukça zengindir. Bu eserlerden çok eski olanları köy halkı tarafından muhafaza edilerek günümüze kadar ulaşabilmiştir.

O destanlardan alan araştırmasında aktarılan ürünler şunlardır:

“Osman Çavuş'a Rize'den üç kardeş çalışmaya gelir oradan kardeşlerden biri saraylı köyüne bekçi olarak gider ve orada vurulur bunun üzerine iki kardeşte vurulan kardeşlerinin intikamını almak için atını vururlar ve dağa çıkarlar. Büyük bir çete olurlar İzmit ve İzmit arasını ele geçirip soygunlar ve vurgunlar yaparlar bu bölge bunlara teslim olur ve kimse karşı

çıkamaz. Döşemedeki Osman Çavuş'un yanında çalıştıkları zaman el dokuması şalları varmış onları istemişler Osman Çavuş vermemiş diye rivayet edilir. Bunun üzerine Böceklideki evi hayvanları açıp yaralıyorlar ve evi yakıyorlar. Ev yanarken de çete horon oynamaya başlıyor. Osman Çavuş 'un karısı bunu görüp oraya doğru giderken kadını da yaralıyorlar silahla ve Osman Çavuş'a düşman olup mücadele veriyorlar. Bu çete köy içinden de destek alıyor. Bu çetenin ününü kullanarak soygun yapan yeni çeteler türüyor; daha ziyade Arnavut asıllı imişler. Sonra Devlet af ilan ediyor bu çeteler ve halk arasında barış yapılıyor. Yetim Oğlu çetesi de Saraylı köyünden ayrılarak Yalova'ya Yerleşiyor fakat vurulan kardeşinin Saraylı'da çoluk çocuğu vardır. Bu çetenin aile fertleri de orada kalıyormuş bunları da alıp götürmek için Yalova'dan vapurla Değirmendere'ye geliyorlar. Beş kişi oldukları söyleniyor Saraylı'ya çıkarken yolda yemek yemeye oturuyorlar. Değirmendere'ye indiklerinde Arnavutlar ve eski düşmanları görüyor ve pusu kurup yemek yerken üçünü vuruyorlar çete başı iki kişiyi de yakalayıp saraylı köyüne getirip saraylı meydanında hala bulunan büyük çınara bağlayarak karşılarına silahla geçip duruyorlar ve bardakla su getirip alın ezel şerbetinizi için diye ikram edip vuruyorlar. Olayın kısa özeti budur. Her kitadaki olay yaşanmış hadisedir. Bunları ben Osman Çavuş'un yeğeni olan babaannem Gülizar nenemden dinledim.”⁶²

Yetimoğlu Destanı

Ehli kâmil olan köşin yatırsın
Vasfi halimsiz idem beyane
Ayakta olanlar yekün otursun
Okunsun destanem olsun ayane

Aslımız Rizeli cinsimiz firar
Sülalemiz yekün bu yolu kovar
Kuttaitarikiz yok bize karar
Gezerdik sahralarda tahane

⁶² K116/ 13.08.2008 tarihinde Gülizar Ulusoy'dan derlemiştir.

Seferberlik çıktı afv olduk cümle
Biz nahak bir ferde itmezdik hamle
Şaduman gezerdik devranı demle
Çok şükür iderdik gani süphane

Nihat Rize'den çıktık gurbete
Abudane attı bizi İzmit'e
Asla akıl ermez kader kısmete
Gezdirir insanı bu abudane

Hüseyi durdu Saraylıda korucu
Kardeş acısıdır yürek yarıcı
Çerkes Selim çıktı adam vurucu
Boyandı kardeşim al kızıl kane

İki kardeş silahlandık olzaman
Tuttuk yakasını vermedik aman
Çifte yağlı kurşun sıkınca duman
Eyledik düşmanı hakı yeksane

Tekrar firarlığı aldırık göze
Derdimiz bir iken çıktı beşyüze
Dört yüz kişi çıktı takibimize
Ararlardı bizi pek hainane

Ben düzdüm tayfamı oldum dört kişi
Akıttım gözümünden kan ile yaşı
Sarmıştı gönlüme kardeş teşvişi
Boyandı dideler Hun'u giriyane

Döşeme köyünde sık sık gezerdik
Tertip eder cephaneyi düzerdik
Zerre kemlik olsa ol dem sezerdik
Dolanırdık şöyle pek cesurane

Cenab-ı hak verdi bize himmeti
Terke ettik sefayı zevki zinneti
Döşemeden yerdik namı nimeti
Osman Çavuşa olur idik mihmane

Düşman almak isterbizden mezağı
Meğerki kurmuşlar hille ile düzağı
Yakın ecel hiçbeklemez uzağı
Atmaca yaklaşmış eve sırrane

Umum müfrezeye haber verilmiş
Hanenin etrafı yekün sarılmış
Atmaca yekpare bizzat ayrılmış
Ayaz ışığında çıkmış meyade

Vardım pencereye karartı gördüm
Inca nişan aldım muvizer sürdüm
Orada atmacayı bilmeden vurdum
Neticeden sonra yandım o cane

Bu sargıde Osman Çavuş'un yüzünden
Utanmadık ekmeğinden tuzundan
Bir müfreze dahi vurduk gözünden
Dağıttık sargıyı o yan bu yane

Duyduk Osman Çavuş'un hile mekrini
Şeytan iğva vermiş almış fikrini
İşi hep muhbirlik bırakmış zikrini
Pirlikte ram olmuş kâfir şeytane

Pişman olur diye bir zaman baktık
Ne fiilde diye klavuz taktık
Vurduk karısını evini yaktık
Ateş saldık ahır dolu hayvane

Azdı bela birbirine eklendi
Hep bağlandı geçit yollar beklendi
Hain olan canlar nice paklandı
Vasfi kabil değil gelmez lisane

Beş yıl bu hal üzre sürdük devranı
Dolandık sahrayı bağı ormanı
Birçoğuna yazdık akça fermanı
En azı pangnot beşyüz seksene

Fulacıktan aldık üç bin kırmızı
On beş adet beşi birlik bir dizi
Hep ayağı kalktı İznik körfezi
Her tarafta olduk dile destane

Sivritepe yatağımız yerimiz
Saraylı köyünde her bir varımız
Terekki etmekte idi karımız
Varidat koymuştuk bağa bostane

Olduğumuz yeri herkes bilirdi
Yaran, ahbap gelir bizi bulurdu
Ekmeğimiz Saraylıdan gelirdi
Katığımız incir, üzüm kestane

Çerkez köyünde kurduk bir güzel oyun
Haftada gelirdi üç tane koyun
Emeği çok bize şu Ömer beyin
Aldık parasını olduk mestane

Akıbet hükümet kurdu bir plan
Dağıttı ülkeye bir büyük yalan
Kırk kişi müfreze Arnavut ilen
Eşkiya namını verdi cihane

Bundan sonra rahatımız bozuldu
Eşkiya sıfatı takip düzüldü
Güvenilen yerden hile sezildi
Elde tutar dal kalmadı bir tane

Arnavut çetesi soygun başladı
Nice nahak zulümkarlık işledi
Nice canlar yakıp gözler yaşladı
Ahali çıkmaz oldu bir yane

Namımızla çok karyeler bastılar
Nicesini nahak başın kestiler
Çoğusu da yidiğini kustular
Katıldı uhraya giden kervane

Başladılar bunlar halkı soymaya
Her birisi girdi ayrı simaya
Her tarafta başladık müsademeye
Etraf köyler hep çıkardı seyrane

Ahir Arnavutlar yoldan şaşılar
Hükümete karşı haksız düştüler
Cidden firar olup dağa kaçtılar
Akıl ermez ol hikmeti yezdane

Nedir bu felaket düşmüdür hayal
Perişan kalmış evladı ayal
Hak dini millete vermesin zeval
Yetiştii cümleye afvu şahane

Arnavutlarla güzel barıştık
Adavetsiz birbiri ile sarıştık
Her birimiz bir tarafa yarıştık
Arnavut besası yaptık merdane

Mutasarrıf paşa geldi oturdu
Cümlemizi bir araya getirdi
Yemin verdi her bir işi bitirdi
Cümlemiz el bastık güzel kur-ane

İbo ile gittik biz Yalova'ya
Cümlemiz orda iskân olmaya
Üç günlük dünyada bir dem gülmeye
Halk'a çok niyaz ettik şükranne

Geri Yalova'dan vapura bindik
Şükrü iskeleye selamet bindik
Bilmedik âlemi bir kalpte sandık
Meğer güvenilmez her bir insane

Üçbeş arnavudu yalıda gördük
Şöyle kardaşane hal hatır sorduk
Arnavutlar ile biraz oturduk
Ondan kaltık olduk yola revane

Meramımız oğul uşak getirmek
Yalova'da temel tutup oturmak
Alacak verecek hesap bitirmek
Yok idi fikrimiz zarar ziyane

Bu dűnya yalandır umulmaz vefa
Tıfıl çağımızda görmedik safa
Gürcü eşkıyası Koha Mustafa
Söz bir etmiş arnavutla sırrane

Har kaçan biri oldu Arnavut gürcü
Sırran yoluma oturmuş avcı
Beşer ateşidir, değil yiğitin harcı
İnanmazsan sor bir ehli ihvane

Giderken ansızın koptu kıyamet
Kızılkan içinde kaldık alamet
Evladıma yetişmedim selamet
İki refik cansız rüştük şivane

Saraylılar oldem buldu sırayı
Açtılar bağrıma türlü yarayı
Dinle saraylı'da kopan borayı
Ahalı çıkmaz oldu bir yane

Saraylının ahalisi o günü
Silah atmak başladılar yekünü
Hep kestiler Yetimoğlu kökünü
Boyandı dideler hun ve kiryane

Saraylı'da ikimizi tuttular
Değirmendere'ye doğru sürdüler
Akıbeti bir çınara yettiler
Bağlandık çınara tek o sırrane

Dayandım çınara kollarım bağlı
Kardeş acısından yüreğim dağlı
Elde mavuzerlar hususi yağlı
Nazar kılın başa gelen tufane

Kolum bağlı ama gözüm görüyor
Zalım keyfe gelmiş bizi vuruyor
Mavuzer göğsüme doğru duruyor
Görünce başladım ahı figane

Hazırlanıp birbirine baktılar
Cümle beraber tetik yıkyılar
Kolu bağlı canımızı yaktılar
Yakışır mı yuhu bu hal vicdane

Göz açıp yummağa zaman kalmadı
Kesildi takatım aman kalmadı
Muhtarın oğlunda iman kalmadı
Bağlı vurdu bizi pek garibane

Tıfıl iken erdi bizlere ölüm
Kul kula edermi böyle bir zulüm
Ne pek civan iken lal oldu dilim
Mahşerde isterim sizi divane

Mermi yaraları kan akar mani
Ne çetin çıkıyor insanın canı
Er olan erkeğin bumudur şanı
Böyle zulmü kimler yazmış fermane

Vurdu bizi düşünmedi Allah'ı
Kollar bağlı söz görerek vallahi
Böyle zulüm kabul etmez billahi
Sual etsek çadırdaki çingane

Arnavutlar bizi vuran değildir
Bombacı Mustafa gören değildir
Saraylılar geri dönen değildir
Rütbe için göz diktiler nişane

Akibet sallara koydular bizi
Mevcut saraylıya cenazemizi
Sıradan beş mevta tomarımızı
İstif eylediler bir kabristane

Evladı ayal zaru figan içinde
Beş cenaze birden alkın içinde
Mevti garip kaldık düşman içinde
Bakan gözler bize kalır hayrane

Evlatlarım acı yetim kaldılar
Aileler sarardılar soldular
Düşmanlarım kahkahayla güldüler
Dostlarım ah çeker kalb'i punhane

Ah yetimler sizi kimler beslesin
Kim okşayıp sizi kimler süslesin
Anneniz ah edip gözler ıslasın
Hadem biz hak içre kaldık nihane

Kim kazanır size kimler yedirir
Kimler alır eğnimize giydirir
Eller değer boynunuzu eğdirir
Kimler bakar melül melül gezene

Sarardı cenazem döndü yaprağa
Biz murad almadan girdik toprağa
Öksüz kalan yetim gelmez iflaha
Ümit dünyasıdır geri kalana

Yavrular halinizi nice bilelim
Ya sizi kimlerden haber alalım
Biz yine mahfi figan gelelim
Güç getirin başımıza gelene

Bakın ki zalimler biz neyledi
Nazik tenimizi alkan eyledi
Arap oğlu ahaliye söyledi
Ceza vardır cenazeyi kılane

Arnavut Kazım'dan hak olsun razı
Taçhizsiz tekfinsiz bırakmadı bizi
Yuyup yıkattırdı cenazemizi
Çiter defnettiler bir kabristane

Mağrur olma gönül haddini tanı
Baki değil dünya fanidir fani
Bizden evvel gelen nice oldu hani
Felek şamar çalar yoldan azana

Derler sabır ilmin başıdır
Bina yıkmak kem adamın işidir
Destan yazmak ehli diller coşudur
Gönül eğlencesi yoktur yazana

Aşkdır beni böyle dertli gezdiren
Firkattır insanı candan bezdiren
Dadı haktır söylettirip yazdıran
Kamil harfı koyar mizane

Bir katre aşk bana vermiş Allah'ı
Anın için berkurur gani fellahı
Aşktan libas giydim gamdan külahı
Cemi bir serencam koydum mizane

Vilayetim Batum Maradit kazam
Borçka karyem deyu verilmiş nizam
Affedin kusurum var ise cezam
Gönül eğlencesi yoktur yazane

Ahbaplarım güzel destan yazarım
Düşünürüm harflerini dizerim
Gamlı günde bende gamsız gezerim
Su kaynamaz od vermezsen kazane

Mahlesin nidalı Rüstem ismimiz
Gam taraftan halk olmuştur cismimiz
Ceset kül olduda kaldı resmimiz
Pirlik bastı vardım mislü hazane

“70 veya 80 sene evvel yazılan bu Yetimoğlu Destanı, elden ele zamanımıza kadar gelmiştir. Bir hadiseyi canlandırmakla kalmamıştır. Az bir okumuş yazmış olan köylü kişinin tertip ettiği şairane cümleler beni çok etkilediği için bu destanı derleyip topladım. Allah hepsine rahmet etsin.(K116)”

Cocoba Hafız Destanı⁶³

Cocoba Hafız, babasını buraya yer almaya gönderince kendisinin memlekette kalması üzerine babasına yazmış olduğu destandır.

Ana baba evlat için evlat kendi başı için
Gece gündüz uykum yoktur göz yumarım düş için
Görüşmek nasip olsaydı gam çekmem hiçbir şey için
Ya ilahi sen bilirsin bu dertten kurtar beni

Ta ezelden hoş bilirsin ata hakkı yücedir
Rızasını isteyenin mertebesi nice dir
Bu firkatın nihayeti dayanılmaz acıdır
Rahat bana haram oldu kasavet dürter beni

Seni buraya yollasın yalvarırım Mevla'ya
Rahatıma başlamayıp beni bıraktın çileye
Dünya eyleyecek vakit müştak oldum sılaya
Senden asla ummazdım omuzdan atar beni

Dergâhına yüz tutmuşum çağırırım ya medet
Böyle yakıp Yusuf için ağladı nice müddet
Evlat sevdası çetindir dizimden gitti kudret
Ya İlahi sen bilirsin bu dertten kurtar beni

Durma Rus'un ülkesinde arş eyle bir oyun ile
Bir kez cemaat olup da namaz kılsam sen ile
Hem sünnetin eda olur hem helalleş ben ile
Fani dünya bir tüccardır korkarım satar beni

⁶³ K70/2008 yılında Döşeme'de derlemiştir.

Sinem vardı elli beşe görmedim böyle buhran
Böyle meşakkat çekip de var mı murada eren
Canım hilkime gelende kim okuyacak kuran
Bu günleri düşünmek ile ağlamak tutar beni

Vademiz bir sene idi yalan çıktın sözüne
Bir sakat kadar razıyım bir kez baksam yüzüne
Bu fırkatin bir katresi düşün senin özüne
Sineme vurdun hançeri elbette yırtar beni

Bir derim selam yazmayın dayanmaz bu yürek
Gece gündüz efkârdayım sinmez yediğim yemek
İlim tahsil ettirmekte sarf ettin nice emek
Kendine layık sanarsan oradan otar beni

Bildir bana efkârım bilmem nedir muradın
Etrafa methin dağıldı gözü yolda âlemin
Yirmi beş mektup aldım gelmedi bir selamın
Evlat ömür törpüsüdür gün be gün kerter beni

Bir insan kırkı atlarsa artık düşer kemalden
Ellisinde diş dökülür noksan kalır cemalden
Altmışında kadem basar akıl oynar temelden
Hükmetsem gücüm yetmiyor kocalık tartar beni

Ey Yaradan senden başka yoktur düşenin yâri
Gece uyku arasında ağlarım zarı zarı
Aramızda çulan eden bu hasretliğin narı
Darının tanesi kadar sen de hatırla beni

Okumaya mı yolladın kattın otuz dört kitap
Bir oyun ile yola vurdun ya değil miydi maytap
Layevmela yenferğ artık buyurmuş hitap
Şimdi ben de tasdik ettim haçan ki aldır beni

Gem türaptan halk ölmüştür insan süremez sefa
Ta devr-i Âdem'den beri nicesi çekti cefa
Daniyada kalmamıştır hükmeden haftan hafa
Der ki sağ olun fani dünya eylamaz mundar beni

Yarabbi sana yüz tuttum kabul eyle duamı
Senden niyaz etmekteyim bu derdime devamı
Kime arzuhal vereyim sen görmesen davamı
Ya kurtar bu kasvetten ya kefene sar beni

Destan-ı Osman Hancı⁶⁴

Ceddimiz Rizeli kazamız Pazar
Merdivenli Köyü kütükte yazar
Hicret sebebine ettik intizar
Gidip o diyarı dolaşamadım

Dedem İstanbul'da etmiş iskânı
Babı Ali'dedir konak meskeni
Han açıp işletmiş bulmuş rızkını
Nurda yatsın ona yetişemedim

Soyadı kanunu çıktığı zaman
Unvanımız Hancı yazardık hemen
Meslek hatırası gitsin bir zaman
Ata yadigârı taşıyamadım

⁶⁴ K22'de alınan bu eseri, Hidayet Kuş Osman Hancı'ya itafen yazmıştır.

Ervahı âlemden gelmiştir cismim
Mahlasım Korzobon Osman'dır ismim
Tenim aşkta yandı kaldı bu resmim
Fanide her murat yaşayamadım

Rızk ile takdiri yazmıştır kalem
Mülk için fuzuli kul çeker elem
Yolcu salonudur bu fani âlem
Ecel kervanından sıvışamadım

Erişti bağrıma aşkın pençesi
Bu yolda muratsız geçti nicesi
Öksüz yetimlerin bitmez acısı
Kurduğum hayali yaşayamadım

Hayatımı anlatayım temelden
Beş yaşında yetim kaldım anadan
Peder evlenince sonra yeniden
Üvey hayatıma alışamadım

Babam yarım hoca aylak gezerdi
Kendisi iş tutmaz bize kızardı
Emsallerim hep okula yazıldı
Ben ise bunlara karışamadım

Zaman geçti erdik gençlik çağına
Düştük daha beter firkat ağına
Bila bedel çalışırdım çoğuna
Temelli bir işe kavuşamadım

Alman harbi varken gittim askere
Bulgar hududunda kaldım üç sene
Bir mektup almadan aldım teskere
Silahla iyi günde tanışamadım

İhtiyaç çok hemen bir iş aradım
Sora sora muhiti taradım
İş bulma kurumuna uğradım
Hapishane inşasında iş buldum

İki kardeş yaptık otuz yevmiye
Soğuk şantiyede döndük kediye
Vermezler parayı bilmem ne diye
Söylesek suç olur konuşamadım

Hafriyatta kazma kürek çalıştım
Para için müteahhit ile dövüştüm
Sıyırdım bıçağı buna giriştim
Arkadaşlar tuttu vuruşamadım

Kardeşim Cemal'le olduk bir karar
Dedik ki buradan edelim firar
Yolda yakalandık ne işe yarar
Ahsar Köy'den köye ulaşamadım

Tuttu müfrezeler bizi götürdü
Birkaç gece karakolda yatırdı
Köyden muhtar geldi bizi kurtardı
Hala o parayla tanışamadım

Silahlı tehditten açıldı dava
İki sene sürdü gezdik bedava
Müteahhit kazandı biz aldık hava
Mahkeme masrafını ödeyemedim

Kar yağmadı kırk altının kışında
Kazıdık kirezma para peşinde
Elbise armonik ceket meşinde
Çaldıkça efkârı düşünemedim

Rıza'dan almıştım bir rahvan atı
Yaşlı olduğunu bilirdim zati
Üç köy köpeğine pay oldu eti
Altılı ganyanda yarışamadım

Yazık olduk arpa ile samana
İki aydır dayanmıştır harmana
Şimdi de köpekler çekti ormana
Binip de köyleri dolaşamadım

Düşüne düşün daldım derine
Kaybettim aklımı gelmez yerine
Sihir mi muska mı baktım seyrine
Bir bilene bunu danışamadım

Kosova maltızı aldım bir keçi
Biraderim Mehmet ona hizmetçi
Yedirir içirir oldu nöbetçi
Keçi tımar olmaz anlatamadım

Günde altı sefer sağırdım onu
Süt kaynadı diye çağırır beni
Dedi sıkılıyor keçinin canı
Köye götürüp de dolaşamadım

Rüştü Amca demiş çalması sazı
Rahatsız ediyor bu çalgı bizi
Deccal aletidir düşünsün bazı
Bu işi babanla konuşamadım

Şimdi söylemenin geldi sırası
Kırk yıldır dinlerim makine sesi
Bu ne biçim perhiz bu neyin nesi
İntizar etmeye kıyışamadım

Hep çalıp oynadım armonikle
Laz, Gürcü, Çerkez, Arnavut ile
Nam saldık her yana marifet ile
Hiç gönül yıkmaya yanaşamadım

Müzmin bekârındır sultanlık tahtı
Gençler başkan seçti gelince vakti
Keder tanımadı uzaktan baktı
Bir arzuhal yazıp başvuramadım

Gençler asaleti sayın bir tepe
Mütevazı olun kurmayın cephe
Saç bırakıp kulağa takmayın küpe
Töremizde bu yok işleyemedim

Elli devre genç yetişti nazarlık
Gelecek zamana olsun hazırlık
Yeni adresimdir eski mezarlık
Türbedar olmayı düşünemedik

Can bedeni beden canı gezdirdi
Kimi şen yaşattı kimi bezdirdi
Vefa borcu bu destanı yazdırdı
Hatıram bulunsun boşlayamadım

Bir muhabbet name ettik ilanı
Ozan Dede sevmez asla yalanı
Bilen varsa tamir etsin kalanı
Hilafı kelama bağdaşamadım/ **K130**

Köylerin Destanı

Şenlik Örcün, Saraylı türbedar şatosudur
Selamsız Halıdere bunların ötesidir

Onca mevki müstakim torpido deposudur
Damlar, Şirinköy oldu hepsi toplamadır

Bütün boğaz köylerin Tatarköy kapısıdır
Çerkezköy kibar yurdu kravat modasıdır

Lütfiye güneş görmez gölgelik kafesidir
Viran kaldı Kozdere, Beyoğlu yaylasıdır

Yağışın rasat keşfi Çataltaş tepesidir.
Yedi pınar yaylası saçmalılık noktasıdır

Çlaket kahvaltısı hamsinin tatlısıdır
Mevkuftur icadiye isminin mevtasıdır

Borçka bir ay top atar, iftar ifadesidir
Beylik'in varidatı naldöken maktasıdır

Kanpara baraj ağzı bir ecel teknesidir
Ümmiye'yi batıran barbarlık tekkesidir

Kura âlim yatağı pirlerin sitesidir
Mahmuriye nişanı ticaret sevdasıdır

Çayırdağ Ferhadiye bir muhtar edasıdır
Yaşasın Nüzhetiye köylerin natosudur

Rum İslam tebdil eden Panayır cephesidir
İstiklal komandosı Döşeme çetesidir

Bir yalana beş yemin soshoba fetvasıdır
Mevkii'yenin hedefi valilik rütbesidir

Kaynatır şer kazanı Ashar köy ortasıdır
Şanzımanı karışık yazlığın vitesidir

Yeniköy'ün icrası Gürcü iradesidir
Bağımsız havuz bahçe müstakil mevkisidir

Köylerin tasnifinde tereddüt eden varsa bu zekâ hatasıdır
Şerhini arzu eden eylesin misli cevap Çitoğlu adresimdir

Meraklıya bin selam beyt ruhun gıdasıdır.

K22

Asker Destanı⁶⁵

Medarı iftiharımız ruhum Dinçer Efendi
Bir muhabbetname yazdım paylaşayım siz ile
Zekâ fikir süzölmekte unutturdu bu fendi
Birkaç mısra heceledim tamamlandı naz ile

Uçurumun kenarında hayata tutunurum
Gençlik bizden uzaklaştı sabır ile yetinirim
Eğer tekerrür eylese her şeye katlanırım
Geçen günler buharlaştı görünmüyor göz ile

Vatan, millet, bayrak için hizmet gençlik borcudur
Sadıkane çalışanın mertebesi yücedir
Üç korkuya meydan eden fedakârlık gücüdür
Bu hasretlik zail olur kavuşunca siz ile

Ta eskiden bilinmezdi askerliğin süresi
Yedi yılda terhis olur kimin gelir sırası
Genç gider yaşlanır döner tanınmazdı kimisi
Sağ olan baş avdet eder ayağının toz ile

Ağır fatura ödendi bu vatani alırken
Vatan sağ olsun dediler fedakârlar öürken
Kanlı elbiseler ile yeraltında uyurken
Ne yazık defin olmadılar yedi arşın bez ile

Bu zamanki askerlik farkı yok memur ile
Yağışta nöbet tutanın kürkü var samur ile
Topçular helak olurdu katırım tımarı ile
Mekanize birlikleri gelişiyor hız ile

⁶⁵ Dinçer Demir'in (K22'nin torunu) 2002 yılında Ağrı Doğu beyazıt'ta askerlik yaptığı zaman K22'nin ona yazdığı destandır.

Bulduğunuz memleket güzel beyaz ildir?
İçindeki ahalisi zengin mi züğürt müdür?
Medeniyet bilirlir mi dil bilmeyen Kürt müdür?
Ne de olsa vatandaşdır bakma başka göz ile

Buradan havadis sorarsan bir yaramazlık yoktur
Kahveler dolup taşıyor lakin cambazlık yoktur
Kooperatif çalışıyor dağda hırsızlık yoktur
At eşek odun getirirse mahkûm olur hız ile

Köyün baltalıklarını tıraş edip bitirdiler
Traktör girmeyen yere kamyon götürdüler
İzmir'den İnebolu'dan işçiler getirdiler
Emvialin yüzde ellisi pay edilir öz ile

Mahalleniz Sakarbiçki bu yıl bayrak kaldırdı
Viran kalmış mescidini beş vakitte doldurdu
Hacı Reşit imam oldu teraviyi kıldırdı
Hutbe olsa Cuma, bayram kılınır vaiz ile

Anneannen ile deden mahsus selam ederler
Beş vakitte dua eder öyle kelam ederler
Sıla ettiğin vakitte vazifeyi öderler
Değişmezler bir telini bu kurreyi arz ile

Silah arkadaşlarına tebliğ et selamımı
Bilmeyene tercüme et güzelce kelamımı
Mektubu tasnif etmekle dağıttım elemimi
Garip aşkım yüreğimi tutuşturur koz ile

Name fazla uzanırsa dinleyeni bezdirir
Ehli hüner sahibine söylettirir yazdırır
Abiden çeker insanı birçok diyar gezdirir
İzmir ile Iğdır arası vatan bayır düz ile

K22, 2002

Eski Bir Destan⁶⁶

*Hatt-ı balada bir köy var cazibeli endamı
Dere tepeleri var, almış şehir yordamı
Milleti gayet medeni mütevazı her demi
Vasfi hal ettim bu ahali gelmiş hangi yöreden*

Muhitimiz Kafkasya Batum vilayetimiz
Livane keriyesinde Murgul ikametimiz
Üç kıtaya hükmederdi Osmanlı Devleti'miz
Yetmiş yedi Rus Harbi'nde geri kaldık sıradan

Yedi düvel birlik oldu cephe açtı her biri
Netice hayra varmadı Rusya'nın tedbiri
Tiflis, Batum işgal olmuş aldık kötü haberi
İmparatorluğun başı kalkmaz beladan

1293'te kapandı mekânımız
Kalsaydık din tebdil olur, bozulurdu erkânımız
Savaşttık nefsi beladan var iken imkânımız
Beldemiz işgal olmadan yola çıktık karadan

⁶⁶ Bu şiir Destan-ı Nüzhetiye şiiriyle hemen hemen aynıdır. Buraya almamın sebebi ise köye gelen misafirin sorusu üzerine köy ahalisinden birisinin bu destanı okuyarak ona cevap vermesidir. Yani burada esas gösterilmek istenen sorulan sorulan şiir formunda olması ve cevabını aldıktan sonra bunu memleketindekilere yine şiir formunda izah ederek onları da buraya davet etmesidir.

Sahil boyuna ulaştı mülteci kafilesi
Ali devlet ferman ile geldi hicret gemisi
Hopa'dan aldı demir sanki Nuh sefinesi
İstanbul'a vasıl olduk günler geçti aradan

İstanbul'dan iskânımız İzmit damlar yazıldı
Birkaç ay orada kaldık sıhhatimiz bozuldu
Havadar yeri aradık muhitler hep gezildi
Arz ettik Samanlı Dağı yola çıktık oradan

Hilali Ahmer dağıttı bir çadır üç velense
Sıtma, humma hastalığı arız oldu herkese
Yirmi hane kapandı az değil bu hadise
Kırk hane düştük yollara hıfz eyledi Yaradan

Çıktık Samanlı Dağı'na beğendik bu mahali
Andırır Kaçkar Dağı'nı çok sevindi ahali
Esaretten azat olduk savdık nice ahvali
Çektiğimizi unuttuk ayrılmadık buradan

Denize nazır yamaçta dedik kuralım köyü
Toprağında bereket var latif havası suyu
Bura bizi barındırır keşfettik eni boyu
İmece ile yapılır evlerimiz sıradan

Buranın havası latif ruh şendir
Mısır, fasulye gayet gurşendir
Lahanayla pırasa bir ev arşındır
İnanmayan pişman olur sonradan

İtina ile çizildi köyün imar planı
Bahçeli evler olacak heyet eder ilanı
Camii, medrese yeridir köyün orta alanı
Nazım plan tatbik olur zaman geçmez oradan

Yekpare taş kaplamıştı köyün giriş kısmını
Buna Döşeme demişler ondan alır ismini
Ecdadımız bu firkatli kara günler yaşadı
Sabretti üç musibete kurtulmayı başardı

Bu olaydan sonra Köse Hasan Hoca memlekette kalanlara buradan
mesaj gönderiyor:

*Kalmayın Rus ülkesinde köle olur isminiz
İradenizi kullanın zeval bulmaz cisminiz
Hicreti murat eylesin hiç olmazsa bir kısmınız
Hem hasretlik giderilir komşu olsak yeniden*

Ara da Bul Yerini⁶⁷

*Bir gencin babasıyla yaşadığı bir olayı konu alan hikâye: Amcamın oğlu
askermiş Erzurum'da, 1932'de. Aşağıki köylerden birinde bir asker arkadaşı varmış,
adı Halil İbrahim. O demiş ki dedeme: "Babama bir destan yaz. Evlenmeden askere
yolladı beni. Tezkere alırsam eve gitmeyeceğim." Dedem de ona yazmış:*

İki şeyde gurur olmaz
Ara da bul yerini
Hayalin berkemal olup
Kârını tef eyle
İki şeyde gurur olmaz
Ara da bul yerini

⁶⁷ K22'den, 2016 yılında derlemiştir.

Sıtkı sadık olanlar dünyaya dadanamaz
Tariki müstakim olan abdal gibi budanmaz
Kırk defa Hacca götürsen baba hakkı ödenmez
Evladın üç hakkı vardır
Ara da bul yerini

Bana iki isim verdin hem İbrahim hem Halil
Peygamberler zuhuresi ile haşretsin seni celil
Dünyada ettiğin amel ahirette olur delil
Hak hasanetten ayrılma
Ara da bul yerini

Peder sana arz edeyim hata olmaz temsile
Dedem seni eve almazsa kaybolurdu sinsile
Sebepsiz kısmet açılmaz bir şey olur vesile
İki şeyde gurur olmaz
Ara da bul yerini

Ne fikre hizmet ederdin benim yaştayken peder
Ben de o yolu tutayım sana gelmesin keder
Matluba muvafık derler yardım ederse kader
İki şeyde gurur olmaz
Ara da bul yerini

On beş yaşına girince bir güzel sevmedin mi
Ölürüm de ayrılmam sanki hiç demedin mi
Yar ile murad alıp da zevk ile doymadın mı
Bana niçin göstermezsin konacak dal yeri

Peder beni evermeden göndermişsin askere
Kalbimdeki niyetimi söyleyim aşikâre
Şartım olsun eve gelmem aldım ise tezkere
Kaybolur Halil İbrahim
Ara da bul yerini

İki şeyde gurur olmaz dediği askerlik ve gençlikte sevdiğidir. Evladın üçüncü hakkı ise kulağına ezan okumak, islam ismi koymak ve evlendirmektir.

13.3.6. Türkü

Köyler Hakkında Yazılan Türkü

Gölcük donanma şehri, zırhlı filo saklıyor.
Yavuz'un havuzu var arızayı yuklıyor

Her an sefere hazır teyakkuzda bekliyor
Üç denizde kuş uçmaz yan bakanı haklıyor

Asayışı berkemal otuz köye bakıyor
Söndü Değirmendere su bulanık akıyor.

Kuruçeşme bendini Halidere tıkıyor.
Konca müstakim mevki mühimmati saklıyor

Saraylı mesiredir. Eşraf yazın çıkıyor
Orcinun türbesi var dertlilere okuyor

Damlar Şirinköy oldu yeni ismi çıkıyor.
Erken bayrama giden Tatarköy'de cohi yer

Buranın çirasini Keraboğlu yakıyor
Borçkalıların burnu kaf dağına bakıyor

Oranın iftar topu kara barut yakıyor
Çerkezköy kibarları kıravatı takıyor

Beyoğlu güneş görmez ortadan çay akıyor
Bu köylü meftaları akarsuda yıkıyor

Dereboyu giden yol koz dereye çıkıyor
Çataltaş, rasathane yağışlara bakıyor

Ortak kuru odunu şevketiye yakıyor
Çkala mohti yalisi hamsi tatlı kokuyor

Heylan Ali mezarda yer kaydıkça sarkıyor
Beylukli dağdan çıkmaz, yaz kış kömür yakıyor

Birleşir üç beş dere Kanpara'yı yıkıyor
Bunlar adam dövme koyli birden kalkıyor

Kura âlim yatağı, herkes sarık takıyor
Umkiye metinlidir herkes bir fit sokuyor

Bu köyün nüfus kaydı hep Uzuner çıkıyor
Mürküyet cambazları hep ticaret okuyor

Muhtarlık böceklida çayır dağa bakmıyor
Döşeme ilim şehri, cehaleti yıkıyor

Bend etmiş cazibeyi medeniyet akıyor
Soskobanın yemini beş kitaptan çıkıyor

Mevkiyeli hutbeyi alafranga okuyor
Asarköy şer kazanı kaynadıkça kokuyor

Kaplıca Yeniköy'ün, Yazlık sahip çıkıyor
Rum köyü Kıbrıs gibi on hanedan korkuyor

Bağımsız havuzlu bahçe köy salması çıkmıyor
Böcekli asilzade hep bey ağa takıyor

Bahçecik yeşilliği kentleşmeye bırakıyor
Eski nahiyemizdi insan bazı yokluyor

Düşünanlar demasun tasnif etmiş köyleri
Çitoğlu Hidayet kav çıkıyor / 1949 yılında yazılmıştır (K22).

Türkü⁶⁸

Eğer merak edersen
Türküden aldırırım
Yaşça akranım olsun
Haddini bildiririm

Âşık yedi deryayı
Ateşsiz yandırırım
Kırk senelik demiri
Ağaca yondururum

⁶⁸ K70 tarafından 2008 yılında Döşeme'de derlemiştir.

Döverim de ağlatmam
Vurmam da öldürürüm
Gelmeyen misafiri
Görmeden kondururum

Gene sual sorarsan
Kitabı indiririm
Çocuk düşme peşime
Milleti güldürürüm
Fazla kızdırma beni
Halanı kandırırım

13.3.7. Köyde Söylenen Diğer Şiirler

Evvel Selam Başlayalım Söze⁶⁹

Evvel selam ile başlayalım söze
Hasret feryadım söyleyeyim size
Hatıra hainden yazmışsın bize
Muhabbetin muhabere az eyler

Fani dünyanın yoktur kıymeti
Lisana gelmez baki zimmeti
Sual edilmez Hakk'ın hikmeti
Ne tükenir ne daima tez eyler

⁶⁹ K70 tarafından 2008 yılında Döşeme'de derlemiştir.

Yirmi yaştan sonra her bir insana
Vatanı vazife gelmez lisana
Kurtuluş yoktur girsen doksana
Kalbini bir gün kalbim eyler

Böyle imiş taksiratı feleğin
Sıhhat olsun alayına Hak'tan dileğim
Bu bir borçtur serbest olsun yüreğim
Geçer günler bahar gelir yaz eyler

Hür yaşayın ana baba yanında
Mahcup kalmamalı emsal yanında
Duamız siz ile ömrün sonunda
Hasret aşkı yüreğimi köz eyler

Gece gündüz duayı buradan
İyi hıfz eylesin burada Yaradan
Siz sağ iken sıhhatteyim fazladan
Eyleme dert bir iken yüz eyler

Vatan uğruna dolaş dünyayı
Güzel öğren memleketi Konya'yı
Sıkılma serbest sıkma can yayı
Şimdi kıssa bir gün yaz eyler

Sakın güzel geçin emirler ilen
İşine vakıf ol omuzlar ilen
Her şey mümkün dinç omuzlarla
Şimdi gam yüreğin sonra saz eyler

Evladım İbrahim gözümün nuru
Gözümde değildir dünyanın varı
Hasretinden yanar yüreğim bazı
İnşallah Hak gelmeni tez eyler

Gece gündüz senin için çekerim elem
Ezelden böyle imiş kudret-i kalem
Senin hasretinden kalmadı halim
Hasretince şanlı yüreğim sız eyler

Beş vakit namazda budur niyazım
Siz ile var olsun baharım yazım
Sizsiz görmesin dünyayı gözüm
Dilim demez ama kalbim arz eyler

İkiniz gittiniz biz kaldık burada
Biriniz balyada biriniz nerede
Hasretinden yanar cesedim narı
Uyanıyor cesedim kalbim arz eyler

Arkadaşlarına olsun selamım
Dünya dert etsin bitmez kelamım
Hasretinden yazmaz oldu kalemim
İnşallah hak gelmenizi tez eyler

Gece gündüz eylerim Hak'tan niyazı
Sakın terk eyleme vakit namazı
Dikkat et tattırma terazi nizamı
Mümine Yaradan bunu farz eyler

Mevla'm açık etsin daima yolunu
Küçükler cümlesi öper elini
Hayırlısıyla geldiğin zaman
Düğünler yakında şenlik saz eyler

Artık kemal buldu bizim yaşımız
Eksik değil ekmeğimiz aşımız
Yalnız kaldı ne yapsın kardeşiniz
Bir gün olur hasret kalpler söz eyler

Gece gündüz duamız budur Mevla'dan
Sizi hıfz eylesin cümle beladan
Selamet kurtulun gelin sıldan
Selamet gelince vaadim güz eyler

Kurtlar sınıfından Yaradan halik
Sizi düşünmediğim bir günüm yoktur
Neyleyim bitmez hasretim çoktur
Bir şey söylesem beddua cız eyler

Eğer sorarsanız küçük Nihat'ı
Baba diye gece gündüz feryadı
Ağlıyor uçacak olsa kanadı
Bülbül gibi hepimize naz eyler

Mini mini Nihat koymuş ismini
Elinden bırakmıyor resmini
Yetişiyor gözetecek hısımmı
Dertsiz olmuyor her dert deva eyler

Ey Dinleyin Anlatayım Size⁷⁰

Ey dinleyin anlatayım size karşı halimi
Altı aydır evden çektim ayağımı elimi
Ana baba hasreti büktü benim belimi
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Ayrıldım an babadan dahi kardeşlerimden
Yürekte sızı peyda oldu çıktım evin ardından
O çıktığım günün zulmü dahi çıkmaz kalbimden
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Terk ettim baba yurdunu vatan hizmeti için
Belki menfaatim olur çalışırsam devlet için
Her daim el pençedeyim büyüğe hizmet için
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Hasret oldum vatanım da dahi hısımlarıma
Anam babam kalpten çıkmaz ilahi kardeşlerim
Her zaman arz ederim bir sizsiniz yoldaşlarım
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Kimse kimsenin kalbini bilmez ki ne haldedir
Hem sevmek hem de evlenmek saadetli oluyor
Geldi ilkbahar mevsimi ağaçlar çiçek gül dalıdır
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Nasıl anlatayım yürekte çoktur sızı
Ne yapalım böyle kılmış cümle Yaradan bizi
Şimdilik ise sarf ettim size karşı son sözü
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

⁷⁰ K70 tarafından 2008 yılında Döşeme'de derlemiştir.

Her daim yürekte olsun sohbetiniz sonsuz
Mevla'ya duacı olun sıhhat bulsun teniniz
Maşallah bir gün gelirim az da olsa günümüz
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

İnsan bir kanatsız kuştur belli olmaz mekânı
Dolaşır her tarafını bulsa yolu erkânı
Neyleyim kimse aramaz gurbet elde atanı
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Çok şükür Yaradan'ıma çekmedim hiç sıkıntı
İnşallah şimdiden sonra vermez Mevla'm zahmeti
Askerlik hiçbir şey değil olsa vücut sıhhatli
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Yaradan hakkı için çıktım bu vatana hizmete
Emredilen sene kadar razıyım her zahmete
Her zaman herkes düşkündür intizamlı hürmete
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Yalan dünyanın ahvali böyle gelip geçiyor
Şimdilik ise orada her taraf gül açıyor
Hele bir müddet sonra da çiftçi zahra saçıyor
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Gönül tesellisi olsun size karşı bu benden
Kardeşimi evlendirirseniz haber verin bu günler
Nişanı bildirmezseniz unutmayın günden
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Ne yapalım böyle imiş taksiratı feleğim
Elbet menfaati olur derde karşı dileğin
Hariçten hiç kimse kılmaz acısını yüreğin
Bir daha ne arz edeyim yalvarırım Mevla'ma

Tatlı Yeri Vardır Acının Bile⁷¹

Tatlı yeri vardır acının bile
Yeter ki arayıp bulmaya çalış
Çile çekmeyenler ermez menzile
Çilenin gönlünü almaya çalış

Sonunda gülersin çekersen nazı
Gecenin gündüzü var kışında yazı
Haline şükreyle çok görüp azı
Ömür boyu bunu bilmeye çalış

Müşkildar olsan da bezme canından
Dilin dolaşmasın heyecanlarından
Neşeyi hiç eksik etme yanından
Kan ağlarken bile gülmeye çalış

Dönme adımını attığın yerden
Besmeyleyen doğrul yattığın yerden
Nice ümitlerle gittiğin yerden
Yeni ümitlerle dönmeye çalış

Vicdanından merhameti ayırma
Haksız yere dost düşmanı kayırma
Uzun süre insanlardan darılma
Herkesin gönlünü almaya çalış

⁷¹ K70 tarafından 2008 yılında Döşeme'de derlemiştir.

Karadeniz'e sandalla çıkma
Yüksek dağları hep göğüsle bıkmı
Âşıklar söylerler kusura bakma
Sen doğru yolu bulmaya çalış

Hayatın eline sakın sarılma
Ümitlerin peşinden hep koş ayrılma
Atana vatana sakın darılma
Gönlünde gözünde kalmaya çalış

Milli gelirleri çok çoğaltarak
Harcamaları hep azaltarak
Ekonomiyi tam düzelterek
Tarih sayfasına geçmeye çalış

Kocaeli Döşeme'nin karşısı
Sıra sıra tepeler, pek şirindir çarşısı
Halkı adaletlidir doğru yolda hepsi
En yakın tarihte gelmeye çalış

Ne Güzeldir Köyümüz

Tatlı sohbetlerimiz
Şaka oyunlarımız
Akıp giden ömrümüz
Ne güzeldir köyümüz

Taşandır yollarımız
Çeperlidir bahçemiz
Deremiz, şelalemiz
Ne güzeldir köyümüz

Sudan değirmenimiz
Bekçimiz, korucumuz
Hocamız, imamımız
Ne güzeldir köyümüz

Ahırda ineğimiz
Kapıda köpeğimiz
Ahşap olan evimiz
Ne güzeldir köyümüz

Bağımız, bostanımız
Dağımız, ormanımız
Deremiz, pınarımız
Ne güzeldir köyümüz

Yumurtamız, yağımız
Sütümüz, yoğurdumuz
Hep kendi ürünümüz
Ne güzeldir köyümüz

Arı kovanlarımız
Bal olur ilacımız
Bu dünya cennetimiz
Ne güzeldir köyümüz

Ekmeğimiz mısırdan
Katığımız soğandan
Yemeğimiz tavadan
Ne güzeldir köyümüz

Dünyamızı severiz
Milletleri sayarız
Sevgileri yayarız
Ne güzeldir köyümüz

Yamalı giyiniriz
Kazma kürek belleriz
Tasarrufu severiz
Ne güzeldir köyümüz

Tarlada ekinimiz
Meyve sebzelerimiz
Bolcadır ürünümüz
Ne güzeldir köyümüz

Samanlık maşinemiz
Nalyamız, ambarımız
Yünden yorganlarımız
Ne güzeldir köyümüz

Deha dâhilerimiz
Şehit atalarımız
Gürcüce olan dilimiz
Ne güzeldir köyümüz

Bölünmez vatanımız
Sevilen devletimiz
Yiğit Mehmetçiğimiz
Ne güzeldir köyümüz

Adaletten yanayız
Merhamet edenleriz
Allah'a şükrederiz
Ne güzeldir köyümüz (K114)

Muhabbet Kuşları

Şartlar seni hapseder çıkmaz sokakta
Bocalar durursun uçan yaprak gibi
Fırtınalar engel olur yoluna
Döner durursun tipiye tutulmuş
Yağan kar gibi
Öfken susmuş gücün kalmamış
Bir oyana bir bu yana gider gelirsin
Yolunu kaybetmiş şaşkınlar gibi
Ne arayan olur seni ne de görmek isteyen
Ne elini tutan ne de hal hatır soran
Ne bir akıl veren ne de bir yol gösteren
İşte öylesine itilmiş bekler durursun
Dakikalar saatleri saatler günleri
Günler ayları aylar yılları
Yıllar da seni kovalar durur
Kapının zıngırtısına kulak verirsin odandan
Ha bugün ha yarın diye diye
Bekler durursun
Hani o dost bildiğin
Muhabbet kuşlarını (K114)

13.3.8. Dua Niyetine Söylenen Şiirler

Bu duayı kayınpederi merhum Hasan Gökçe'nin abdest alırken söylediğini ifade eden K113 kendisine de onun öğrettiğini söylemiştir.

Abdest Duası

Abdest aldım Allah için

Sevabı canım için

Bu dünyada kuran

Ahirette iman

İmandan kurandan

Ayırma ya RasulALLAH (Âmin) / *Hasan GÖKÇE (K113)*

SONUÇ

Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı olan Nüzhetiye/Döşeme Köyü'nün monografisinin oluşturulduğu bu çalışmada köyün fiziki çevresi, tarihi çevresi, beşeri durumu, ekonomik yapısı, sosyal yapısı, inanç yapısı, törenler, töre düzeni, mimarisi, el sanatları, halk hekimliği, halk mutfağı, giyim-kuşamı, müziği, dansı, eğlencesi ve sözlü edebiyatı incelenmiştir.

Araştırma, 1877-78 yılları arasında Osmanlı-Rus savaşı sırasında, Batum topraklarındaki huzuru kaybetmiş, özgürlükleri gasp edilmiş ve birçok kayıp vermiş Nüzhetiyeli Gürcü muhacirlerin çareyi en son anavatanlarını terk etmek zorunda bulmasıyla başlamaktadır. Bu zorunlu göç sırasında Osmanlı Devleti'nin yardımıyla Marmara Bölgesine gelmiş oradan İzmit'e oradan da ilk olarak Saraylı'ya yerleştirilmişlerdir. Fakat Gölcük'te günümüzde var olmayan göl o zamanlar buraya göç edenlere büyük zorluklar yaşatmıştır. Anlatılanlar arasında Gölcük'ün adını bu gölden aldığı gölün etrafında çok sinek olduğunu buraya gelmeyi başaran muhacirlerden bazılarının sıtmadan vefat ettiği söylenmiştir. Bu olay köye ait *Destan-ı Nüzhetiye* eserinde de geçmektedir. Sözlü edebiyatlarına da tarihi işleyen Nüzhetiyeliler bir eserin tarihsel olaylarla nasıl ayna olduğunu göstermiştir. Bu sıtma hastalığından dolayı dönemin padişahı Abdülhamit'e bir dilekçe yazmış ve şuan yaşadıkları yere Nüzhetiye/Döşeme Köyü'ne yerleşmişlerdir.

Köyün kurucuları muhacir olarak Batum'dan gelen Gürcülerdir. Eskiden köy statüsündeyken günümüzde Nüzhetiye köyünün bir mahallesi olan Sakarbüçki'de ise o zamanlarda Ermeniler yaşamaktadır. Tehcir döneminde Ermeniler evlerini ve basklarını terk etmiş bazıları Nüzhetiyelilere satmışdır. Günümüzde ise Sakarbüçki Nüzhetiye Köyü'ne bağlı bir mahalledir ve orada da Gürcüler yaşamaktadır.

Milli Mücadele yıllarında İngiliz, Ermeni, Rumların işgaline maruz kalması köy tarihi için hem önemlidir. Köyde Milli Mücadele yıllarına ait, o yılları anlatan ve gerçek yaşanan olaylardan oluşan birçok destan ve anlatı türü mevcuttur. Ne kadar sıcak ve çetin bir çatışmanın içinde oldukları eserlerine yansıyan hüznü ama baş dik savunmalarıyla dikkat çeker. Köy halkı bu mücadelenin ve dedelerinin onlar için yaptıklarından, gözleri buğulanarak, gururla bahsetmektedirler. O dönemden sonra

bir daha haber alınamayan başlarına ne geldiği meçhul olan Çanakkale'ye, Yemen'e savaşmaya giden köylüler ve bilinen savaş şehitleri mevcuttur.

Köyün resmi adı Nüzhetiye'dir ondan önce ise Döşeme adı kullanılmıştır. Günümüzde köy halkı tarafından halen Döşeme adı kullanılmaktadır. Hatta köyün markalaşmış milli kadın kıyafetlerinin bez bebek formunun adına, Döşeme Bebeği konulmuştur. Köy halkının, atalarından onlara kalan ilk köy adını ve milli giysilerini unutturmamak adına Döşeme Bebeği'nde yaşattığı tespit edilmiştir.

Nüzhetiye Köyü iki mahalleden oluşmaktadır. Birinci Merkez Mahallesi ikincisi ise Sakarbiçkı Mahallesi'dir. Köye yerleştikten sonra ilk yapılan şey cami ardından medreselerdir. Hemen ardında da okul yapılmış ve civar köyden de talebeler bu köye eğitim görmeye gelmiştir. İşte bu yapılar yapılırken köye işçi olarak gelen Mohti(dil bilen) Lazlar köye yerleşmişlerdir. Fakat Gürcü kültürü o kadar baskındır ki sözlü kaynakların dediklerine göre: "Artık onlar da bizdendir."

Araştırma sırasında köy halkının resmi nüfus oranlarının aslında gerçeği yansıtmadığı saptanmıştır. Her ne kadar ikamet adreslerine bakılarak alınan bu kayıtlar resmi olarak kabul görse de ikameti Nüzhetiye Köyü'nde olmayan ama Nüzhetiye doğumlu birçok kişi ile alan araştırması sırasında karşılaşmıştır. Aynı durum eğitim seviyesi içinde geçerlidir. Nüzhetiye halkı eğitime çok önem veren bir toplumdur. Fakat köyün okumuş kesimi de yaşam şartları iş, eğitim, evlilik münasebetiyle birçoğu köyden ikametini aldirmek zorunda kalan kimselerdir. Ama hala bu kimselerin köyle olan bağlantılarını koparmadıkları gözlemlenmiştir.

Çoğu oyunlarını, şarkılarını, türkülerini, edebiyatlarını korumayı başaran bir toplumdur. Ama sanayinin getirisi ile üretimde durağanlaşmış üretim yerini insana değil sanayiye bırakmıştır. Bu durum da köydeki nüfusu etkileyen önemli durumlardandır. Üretimi eskisi gibi olmayan köy halkında yardımlaşmanın ve birlik olmanın mihenk taşı olan imeci/meci kültürü yavaş yavaş unutulmaya başlamıştır.

Köyün sözlü edebiyatı oldukça geniştir. Ve derlenen sözlü edebiyat ürünleri incelendiği veya hikâyesi dinlendiğinde yaşanmış bir olay üzerine var olduğu anlaşılmaktadır.

Alan araştırması sırasında köy halkının olabildiğince kültürüne sahip çıkmaya ve korumaya çalıştığı gözlemlense de kültürü taşıyan en önemli faktör olan dili yani Gürcüceyi yeni neslin büyük bir çoğunluğu bilmemektedir. Bu açıdan derlemenin kilit noktası olan dört isim araştırmayı göçten bu yana halen devam eden, değişen ya da yok olan kültüre kadar götürmüştür. O kaynaklar sırasıyla; köyün şuan yaşamakta olan en yaşlı sakini *Asiye Şirin, Hatice Ulusoy* ve 2016 yılında hayatını kaybeden *İlyas Kuş* ve *Asiye Sultan Ulusoy* olmuştur. Bunun dışında hayatta olmayıp araştırmamız boyunca irtibata hiç geçilememiş fakat kaynak kişiler tarafından tarafımıza verilen notların sahipleri de araştırmanın ufkunu genişletmişlerdir. O kişiler de köyün yerlilerindedir: Merhum *Hidayet Kuş*, Merhum *İbrahim Kuş*, merhum *Mehmet Kuş*.

Günümüze ulaşamayan kültürler de ne yazık ki mevcuttur. Halk Bilimi bu durumu en aza indirmek amacını güderek milli kültürün kaybolmaya yüz tutmuş taraflarını kalıcı hale getirmek amacıyla bilimsel metot ve uygulamalar geliştirerek bu değerlerin kaybolmamasını amaçlamaktadır. Köy monografisi olarak hazırlanan bu çalışma ile köyün milli kültürünü oluşturan unsurlarının kayıt altına alınıp kaybolmamasını ve geleceğe aktarılmasını sağlayacaktır. Böylece milli benliğimiz gelecek nesillere aktarılmış olacak ve daha güçlü kılınacaktır.

Enise GÖKÇE

Kocaeli/2018

KAYNAKÇA

Sözlü Kaynaklar

Kaynak No, Doğum Yeri – Yılı, Medeni Hali, Öğrenim Durumu, Mesleği

- K1. Ahmet Dilber, Nüzhetiye Köyü – 1946, Evli, Üniversite, Emekli
K2. Hayrettin Sertoğlu, Nüzhetiye Köyü – 1932, Evli, İlkokul, Çiftçi
K3. Fehmi Ulusoy, Nüzhetiye Köyü – 1928, Dul, İlkokul, Emekli
K4. Zeynep Kuş, Nüzhetiye Köyü – 1924, Dul, O.Y. yok, Ev hanımı
K5. Tacettin Oğur, Nüzhetiye Köyü – 1952, Evli, Lise terk, Emekli
K6. Mehmet Gümüş, Nüzhetiye Köyü – 1933, Evli, İlkokul, Emekli
K7. Fahriye Kalyoncu, Nüzhetiye Köyü – 1938, Dul, O.Y. var, Ev Hanımı
K8. Melahat Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1944, Dul, İlkokul, Ev Hanımı
K9. Yıldız Sertoğlu, Nüzhetiye Köyü – 1941, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
K10. Tamay Tezcan, İstanbul – 1948, Bekâr, Üniversite, Ziraat Mühendisi
K11. Mehmet Kadri Dilber, Nüzhetiye Köyü – 1948, Dul, Makine Mühendisi
K12. Koray Tezcan, İstanbul – 1941, Evli, Üniversite, Diş Hekimi
K13. Sabri Gümüş, Nüzhetiye Köyü – 1929, Dul, İlkokul, Serbest Meslek
K14. Yaşar Oğur, Nüzhetiye Köyü – 1954, Evli, İlkokul, Emekli
K15. Ali Rıza Yavaş, Nüzhetiye Köyü – 1931, Dul, İlkokul, Nalbant
K16. Melek Er, Nüzhetiye Köyü – 1948, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
K17. Hasan Er, Nüzhetiye Köyü – 1927, Evli, İlkokul, Serbest Meslek
K18. Müjgân Karakuzu, Nüzhetiye Köyü – 1963, Bekâr, Üniversite, Emekli
K19. Özdemir Oğul, İzmit – 1965, Evli, Lise, Emekli
K20. Ali Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1944, Evli, İlkokul, Emekli
K21. Hüseyin Baş, Nüzhetiye Köyü – 1947, Evli, İlkokul, Emekli
K22. İlyas Kuş, Nüzhetiye Köyü – 1929, Dul, Ortaokul, Emekli⁷²
K23. Fikriye Kalyoncu, Nüzhetiye Köyü – 1936, Dul, İlkokul, Ev Hanımı
K24. Sevgi Kalyoncu, Nüzhetiye Köyü – 1944, Evli, İlkokul, Ev Hanımı

⁷² K22, 2016 yılının Kasım ayında hayatını kaybetmiştir.

- K25. Cihangir Ulusoy, İzmit – 1953, Bekâr, Lise, Emekli
- K26. Mehmet Sertoğlu, Nüzhetiye Köyü – 1958, Evli, İlkokul, Köy Muhtarı
- K27. Hayrettin Sert, Nüzhetiye Köyü – 1932, Evli, İlkokul, Emekli
- K28. Münevver Yavaş, Nüzhetiye Köyü – 1931, Evli, İlkokul, Emekli
- K29. Hüseyin Öztürk, Nüzhetiye Köyü – 1927, Evli, İlkokul, Emekli
- K30. Recep Emir, Nüzhetiye Köyü – 1945, Evli, İlkokul, Emekli
- K31. Mehmet Münir Yavaş, Nüzhetiye Köyü – 1933, Evli, Çiftçi
- K32. Mehmet Avdan, Nüzhetiye Köyü – 1944, Evli, Lise, Emekli
- K33. Hüseyin Gümüş, Nüzhetiye Köyü – 1947, Evli, İlkokul, Serbest Meslek
- K34. Emsal Başar, Nüzhetiye Köyü – 1956, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K35. Cafer Özgen, Nüzhetiye Köyü – 1959, Evli, Lise, Emekli
- K36. Ufuk Gökçe, Gölcük – 1978, Bekâr, Lise, İşletme Sahibi
- K37. Mithat Terzi, Kütahya – 1963, Evli, Üniversite, İmam
- K38. Hüseyin Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1956, Evli, Ortaokul, Emekli
- K39. Vedat Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1947, Evli, İlkokul, Emekli
- K40. Hasan Endeş, Nüzhetiye Köyü – 1965, Evli, Üniversite, Eğitim Görevlisi
- K41. Halit Endeş, Nüzhetiye Köyü – 1968, Evli, Yükseköğretim, Haberleşme Müh.
- K42. Abdullah Ulusoy, Nüzhetiye Köyü – 1966, Evli, Lise, Emekli
- K43. Burhan Avdan, Nüzhetiye Köyü – 1958, Evli, Lise, Emekli
- K44. Necip Yaman, Nüzhetiye Köyü – 1965, Evli, Lise, İşçi
- K45. Osman Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1967, Evli, Lise, İşçi
- K46. Suat Alberoğlu, Nüzhetiye Köyü – 1965, Evli, Üniversite, Emniyet Amiri
- K47. Mustafa Balkaya, Nüzhetiye Köyü – 1962, Evli, İlkokul, Emekli
- K48. Kamil Şirin, Nüzhetiye Köyü – 1965, Evli, Üniversite, Avukat
- K49. Muhittin Şirin, Nüzhetiye Köyü – 1931, Evli, Lise, Emekli
- K50. Naci Genç, Nüzhetiye Köyü – 1951, Evli, İlkokul, Emekli
- K51. Murat Toksöz, Nüzhetiye Köyü – 1936, Evli, Ortaokul, Emekli
- K52. Havva Demirtaş, Nüzhetiye Köyü – 1935, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K53. Ekrem Şirin, Nüzhetiye Köyü – 1939, Bekâr, Üniversite, Emekli

- K54. Ahmet Gül, Nüzhetiye Köyü – 1940, Bekâr, İlkokul, Emekli
- K55. Hasan Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1965, Evli, İlkokul, Şoför
- K56. Müfit Ulusoy, Nüzhetiye Köyü – 1964, Evli, Üniversite, Emekli
- K57. Asiye Özbakır, Nüzhetiye Köyü – 1960, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K58. Burhan Yaman, Nüzhetiye Köyü – 1978, Evli, İlkokul, İşçi
- K59. Sultan Kuş, Nüzhetiye Köyü – 1944, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K60. Şehnaz Yavaş, İstanbul – 1967, Evli, Lise, Ev Hanımı
- K61. Yalçın Kalyoncu, İzmit – 1988, Bekâr, Lise, Baskı Operatörü
- K62. Gülşah Akbaba, Gölcük – 1991, Evli, Üniversite, Satış Sorumlusu
- K63. Çağdaş Münir Yavaş, Gölcük – 1996, Bekâr, Üniversite Öğrencisi
- K64. Murat Aka, İzmit – 1986, Bekâr, Lise, Çiftçi
- K65. Nefize Meral, Nüzhetiye Köyü – 1944, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K66. Ünver Yavaş, Gölcük – 1966, Evli, Lise, Emlak Danışmanı
- K67. Adalet Ulusoy, İstanbul – 1972, Bekâr, İlkokul, Çalışmıyor
- K68. Seyfi Ulusoy, Gölcük – 1978, Bekâr, MYO, Serbest Meslek
- K69. Mehmet Bayram Gökçe, Nüzhetiye Köyü – 1977, Evli, Lise, İşçi
- K70. Ayşen Öztopaloğlu, Derince – 1965, Evli, Lise Terk, Ev Hanımı
- K71. Güneş Okur, Nüzhetiye Köyü – 1949, Evli, Üniversite, Emekli
- K72. Neşe Aka, İzmit – 1985, Evli, Lise, Özel Sektör Çalışanı
- K73. Barış Demirer, İstanbul – 1986, Bekâr, Üniversite, Laborant
- K74. Mehmet Caner Yavaş, İzmit – 1987, Bekâr, Üniversite, Kamu Personeli
- K75. Bülent Aka, İzmit – 1984, Evli, Lise, Çiftçi
- K76. Sedat Yiğit, Nüzhetiye Köyü – 1950, Evli, İlkokul, Emekli
- K77. Erhan Oğur, İzmit – 1988, Evli, Üniversite, İşçi
- K78. Ümit Gökçe, İzmit – 1979, Evli, Lise, İşçi
- K79. Fatma Gökçe, İzmit – 1985, Evli, Lise, Özel Sektör Çalışanı
- K80. Pınar Demirer, Gölcük – 1990, Bekâr, Üniversite, Özel Sektör Çalışanı
- K81. Tahir Yiğit, Gölcük – 1985, Evli, MYO, İşçi
- K82. Seda Demirer Çetindere, İstanbul – 1984, Evli, Doktora, Akademisyen

- K83. Ahmet Murat Güler, Nüzhetiye Köyü – 1948, Evli, Üniversite, Emekli
- K84. Elif Özgül, Gölcük – 1982, Evli, Üniversite, Özel Sektör Çalışanı
- K85. Serap Yiğit, Gölcük – 1993, Bekâr, Lise, Çalışmıyor
- K86. Hüseyin Can Emir, Nüzhetiye Köyü – 1971, Lise, Memur
- K87. Asiye Şınar, Nüzhetiye Köyü – 1973, Evli, Üniversite, Biyolog
- K88. Zeynep Usta Eker, İzmit – 1989, Evli, Üniversite, Öğretmen
- K89. Nilgün Altun, Gölcük – 1977, Evli, Üniversite, Öğretmen
- K90. Doğan Kılıç, İzmit – 1976, Evli, MYO, İşçi
- K91. Mehmet Turhan, Hollanda – 1984, Evli, Lise, İşçi
- K92. Özge Usta, İzmit – 1988, Bekâr, Üniversite, Kamu Personeli
- K93. Kübra Şirin, İzmit – 1986, Bekâr, Üniversite, Öğretmen
- K94. Hüseyin Yaman, Gölcük – 1963, Evli, Lise, Emlakçı
- K95. Hüseyin Fikri Yaman, Nüzhetiye Köyü – 1967, Evli, Lise, KBB Çalışanı
- K96. Hüseyin Demirer, İzmit – 1993, Bekâr, Üniversite, Kameraman
- K97. Ahmet Balkaya, Nüzhetiye Köyü – 1970, Evli, İlkokul, Kamu Personeli
- K98. Güler Emir, Şirinköy – 1945, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K99. Uğur Göksu, İzmit – 1992, Evli, Lise, Askeri Personel
- K100. Fatma Nuray Güren, İzmit – 1979, Evli, Üniversite, Öğretmen
- K101. Ziya Demirer, Nüzhetiye Köyü – 1961, Evli, Lise, İnşaat Teknisyeni
- K102. Yılmaz Başer, İzmit – 1985, Evli, Lise, Özel Sektör Çalışanı
- K103. Büşra Serim, Gölcük – 1994, Evli, Üniversite, Öğrenci
- K104. Hüsna Kılıç, İzmit – 1988, Evli, Lise, Ev Hanımı
- K105. Beyza Yarımbaş, Gölcük – 1995, Evli, Lise, Ev Hanımı
- K106. Ayşegül Arslan, İzmit – 1990, Evli, Lise, Ev Hanımı
- K107. Aslıhan Karakurt, İzmit – 1993, Evli, Lise, Ev Hanımı
- K108. Ahmet Yavaş, İzmit – 1988, Bekâr, Ön Lisans, Operatör
- K109. Sinan Yavaş, Nüzhetiye Köyü – 1958, Evli, İlkokul, Emekli
- K110. Ayşe Yavaş, Ferhadiye Köyü – 1961, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K111. Emre Yavaş, İzmit – 1991, Bekâr, Ön Lisans, Tekniker

- K112. Mürvet Aka, Nüzhetiye Köyü – 1970, Bekâr, İlkokul, Terzi
- K113. Ayşe Gökçe, Nüzhetiye Köyü – 1961, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K114. Halil Gökçe, Nüzhetiye Köyü – 1954, Evli, İlkokul, Emekli
- K115. Ahmet Aka, Nüzhetiye Köyü – 1963, Evli, İlkokul, Emekli
- K166. Hıfzı Ulusoy, Nüzhetiye Köyü – 1949, Evli, Üniversite, İktisatçı
- K117. Asiye Sultan Ulusoy, Nüzhetiye Köyü – 1927, Dul, O.Y yok, Köy Ebesi⁷³
- K118. Hatice Ulusoy, Nüzhetiye Köyü – 1933, Evli, O.Y. yok, Çiftçi
- K119. Asiye Şirin, Nüzhetiye Köyü – 1920, Dul, O.Y. yok, Ev Hanımı
- K120. Mehmet Ulusoy, Nüzhetiye Köyü - 1929, Evli, İlkokul, Emekli
- K121. Emine Yılmaz, Nüzhetiye Köyü – 1967, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K122. Enise Gökçe, Gölcük – 1993, Bekâr, Üniversite, Öğrenci
- K123. Hüseyin Eryürek, Saraylı – 1957, Evli, İlkokul, Serbest Meslek
- K124. Erdem Yılmaz, Saraylı – 1958, Bekâr, İlkokul, Çiftçi
- K125. Birol Ereyürek, Saraylı – 1958, Evli, İlkokul, Marangoz
- K126. Zahide Aydın, Gölcük – 1948, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K127. Gülşen Tufan, Örcün – 1940, Evli, İlkokul, Ev Hanımı
- K128. Caner Kuş, Gölcük – 1991, Bekâr, Lise, Özel Sektör

K70'in 2008 yılında Nüzhetiye Köyü Sözlü Edebiyatı üzerine yapmış olduğu çalışmasının kaynak kişi bilgileri:

K129. Kuş, Abidin (2008) Doğum yeri ve yılı Nüzhetiye Köyü (Gölcük-Kocaeli) 1926 olan esnafıktan emekli Abidin Kuş ile Mart 2008'de yapılan görüşme ve derlemenin notları.(K70'in kızı Emel Öztopalıoğlu'nun yayınlanmamış Seminer Ödevi'nden alınmıştır.)

K130. Kuş, Hidayet (2008) Doğum yeri ve yılı Nüzhetiye Köyü 1910 olan PTT 'den emekli Hidayet Kuş ile Mart 2008'de yapılan görüşme ve derlemenin notları. (K70'in kızı Emel Öztopalıoğlu'nun yayınlanmamış Seminer Ödevi'nden alınmıştır.)

⁷³ K117, 2016 yılında hayatını kaybetmiştir. Okuma yazması yoktur. Köye ilk gelen ebeden öğretim olarak alaylı ebelik yapmıştır.

K131. Kuş, İbrahim(2008) Doğum yeri Nüzhetiye Köyü, doğum yılı 1925, ölüm yılı 2003 olan merhumun defterindeki notlar. (K70'in kızı Emel Öztopalıoğlu'nun yayınlanmamış Seminer Ödevi'nden alınmıştır.)

K132. Kuş, Melek (2008) Doğum yeri ve yılı Nüzhetiye Köyü 1913 olan ev hanımı ile yapılan görüşme ve derlemenin notları. (K70'in kızı Emel Öztopalıoğlu'nun yayınlanmamış Seminer Ödevi'nden alınmıştır.)

Yazılı Kaynaklar

Kitaplar

Altun, Işıl (2008). *Kocaeli Suadiye/Çepni Halk Kültürü*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınevi

Altun, Işıl (2004). *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, Kocaeli: Yayıncı Yayınevi

Cengiz Bozkurt, (Editör)Tülin (2014). *Gölcük Somut Olmayan Kültür Mirası*, Kocaeli: Gölcük Belediyesi, Gölcük Vizyon 2023 Kültür Yayınları Serisi 2

Çam, Yusuf (1993). *Milli Mücadele'de İzmit Sancağı*, İstanbul: İzmit Rotary Kulübü Yayınları, İstanbul.

Galitekin, Ahmet (2005), *Gölcük Tarihçe ve Kültür Mirası Eserleri*, Kocaeli: Gölcük Belediyesi Yayınları

Gökçen, Rifat (2004). *Kocaeli ve Marmara Bölgesi*, İstanbul: Özyürek Yayınevi

Günay, Bekir (2002). *Ermeni Tehciri İzmit 1914-1920*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi

Güvenç, Bozkurt (2010). *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Boyut Yayınevi

İpek, Nedim (2006). *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon: Serander Yayınları

Kanar, Mehmet (2003). *Örneklı Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Derin Yayınları

Kasap, Murat (2010). *Osmanlı Gürcüleri*, İstanbul: Gürcistan Dostluk Derneği Yayınevi

Kunt, Metin; Sina Akşin, Hüseyin G. Yurdaydın, Suraiye Faroqhi, Ayla Ödekan, Zafet Toprak (1997). *Türkiye Tarihi 3 – Osmanlı Devleti 1600-1908*, Ankara: Cem Yayınevi

Lubenau, Reinhold (2012). *Reinhold Lubenau Seyahatnamesi Osmanlı ülkesinde 1587-1589* (Çev. Türkis Noyan). İstanbul: Kitap Yayınevi

Pekin, Süleyman; Murat Bayram (2011), *Bahçecik Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi

Yazarsız (1997), *21. Yüzyılın Eşiğinde Örf ve Âdetlerimiz (Türk Töresi)*, Ankara: Başbakanlık Aile araştırma Kurumu Yayınları

Yazarsız (2012). *Geçmişten Günümüze Gölcük'te Kadın*, Kocaeli: Gölcük Belediyesi, Gölcük Vizyon 2023 Kültür Yayınları Serisi I

Yazarsız (2008). *Kocaeli Açık Hava Müzesi*, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı Yayınları-3

Yazarsız (2013). *Gölcük Mimari Miras*, Kocaeli: Gölcük Vizyon 2023 Kültür Yayınları Serisi-3

Yazarsız (2014). *Tarihte Gölcük*, Gölcük Belediyesi, Kocaeli: Gölcük Vizyon 2023 Kültür Yayınları Serisi 4

Bildiri Kitabı

Yayına Hazırlayanlar: Fehameddin Başar, Murat Kasap (2017). *Uluslararası Gürcistan'da İslamiyet'in Dünü Bugünü Yarını Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İstanbul: Gürcistan Dostluk Derneği Yayınevi

Dergiler

Putkaradze, Şuşuna (2002). "İstanbul'da Gürcü Kültürel Varlığı" Çvneburu Kültürel Dergi, sy. 44, s. 16

Chokharadze, Malkhaz; Mehmet Ali Keskin (2015). “Türk Tarihi ve Gürcü Tarihi Kaynaklarına Göre Rus Yönetiminin Uyguladığı Politika sonucu Gürcü Muhacirlikleri (19-20. yüzyıllar arasında) Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 10, sy. 2, s. 95-108

Putkaradze, Şuşuna (2002). “İstanbul’da Gürcü Kültürel Varlığı” Çvneburu Kültürel Dergi, sy. 44, s. 16

Kalyoncu, Ziya (2013). “Dünü ve Bugünüyle Nüzhetiye Köyü” İnci Dergisi, sy. 10, s. 14-15

Kalyoncu, Ziya (2008). “Köyümüzün Tarihçesi” Nüzhetiye – Döşeme Köyü Sosyal Yardımlaşma/Dayanışma ve Kültür Derneği Dergisi, sy. 1, s. 1-4

Sözlükler

Develioğlu, Ferit (1962). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. Ankara: Doğuş Yayınları

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Elektronik Uzantılar

Alınan bazı fotoğrafların ve bilgilerin elektronik uzantıları:

Nüzhetiye Köyü’nden alınan fotoğrafların bazıları ve siteye erişim tarihi 2017;

<https://www.facebook.com/groups/nuzhetiye/about/>

Arowmedyan Sitesinden alınan fotoğraf ve siteye erişim tarihi 2017;

<https://www.facebook.com/pg/Arevmedyan-Hayastan%D4%B1%D6%80%D5%A5%D6%82%D5%B4%D5%BF%D5%A5%D5%A1%D5%B6-%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%A1%D5%BD%D5%BF%D5%A1%D5%B6-407336259402008/photos/?tab=albums>

Gölcük Belediyesi ve siteye erişim tarihi 2017;

<http://www.golcuk.bel.tr/tr/icerikkategori/1/3/belediye-hakkinda.aspx>

EKLER

17 Ağustos 1999 Deprem Şehitleri Anıtı – Nüzhetiye Köyü

D 1956 Süleyman YAMAN/ D 1964 Rukiye YAMAN/ D 1882 Rasim YAMAN/ D 1986 Yasin YAMAN/ D 1993 Şeyma YAMAN/ D 1960 Burhan YILDIRIM/ D 1966 Hülya YILDIRIM/ D 1993 Ebru YILDIRIM/ D 1966 Mevlüt YILDIRIM/ D 1958 Güler BAŞER/ D 1964 Nejla ŞAN

Merhum Osman Hancı (Korzobon) elinde akordeonuyla, Nüzhetiye Köyü sosyal medya hesabından alınmıştır.

Nüzhetiye Köyü eski köy merkezinde çekilmiş toplu fotoğraf Nüzhetiye Köyü sosyal medya hesabından alınmıştır.

Merhum Hidayet Kuş ve destanlarının bulunduğu defterinden bir görüntü, fotoğraf Ayşen (Çitoğlu) Öztopalıoğlu'ndan alınmıştır.

22 AGUSTOS August SALI Tuesday 24 Hafta / Week

1- BATUM MUHACIRI GELMİŞ SAYIMUZ
DARİCİNÖZ KUVMUŞAAR BU GÜZEL KÖYÜ

2- ÇOK GÜZELDİR HUVAİLE SUYURUZ
İSMİNİ KOVMUŞAAR DÖŞEME KÖYÜ

3- YAPMIŞAR CAMI İLE MEKTEP MEDRESE
İKİ MÜDERRİS GELİRDİ DERSE
İLİM İRFAN YUVASI İDİ HER KEŞE
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

4- DÖŞEME KÖYÜ ESİDEN NE İDİ
KİMİ ADA İDİ KİMİ BEYİDİ
KÖYÜ ASAIŞI GAYET EYİDİ
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

5- SADRİYANDA OTURURDU YAŞILAR
KİMİ HACI KİMİ HOCA NEPİSİ AĞIR BAŞLILAR
KİMİ PAHA DUVIK KİMİ ÇATIK KAŞILILAR
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

6- BENEÇLER ÇUHA ŞALVAR BEYMİS BAŞKLAR SIRMALI
KOSTEKLİ SAAT GÜMÜŞKEMER KAHANİYE KIRMALI
CİZMELEKİ CEKİNCE GELİ HIRON OYNAZALARINIĞORMEÇİ
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

7- ABAÇAN HÜSEYİN EZAN OKURDU DAĞLAR İNLERDİ
HAM DİZE KÖYÜ EZAN DİNLERDİ
SANKİ BİLALİ HABES KULAKLAR ÇİNLERDİ
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

8- GENÇ İHTİYAR SIVAMIŞLAK KOLLARI
ATLA TAŞIMIŞLAR TAŞA KUMLARI
KALDIRIK YAPMIŞLAR BÜTÜN YOLLARI
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

9- YARIMLAŞMA YARDI İMEÇİ DERE DİK
KAYDA İLE ÇÖYLERİMYANA DERE DİK
ŞİTİNCE ULUFELERİ YERDİK
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

10- YAĞMUR DUVASI YAPARDIK DEREDE
O NUR YÜZLÜ HAFİZ SÜLEYMAN NEKEDİ
SEKİZ DEĞİRMEN DÖNERDİ ORADA
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

11- DUZ TARLALAR SU YOLLARI YANLIŞ YERDEN KAZILDI
KISA SÜRÜ SONRA BENTLER BÖZÜLDÜ
TABİİ BUNA BÜTÜN KÖYLÜ ÜZÜLDÜ
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

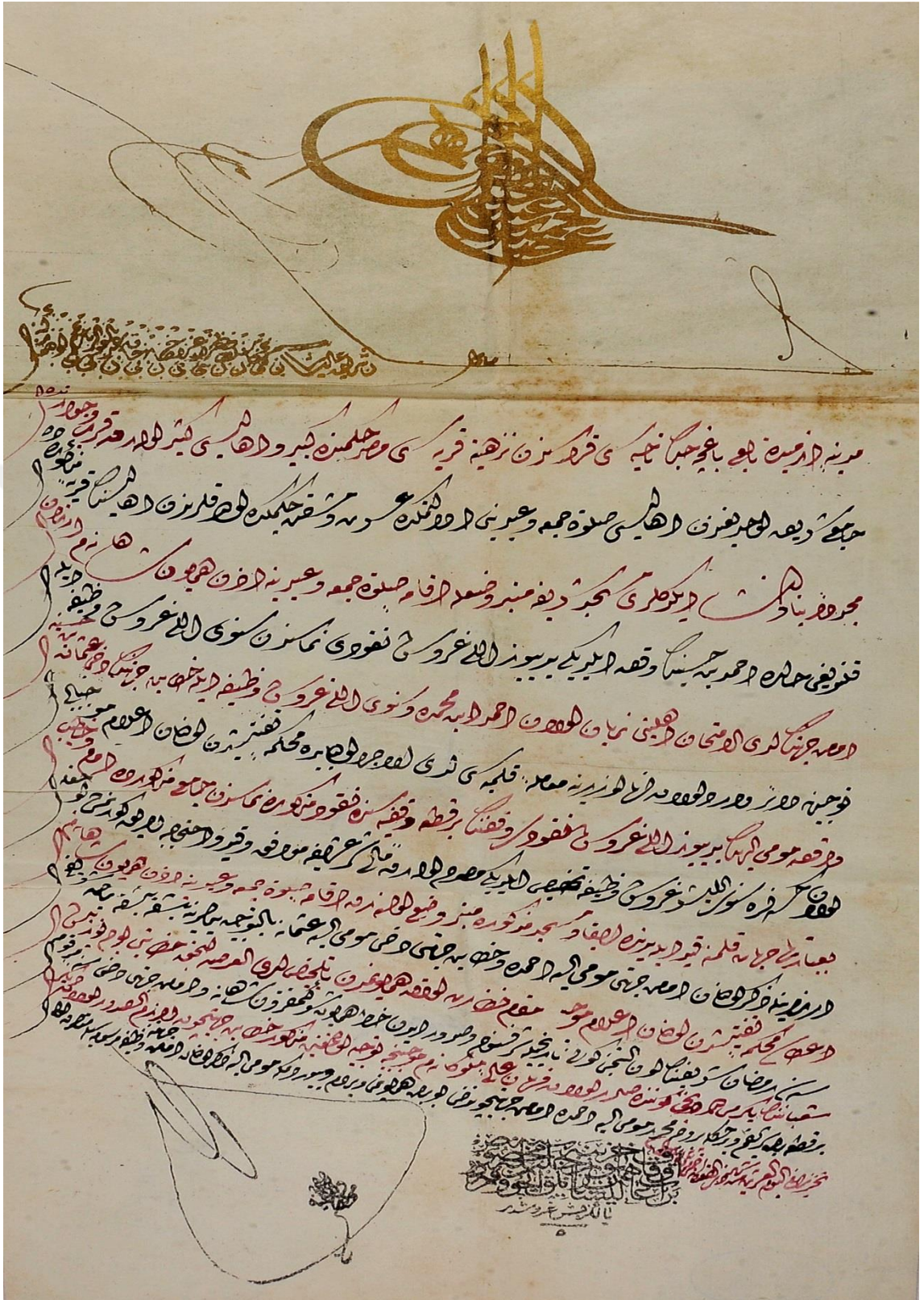
12- ATMEYORANDA ÇAYIR ÇİMEN GEZERDİK
KARA GÖLDE HER BERABER YÜZERDİK
ÇİLEKLERİ BÖNCÜK GİBİ DİZERDİK
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

13- ORMAN OLMUŞ MERA İDİ DİYEMEM
GÖL KURUMUŞ NEDENİMİ DİLEMEM
ÇİLEK MİLEK KALMAMUŞTUR YİYEMEM
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

14- FANJAZI YOK NE BULURSAK GEYERDİK
EVİN BÜYÜĞÜNÜ ÇOK ÇOK SAYARDIK
HANE HALKI TUMU NAMAZ KILARDIK
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

15- YENİ NESİL CUMA BAYRAM KILIYOR
BEŞ VAKİT NAMAZ KILMAYAN YILIYOR
BU HALE ŞEYTANLAR BİLE GULİYOR
ÇOK NAZARA GELDİN DÖŞEME KÖYÜ

AGUSTOS August 9 Wednesday 22 Hafta / Week

Nüzhetiye Köyü Cami imam ve hitabet beratı

Murat Kasap'tan temin edilmiştir.

ALAN ARAŞTIRMASINDA KULLANILAN SORULAR

ARAŞTIRMA YAPILAN YERLE İLGİLİ SORULAR

1. Araştırma yerinin adı? Bu adın verilış sebebi?
2. Coğrafi özellikleri nelerdir?
 - a. Denizden yüksekliği?
 - b. Denize uzaklığı, yakınlığı?
 - c. Ova veya dağlık alanda bulunup bulunmadığı?
 - ç. Bitki örtüsü?
 - d. İklimi?
 - e. Nüfusu?
 - f. İç ve dış göçler?
 - g. Yörenin tarım ve hayvancılık durumu?
 - ğ. Sanayi kuruluşlarıyla ilişkisi?
 - h. Üretilen ürünlerin tüketim ve pazarlaması?
 1. Ulaşım durumu?
3. Tarihî özellikleri nelerdir?
 - a. İlk defa ne zaman iskâna açılmıştır?
 - b. İlk yerlileri kimlerdir?
 - c. Bugün kimler oturuyor?
 - ç. Yöreyle ilgili önemli tarihî olaylar hangileridir?
 - d. Eski eser olarak neler vardır?
 - e. Yatırlar, ziyaret yerleri var mı?
 - f. Halkın dinî gruplanması nasıldır?
 - g. Mezarlıkta eski mezarlar var mı?
4. Eğitim özellikleri nelerdir?
 - a. İlkokul, ilköğretim okulu ve diğer okullar ne zaman açılmıştır?
 - b. Nüfusun okuryazarlık oranı nedir?

- c. Anadil Türkçeyi bilmeyenler var mı?
- d. Radyo, TV sayısı?
- e. Sağlık Ocağı, ebe var mı?
- f. Kız çocuklarım okula göndermeme durumu var mı?

HALK DİLİ VE EDEBİYATIYLA İLGİLİ SORULAR

Adlar, lâkaplar:

1. Yeni doğan bebeklere hangi adlar veriliyor? Veriliş sebepleri?
2. Ad bebeğe verilirken ne gibi törenler, uygulamalar yapılıyor?
3. Yörede yaşayan kişilere ne gibi lâkaplar veriliyor? Sebepleri?
4. Hayvanlara ne gibi adlar veriliyor? Sebepleri?
5. Bitkilere ne gibi adlar veriliyor? Sebepleri?
6. Köy, ilçe, şehir, dağ, ova, ırmak, göl vb. yerlere verilen adlar nelerdir? Sebepleri? Varsa efsaneleri?
7. İşyeri, konut, apartmanlara nasıl ad verilmektedir?

Dualar, Beddualar (Dilekler, ilençler-ilenmeler):

1. Halk iyi dileklerini belirten hangi sözleri kullanıyor?
2. Dualar, dilekler hangi olaylardan sonra söyleniyor?
3. Beddua olarak hangi sözler kullanılıyor?
4. Hangi olaylardan sonra beddua ediliyor?
5. Dua ve beddualar çocuk ve yaşlılara, kadın ve erkeklere, evli ve bekârlara, bitki ve hayvanlara göre farklı oluyor mu? Oluyorsa nasıl?

Yeminler:

1. Hangi olaylardan sonra ne gibi yeminler edilmektedir?
2. En kuvvetli ve zayıf yeminler hangileridir?
3. Yemin edilen söz tutulmazsa ne yapılır? Bu konuda nelere inanılmaktadır?

Selâmlar:

1. Selâm sözleri nelerdir?
2. Bu sözler ne zaman ve kimlere söylenir?
3. Kadınlar kendi aralarında ve erkeklerle nasıl selâmlaşırlar?
4. Erkekler kendi aralarında ve kadınlarla nasıl selâmlaşırlar?
5. Selâmın mesleklere göre çeşitleri nelerdir?

Çağrılar, hitaplar:

1. İnsanlar, hangi söz ve hareketlerle çağırılıyorlar?
2. Hayvanlar, hangi söz ve hareketlerle çağırılıyor?
3. İnsanlara yaşlarına, cinsiyetlerine, medenî durumlarına ve mesleklerine göre hangi sözlerle hitap ediliyor?
4. Eşler birbirlerine, çocuklar anne ve babalar, ebeveynler çocuklarına hangi sözlerle hitap ediyor?
5. Akrabalar arasındaki hitap şekli nasıldır?

Övme ve yermeler:

1. İnsanlar, birbirlerini hangi sözlerle övmekte veya yermektedir?
2. İnsanlar, hayvanları hangi sözlerle övmekte veya yermektedir?
3. İnsanlar, bitkileri hangi sözlerle övmekte veya yermektedir?
4. İnsanlar, diğer varlıkları hangi sözlerle övmekte veya yermektedir?

Nasihatler:

1. Nasihat amacıyla büyüklerce hangi sözler söylenmektedir?
2. Nasihat kimlere verilmektedir?
3. Hangi olaylardan sonra nasihat edilmektedir?
4. Nasihati tutma veya tutmama durumlarında neler yapılmaktadır?
5. Kimlerin nasihati etkili olmaktadır?

Argo sözler:

1. Kötü insanlar, hayvanlar, bitkiler için hangi sözler söylenmektedir?
2. Hangi tür olaylardan sonra hangi küfürler edilmektedir?
3. Cinsî olay ve organlara verilen adlar, bunlarla ilgili benzetmeler nelerdir?
4. Küfür hakkındaki halkın inançları nelerdir?
5. Mesleklere özgü argo sözler nelerdir?

Atasözleri ve deyimler:

1. Atasözleri ve deyimler konuşma sırasında hangi durumlarda kullanılıyor?
2. Kimlerden nasıl öğrenilmektedir?
3. Anlamları nelerdir?
4. Yöredeki olaylardan kaynaklanan atasözü ve deyimler var mı? Hikâyeleri nasıldır?

Bilmeceler:

1. Ne zaman, nerelerde, kimler tarafından sorulup cevaplandırılmaktadır?
2. Hangi bilmeceler sorulmaktadır'?
3. Bilmeceler nasıl öğrenilmektedir? Bilmece yaratanlar var mı?
4. Bilmeceyi doğru cevaplandıranlara mükâfat, yanlış cevaplandıranlara ceza veriliyor mu? Veriliyorsa, hangi mükâfat ve cezalar verilmektedir?
5. Bilmece sorma eğlence olarak mı kabul edilmektedir?

Sayısmacalar:

1. Çocuk ve büyüklerin oyunlarında ebeyi veya ilk oyuncuyu belirlemek amacıyla ne gibi sayısmacalar kullanılmaktadır?
2. Sayısmacalar kimlerden, nasıl öğrenilmektedir?

Yanıltmaca, şaşırtmacalar:

1. Söz oyunu hangi yanıltmacalar, kimler tarafından, nerede, ne zaman, nasıl kullanılmaktadır?
2. Yanıltmacayı söyleyebilene mükâfat, söyleyemeyene ceza veriliyor mu? Veriliyorsa hangi mükâfat ve cezalar uygulanıyor?
3. Yanıltmacalar nereden, nasıl öğreniliyor?

Yakıştırılmalar:

1. Yakıştırılmalar kimler arasında, hangi amaçla kullanılmaktadır?
2. Yörede hangi yakıştırılmalar yapılmaktadır?
3. İyi yakıştırma yapana mükâfat, yapamayana ceza veriliyor mu? Veriliyorsa hangi mükâfat ve cezalar uygulanıyor?

Masallar:

1. Yörede anlatılan masallar hangileridir?
2. Masallar yörede kimlerden, nasıl öğrenilmektedir?
3. Kimler daha çok masal anlatmaktadır?
4. Masal kimlere, ne zaman, nerelerde anlatılmaktadır?
5. Masal anlatanlara, para ve armağan veriliyor mu?
6. Devamı sonraki günlerde anlatılan uzun masallar var mı? Bunlara ne ad veriliyor?
7. Masallarda anlatılanlara halk inanıyor mu?

Efsaneler:

1. Yörede dünyanın yaratılışı; insanların, hayvanların, bitkilerin varoluşlarıyla ilgili hangi efsaneler anlatılmaktadır?
2. Tarihî olay ve kişilerle ilgili hangi destan ve efsaneler anlatılmaktadır?
3. Peygamberler, din büyükleri, velîler ve yatırırlarla ilgili hangi menkıbeler, efsaneler anlatılmaktadır.
4. Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçlerle ilgili hangi efsaneler anlatılmaktadır?
5. Yer adlarıyla ilgili hangi efsaneler anlatılmaktadır?
6. Efsaneler nerede, ne zaman, kimler tarafından, nasıl anlatılmaktadır?
7. Efsaneler, nasıl öğrenilmiştir?
8. Efsanelerde anlatılanlara halk inanıyor mu?

Halk hikâyeleri:

1. Yörede konusu sevgi, aşk olan hangi halk hikâyeleri anlatılmaktadır?
2. Konusu kahramanlık olan hangi halk hikâyeleri anlatılmaktadır?
3. Kimler halk hikâyesi anlatmaktadır? Hikâyeciliği meslek edinenler kimlerdir? Bunlara ne adı veriliyor? Kazançları nasıldır?
4. Hikâyeciler, hikâyeleri kimlerden, nerede, nasıl öğrenmişlerdir?

5. Hikâyeler, nerelerde, ne zaman, kimlere anlatılıyor?
6. Hikâyeci taklit yapıyor mu? Sopa, mendil vb. kullanıyor mu?
7. Hikâyede çalgı eşliğinde söylenen manzum bölümler olduğu takdirde hikâyeci mi söylüyor, yardımcısı mı var?
8. Hikâyede anlatılan olaya hikâyeci inanıyor mu? İnanıyorsa ne gibi deliller gösteriyor?

Fıkralar:

1. Yörede Nasreddin Hoca, Bekri Mustafa, İncili Çavuş, Behlül Dana gibi tiplerle ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?
2. Bektaşîlerle ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?
3. Şairler, yazarlar, devlet adamları üzerine hangi fıkralar anlatılmaktadır?
4. Bazı il, ilçe ve köylerin halkı üzerine hangi ûkralar anlatılmaktadır?
5. Mesleklerle ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?
6. Aile hayatıyla ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?
7. Okul, asker hayatıyla ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?
8. Anormal tiplerle ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?
9. Yabancı milletlerle ilgili hangi fıkralara anlatılmaktadır?
10. Müstehcen hangi fıkralar anlatılmaktadır?
11. Fıkralar, nerede, ne zaman, kimlerden öğrenilmektedir?
12. Fıkraların güldürmesi, eğlendirmesi yanında, başka ne gibi faydalan olduğuna inanılmaktadır?
13. İyi fıkra anlatanlara ne ad verilmektedir? Bu kişilerin topluluk içinde özel bir yerleri var mıdır?
14. Fıkralarda anlatılanlara inanılıyor mu?
15. Yöreden kaynaklanan fıkralar var mı? Hangi kişiler için ne gibi fıkralar anlatılıyor?

Halk mektupları:

1. Yörede mektuplara nasıl başlanıp, nasıl bitiriliyor?
2. Mektuplara ne tür haberler yazılıyor?
3. Mektuplarda kullanılan mâniler, resimler nelerdir?
4. Mektup nasıl katlanıp zarfa konuyor? Katlanışın bir anlamı var mı?

5. Zarfın içine mektuptan başka nelere konulmasına dikkat ediliyor'?
6. Asker mektuplarında nelere dikkat ediliyor?
7. Mahkûmların mektuplarında nelere dikkat ediliyor?
8. Mektuplar genellikle kimlere yazdırılmaktadır? Mektup yazan, kalıplan kimden öğrenmiştir?
9. Mektubu yazana ve okuyana ne gibi sözler söylenmektedir? Bir şey verilmekte midir?

Mâniler:

1. Mâniler ne zaman, nerede kimler tarafından, hangi amaçlarla söylenmektedir?
2. Türkü şeklinde mi söyleniyor, şiir okur gibi mi okunuyor?
3. Söylenen mânilere cevap olarak mâni söyleniyor mu? Söyleniyorsa hangi mâniler?
4. Mâniler kimlerden, nasıl öğreniliyor? Anında mâni söyleyenler var mı?
5. Ramazan'da hangi mâniler söylenmektedir?
6. İş yaparken hangi mâniler söylenmektedir?
7. Niyet, fal amacıyla hangi mâniler kullanılıyor? Bu mâniler nasıl yorumlanıyor?
8. Mektuplarda hangi mâniler kullanılıyor?
9. Satıcıların söyledikleri mâniler hangileridir? Manzum destanlar:
 1. Yangın, trafik kazası, cinayet, deprem gibi felâketler karşısında destan söyleyenler var mı?
 2. Destancılar, halk şairi midir, yoksa yalnızca bu türde şiir yazmakla mı tanınmışlardır?
 3. Destanlar satılırken türkü biçiminde söylenerek mi satılmaktadır?
 4. Destanlara karşı halkın ilgisi nasıl olmaktadır? Destan satarak hayatını kazanan destancı var mıdır?
 5. Yörede hangi destanlar söylenmektedir?

Türküler:

1. Yörede hangi ninniler söylenmektedir?
2. Ninniler ne zaman, kimler tarafından, kimlere söylenmektedir?
3. Ninniler kimlerden, nasıl öğrenilmektedir?

4. Türkü adıyla halk arasında ezgiyle söylenen şiirlerin hangilerinin şairleri belli, hangileri anonimdir?
5. Yörede türkü yakan var mı? Varsa, nasıl türkü yakıyor?
6. Yöreden kaynaklanan hangi türküler var?
7. Türküler çalgı eşliğinde söyleniyorsa, hangi çalgılar çalınıyor?
8. Türkülerin hangi çeşitleri biliniyor?
9. Türküler ne zaman, nerelerde söyleniyor? Belli işler yapılırken söylenen türküler hangileridir?
10. İyi türkü çalıp söyleyenlerin kazançları nelerdir?
11. Türküler nasıl öğreniliyor? Yayılıyor?
12. Yörede ilâhi olarak neler söyleniyor?
13. ilâhiler nasıl öğreniliyor?
14. İlâhi söylenirken ne gibi hareketler yapılıyor?
15. İlâhilere eşlik eden çalgılar var mı?
16. İlâhilerle semahlar, nefesler arasında ne gibi ilişkiler var?
17. Yörede ağıt olarak hangi türküler söylenmektedir?
18. Ağıt yakan var mı? Şiirlerini nasıl yaratıyor?
19. Dügün türküleri hangileridir? Dügünün hangi anında kimler tarafından söyleniyor?

Halk Oyunlarıyla İlgili sorular

1. Oynanan oyunların adları nelerdir? Bu adların oynanan oyunla ilgisi nedir?
2. Halk oyunu oynamak karşılığında yörede hangi terim kullanılmaktadır?(Bar tutmak, halay çekmek gibi.)
3. Yörede oynanan oyunlar nasıl meydana gelmiştir? Varsa hikâyeleri?
4. Başka yöreden veya göç yoluyla getirilen oyunlar; ne zaman, kim tarafından ilk defa oynanmış ve öğretilmiştir?
5. Dinî olan ve olmayan halk oyunları hangileridir?
6. Dinî halk oyunları nerelerde, kimler tarafından hangi zamanlarda oynanmaktadır?
7. Dinî halk oyunlarının kaynağı hakkında halkın düşünceleri nelerdir?
8. Halk oyunları nasıl öğrenilmektedir?

9. Belli törenlere, mesleklere, işlere özgü halk oyunları hangileridir?
10. Oyunlara hangi çalgılar eşlik etmektedir?
11. Çalgıcılar, araştırma yapılan yerin yerlisi mi, yoksa başka bir yöreden mi getiriliyor?
12. Ev içinde ve dışında, oyunlara eşlik eden çalgılarda değişiklik oluyor mu?
13. Kadın toplantılarında çalgı, müzik ihtiyacı nasıl karşılanıyor?
14. Çalgısız türkü eşliğinde oynanan halk oyunlarında türküyü oynayanlar da söylüyor mu, yoksa seyredenler mi söylüyor?
15. Oyunlar hangi türküler eşliğinde oynanıyor?
16. Söylenen türküyle oyunun konusu ve figürleri arasında bir ilişki var mı?
17. Bir türküyle veya oyun havasıyla birden fazla oyun oynandığı oluyor mu?
18. Oynanan oyunların belli figürleri nelerdir? Bu figürlerin adları, anlamları var mı?
19. Harhangi bir kuralı olmayan serbest halk oyunları var mı? Varsa nelerdir?
20. Oyunları kimler idare etmektedir? Oyunları idare eden kişilere ne denmektedir?
21. Oyunlar sırasında mendil, kaşık, bıçak, kılıç gibi eşyalar kullanılmakta mıdır?
22. Oyunlar kadın erkek birlikte mi oynanmaktadır? Cinsiyet ayrımına göre ayrı ayrı oynanan oyunlar hangileridir?
23. Kadın ve erkek ayrı ayrı oynanıyorsa, bu takdirde oynanan oyunlarda ritim, figür, müzik bakımından ne gibi farklılıklar göze çarpmaktadır?
24. Oyunlarda oyun ekibinin daire veya sıra şeklinde kesin bir diziliş şekli var mı? Dizilişe göre oyunculara hangi adlar veriliyor?
25. Ev içinde ve dışında oyun ekiplerinin diziliş ve sayılarında farklılık oluyor mu?
26. Oyuncu sayısı için belli kurallar var mı? Varsa nelerdir?
27. Oyuncuların birbirlerine tutunmaları gerekiyorsa ellerin, kolların durumu nasıl olmaktadır?
28. Taklidi halk oyunları oynanıyor mu? Oynanıyorsa hangi varlıklar taklit edilmektedir?
29. Oyunun bölümleri var mı? Varsa ne gibi adlar veriliyor? Bölümler arasında ne gibi farklılıklar görülmektedir?
30. Oyun sırasında oyuncular neler bağırarak oynamaktadır?

31. Ateş etrafında oynanan oyunlar var mı?
32. Yörede oyunları belli kişiler mi oynamaktadır, yoksa yediden yetmişe herkes oyunlara katılmakta mıdır?
33. Oyunlar oynanırken özel kıyafet giyilmekte midir? Giyiliyorsa nasıl bir kıyafet giyilmektedir? Oyuncuların hepsinin üzerindeki kıyafet birbirine benzemekte midir? Kadınların özel takıları, baş süslemeleri var mıdır?
34. Oyunlarda özel kıyafetler giyiliyorsa, bu kıyafet ne zamandan beri giyilmektedir? Kıyafeti kim seçmiştir? Yörede yaygın bir kıyafet midir?
35. Halk oyunları en çok nerelerde ve hangi olaylar sırasında oynanmaktadır?
36. Oyunculuğu meslek edinmiş kişiler var mı? Varsa kazançları nasıldır?
37. Hem çalıp hem de oynayan çalgıcılar var mı (davulcular gibi)? Varsa bunların oyunları hangileridir? Figürleri nelerdir?
38. Oyun oynamak hakkında halk inançları nelerdir?

Halk Müziğiyle İlgili Sorular

1. Derlenen ezgiler, kimlerden, nerede, ne zaman öğrenilmiştir?
2. Ezgilere yörede ne gibi adlar verilmektedir?
3. Ezgilerin sözleri varsa nelerdir? Bu sözlerin şairleri var mıdır?
4. Türküler hangi çalgılar eşliğinde söylenmektedir? Türküyü söyleyen de çalgı çalıyor mu?
5. Türküler toplu hâlde mi, yoksa solo olarak mı söylenmektedir?
6. Türküler hangi topluluklarda, hangi amaçlarla söylenmektedir?
7. İyi türkü çalıp söyleyenlerin kazançları nelerdir?
8. Yörede yakılıp çevreye yayılmış türküler varsa; kim, hangi olay üzerine yakmıştır?
9. Başka yörelerden türkü getirilmişse; bunlar kimler tarafından, nereden, nasıl getirilmiştir (hapishane, asker ocağı gibi)? Yabancı türkülerin hikâyeleri ve yakıcıları hakkında neler bilinmektedir?
10. Yörede ninniler hangi ezgilerle söylenmektedir? Ninni söyleyicinin yarattığı ezgiler var mıdır?
12. Yörede destanlar hangi ezgilerle söylenmektedir? Destancının yarattığı ezgiler var mıdır?
11. Yörede mâniler hangi ezgilerle söylenmektedir? Mânicinin yarattığı ezgiler var mıdır?

13. Yörede ağıtçı var mı? Varsa hangi ağıtları söylüyor? Ağıtların ezgisini nasıl yaratıyor?
14. Ağıtlar, her ölü için ayrı ayrı mı yakılıyor? Yoksa belli ağıtlar, her ölüye göre değiştiriliyor mu?
15. Ağıtçıların dışında nasıl ağıt söylenmektedir?
16. Ağıt söyleme gelenekleri nelerdir?
17. Ağıtçıları nasıl mükâfatlandırılmaktadır?
18. Hayvan otlatırken hangi çalgılar çalınmakta, türküler söylenmektedir?
19. Hayvan otlatmayla ilgili özel ezgiler var mı? Varsa nelerdir?
20. Belirli işlere ve mesleklere özgü türküler hangileridir? Bunların söylenmesiyle ilgili gelenekler nelerdir?
21. İlâhiler, Semahlar vb. dinî ezgiler, hangi söz ve ezgilerle söylenmektedir? Bunların söylenişiyle ilgili gelenekler nelerdir?
22. Oyun havalan hangileridir? Sözlü olanlarının ve olmayanlarının özellikleri nelerdir?
23. Halk ezgileri ve çalgı çalma nasıl öğrenilmektedir?
24. Yörede halk çalgıları yapılıyor mu? Yapılıyorsa kimler yapıyor? Nasıl, kimden öğrenmişlerdir?
25. Çalgılar nasıl üretilmektedir? Kullanılan teknik, araç ve gereçler nelerdir?
26. Çalgı çalmakla ilgili inanışlar, gelenekler nelerdir?

Oyun, Eğlence, Sporla İlgili Sorular

A. Çocuk Oyunları:

1. Çocuklar kendi aralarında hangi oyunları oynuyorlar?
2. Bu oyunları kimlerden, nasıl öğreniyorlar?
3. Oyun sırasında ilk başlayacak oyuncu (ebe) nasıl belirleniyor?
4. Oyun sırasında hangi araç ve gereçler kullanılıyor?
5. Müzikli oyunlarda müzik nasıl temin ediliyor? Oyun şarkılarının sözleri nelerdir?
6. Oyunu kaybeden veya kazananlara ne yapılıyor?
7. Büyüklerle birlikte oynanan çocuk oyunları nelerdir? Nasıl oynanmaktadır?
8. Evde yapılan oyuncaklar nelerdir?
9. Satın alınan oyuncaklar nelerdir?

10. Çocuğun oyun oynaması karşısında büyüklerin tepkisi ne olmaktadır?

B. Büyüklerin oyunları, eğlenceleri:

1. Erkekler kahvelerde, evlerde, mesire yerlerinde hangi oyunları oynuyorlar?

2. Bu oyunların kuralları nelerdir?

3. Oyunlar nasıl, nerede, kimlerden öğrenilmektedir?

4. Oyunlar dışında erkekler nasıl eğlenmektedir?

5. Eğlenceler nerelerde, ne zaman yapılmaktadır?

6. Eğlencelerde neler yenilip içilmektedir?

7. Eğlencelerde müzik ihtiyacı nasıl karşılanmaktadır? Neler çalınıp söylenmektedir?

8. Kadınların kendi aralarında oynadıkları eğlence amaçlı oyunlar nelerdir?

9. Bu oyunların kuralları nelerdir?

10. Kadın eğlenceleri nerelerde, hangi zamanlarda, ne gibi sebeplerle yapılmaktadır?

11. Kadın oyun ve eğlencelerinde neler yenilip içilmektedir?

12. Kadın eğlencelerinde nasıl eğlenilmektedir?

13. Kadın ve erkek birlikte yapılan eğlenceler nasıl olmaktadır?

14. Eğlencelerde seyirlik oyun olarak neler görülmektedir?

15. Deve, dana, horoz dövüşleri, güreşleri nasıl olmaktadır? Kuralları nelerdir?

C. Halk Sporları:

1. Güreş nerelerde, ne zaman, kimler tarafından, hangi sebeplerle yapılmaktadır?

2. Güreş çeşitleri nelerdir? Her güreş türünün kuralları nelerdir?

3. İyi bir güreşçinin nasıl yetiştirilmesi gerektiğine inanılmaktadır?

4. Güreşi kimler idare etmektedir? Güreşe nasıl başlanılmaktadır? Galip, nasıl ilân edilmektedir?

5. Güreşte müzik kullanılmakta mıdır? Kullanılıyorsa hangi tür müzik kullanılmaktadır?

6. Cazgırlar güreşçileri hangi sözlerle takdim etmektedir?

7. Cirit nerelerde, ne zaman, hangi sebeplerle oynanmaktadır?

8. Ciritin kuralları, gelenekleri nelerdir?

9. Cirit atı, ciritçi nasıl yetiştirilmektedir?
10. Rahvan at yarışları ne zaman, nasıl yapılmaktadır? Kuralları nelerdir?
11. Yarış atları ve binicileri nasıl yetiştirilmektedir?
12. Yörede modern okçuluk dışında, okçuluk sporu yapılmakta mıdır? Yapılıyorsa kuralları, gelenekleri nelerdir?
13. Av hangi zamanda, ne gibi amaçlarla yapılmaktadır?
14. Avcılıkla ilgili gelenekler nelerdir?
15. Yörede ne tür av hay varılan avlanmaktadır?
16. Avcılıkta kullanılan araç ve gereçler nelerdir?
17. Hangi av fıkraları anlatılmaktadır?
18. Avcıların çok yalan söylemesi konusunda halkın düşünceleri nelerdir?

Bayramlar, Törenler, Kutlamalarla İlgili Sorular

1. Dinî bayramlar hangileridir?
2. Bu bayramların hangi sebeplerle yapıldığına inanılmaktadır?.
3. Dinî bayramlar öncesi ne gibi hazırlıklar yapılmaktadır?
4. Bayram namazıyla ilgili gelenekler, inanışlar nelerdir?
5. Bayramlaşma nasıl yapılmaktadır?
6. Bayramlaşmada neler ikram edilmekte, neler verilmektedir?
7. Bayram hediyesi kimlere, nasıl verilmektedir?
8. Kurban nasıl kesilir?
9. Kimler kurban kesebilir?
10. Kurban eti nasıl dağıtılır?
11. Mezarlık ziyareti nasıl yapılır?
12. Uzakta bulunan dost ve akrabalarla nasıl bayramlaşılır?
13. Millî bayramlar hangileridir?
14. Millî bayramlarda halkın kutlaması nasıl olmaktadır?
15. Kandil kaç adettir? Adları, sebepleri nelerdir?
16. Kandil gecelerinde uygulanan gelenekler nelerdir?
17. Mübarek (kutsal) aylar hangileridir? Bu aylarda neler yapılır, neler yapılmaz?

18. Ramazan ayıyla ilgili gelenekler nelerdir?
19. Ramazan'da nelerin yapılması uygun bulunmaz?
20. Ramazan'a özgü yiyecek ve içecekler nelerdir?
21. Nevruz nedir? Nevruz'la ilgili gelenekler ve inançlar nelerdir?
22. Nevruz'da neler pişirilir ve dağıtılır? Sebebi?
23. Hıdrellez nedir? Hıdrellez'le ilgili gelenekler ve inaçlar nelerdir?
24. Türbe bayramları hangi sebeplerle nasıl yapılmaktadır?
25. Yayla bayramları hangi sebeplerle nasıl yapılmaktadır?
26. Askere giden gençler nasıl uğurlanmaktadır?
27. Askerden dönenler nasıl karşılanmaktadır?
28. Hac'ca gidenler nasıl uğurlanmaktadır?
29. Hac'dan dönenler nasıl karşılanmaktadır'?
30. Din ve tarikat büyüklerinin, önemli yazarların, şairlerin doğum ve ölüm yıl dönümlerinde neler yapılmaktadır?
31. Sıçan Günü'yle ilgili ne gibi gelenekler vardır?
32. Okula başlama ve bitirmeyle ilgili gelenekler nelerdir?
33. Bir mesleğe girmeyele ilgili törenler nasıl yapılmaktadır?
34. Başka hangi kutlamalar ve törenler yapılmaktadır?

Hayatın Geçiş Dönemleriyle İlgili Sorular

Doğum:

1. Çocuk sahibi olmak istemeyenler ne gibi uygulamalara başvurmuşlardır?
2. Çocuğu olmasını istediği halde çocuk sahibi olmayanlar ne gibi uygulamalara başvurmuşlardır'?
3. Çocuğun cinsiyetini tayin için neler yapılmaktadır?
4. Sık sık çocuğu düşen kadınlar ne gibi uygulamalara başvurmuşlardır?
5. Erkek çocuk sahibi olmak isteyenler ne gibi uygulamalar yapmışlardır?
6. Doğacak çocuğun çirkin, sakat olmaması için ne gibi uygulamalar yapmışlardır?
7. Doğacak çocuğun erkek olması niçin istenir?
8. Doğumdan önce çocuk için ne gibi hazırlıklar yapılır?

9. Doğumu kimler yapmaktadır?
10. Doğum sırasında hangi araç ve gereçler kullanılmaktadır?
11. Göbek kordonunun kesilmesiyle ilgili gelenekler nelerdir?
12. Doğumdan sonra çocuğun yıkanmasıyla ilgili gelenekler nelerdir?
13. Çocuğun giydirilmesiyle ilgili gelenekler nelerdir?
14. Doğum yapan kadınla ilgili gelenekler nelerdir?
15. Doğum aileye nasıl duyurulur? Haberi veren kişi nasıl mükâfatlandırılır?
16. Çocuk ilk defa kimin kucığına verilir? Çocuğu kucığına alan ne yapar?
17. Çocukları yaşamayan aileler çocuklarının yaşaması için hangi uygulamalara başvurur?
18. İkiz çocuklar için ne gibi uygulamalar yapılır?
19. Lohusanın sütünün bol olması için ne yapılır?
20. Doğan çocuklar için kurban kesilir mi? Mevlit okutulur mu?
21. Çocuğa ne zaman ad verilmektedir? Kimler ad vermektedir?
22. Çocuğa ad verilirken hangi gelenekler uygulanmaktadır?
23. Çocuğa verilen adların verilış sebepleri nelerdir?
24. Çocuk görmeye ne zaman kimler gelir?
25. Çocuk görmeyle ilgili gelenekler nelerdir?
26. Çocuk ve anne ilk defa sokağa ne zaman çıkabilir? Kırk günden önce sokağa çıkmak mecburiyetinde kalan anne ve çocuk için ne gibi tedbirler alınır?
27. İlk sokağa çıkışta kimin evine gidilir?
28. Al karısı nedir? Yörede inanılıyor mu? Al karısının lohusa kadın ve çocukla ilgisi nedir?
29. Al basmasına karşı lohusa ve çocuk için ne gibi tedbirler alınır?
30. Lohusa veya çocuğa al basarsa ne yapılır?
31. Kırk basması nasıl olur?
32. Lohusa veya çocuğu kırk basmaması için neler yapılır?
33. Lohusa veya çocuğu kırk basarsa ne yapılır?
34. Kırklama ne zaman, nasıl yapılır?
35. Kırklamada kullanılan su, eşya, ne gibi işlemlere tabi tutulur?

36. Bir yıla kadar çocuğun beslenmesi nasıl yapılır?

Sünnet:

1. Genellikle erkek çocuklar kaç yaşında, hangi mevsimde sünnet edilmektedir?
2. Sünnet hazırlıkları nelerdir?
3. Sünnet çocuğunun yatağı nasıl hazırlanır?
4. Sünnet çocuğunun kıyafeti nasıldır?
5. Sünnete kimler çağrılır? Çağrı nasıl yapılır?
6. Sünnete gelenler ne gibi armağanlar getirir?
7. Sünneti kimler yapmaktadırlar? Halk arasındaki adları nelerdir?
8. Sünnet yapılırken hangi araç ve gereçler kullanılmaktadır?
9. Kirvelik nedir? Kirvelerin görevleri nelerdir?
10. Kirve, sünnet çocuğuna ne gibi bir hediye verir?
11. Sünnet töreni, düğünü nasıl yapılmaktadır?
12. Sünnet sonrası gelenekleri nelerdir?
13. Sünnette Mevlit okutuluyor mu? Okutuluyorsa gelenekleri nelerdir?
14. Sünnetli çocukla ilgili inançlar nelerdir?
15. Hayır sünnetleri nasıl yapılır?

Evlenme:

1. Evlenilecek kız ve erkekte aranan özellikler nelerdir?
2. Evlenmemiş kız ve erkeklere ne ad verilir?
3. Evlenmemiş kız ve erkeklerin kismetlerini açmak için ne gibi uygulamalara başvurulmaktadır?
4. Gençler evlenme isteğini nasıl belli ederler?
5. Evlenme çağının başlangıcı kız ve erkeklerde hangi yaşta?
6. Kız araması nasıl yapılmaktadır?
7. Kızın beğenilmesi hâlinde kız isteme nasıl olmaktadır?
8. Söz kesimi nasıl yapılmaktadır?
9. Gençlerin anlaşması hâlinde evliliğe hazırlık nasıl olmaktadır?
10. Kız kaçırma olayı hangi hâllerde meydana gelmektedir? Bu olaylar nasıl çözümlenmektedir?

11. Beşik kertmesi evlenmeler nasıl olmaktadır?
12. Nişan hazırlıkları nasıl yapılmaktadır?
13. Nişan gelenekleri nelerdir? Nişanda kıza neler takılır?
14. Nişana kimler davet edilir?
15. Nişanlanma nasıl yapılır?
16. Nişanda hangi eğlenceler yapılır?
17. Nişandan sonra nişanlıların birbirlerini görmeleri, konuşmaları nasıl olmaktadır?
18. Nişan bozulursa, kız tarafı, aldığı armağanları geri verir mi?
19. Kurban bayramında oğlan tarafı nişanlı evine kurban gönderir mi?
20. Başlık, ağırlık veriliyor mu? Miktarı nedir?
21. Başlık kesilme toplantısı nasıl olmaktadır?
22. Kız kaçırma olaylarında başlık veriliyor mu?
23. Başlık nasıl verilmektedir?
24. Başlık dışında kız tarafına başka ne gibi armağanlar verilmektedir?
25. Geline ailesi tarafından ne gibi çeyiz verilir?
26. Çeyiz defteri, cüzdanı tutuluyor mu? Tutuluyorsa nasıl?
27. Çeyiz asma, gösterme geleneği var mı? Varsa nasıl yapılıyor?
28. Düğüne davet nasıl yapılır?
29. Düğüne davet edilenler hediye olarak neler getirirler?
30. Düğün için yiyecek, giyecek olarak ne gibi hazırlıklar yapılır?
31. Geline kına yakılıyor mu?
32. Kına Gecesi yapılıyorsa, ne gibi gelenekleri vardır?
33. Kına Gecesi eğlenceleri nelerdir?
34. Güveye de kına yakılıyor mu?
35. Gelin Hamamı nasıl yapılır?
36. Güveyi Hamamı yapılıyor mu?
37. Damat Traşıyla ilgili gelenekler nelerdir?
38. Kimler sağdıç olur? Sağdıçın görevleri nelerdir?

39. Gelin, damat, sağdıç, kayınvalide, kayınpeder giyimleri düğünde nasıldır?
40. Gelin alma nasıl yapılır?
41. Gelin güveyin evine girerken neler yapılır? Anlamları nelerdir?
42. Düğünde ne gibi eğlenceler yapılmaktadır? Oynanan oyunlar, söylenen türküler nelerdir?
43. Düğünde neler yenilip, içilmektedir?
44. Düğünde geline neler armağan edilmektedir?
45. Resmî nikâh, imam nikâhı nasıl yapılmaktadır?
46. Gerdeğe nasıl girilir? Gerdek öncesi ve sonrası gelenekleri nelerdir?
47. Düğünün ertesi günü neler yapılır?
48. Gelin, kayınpederine ve kayınvalidesine nasıl hitap eder, nasıl davranır?
49. Akraba aileler arasındaki ilişki nasıldır?
50. Gelinin kocası ölürse ne yapılır?
51. Gelin ölürse ne yapılır?
52. Akraba evlilikleri hakkında halkın inançları nelerdir?

Ölüm:

1. Ölümü düşündüren ön belirtiler nelerdir? (Hayvanlarla, eşyalarla, rüyalarla ilgili vb.)
2. Ölecek kişi hasta ise ölüm belirtileri nelerdir?
3. Ölümü uzaklaştırmak için halkın aldığı tedbirler, uyguladığı pratikler nelerdir?
4. Bir hastanın öleceğine kanaat getirilirse neler yapılır?
5. Ölüm olayının hemen arkasından yapılan işler nelerdir?
6. Ölünün gözlerinin açık olması hakkındaki inanmalar nelerdir?
7. Ölünün başı neden Kible'ye çevrilir?
8. Sabahleyin ölen kimse ne zaman gömülür?
9. Öğleyin ölen kimse ne zaman gömülür?
10. Akşam vakti ölen kimse ne zaman gömülür?
11. Ölü bir gün bekletilecek olursa nasıl bekletilir?

12. Ölü gömülmeye nasıl hazırlanır? Yıkama, kefenleme işleriyle ilgili gelenekler nelerdir?
13. Ölünün yıkama suyundan artanı ne yapılır?
14. Tabut nasıl yapılır? Üzerine neler örtülür?
15. Cenaze namazı nasıl kılınır? Bu namaza kimler katılır?
16. Ölü mezarlığa nasıl taşınır?
17. Mezar kazmayla ilgili gelenekler nelerdir?
18. Ölü mezara nasıl gömülür?
19. Gömülme işlemi sırasında ne gibi dinî işlemler yapılır?
20. Ölü yemeği veriliyorsa özellikleri nelerdir?
21. Başsağlığı ziyaretleri nasıl yapılır?
22. Ağıtçıların görevleri nelerdir?
23. Yas tutma geleneği var mı? Varsa nasıl uygulanmaktadır?
24. Yas ne zaman kalkmaktadır? Yasın kalktığı nasıl belli edilmektedir?
25. İlk bayramda yaşlı ailenin durumu nasıl olur?
26. Yas Hamamı diye bir gelenek var mı? Varsa nasıl uygulanmaktadır?
27. Ölünün yaşarken kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri karşılığında neler yapılır?
28. Devir işlemi nasıl yapılır?
29. İskat işlemi nasıl yapılır?
30. Ölünün gömüldüğü akşam Hatim Duası yapılır mı? Yapılırsa nasıl yapılmaktadır?
31. Mezar ilk defa ne zaman ziyaret edilmektedir?
32. Başka hangi zamanlarda mezar ziyaret edilmektedir? Mezar ziyaretlerinde neler yapılmaktadır?
33. Ölünün ruhu hakkındaki inançlar nelerdir?
34. Mevlit okutma geleneği var mıdır? Varsa nasıl uygulanmaktadır?
35. Ölünün giydiği kıyafetler ne yapılır?
36. Vasiyetle ilgili gelenekler nelerdir?
37. Yörede ölümler mutlaka mezarlığı mı gömülmektedir? Mezarlık dışında gömülmeler niçin ve nasıl olmaktadır?

38. Mezarlıkta aynı ailenin fertleri yan yana mı gömülmektedir? Karı koca mezarları nasıl olmaktadır?
39. Mezarın iki ucuna neler dikilmektedir? Anlamları nedir?
40. Mezar taşlarına neler yazılmaktadır?
41. Mezarın herhangi bir yerine ağaç veya çiçek dikilir mi? Dikilirse sebebi?
42. Mezarlıklarla ilgili inanmalar nelerdir?
43. Çocukluk çağında ölenler hakkındaki inanmalar nelerdir?
44. Ölüm olayı hakkındaki inanmalar nelerdir?
45. Ölülerin adları geçtiğinde neler söylenmektedir?

Günlük Hayatla İlgili Sorular

1. Yörede sabahleyin kadınlar, erkekler ve çocuklar ne zaman uykudan uyanırlar?
2. Kadın ve erkeklerin uykudan uyanınca ilk yaptıkları işler nelerdir?
3. Yüz ve vücut temizliği nasıl yapılmaktadır?
4. Ev temizliği nasıl yapılmaktadır?
5. Hayvanların bulunduğu yerlerin temizliği nasıl yapılmaktadır?
6. Günde kaç öğün yemek yenmektedir? Bu öğünlerin saatleri nelerdir?
7. Çocuklarla ilgili yapılan işler nelerdir?
8. Çocukların yaptıkları işler nelerdir?
9. Hangi ibâdetler, nerelerde ve hangi zamanlarda yapılmaktadır?
10. Büyükler ailenin geçimini sağlamak için ne gibi işler yapmaktadır?
11. Kadınlar ve erkekler boş zamanlarında neler yapmaktadır?
12. Evde üretilen eşyalar, giyecekleri var mıdır?
13. Akşam aile evde en geç ne zaman toplanmaktadır? Gece misafirliklerine gidilmekte midir?
14. Evin kapısını kim kilitlemektedir?
15. Ne zaman yatılmaktadır? Yataklar nasıl hazırlanmaktadır?
16. Yatarken dua etme geleneği var mı? Varsa hangi dualar ediliyor?

Halk Hekimliğiyle İlgili Sorular

1. Halk arasında hastalıkları tedavi eden kişilere hangi adlar verilmektedir?
2. Bu kimselerin özellikleri nelerdir?
3. Hastalıkları nasıl tedavi etmektedirler? Hangi belirtiler, hangi hastalığın işareti kabul edilmektedir? Teşhis sırasında kullandıkları âletler nelerdir?
4. Hastalıkları nasıl tedavi etmektedirler? Kullandıkları metotlar, araç ve gereçler nelerdir?
5. Halk ilâçlarının tarifleri nelerdir? Bu ilâçların her biri hangi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır?
6. Dinî yollardan tedavi nasıl yapılmaktadır?
7. Kırık ve çıkıkların tedavisi nasıl yapılmaktadır?
8. Yara ve berelerin tedavisi nasıl yapılmaktadır?
9. Halkın ev içinde kendi kendine hastalıkları tedavisi nasıl olmaktadır?
10. Ruh hastalıkları nasıl tedavi edilmektedir?
11. Hastalıkların sebepleri hakkındaki inanışlar nelerdir?
12. Doktora ne zaman gidilmektedir? Hem doktorun verdiği ilaçları, hem de halk ilâçlarını kullanma oluyor mu?
13. Hastaların beslenmesi nasıl yapılıyor?
14. Dişleri kimler çekmektedir?
15. Sünneti kimler yapmaktadır?

Halk Hukukuyla İlgili Sorular

1. Kimler arasında evlenme yasağı bulunmaktadır? Bu yasağın dinî temelleri nelerdir?
2. Tek eşle veya çok eşle evlenme geleneğinden hangisi kabul edilmektedir?
3. Akrabalar arası evlenme görülmekte midir? Akraba evlilikleri hakkında olumlu ve olumsuz inanışlar nelerdir?
4. Eşleri ölen çocuklu dular için ne gibi gelenekler işlemektedir?
5. Erkek ve kız çocukların, eşlerin miras payları nasıl belirlenmektedir?
6. Evlâtlık alınmakta mıdır? Evlâtlıklar öz çocukların bütün haklarına sahip midir?
7. İçgüveyi nasıl alınmaktadır? İçgüveyinin hakları nelerdir?
8. Medenî nikâhsız eşler mirastan nasıl faydalanmaktadır?

9. Köydeki anlaşmazlıklar mahkemeye gidilmeden nasıl çözümlenmektedir? Değişmez, benzer olaylarda uygulanan kurallar var mıdır? Varsa nelerdir?
10. Sınır tecavüzü olayları nasıl çözümlenmektedir?
11. Tarlaya, bahçeye verilen zararlar nasıl karşılanmaktadır?
12. Kız kaçırma olayları nasıl çözümlenmektedir?

ÖZGEÇMİŞ

1993 Kocaeli/Gölcük doğumluyum. İlkokul ve ortaokulu Hisareyn; liseyi ise İhsaniye Lisesi'nde tamamladım. 2011 yılında Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girerek 2015 yılında mezun oldum. Ardından 2015-2016 öğretim yılı içerisinde Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans öğrenimi almaya hak kazandım. Halen Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim.

